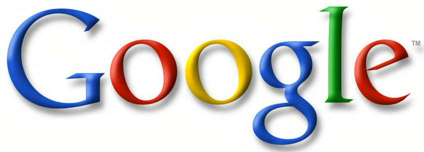

Romerske Mosaiker

indfattede

i Breve til Hjemmet

af

Em. St. Hermidad, pseud. of
Thisted, Valdemar Adl[illegible]

Kjøbenhavn.

J. H. Schubothes Boghandling.
Græbes Bogtrykkeri.

1851.

KBS

(Thisted)
BWP

Forord.

Nærværende Episoder, der snarere maa betragtes som flygtige Bearbejdelser af levende Indtryk, end som væsentlige Frembringelser, ere meddeelte i Breve til Danmark i Foraaret 1850, og slutte sig umiddelbart til de i Bladet „Fædrelandet“ leverede, senere særskilt optrykte og forrige Aar udgivne „Episoder af et Reiseliv.“ — Maatte mine kjære Læsere blot ikke fordre mere af disse Skildringer, end jeg herved kortelig har antydet og lovet dem! — Med dette inderlige Ønske sender jeg disse faa Blade, dyrebare Minder om en lykkelig og tilvisse uforglemmelig Tid, ud i Verden.

I Mai 1851.

Til min Fader!

I Aar og Dag forklædt jeg flakked om
Fra Dør til Dør at faae min Vise kvædet;
Mit bedste Eie gav jeg, hvor jeg kom,
Og bad kun om et venligt Smiil istedet.

Min Kunst var ringe, thi den heelt bestod
Kun i at lade Sympathien binde: —
Mit fulde Hjerte lod jeg banke mod
De tusind Hjerter, som jeg monne finde.

Og blev jeg ikke riig ved denne Gang,
Ei heller Fattigdom jeg maatte friste;
Thi eftersom jeg bortgav i min Sang,
Jeg havde stedse meer og meer at miste.

Og vandt jeg ikke hõie Herrers Gunst
Med Skjænk og Ære i de gyldne Sale,
— Et ædelt Folk forstod min simple Kunst,
Og lytted venlig til min Sang og Tale.

Men paa min lange Vandring mangen Rift
Med Føje min Forklædning maatte lide;
Imod det kolde Blik og Vindens Vift
Ei meer til Gavn — jeg kaster den itide!

Min **Fader,** stedse var af **Dig** jeg kjendt,
I al min Stræben under Vee og Glæde;
Din Faderhu var uophørlig vendt
Imod Dit Barn, ihvor det monne træde.

Saa lad mig da, — dog ej som før, i Løn,
I denne Stund, da Masken monne falde,
Med Fryd og Ømhed — kalde mig Din **Søn!** —
— Det Navn er dog det skjønneste af alle!

Valdemar Thisted.

Römerske Mosaiker.

I.

Rom d. 17de Febr. 1850. — Jeg behøver ikke at spørge Dem, min Ven, om De kjender Mosaik overhovedet og romersk Mosaik i Særdeleshed? — De veed udentvivl, at Musiv-Arbeidet har et meget indskrænket Omraade paa Maleriets Enemærker, at det mere er en fantastisk Leeg med glimrende Farver, end en kunstnerisk Fremstilling af poetiske Gjenstande. Nuvel, lad da min Overskrift foreløbig sige Dem, hvad De har at vente paa disse Blade!

Naar De endvidere lægger paasinde, at der i Almindelighed indrømmes romersk Mosaik et ringere Kunstværd end de øvrige Arter, antike og moderne; tør jeg vel haabe, at De ikke vil komme til at lide under nogen betydelig Skuffelse.

Min nuværende Tilstand er ligesaa forunderlig som usædvanlig. Mit Indre er fuldt, og idelig føler jeg

1

Trang til at udtømme det; men det, der opfylder mig, er ikke mit eget, og saa snart jeg forsøger paa ret at tilegne mig og udtale det ene, strømmer øieblikkelig noget andet til, som fortrænger det foregaaende, uden dog selv at blive og hengive sig. Der er en uophørlig Bølgegang i mit Indre; nu griber jeg efter dette, nu efter hiint, og lider i min umaadelige Rigdom en sand Tantalus-Kval. Min Sjæl er overvældet; dens i sig selv betingede Virksomhed er næsten afbrudt. Er jeg at beklage eller at misunde?

Tidligere havde jeg kun lidet mere end mig selv at byde; men uagtet denne min Fattigdom havde jeg stedse nok at give af; jeg behøvede kun at give hiin periodiske Kilde Afløb, som brusede fra mit Hjerte. Kilden i mit Indre er vel ikke udtørret; men den er begravet under de uhyre Ruiner af en heel under Vægten af sin egen Storhed sammenstyrtet Verden.

Tidligere skrev jeg ud af mig selv. — Men hvor skal jeg nu finde mig selv? — Jeg er afdød fra mit under en indskrænket Nutids Bevidsthed afsluttede Liv, og ligger begraven et eller andet Sted i en uoverskuelig Fortid, Gud veed, hvor? — Jeg kan med lige Ret søge tusinde Steder!

— — Men — hvad er man vel uden sig selv? Søge maa jeg i det mindste, uden Ophør. — Snart

hist, snart her, alt eftersom Blodets Stemme i mig, det sympathiske Instinkt giver mig Tilskyndelse!

Kunde De have Lyst til at ledsage mig paa slig Sommerfuglejagt? — Thi det er, ret betragtet, Psyche, jeg søger efter, — med hele Kjærlighedens levende Attraa. — Underveis faaer jeg mine Mosaiker færdige; — veed De ikke, at de fleste og skjønneste Mosaiker fremstille — Sommerfugle?

Jeg har fortalt Dem, hvor jeg boer; men umuligt er det at beskrive Dem den ophøiede Herlighed, hvori jeg troner. Jeg har nu i over to Maaneder studeret det umaadelige Billed, som udbreder sig under mig; men ikke maa De troe, at jeg er kommen tilende dermed. Hver Dag frembyder der sig noget nyt, som jeg hidtil har overseet, og som vel fortjener at bemærkes, og i sin Heelhed er Billedet selv hver Dag noget nyt, eftersom Atmosfæren og Belysningen vexle. Vi gaa Sommeren imøde, Aarstiden med den klare, dunkelblaa Himmel og det glimrende, farverige Lys; saaledes skeer det, at Billedet Dag for Dag mere forherliges. — Hvilken Morgenglands, hvilken Aftenrøde!

Min første Morgentime tilbringer jeg sædvanlig oppe paa Loggien, Husets flade Tag. Høiden er ganske

anseelig: 5te Etage af en Bygning, der staaer paa Capitoliums høieste Top. Paa Loggien er der end ydermere opført en ikke lav Altan; herfra overseer man, blot ved at dreie sig, paa eengang hele det udstrakte Panorama. — Jeg har staaet paa høie Bjerge, men aldrig før skuet en saa stor Verden under mig; jeg har seet det aabne Hav, men ingensinde i den Grad følt mig greben af Uendeligheden. Sjælen fortaber sig i et Hav af Minder, endnu mere umaadeligt end Verdenshavet; — indenfor den givne Horizont hviler hele Verdens Historie for en lang Række af indholdsrige Sekler.

De Punkter, som jeg helst dvæler ved, og hvortil mit Blik idelig vender tilbage, ere: forum med sine Ruiner, som jeg herfra fuldstændig overseer, og hvoraf jeg kjender hver eneste Steen, — Tiberen, der paa tvende Steder lader sig tilsyne, med sine romantiske Bredder, — Aventinerbjerget, hvis Klosterbygninger paa malerisk Maade kneise høit paa Skrænten over Floden, — Palatinerbjerget med de uhyre Ruiner af Keiserpaladserne, — Pinierne i den fjerne Horizont, — den duftige Campagne og de blaa Bjerge.

Vil De troe, at der hører noget til at samle sig, — og holde fast paa sig selv iblandt slige Omgivelser?

Til Huset hører en stor Have, der omgiver Bygningen paa de tre Sider. Her kan jeg studere Pinien

og Cypressen nærved, og desuden Orangen, Viinstokken, Figentræet, Lauren og Myrthen. Men disse Naturomgivelser nyder jeg nu, da jeg allerede føler mig fuldt hjemme i Italien, almindeligviis kun igjennem det ubevidste Totalindtryk; jeg indaander Sydens Herlighed i hvert af mine Aandedræt, føler den i hvert af mine Pulsslag.

Denne Have, — en mere romantisk Beliggenhed kan der ikke tænkes! Den kan medrette henregnes til de vidunderlige hængende Haver; thi den hænger paa Skrænten af en Klippe, det tarpeiske Fjeld, ud over Byen, omgiven med Mure imod den bratte Afgrund. Man seer herfra ned i de mørke Smaagaarde, hvor Familier af Almueklassen føre deres Huusholdning og drive deres Haandtering, — ned i de snevre Gader, hvor det brogede Liv bevæger sig frem og tilbage. Jeg har ofte stræbt at forestille mig, med hvilken Følelse hine Folk fra deres mørke og smudsige Indelukker maa skue op til de frie, grønne Terrasser, der hænge dem over Hovedet under den klare, blaa Himmel. Var jeg i deres Sted, vilde sikkerlig min Fantasi komme i en overordentlig stor Bevægelse.

Ja, det er et herligt Liv heroppe! Jeg behersker hele det store Rom og den vide Omegn, og boer dog midt i denne larmfulde og bevægede Verden saa een-

somt og stille, som om jeg havde indviet mig til Eremitlivet i en eller anden fjern og skjult Afkrog. Min Gade, via Caprina, er en lille By for sig selv, og er beboet af et heelt eiendommeligt Folkefærd. Det Huus, hvori jeg har fundet et Hjem, er det eneste standsmæssige iblandt alle; thi jeg regner ikke, at Paladset Cafarelli vender en øde og ubeboet Fløi ud til Gaden. De øvrige Huse, en halv Snees Stykker i Tallet, ere udelukkende indrettede for og beboede af Almuesfolk. Denne lille By, for at blive ved Benævnelsen, er ikke alene fuldstændig afsluttet fra den store Stad, men endogsaa kun med Møie og Besvær tilgængelig. Saa lidet end vort kampdygtige Mandskab er, skulde vi sikkerlig dog ret vel kunne forsvare os imod en forholdsviis uhyre Magt. Stedets naturlige Beliggenhed gjør os stærke; vi bygge jo paa Grunden af den gamle Borg. Et forceret Angreb vilde vi letteligkunne tilbagevise; en Storm vilde være et sandt Bovestykke af Fjenden. En Beleiring derimod var vel neppe til at udholde; det maatte snart komme til at skorte paa Proviant, uagtet der er en Velsignelse af Broccuoli og Salat i min Værts Have. Vor Fæstning har tre Udgange; men alle ere de lette at forsvare. Den ene fører op fra piazza del Campidoglio ad twende lange Steentrapper og gjennem en lang og

snever Port; den anden, **via del rupe Tarpeio**, sætter os i Forbindelse med forum ved en steil og snever, bugtet Gade; den tredie fører ad halsbrækkende Trapper igjennem Krinkelkroge ned til **piazza Montanara**. Maaskee vilde man forsøge paa at overraske os igjennem de Huler, som imellem Substructionerne af **arx Capitolina**, den antike Borg, drage sig hen under **palazzo Cafarelli**; men paa dette Tilfælde vilde vi naturligviis ogsaa være forberedte.

Men ingen tænker paa at angribe os; der er intet hos os at hente, naar jeg undtager — den faste Stilling. Vi have ikke mere end netop hvad vi putte i Munden, — hver kommende Dags Skjæbne er os en aldeles ubekjendt Størrelse; vor Lykke bestaaer alene i vor Frihed, vor Sorgløshed og det — **dolce far niente**.

Den lille Byes Indbyggere bekjende sig til den ene saliggjørende Tro, og udgjøre kun een Menighed. Det smukke Madonnabilled, der under Glas er anbragt paa Muren af det anseeligste Huus, bagved en søvnig Lygte, antyder Alteret i Menighedens Kirke. Her samles Beboerne ved Ave-Maria med Bønner og Hymner, der i det fjerne ret melodisk sænke sig i det lyttende Øre. Fromheden har her fundet et Asyl; thi paa hvilkensomhelst Tid af Dagen finder man under

Madonnabilledet Matroner og Oldinger, som tælle Kuglerne i deres Rosenkrands, tælle og nikke, nikke, tælle og blunde, — — ikke sjelden ogsaa unge og rørige Folk, som fremmumle Bønner, medens de, huusholderiske med Tiden, tillige foretage en eller anden nyttig Sysfel, det udvortes Menneske betræffende. Men uagtet denne høie Fromhed ere disse den sande Kirkes Børn dog ikke intolerante; de have uden Modsigelse taalt, at en fremmed Sekt, indskrænket til det Huus, hvori jeg boer, har fæstet Sæde imellem dem.

De første Tiders Enfoldighed og Uskyldighed herske iblandt via Caprina's Beboere. De udgjøre ligesom een Familie; den ene har ikke noget at skjule for den anden. Medens Mændene ere paa Arbeid, slutte Kvinderne sig i Kredse og Grupper paa den aabne Plads. De flytte alt ud af Husene, eftersom de finde Brug derfor, og gjøre sig det efter Evne hyggelig og bekvemt. Dog har jeg endnu aldrig seet, at de have flyttet Sengene ud; om Dagen blunde de ret godt paa fri Haand. Vugger derimod komme af og til for Dagen; dog vugge de fleste Mødre deres Glutter paa deres Arme.

Paa Gaden foretages alt, — nemlig alt, hvad der foretages; Romerinderne trives og blive smukke, ligesom Markens Lilier, uden at arbeide eller spinde. Men

det, som man kalder: at spinde en Ende — forstaa de tilgavns. Ordene bølge dem som Musik fra Læberne, og de gjennemgaa hele Affektens Scala ligefra det smægtende blide Adagio til det brusende Furioso. Nu hentes den brune Mokkadrik fra Kaffehuset, og der drikkes Forliig; Latteren klinger, Spøgen dandser imellem dem; — alt er Himmelblaat og Solskin. Saa tages Arbeidet frem igjen. Den ene fletter Straasæder i Stole, den anden vadsker, den tredie hænger Vadsk tiltørre; En fletter Snore, en anden haandterer ziirlig den lette Haandteen; denne stikker fortvivlede Sting i sin Mands gamle Beenklæder, hiin lapper paa en forunderlig original Maade om sine Børn. Arbeidet gaaer som en Leeg, — naturlig, — thi de lege kun dermed! Endeel bestille intet; de have fuldtop med at snakke, medens de smukke Arme hvile dem i Skjødet. Andre have Hænderne fulde i deres Børn, som enten ikke kunne bytte sig selv eller ikke ville forliges. Her skal en Glut vugges; hist skal en stor Knægt i Trøie og Beenklæder have Die; hist og her skal der øves Dom og Retfærdighed. O, der er Liv nok, skjøndt kun lidet af velordnet Virksomhed!

Her holder en ung Kone sit Toilette; hun gjennemgaaer det ganske ugeneert fra Kunstens inderste Principer. Reenlighed er jo en god Ting; enhver kan

være den bekjendt. Et andet Fruentimmer gaaer hende tilhaande og betjener hende omhyggelig, — rimeligviis i Forudsætningen af en lignende Tjeneste til Gjengjæld. Hendes Barn ligger imidlertid paa Jorden, og en stor Hund vadsker det med Tungen i Ansigtet, — et sandt Barmhjertighedsværk!

End er det temmelig tidlig paa Dagen; Husene indslutte endnu enkelte Individer, hvem den søde Slummer og de kjære Drømme have fængslet over Tiden. Hvad seer jeg histoppe! — En ung Donna med mørktglindsende Haar og Øine træder til Vinduet i et let, skinnende hvidt Klædebon og ryster sine Skjørter ud gjennem Vinduet! — Hvorfor ikke? — Paa en vis Maade kan denne Rysten være ligesaa god som den bedste Vadsk. Der gives Luftbade saavel som Vandbade; — hvorfor ikke ogsaa Luft-Vadsk ligesaa vel som Vand-Vadsk.

Den lille Koloni indeholder et forholdsviis forbausende stort Antal Børn. Den opvoxende Slægt, fra hvilken en ny og bedre Tidsalder skal udgaae, faaer ifølge de nyeste Principer en meget fri Opdragelse. Forældrene gaa i Almindelighed ud fra den filosofiske Grundsætning, at Menneskenaturen, uagtet al Prædiken om Arvesynd og en medfødt ond Villie, i sig selv er god, — og at den følgelig ret vel kan overlades til

sig selv. En dygtig Ørefigen vanker der iblandt, for at give den undertiden dorske Natur en Vækkelse, og ved denne simple Indgriben virkes der Undere.

Drengene udvikle tidlig Følelsen af, at de ere Romere. De øve sig den hele Dag i allehaande ridderlige Lege, og arrangere Skuespil, Optog og Spektakler af den forskjelligste Art. Iblandt Legene er et Slags Discus=Leeg den meest yndede. Den bestaaer i, at der med flade Stene kastes til et bestemt Maal, og danner et meget betydningsfuldt Moment i det unge Roms Udvikling. For Tiden hedder denne Leeg Boz=Spillet.

Iblandt Optogene er vel ingen af en mere ingeniøs Karakteer end de kirkelige Processioner. Først kommer en lille Dreng, som ringer med en Ko= eller Heste=Bjælde; efter ham følger en større Dreng, der bærer det store Krucifix, tvende ikors bundne Kosteskafter. Nu følger Par efter Par; alle føre de Pinde eller Canner (Rør) i Hænderne, som skulle forestille Kjærter. I Midten bæres de hellige Bannere, alleslags smudsige Klude, bundne paa lange Stokke. Med snøvlende Stemmer synger Broderskabet et improviseret Litani, hvad Melodien angaaer, ganske rigtig paa den gjennem Kirken overleverede Maade. Processionen gjælder ialmindelighed Madonnabilledet. Her standser den,

og allehaande snurrige Ceremonier tage deres Begyndelse. Det hele er i høi Grad opbyggeligt saavel ved sin Pragt som sin Hoitidelighed. — De uskyldige Smaa, — de have allerede et Begreb om de hellige Gjenstande!

Undertiden skeer det rigtignok, at Andagten pludselig forstyrres, idet en graaskjægget Zelot falder ind i Skaren og med sin Knortestok giver Velsignelsen. Saa bliver der en Larm! Knægtene skrige, og Mødrene fare frem imod den modvillige Glædeforstyrrer ligesom Ligehøns imod Glenten, med brusende Skjørter og hvinende Stemmer. Den gamle Nar maa liste af, og Drengene faa Lov til at pege Fingre ad ham.

Det er dog ret et gemytligt Folkefærd, disse Italienere; endogsaa af det helligste kunne de lave en Opera buffa, deres Fromhed uforkrænket. Drengene gjøre sig ved denne Leilighed ikke skyldige i andet end hvad de voxne tillade sig ved mangfoldige andre. Kirken er human og indulgent; den har jo selv indstiftet en Æsels-fest. I lystige Selskaber afsynges der ikke sjelden et Slags Djævle-Messe, der paa det groveste karrikerer Gudstjenesten. Melodien er den virkelige lithurgiske; Texten beriges stedse med nye Tvetydigheder og satiriske Indfald. Jeg har hørt lange Stykker deraf; men af visse indre Grunde vil jeg indskrænke mig til at anføre

en eneste Passus. Ordene henvendes til den hellige Agathe som den 66de i en lang Helgenrække; der synges: se santa sei; — ora pro nobis! — — der: som Du er hellig, — bed for os! — Disse Ord lyde ganske, som om der blev sunget: — sessanta sei, (66) — ora pro nobis! —

Devotion og Prostitution gaa Haand i Haand med hinanden. For kort Tid siden havde en gammel Mand valgt til sin Næringsvei, i Gader og Stræder at udraabe og sælge alleslags Helgenhistorier. Naar han nu gik igjennem Gaden og udraabte Navnene paa sine Helgener: St. Eustachio, 3 bjc., St. Antonio, 2 bjc. — lød det uafladelig fra de forbigaaendes Læber: — ora pro nobis! — St. Giovanni battista, 2 bjc., — ora pro nobis! — St. Giuseppe, St: Athanasio, — begge for 3 bjc., — ora pro nobis! — ora pro nobis! —

Men — jeg maa atter op i via Caprina; jeg har nu engang foresat mig, at give Dem, min Ven, et fuldstændigt Begreb om denne min lille Verden paa Toppen af mons Capitolinus.

De vil maaskee spørge: Men hvad bestille Pigebørnene imens? Blande disse sig i Drengenes Leeg? — Bevares! De romerske Ungmøer ere tilbageholdne og strenge som Diana selv! Pigerne have deres egne

Lege. Undertiden streife ogsaa disse ind paa det kirkelige Gebeet, naar de f. Ex. bære Barn til Daaben, paa Knæerne krybe opad den hellige Trappe, o. s. v.; men for det meste arte de sig paa en friere og mere poetisk Maade. Det er mig en sand Nydelse at see disse ungdommelige Skikkelser tumle sig; de skjønne Former udvikle sig tidlig, og de smukke Bevægelser have de saa godt som fra Svøbet af. Den unge Pige her i Syden er ialmindelighed udviklet længe førend hun træder ind i de voxnes Tal; i en Alder af 13—14—15 Aar optræder hun allerede i jomfruelig Form, medens hun paa samme Tid endnu udvikler et fuldkommen barnligt Væsen. Saadanne Skabninger ere kun Strøgfugle i Norden.

Nu klinger Tamburinen; den indbyder til den muntre Saltarella. Dandsen er i høi Grad kunstløs; men hvilket Liv og hvilken Ynde! Pjalterne slaa Dandserinderne omkring Hofter og Been; men Former og Bevægelser gjælde mere end Kostume.

Der gives sikkerlig kun faa Steder i Rom, hvor Folkelivet bevæger sig saa frit og ugeneert som her. Medrette kalder jeg min Gade en lille By for sig; thi den rummer en i sig selv afsluttet eiendommelig Tilværelse. Aldrig lægger nogen uvedkommende sin Vei igjen=

nem via Caprina; med Hensyn til hvilketsomhelst Maal vilde det være en uhyre Omvei. Vi see ingen andre Fremmede end de faa, der besøge os selv, og — disse ere jo ikke fremmede. — Næsten ligesaa sjelden vove den lille Byes Indbyggere sig ned i den store Stad; der hører i det mindste en særegen Foranledning dertil. De af Mændene, der tjene Brødet som Dagleiere, regner jeg naturligviis ikke. Alle Fornødenheder haves, uagtet Stedets afsluttede Beliggenhed, næsten i umiddelbar Nærhed; i det høieste fordres der en Gang nedad Bjerget til en af Siderne.

I et Hjørne paa Pladsen har en gammel Skoflikker indrettet sit Værksted. Det er en flittig Mand, og han kan ogsaa arbeide med Lyst; thi han har det overmaade hyggeligt. Værkstedets Helligdom er vel indhegnet og fredet; paa den ene Side har han en Gruusdynge, paa den anden Byens Skarnkiste.

Ti Skridt nede i via del rupe Tarpeio boer en Bomuldsvæver, som tillige har Udsalg af Viin ed alteri generi. Ved disse alteri generi forstaaes der, — Gud veed, hvad; men man har i ethvert Tilfælde den Fordeel, at kunne søge alle mulige Slags Handelsartikler hos ham.

Paa Hjørnet af via d. r. T. og forum er der en Café. Padronezza'en er unægtelig en Drage; men

hendes Kaffe og hendes Aurora eller Aura ere upaaklagelig gode. Caféen har en bottega, som med Fornøielse bringer Kaffeen 3 Miglier bort, naar han blot faaer en halv Bajocco.

Naar man er stegen tre Trapper nedad imod piazza Montanara, befinder man sig paa en Terrasse, hvor der boer en Bager. Og denne Bager er ikke af det almindelige Slags. Han udsælger ikke alene Huusbrød og Pagnoteller, men forsøger sig ogsaa i pane francese. Eengang har han endog vovet sig til at bage Maritozzo'er (Julekager); — dog lod han det klogelig blive ved denne ene Gang.

Paa piazza Montanara finder man alt øvrigt, hvad Nødtørften kan fordre og Hjertet ønske. Butiker aabne sig næsten i hvert et Huus; der sidder en Skrædder paa hvert et Hjørne. Pladsen er desuden fuld af Borde og Lad under Soltelte, hvorpaa der falbydes en unævnelig Mængde Nødvendigheds- og Overdaadighedsartikler. I Marcels Theater er der et renommeret Osteri con cucina, der braser og dufter tidlig og sildig; om Aftenen etableres der Kjøkkener rundt om paa Pladsen selv, hvor der tilberedes alleslags Fritto'er i det uendelige. I Forbigaaende maa jeg dog, for ikke letsindigen at pirre Huusmødrenes Nysgjerrighed, fortælle, hvad en Fritto er. Det bliver en Notits til Christiane

Rosens Kogebog. — Man tager en hvilkensomhelst Gjenstand af animalsk eller vegetabilsk Art, blot ikke altfor haard og stiv; man dypper den i Olie og ruller den ind i Meel. Derpaa kastes Gjenstanden i en Kjedel med sydende Olie; i to Minuter er den færdig til at anrettes. Hvad der er indeni, veed man ikke; Skorpen er delikat; Retten smager altsaa fortræffelig, især naar man nyder den saa heed, at man er nødt til at sluge den, efter en kun flygtig Bearbeidelse med Tænderne. — — —

Vil en eller anden Huusfader i Anledning af Helligdagen lade sig rage; — nuvel, paa piazza Montanara findes Barberer i Mængde. En Stol bliver sat frem midt paa Torvet; han sætter sig, og er expederet, inden han veed et Ord deraf.

Har en af min lille Byes Ungmøer et eller andet paa Hjertet, som hun gjerne vil have betroet en fjern Ven, — ogsaa hertil er der Udvei. Paa piazza M. sidder der tvende offentlige Skrivere, med Briller paa Næsen og Pennen bestandig dyppet; jeg tør vel svare for, at der er intet, som de jo vide at fremstille paa Prænt. Den paalideligste er dog vist han, der sidder ved Marcels Theater; han seer saa ærværdig ud, har Kalot under Hatten, og bestandig en Pen siddende bag Øret,

til Tegn paa, at han aldrig kan blive forlegen med Hensyn til hvad der bør skrives. — — —

De vil vistnok allerede have indseet, at der i via Caprina kan føres den lykkeligste Tilværelse i Verden. Vi ere overladte til os selv, og nyde dog alle Jordens Herligheder, alle Civilisationens Goder.

Ved disse sidste Ord vil De maaskee tvivlende ryste paa Hovedet, og spørge, hvorledes det staaer til med Kunster og Videnskaber.

Oprigtig talt, Videnskaberne drives her ikke synderlig, med mindre det skulde være Arkæologi og gammel Historie. Den mindste Dreng heroppe kan vise Dem den tarpeiske Klippe og fortælle Dem Historien om Manlius, — føre Dem ind i Hulerne under palazzo Cafarelli og gjøre Dem opmærksom paa Substruktionerne for det ældgamle arx Capitolina. Enhver større Knægt veed ret vel, at han er en Romer, og at hans Forfædre engang have behersket den hele Verden, og jeg vil ikke raade nogen at yttre Tvivl imod denne Paastands Rigtighed; thi — den unge Ulv har allerede faaet Tænder!

For Kunsten derimod er der heroppe sørget fortræffelig. Uden at regne de tusinde Kunster, som Byens Ungdom hitte paa, have vi her det store galvano-

plastiske Kunst-Værksted, som Dansken Møller forestaaer. Byen selv gjør rigtignok kun lidet til Kunstens Opmuntring; men den nyder Berømmelsen, — thi Institutets Arbeider gaa vide ud i Verden.

Til Slutning vil jeg lade nogle Ord falde om den offentlige Sikkerhed. For denne er der i udmærket Grad sørget. Vi have to Lygter, som brænde hele Natten, endog ved Fuldmaaneskin. — Der gives aldeles intet Mørke hos os; enhver skal være sine Gjerninger bekjendt. Til yderligere Sikkerhed gaaer enhver Mand og Knos med en dygtig Kniv, — nei, nu ikke længer, siden de to Personer bleve skudte, fordi man havde fundet Knive hos dem, — jeg tør i det mindste ikke paastaae det. Jeg selv gaaer med en dygtig Stok, og — uden Penge.

Apropos, nær havde jeg glemt at fremhæve en udmærket Side af vort Kommunevæsen! Der gives her slet ingen Tiggere. Tiggeriet er ellers, som De veed, i Italien en almindelig Landeplage. De vil neppe troe mig? — Nuvel, jeg skal give dem Troen i Hænderne. Naar jeg undtager det Huus, hvori jeg boer, ere alle Byens Indbyggere fattige, og have intet at give. Men vi Huusfæller have indbyrdes gjort den Aftale, heroppe aldrig at give nogen Almisse, for ikke at spærre os selv

Passagen udenfor Huset. — Jeg forsikkrer Dem, vi have ikke en eneste Tigger! — —

Nu tor jeg vel spørge Dem, om man nogetsteds kan leve saa behagelig som — i via Caprina?

Naar jeg stundom har ironiseret og fremdeles vil finde Anledning til at ironisere over Katholicismens Væsen og Udtryk, maa De deraf ingenlunde slutte, at jeg overhovedet gjør den til Gjenstand for min Spot. Enhver Religion fordrer Agtelse, eftersom alene Bestræbelsen efter at gribe det oversandselige i og for sig giver et Indhold af Sandhed og Helligdom, — hvormeget mere da ikke hiin Kirke, der har født vor egen Gudsdyrkelse ud af sit moderlige Skjød? Det vil stedse vorde anseet for en vanhellig Bedrift, naar Børn spotte deres Moder, selv om hun har mistet sine Sandsers forstandige Brug; det er og bliver dog det samme hellige Liv, der engang har født dem til Verden.

Katholicismen bærer i sin Form tilskue baade et indre og et ydre Væsen; det indre Væsen er født af den guddommelige Sandhed, det ydre er kun Menneskepaafund, Dynger af Urimeligheder, hvori enkelte glimrende Guldkorn af den rigeste Poesi. Alene den, der i Modsætningen, gjennem den kolde Forstand er forud-

indtagen indtil den høieste Grad, kan forglemme, at Katholicisme er Kristendom, og ikkun den, der er fattig paa naturlig Følelse og frisk Fantasi, kan være blind for det poetiske i dette Troesliv.

Et er Forstandens, et andet er Følelsens og Fantasiens Tro. Sandheden kan være Sjælen i dem begge; men den sidste er ulige skjønnere; den tilhører Barndommens lykkelige Tidsalder. Katholikens Onde ligger ikke deri, at han har opfattet denne Tro, men — at han er voxet derfra. Den barnlige Naivitet, det rene Følelsesliv vedligeholder sig længst i Syden; men Myndighedsalderen, Reflexionens Periode maa dog eengang indtræde. Saa længe Mennesket endnu var Barn, passede Gemyttet og den reent naive Tro harmonisk sammen; Sandhed og Frelse laa i Foreningen, og den vundne Bevidsthed maatte være den høieste Magt i Verden. Men Mennesket skrider bestandig ud over sig selv; med en mere udviklet Tidsalder maatte der forbindes en ny Erkjendelse; Forstanden dukkede frem af det umiddelbare Liv. Da skete der Brud i Kirken, imellem dem, der alt følte sig som voxne Mennesker, og dem, der i Kjærlenskab endnu ikke gad rive sig ud af Ledebaandet.

Endelig kom Modenhedens Tid ogsaa for disse Sjæle. Barnets Tro kunde ikke række til længer. Men Overgangen til en Aandens friere Erkjendelse syntes nu

ikke længer mulig; der udbredte sig et svælgende Dyb imellem Tro og Forstand. Kirken stod forladt; mere og mere maatte den geraade i Forfald. Ved allehaande profane Tilbygninger blev den uafladelig udbedret og understøttet af sine vanslægtede Tjenere. Kun lidet har det nyttet; — ligefuldt staaer den nu som en Ruin.

Almindelig talt, har Romeren ingen Religion. Han lod sig made af Kirken, saa længe det gik an. Men da Naturen endelig oprørte sig imod den ikke længer fordragelige Føde, blev han overladt — til Vantroens Hunger og Overtroens usunde Mættelse.

Romeren er ikke Barn længer; men han er heller ikke voxen Mand. Endnu af og til vugger han sig i sine blide Ungdomsdrømme, især, naar hans Hjerte er sygt og hans Sjæl formørket. Men aldrig vover han sig ud over den Grændse, der adskiller ham fra den klare Erkjendelses Verden; han er et i sin Opdragelse forkjælet, svagt Menneske, og paa Grændsen staaer der Vogtere med flammende Sværd, — er det Cheruber eller — Dæmoner?

Men i mange Hjerter findes der dog en inderlig Længsel efter den Gud, der har forladt sine Templer; sin Himmel forlader han aldrig, det føle de. — Ingensinde lader Gud sig uden Vidnesbyrd; — i denne Følelse eie de ham dog endnu.

Jeg har seet Mennesker her i den sammensunkne Kirkes Haller bede saa ivrig, at Sveden traadte dem for Panden, at Bønnen uvilkaarlig fik Udtryk i lydelige Ord, — saa inderlig, at Taarerne randt dem nedad Kinderne, og dybe Suk bragte Hvælvingerne til at gjenlyde. Slige Bønner have Falkevinger.

Og selv om disse vaklende Sjæle i Smertens Bitterhed, i Angstens Vee, naar de ikke kunne bære Livet uden Støtte, atter kaste sig i Armene paa de opgivne og magtløse Helgener, — selv da ville sikkerlig deres Bønner naae det rette Sted. Naar Gud søges, er der ingen Omvei saa lang, at den jo fører til ham.

Lad end den synlige Kirke synke i Gruus; Guds usynlige Kirke forgaaer aldrig, heller ikke her. Der behøves intet Hierarki for at midle mellem Gud og Mennesker; Guds Kjærlighed er selv Midleren, idet den uafladelig hengiver sig i de Millioner Sjæle.

Under disse Betingelser, som jeg i flygtige Træk har antydet, kan den offentlige Gudstjeneste kun have lidet opbyggeligt; der existerer ingen i Aandens Eenhed samlet Menighed. Kun hvor den enkelte af sit Hjertes Fylde hengiver sig, er Gud virkelig tilstede. Katholicismen er en Religion for barnlige Gemytter; derfor kan dens Sandhed endnu alene findes i den naive Hengivelse af barnlige Sjæle, der end ere i Besiddelse

af Troens fulde Umiddelbarhed. Her aabenbarer sig endnu den ædleste, meest rørende Poesi.

Hvor smukt er ikke Billedet af en ung Pige, der omfavner Korset, hvorpaa Frelseren leed, — der kysser Frelserens Fod paa det hellige Krucifix, — der, henkastet foran Alteret, hefter det fromme Øie med inderlig Tillid paa Billedet af Madonna, af hvem hun sikkert venter et Mirakel til Husvalelse for det uskyldige, ængstede Hjerte!

Her findes Sandhed, uagtet al Illusion. Men Trylleriet forsvinder rigtignok, saasnart det almindelige Livs aandløse Virkelighed træder til. Korset er smudsigt af de mange Omfavnelser; den store Taa paa Christi Fod er næsten afslidt af lutter Kys. En lang Bengel følger den unge Pige i Hælene, og hefter sin plumpe Mund begjærlig til det Sted, som hendes duftende Læber flygtig have berørt. Ved Siden af hende ligge et Par Sladdersøstre nedkastede, der hvert Øieblik afbryde deres Bønner for at meddele hinanden allehaande Bemærkninger. Paa modsat Side knæler en Matrone, der standser i sit Paternoster for at give sin Sønnike en Ørefigen til Paamindelse om, at han holder Breviariet forkeert, — uden at dog denne Afbrydelse synes at fortrædige hendes Andagt.

Naar man ved Solnedgang gaaer igjennem Ga-

derne i Byens ydre Kvarterer, finder man Folk, især Børn og Fruentimmer, siddende udenfor Husene, hist og her ogsaa i Grupper og Kredse ude paa den frie Plads, ved allehaande Sysler — og under levende Passiar. Øiet forlystes ved disse smukke, interessante Former, disse udtryksfulde Miner og Bevægelser, Øret ved den liflige Klang af det søde Sprog og den klare Latter.

Pludselig lyder Ave-Maria; Klokkerne istemme deres Aftenpsalme over hele Byen. I samme Moment tie alle Læber, sænke sig alle Øine; Armene synke i Skjødet, Trækkene geraade i Hvile; — Du seer lutter ubevægelige, andagtsfulde Billeder for Dig. Slige Scener røre Gemyttet i sit Inderste, ikke sandt? — Vel den, der ikke forstaaer Tungemaalet! — Den, der forstaaer det, vil et Øieblik efter høre disse skjønne Andægtige optage Emnet for deres Underholdning, Historier af den letsindigste, mest profane Natur.

Her var det alene Illusion.

Fra det æsthetiske Standpunkt har jeg intet imod Troen paa Madonna, naar blot denne Tro er reen og poetisk zart. Men naar den optræder med plump Haandgribelighed, med undermenneskelig Stupiditet, fordømmer jeg den dybt ned i Dantes Helvede.

Madonna-Troen er ingenlunde blottet for Idee,

og har derfor sin høie poetiske Sandhed, endskjøndt ikke længer nogen religiøs og kirkelig. Det undfangende og fødende Princip har for enhver Tids Bevidsthed havt noget helligt, ja guddommeligt. Kvinden er ikke alene hiint Væsen, der ved Fødselen forplanter Aanden igjennem Verden; hun føder Manden, til hvem hun har hengivet sig, — til Verden — hver Time, hun lever. Enhver ny Form i hans Bevidsthed vinder sin Fylde igjennem hende; enhver af hans høiere Idrætter vinder først igjennem hende Sandhedens fulde Kraft. Kvinden kan vorde tilbedet, — Manden kan aldrig vorde det. Hos Kvinden søges Skjønhed som Udtrykket for et finere, høiere Væsen, — hos Manden er Skjønhed kun et Accidents. I disse Data har Ideen udtalt sig i Virkeligheden paa reent umiddelbar Maade.

Hos Grækerne klinger Digtet om Kvindens Uforkrænkelighed igjennem Mytherne om Diana og Pallas, hos Romerne igjennem Vesta-Dyrkelsen, hos Skandinaverne igjennem Kvadene om Norner og Valkyrier.

Verden har stedse baaret Ideen i sig om Helligdommen i Kvindens jomfruelige Væsen; Ideen har efterhaanden verlet Form, eftersom den aandige Bevidsthed har hævet sig. Enhver Tid har gjort sit for at forherlige Kvinden; der manglede kun et Motiv til at hæve hende saa høit, som hun kunde hæves, paa Til-

værelsens Throne. Dette Motiv leverede Frelserens Fødsel. — Maria undfangede uden Synd, — hendes egen Fødsel var ubesmittet; hun havde født en Frelser for Verden, en Gud for Himlen, — Himmel og Jord bleve hende underlagte som Tilværelsens Dronning.

Og er det alene Katholikerne, der besidde Troen paa en Madonna? — — —

Enhver Sjæl, der indeslutter en Aandens Helligdom, maa ogsaa have en Madonna, et helligt Billed af en i Kjærligheden forklaret, i Hengivelsen uforkrænkelig Kvinde, der i Gud er mægtig til at begrunde en evig Salighed. Har dit Billede faaet Kjød og Blod, er din Madonna født til Verden, — da vogte Du Dig blot, at Du ikke selv, — at ikke det profane Liv sønderriver hendes hellige Væsens jomfruelige Slør; — forsvinde vilde da din Madonna, og med hende din Himmel!

Madonnaen her i Syden er ikke traadt mig imøde som et fremmed Væsen; ogsaa i Norden lever hendes Idee, endskjøndt den der ikkun aabenbarer sig gjennem Hjertet og Naturen. I Syden fødes den ogsaa til Verden igjennem Kunsten, idelig og idelig; tusinde og atter tusinde Billeder fremstille Kvindens jomfruelige, i reen og hellig Følelse og Anelse forklarede Person. Men denne Madonna er ikke alene født

af Ideen, men ogsaa af Historien; Forherligelsen kommer ogsaa udvortesfra. Madonna er her Maria, Frelserens Moder.

Hvilket skjønt poetisk Præg faaer ikke det offentlige Liv ved de mangfoldige Altere, som paa Gader og i Stræder ere opreiste for den blide, skjønne Himmeldronning! Overalt, hvor man gaaer, møder Øiet Madonnabilleder, anbragte paa Husene i Nischer eller under Baldachiner; en eller to Lamper brænde foran dem fra Solens Nedgang til dens Opgang. Oftest er Stedet valgt med naturlig Skjønsomhed; Pletten har gjerne noget lønligt og hyggeligt, som indbyder til Andagt. Overalt finder den Troende Indbydelse til at lette eller styrke sit i Haab og Frygt bankende Hjerte; overalt mindes han om den hellige Magt, som raader over Liv og Død, Glæde og Smerte. Madonna vaager tidlig og sildig over sine Børn; med sit blide, halv drømmende, halv tankefulde Øie ledsager hun dem Skridt for Skridt paa alle deres Veie.

Ved Aftenstid, naar Livet bruser igjennem Gaderne i sandselig Lyst, have disse Asyler ved Madonnas Fod noget i Sandhed opløftende helligt, et blidt, styrkende Alvor, en velgjørende, trøstefuld Ro. De stærkt befærdede Gader ere glimrende oplyste, deels ved Lygterne, deels ved Lamperne, som straale ud fra Husene. Hist

og her afsætter Gaden en lille Plads for at give Rum til en Kirke eller en anden offentlig Bygning, eller en snever Gjennemgang til at træde i Forbindelse med en anden Hovedgade. Hist i Hjørnet, her i Nischen har Madonna sin Helligdom. Stedet er forholdsviis mørkt, — thi kun et Par døsige Lamper oplyse Billedet; det er forholdsviis stille, — thi Strømmen af Mennesker føres forbi i Afstand. Her er der et Asyl for den, der er træt af Verdens forvirrende Tummel; oftest har det ogsaa hiddraget en eller anden Stakkel, som midt i det muntre, støiende Liv kun har følt sin egen Forladthed og Elendighed desto dybere.

Og om Natten, naar Gaderne ere tomme! — Kun af og til hører man Lyden af Fodtrin, der give høit Ekko i det øde og tomme Rum, Tonerne af en Sang — eller Klangen af en Guitar i det fjerne. — Nu er det ganske tyst. Alle slumre, kun Madonna vaager endnu. Hendes blide Øie skuer mildt og trøstefuldt ud i Natten; hun selv kjender ingen Nat. Hendes Aasyn lyser af forklaret Følelse gjennem Mørket; hun selv kjender Mørket kun af Navn. Hendes Hænder folde sig til Bøn; hun beder ikke for sig selv, men for dem, der endnu maa kæmpe imod Nat og Mørke. — —

Disse utallige Billeder ere meget forskjellige, og dog er der Væsensenhed i Mængden af dem. Ma=

donna=Typen træder mere eller mindre klart frem; Stiil er der næsten i dem alle, selv i de sletteste. Mange kunne kaldes smukke; ikke faa ere virkelig deilige.

Men — hermed er ikke alting sagt. — Madonnaen i Syden har faaet den høieste Plads i Tilværelsen; men hun maa betale denne Ophøielse — ved at taale usigelig megen Fornedrelse. Poesien er kun at søge indtil det Punkt, hvor Virkeligheden virkelig begynder. Guds Moder bliver enten overseet, eller overhængt paa den taabeligste Maade; kun sjelden dukker den rene, skjønne Tro frem imellem Vantroen og Overtroen.

Madonna findes i hver en Spekhøkerbutik, næsten i alle Taverner og Viinkneiper. I de sidste forefalde ofte Scener, som bringe hende til at vende sig paa Væggen. Det er ikke noget Mirakel af Guddommen; — et Slags naiv Skamfuldhed hos Menneskene rækker Haanden dertil. — Madonna kan intetsteds undværes, og er overalt tiloverd; hun svæver imellem at gjælde — alt og intet.

Colossæum, det hedenske Amfitheater, hvor saa mange af de første Kristne udaandede i Kampen mod glubende Dyr, veed De, er blevet indviet til en kristelig Helligdom, sikkerlig den største, som Verden har at opvise, ikke engang St. Peters=Kirken undtagen. Men

De veed maaskee ikke, at man derigjennem kan skyde betydelig Gjenvei, naar man fra den store samlede By agter sig til hiint adskilte Kvarteer, hvori Lateranet ligger. Men denne Fordeel opnaaes kun ved et Offer af — et Slags Bompenge. Veed De, hvori disse bestaa? — I et Par mere eller mindre saftige Kys, som i Forbigaaende, sædvanligviis i muligste Hastværk meddeles Trækorset, der hæver sig midt paa Pladsen. Jeg har flere Gange staaet ved Indgangen og iagttaget denne Række af sande Troende, der næsten uafbrudt bevæger sig over Arenaen. Korset staaer netop paa den lige Vei. Den ene følger i Hælene paa den anden; enhver trykker sin Mund til Træet, og afvisker igjen flygtig Kysset. Dette Kors afgiver et paalideligt Maal for Romernes og Romerindernes største og mindste Høide, og naturligviis for alle mellemliggende Størrelser; thi Træet er sort, saa vidt som Kyssene naa, dog vel snarere af Haandens Visk end af Læbernes Tryk. Forresten lønne disse Kys sig overmaade godt; thi paa Korsets Tverstykke staaer der skrevet med store Bogstaver: — **Bacciando questa croce si acquistano 200 giorni d'indulgenza.** —

Arenaens Omkreds indeholder en Mængde smaa Kapeller, Stationerne for Frelserens Lidelse. Men denne Pilgrimssti følges sjelden eller aldrig. Den lige

Vei er saa fristende; Tributen er der saa ringe, og forrenter sig dog saa rigelig.

Ved Udgangen hiinsides findes under Buen selv et større Kapel med et stort Krucifix, foran hvilket der stadig brænder et Par Kjærter. Dette Sted gaaer man almindeligviis forbi med et Knix. De meget andægtige standse dog ogsaa her, knæle, fremmumle et Paternoster, og kysse Frelserens Billed. Fra Knæene af nedad er Figuren naturligviis kulsort og heelt glindsende.

Hvad denne Kyssen har at betyde, sees bedst af følgende Omstændighed. I den lille Kirke paa via Appia: Domine, qvo vadis? — har man kun havt Raad til at anskaffe sig Frelserens Statue i Gibs, afstøbt efter Michel Agnolos Mesterværk i Marmor, som findes i Kirken: Sta Maria sopra Minerva. Men Frelserens store Taa paa den høire Fod — har man seet sig nødt til at bekoste i Erts.

Efter gammel Skik prædiker endnu hver Søndag og Torsdag en Franciskanermunk i Colossæum. I Procession drager han derhen fra en lille Kirke paa forum, helliget Sti Cosimo e Damiano. Broderskabet er sært formummet; Kapuzen er dragen ned over Ansigtet, — igjennem to Huller blinke de mørke Øine frem. Denne Maskerade gjør et uhyggeligt Indtryk; man kommer uvilkaarlig til at tænke paa Inkvisitio-

nens Haandlangere og dens morke, rædselsfulde Gjerninger. I Spidsen gaaer en Broder med Korset; twende andre gaa hos, hver paa sin Side, med Lygter baarne paa lange Stokke. Saasnart Prædikanten har taget Plads, knæle de twende sidste hos ham, ved de i Jorden plantede Lygter.

Efter Broderskabet følge de Andægtige, Par efter Par. Nogle Gange har jeg iblandt disse seet elegante Damer. Sandsynligviis udøve de en Bod, som den ubønhørlige Skriftefader har paalagt dem. Sædvanlig tage dog kun Folk af den lavere Almue Deel i Processionen.

Disse Franciskanerprædikener have i den senere Tid atter faaet et vist Opsving, og med Prædikenen hele Høitideligheden. Hs. Hellighed udsender det ene Hyrdebrev efter det andet til Advarsel mod protestantiske Insinuationer. Han ivrer ingenlunde uden Grund, endskjøndt — uden Klogskab. Folket protesterer i enhver Forstand. Heri har Franciskaneren fundet et herligt Motiv for sin Veltalenhed; i hans Prædikener regner det med gløbende Beeg og Svovl, hagler med Skjældsord og Forbandelser. Publikum hidlokkes ved denne Aandens lynende Nidkjærhed i ikke mindre Grad end ved hiin usædvanlige Interesse, som de frygtelige Skil-

bringer af Protestantismens sataniske Væsen nødvendigviis maa yde Troens enfoldige Børn.

Jeg er ved denne Leilighed kommen til at nævne Hs. Hellighed. Foruden hiin just ikke sjelden gjentagne Livsyttring har han i al denne Tid iøvrigt kun givet en eneste fra sig. Forleden Aften holdt Franskmændene Gilde i Café nuovo, for at feire — Uddelelsen af en god Slump Ordener fra den hellige Faders Haand. De vare faldne temmelig tykt, imellem Officerer og Menige; blandede gemytlig imellem hverandre fik Korsdragerne sig ret en lystig Aften. Ordener glimrede fra hvert et Bryst; Romerne gik ud og ind og saae derpaa, sandsynligviis uden ret at kunne begribe Sammenhængen ved den belønnede Fortjeneste. Isandhed, Pio nono har grebet Skeen i den anden Haand; Popularitet i det mindste synes det ham ikke synderlig om at gjøre. Jeg yttrede før, at Hyrdebrevene just ikke vidnede om hans Klogskab; denne Ordensuddeling for Folkets Øine vidner endnu mindre derom. I ethvert tænkeligt Tilfælde, synes mig, maa det være Fyrsten om at gjøre at forsøne sit Folk; thi — Folket er og bliver dog den stærkeste, og uden Eenhed mellem Fyrste og Folk gives der ingen ordentlig Stat.

Jeg havde lovet at skrive Morsburg til, poste restante, og havde allerede bortsendt to Breve, uden at modtage noget Svar. Idag blev det mig meldt, at der i Café Greco laa Brev til mig; Brevet var fra ham, eller rettere fra hans Kone.

Indlæget var fra Morsburgs Haand, Skrivelsen dog ufuldendt. Omslaget indeholdt nogle Ord fra Fleta, daterede fra Pisa. Saa langt var Morsburg altsaa kommen; her havde han ifølge Lægernes Raad slaaet sig tilro for Vinteren; her var han død.

Han havde ofte talt om mig med Fleta. Et Brev var blevet begyndt, flere Gange fortsat, — lagt hen; Døden havde hindret ham i at fuldende det. Fleta sendte mig det, som det var.

Hvor forunderligt! Den samme velgjørende Ro strømmede mig imøde fra disse af Fleta henkastede Linier, som tidligere fra selve hendes blide Væsen. Hun bar øiensynlig sit Tab ikke alene som den, der fuldkommen havde været forberedt derpaa, men ogsaa liig en Sjæl, der havde vundet Adgang til en uudtømmelig Trøstens Kilde.

De kjender jo Morsburgs og Fletas Historie? — Jeg behøver altsaa ikke at sige Dem, til hvilken Grad jeg var interesseret i disse Menneskers Liv, og — hvor

dybt dette Dødsbudskab greb mig, uagtet ogsaa jeg var fattet derpaa, og paa levende Viis trøstet.

Vil De høre, hvorledes en troende, dybt begeistret Sjæl taler i sine sidste Øieblikke? Fra Dødens Læber flyde hellige Profetier. — — —

Her har De et Brudstykke!

— — Skriften lærer, at Menneskene i det evige Liv hverken skulle være Mand eller Kvinde, men Engle lige.

Hvorledes kan der da være Tale om nogen Kjærlighedspagt, nogen Hengivelse og Forening imellem de tvende Sjæle efter Døden? — Skulde det da maaskee være sandt, at Kjærligheden alene gjælder for dette Liv, at Støvets Grav — ogsaa er Kjærlighedens?

Vi ville see.

Visselig, i Evigheden gives der intet Kjøn! Menneskene gaa over til at vorde Væsner af en universelfyldig Natur.

Men denne Overgang kan ikke være en ved vilkaarlig Indgriben betinget Forvandling. Udviklingen gaaer i al Tilværelse, saavel i Naturens som Aandens Rige kun for sig paa logisk Maade; den evige Fornuft kan alene skabe og fuldende efter sit eget Væsens evige, urokkelige Lov. — —

Naar et Væsen skal gaae over til at vorde et

mere universelt, maa det optage et nyt Livsmoment i sig.

Nu skulle Mand og Kvinde, *forskjelligartede* Væsner, gaae over til at vorde *eensartede* Væsner af en fyldigere Natur.

Følgelig maa de optage nye Momenter i sig, — og af *forskjellig* Art.

Men de tvende *eneste* Momenter, som, optagne i de to *forskjellige* Væsner, frembringe *et og samme* Væsen, ere de *modsatte respektive Liv* selv.

Manden maa optage Kvinden i sig, — Kvinden maa optage Manden — for at vorde et universelt Liv.

Intet er mere simpelt og i sin Nødvendighed indlysende end denne Proces; Livet selv, det Liv, vi leve, fører os daglig og overalt det samme for Øine. Overalt gjælde de samme Love, den samme Nødvendighed, i det laveste som i det høieste.

Uden at jævnføre det hellige og profane, vil jeg gribe et Par Exempler ud af Mængden.

— Tallene 4 og 5, forskjellige Størrelser, skulle ved Forbindelsen med nye Størrelser komme til at udgjøre en og den samme. At disse søgte Størrelser maa være forskjellige, indsees strax; — ved nærmere

Betragtning vil det udfindes, at de *eneste* anvendelige ere de respektive forskjellige Tal selv, 4 og 5, enten man saa adderer eller multiplicerer:

4 add. m. 5 5 „ „ 4	= 9	4 multpl. m. 5 5 „ „ 4	= 20.

Ligesaa ved de chemiske Processer. Skulle tvende forskjellige Stoffer ved Forbindelsen med tvende andre frembringe et og det samme nye Stof, vil der i hele Universet alene findes *tvende* Stoffer, som kunne tjene til Hensigten: de *tvende modsatte Stoffer*.

Intet er derfor vissere, end at der i Evigheden intet Kjøn gives, — intet vissere, end at de tvende modsatte Væsner netop uopløselig maa forenes, fuldt gaae op i hinanden, for at hine universelle Væsner kunne blive til.

Og naar vil dette skee? —

I Evigheden, Fuldendelsens sidste Stadium. — Men inden hiint Stadium naaes, maa der visselig gjøres mange møisommelige Skridt; Væsnet maa sikkert gjennemgaae mangen luttrende Ilddaab i Aanden, førend det sandselige Liv er fuldt absorberet.

Derfor kan der vel tales om Hengivelsen mellem Mand og Kvinde i et andet Liv. Her er Hengivelsen ikkun et svagt Forsøg; — i Evigheden er den absolut

og udelukkende. — Imellem nu og da, hvilket uhyre Svælg — af Tomhed — eller Tilværelse! —

Hvo kan tvivle heri? — I denne strenge, næsten mathematiske Gjennemførelse gjenkjendte jeg fuldkommen Mørsburg; han stod for mig i den begeistrede Troes ufordkrænkelige Liv.

Og i hine Tillæg af smaalig Beviisførelse, laant fra det materielle Liv, fandt jeg de rørende Træk af et Væsen, som i Dødens Øieblik griber og benytter alt for at vinde et sikkert Fodfæste i en ny Tilværelse.

Fleta havde tilmeldt mig, at hun og hendes Fader ventede at see mig i Rom, i alt Fald i Neapel; forinden ønskede hun at høre fra mig.

Jeg kunde vel have meget at tale med Fleta om, men kun lidet havde jeg at tilskrive hende. Trøstens Dugdraabe maa falde umiddelbart paa Hjertet i det levende Ord.

Jeg indesluttede Mørsburgs sidste Skrivelse i mit Brev; jeg havde med min Pen betegnet de Ord, hvori Troen, Haabet og Kjærligheden havde concentreret sig. Det var min Trøst. —

Vi befinde os nu midt i Fasten; dette kundgjør sig, selv uden Kalender, idelig og atter. Overalt, hvor

man træder ind, lugter det af Stokfisk; denne velsignede Ret synes for Tiden at være Romernes daglige Brød. Veed De vel, hvilket Navn de have givet denne Fisk? — De kalde den simpelthen: stoccofisso. Det kan man kalde en fri Oversættelse.

Hver Morgen, naar jeg gaaer til Vatikanet, kommer jeg igjennem Octavias Porticus, der i Forbindelse med den tilstødende lille Plads udgjør Stadens egentlige Fisketorv. Den ædle Octavia har vist aldrig drømt om, at hendes storartede og pragtfulde Buegang skulde blive tagen i Brug paa saadan en Maade. I Forbigaaende maa jeg betroe Dem, at det koster mig en betydelig Tid at tilbagelægge Veien mellem mons Capitolinus og m. Vaticanus; i Begyndelsen gik der virkelig henved to Timer med. Jeg kommer igjennem Stadens mest folkelige og stærkest bebyggede Kvarterer. Her er ægte romersk Liv, — og hvilken Mangfoldighed, hvilken Bevægelse! — Det første Punkt, hvor jeg standser, er piazza Montanara, det andet: Marcels Theater, det tredie porticus Octaviæ. Her bringes allerslags Lækkerier tiltorvs — af Dyrearter med koldt Blod: Først og fremmest Fisk af alle Størrelser og Arter. Nogle ere forbausende store, andre latterlig smaa; mangfoldige have heelt eventyrlige Skikkelser, som ret bringe En til at spærre Øinene op. Størrelsens Vir-

kelighed kan jeg endda finde mig tilrette med; men disse bizarre Former forekomme mig som lutter modvillige Fantasier. Jeg vilde isandhed betænke mig paa at spise af disse Fisk; især have Skjægtrevlerne og Halerne noget sandt diabolisk.

Fiskene udgjøre vel den største Deel af Markedsvarerne; men der findes forøvrigt den rigeste Mangfoldighed baade af Land- og Sø-Uhyrer. Her falbydes overmaade lækkre Snegle; hist delikate Froer, med Kunst slagtede og istandgjorte, med Ziirlighed lagte paa Ryggen over Randen af et uhyre Fad, med udspilede Been. Men hvad er dog det for Uhyrer, der ligesom i sammenslyngede Knuder falbydes i disse store Baller? — Fy, jeg troer virkelig, det er Blæksprutter, mage til den, jeg har hjemme i et Glas, — forresten et kosteligt Præparat! — Saaledes er det; — det er Blæksprutter! Hvor modbydelig er ikke denne uformelige Krop med de midt paa Livet anbragte Øine, disse lange Føletraade eller Arme, forsynede med svampede Sugevorter!

Nei, da priser jeg min gode Mungana, min Cinghiale, min Manzo, det er fortolket: min Kalve-, Vildsvine- og Oxesteg. Det veed jeg dog, hvad er. Gud være lovet, at jeg ikke behøver at faste!

Det er begribeligt, at der i denne Tid er sat

store Kræfter i Bevægelse ved Fiskeriet; der er neppe noget Vand saa lille, at der jo, troer jeg, fiskes deri. I Tiberen fiskes der Nat og Dag, endskjøndt der vist ikke er meget at hente der. Arbeidet drives, ifølge italiensk Natur og Sædvane, begribeligviis paa den allermageligste Maade; men Fangsten lønner sig da ogsaa derefter. Paa en Pram, der ligger for Anker midt ude i Floden, er anbragt en Axe med en tværmet Løftestang paatværs, der sættes i Bevægelse af Strømmen liig Møllevinger. Paa hver af disse er der anbragt et Næt; idet de dreies rundt, kommer snart det ene, snart det andet Næt under Vandet, og tager med sig, — hvad der forefindes. Men uheldigviis findes der ikke meget, og selv om Skjæbnen fører en enkelt stakkels Fisk i Garnet, er Bevægelsen saa langsom, at den uden stor Vanskelighed igjen kan rede sig ud deraf; desuden passer den dorske, slumrende eller i alt Fald drømmende Vogter sjelden det rette Moment til at standse Mølleværket, saa at Fisken, naar Nættet gaaer tilveirs, atter **nolens volens** plumper i Vandet. Mange Gange har jeg iagttaget dette Fiskeri; men aldrig har jeg været Vidne til nogen Fangst. — Che vuole? — Maskinen er nu engang anskaffet, — og det er dog altid en Art Livsbeskjæftigelse! — Men det er og bliver dog et morsomt Fiskeri.

Dette nylig bestrøvne Torv leverer et Stykke af Katholicismens praktiske Side. Vistnok skal alt i Verden tjene til Guds Forherligelse; men denne Maade at dyrke det evige Væsen paa, hører vissetig til de forunderligste — og meest smagløse. Neppe have Petrus og Paulus, den katholske Kirkes Grundpiller, havt nogen Anelse om, at disse forargelige Forskjelsbestemmelser mellem Guds velsignede Gaver skulde overleve deres egen i en falsk Tradition endnu hildede Tid.

D. 1ste Marts.

Himlen er klar og dyb blaa. Smaafuglene have allerede begyndt deres begeistrede Hymner, og Hylden er sprungen ud. Sneklokken er allerede visnet, og Violen udsender sin ætheriske Duft. Blomsten Tusindskjøn har aabnet sin purpurrøde Kalk, den gule og hvide Lilie have allerede udfoldet deres Kroner. Mandeltræet staaer i fulde Blomster; naar jeg seer ud over mons Aventinus imod Cæcilia Metellas Gravminde, finder jeg ligesom et snehvidt Slør udbredt vide over den ubebyggede Egn.

Egentlig har det været Foraar siden hiin Dag, da jeg nær var rutschet ned ad den uendelige Kapitoliumstrappe fra øverst til nederst. Jeg erindrer vel denne Dag. Det var midt i Februar Maaned. Trap-

pen var glat som et Speil; det faldt naturligviis ingen ind at strøe nogle Haandfulde Aske eller Pozzuolanjord derpaa. Øverst oppe stod den romerske Ungdom og lurede. Naar Skjæbnen havde grebet et Offer, og den ulykkelige Spadseregænger med Lynets Fart, uden at vide op og ned paa sig selv, passerede den fatale Trappe, klappede Knægtene deroppe og raabte viva, — evviva Pio nono!

Den samme Skjæbne var i Begreb med at træffe ogsaa mig midt i min Uskyldighed, da en fransk Officeer netop lagde sig derimellem.

Dette var den sidste Frost; henad Aftenen, da jeg gik hjem, lagde jeg uden Fare min Vei op over Kapitolium fra Bagsiden. Næste Dag maatte jeg paa en Spadseregang ud til Katakomberne ved Sta Agnese første Gang kaste min Kappe, og siden have vi uafbrudt havt Varme og klar Himmel.

Foraaret er begyndt. Den milde Luft, det herlige Lys, den kostelige Duft indbyde den Fremmede til hyppige Udflugter i Naturen; men desværre kun sparsomt tør jeg benytte Indbydelsen.

Lad Italiens Natur end være ubeskrivelig riig, — Kunsten og Historien ere dog endnu rigere; lad Naturen end tale til Hjertet med Trylleord, — Kunsten og Historien eie et oversandseligt Sprog, som trænger til

det inderste af Sjælen. Naturen har stedse været mig en øm Veninde, som jeg paa inderlig Viis har forstaaet og elsket; første Gang i mit Liv har jeg kunnet modstaae hendes blide, lokkende Kald. Intet Under, — jeg er bunden, fastlænket, fortryllet indenfor en Kreds af Underværker! Her gives ingen Vaklen; jeg kan ikke løsrive mig.

Istedet for den reent umiddelbare Nydelse er traadt Nydelsen igjennem Studiet. Ja, jeg studerer, med en Kraft, som jeg aldrig har tiltroet mig selv; jeg nyder, med en Inderlighed, som overgaaer min egen Fantasi.

Man vil sige, at jeg har fortabt mig. Nuvel, jeg tør ikke modsige denne Paastand, men vel yttre det glædelige Haab, at jeg engang skal finde mig selv desto fyldigere igjen.

Hvor uendelig frugtbringende kan ikke hver enkelt Time blive her i Rom, snart paa en, snart paa anden Maade! Følelsen heraf gjør En huusholderisk med Tiden i en overordentlig Grad; jeg for min Deel har først her paa Stedet ret faaet at vide, hvad Tid er og betyder.

Mest kommer det an paa en planmæssig Disposition; jeg har derfor inddeelt min Tid paa den allerstrengeste Maade. Dagens første Time anvendes paa Landets Sprog; thi ogsaa det maa jeg først lære til-

gavns. Saa gaaer jeg i Vatikanet; derfra i en eller anden Privatsamling eller enkelte Ugedage i Kapitoliets Museum, Lateranets eller Qvirinalets mindre Samlinger. Den øvrige Deel af Dagen anvender jeg til For- og Efterstudier. I al Hemmelighed maa jeg nemlig betroe Dem, hvad jeg desværre har maattet tilstaae mig selv, at jeg er skrækkelig forsømt, navnlig i Kunsthistorie og det antike Livs almindelige Historie. Heldigviis have baade de danske og tydske Kunstnere deres Bogsamling; den første er jeg ligesom født ind i, og til den anden har jeg erhvervet mig Adoptivret. Jeg læser snart et, snart et andet Sprog, alt eftersom det kan falde, gamle og nye imellem hverandre, og har forlængst gjennemgaaet alle dem, jeg indtil Dato er mægtig.

De Dage, da Museerne og Samlingerne ikke ere tilgængelige, anvender jeg til Besøg i Kirkerne, til større og mindre Udflugter af antikvarisk, kunstnerisk, overhovedet æsthetisk Interesse.

Saavidt jeg veed, har De nu faaet et Afrids baade af mit indre og mit ydre Liv her i Rom; det ene og det andet give en kostelig Samklang, maa De troe.

Jeg har oftere følt mig fristet til at forsøge paa, om jeg ikke engang kunde føre Dem med mig paa en

af mine Vandringer gjennem Kunstens ophøiede Haller; hidtil har jeg standhaftig viist Fristelsen tilbage. Jeg indseer fuldkommen det mislige ved sligt et Forsøg. De har ingen permesso, min Ven; jeg maatte smugle Dem ind, og kunde derved komme i allehaande Forlegenheder. — Imidlertid, jeg har dog endelig besluttet mig til at vove det.

For altsaa at begynde med Totalindtrykket, maa De først, saa godt som muligt, forestille Dem, hvilken Virkning det maa gjøre paa Gemyttet, naar man føres ind i en af disse i Masse og Værdi umaadelige Samlinger, hvor mange tusinde Mindesmærker af den forskjelligste og interessanteste Art med paatrængende Magt gjøre deres høie Betydning gjældende. De befinder Dem ikke i en Kunstsamling, men i en heel, for flere tusinde Aar siden afdød Verden, der atter er staaet op af sin Grav. De er ikke omgiven af Kunstens Værker alene, men af mangfoldige, næsten utallige Gjenstande, som føre Dem midt ind i det forlængst undergangne Liv. Jeg vil her alene minde Dem om Mængden af Utensilier, som henhørte til det huuslige Liv, offentlige og private Monumenter, som Altere, Mærkestene, Mindestene, Sarkofager, — Indskrifter, som Senatsdekreter, Lovbestemmelser, Gravskrifter, Byplaner o. s. v. — Men løsriv Dem fra denne forvirrede

Mangfoldighed, som kun anstrenger og overvælder Dem, og træd ind i en af hine prægtige Haller, hvor alene det svundne Olds Guder, Heroer og Helte have fundet et Asyl — efter Tilintetgjørelsen! Her behøver De kun at hæve Øiet for at fængsles og fortrylles. — Forunderligt, at Aanden maa bøie sig i Støvet for den døde Materie! — Leve da disse Guder endnu, udøver endnu denne Menneskeslægt af vældige Helte sine utrolige Bedrifter? — Store, høie og alvorlige, forklarede i Marmorets Glands, stirre disse Skikkelser ned paa Dem, — og De, — hvorfor kaster De Dem ikke ned og tilbeder?

I Virkeligheden, en hellig Gysen er det første Moment i den kunstneriske Nydelse; sagte lister man sig over Gulvet, og tør neppe hæve Blikket. Man føler sig fortrykt, forvirret, beruset; Sjælen er sig neppe bevidst nok til at vugge sig i svævende Drømme.

Men intet er naturligere end dette Indtryks gribende Vælde. Vel er hine Billeder kun Steen; men de repræsentere paa aandig Viis en Verden, som ligger Livets Kilde langt nærmere end vor, en Slægt, som endnu var i Besiddelse af Umiddelbarhedens Fylde, og derfor maa optræde for os med forbausende Storhed og Fuldendelse. Oldtidens Tilværelse havde færre Former; Livet koncentrerede sig ulige stærkere, og udtrykte sig i enkelte og simple, store Træk. Hiin Verden var endnu

Idealet i sig, hiint Ideals, som vi anskue i det umaadelige Fjerne og under usigelige Ængstelser kæmpe for at naae.

Ved de første Besøg maa man alene tænke paa at orientere sig og blive fortrolig med Omgivelserne i Almindelighed; længe varer det, inden den egentlige Nydelse kan begynde, og først seent lykkes det at finde sig tilrette i den forvirrende, overvældende Mangfoldighed.

Kunde De have Lyst til at følge mig paa slig en Vandring? Vi ville foretage os en mindre Samling, f. Ex. Kapitoliets, og der indskrænke os til Skulpturerne alene. Og endnu een Indskrænkning maa De finde Dem i: De maa erindre, at jeg fører Dem Billederne for Øie ud af Indbildningskraften, og derfor alene vente det mest betydningsfulde, følgelig en meget liden Deel af det hele. — Indgaaer De paa disse Betingelser, vil jeg vove at tage Dem med — under min Kappe.

Iblandt de mange Fordele og Behageligheder, der ere knyttede til min Bolig paa rupe Tarpeia, er dette en af de mest iøinefaldende, at jeg befinder mig i umiddelbar Nærhed af Kapitoliums vigtige Samling. De vil sikkert af Hjertet give mig Ret deri; thi det er meget varmt idag, og en lang Spadseretuur gjennem Byen vilde gjøre os mindre oplagte til en

fuldkommen Nydelse. Blot disse to Trapper ned, seer De, og vi ere paa Stedet! De maa ikke bryde Dem om, at de ere lidt steile; desto hurtigere gaaer det. — Her ere vi allerede i Paladsets Porticus.

Vend Dem om! Kjender De disse to kolossale, i Udtrykket selv ophøiede Skikkelser? Det er tydeligt, at de høre hjemme i den romerske Republiks sidste Dage eller i Keisertiden; man aner, at de have baaret Roms og dermed hele Verdens Skjæbne i deres Hænder. Studeer ret disse Træk! Nei, lad Dem nøie med det almindelige Indtryk; — først seent vilde De blive færdig med Deres Studium! Det er Julius Cæsar og Octavius Augustus; de fortræffelige Kolosser ere kun et svagt Miniaturbilled af deres Storhed.

Ja, De maa vel undre Dem over denne Udstilling i den firkantede Gaard: — allehaande Stumper af kæmpestore Lemmer, Hoveder, Arme, Hænder, Laar, Been og Fødder. De kommer derved til at tænke paa Neros uhyre Billedstøtte, der skal have havt Høide med Colossæum. Men De maa ligesaa godt strax opgive at bringe Orden og Sammenhæng mellem disse Rudera; kun faa Stykker høre til hinanden. Hiint uhyre Hoved af Marmor forestiller Uhyret Domitian; hiin gigantiske Haand og det tilsvarende Hoved af Bronce tillægges med Sandsynlighed Kæmpen Commodus.

Det er det hele, jeg agter at fortælle Dem. Henvend heller Deres Opmærksomhed paa hiin Roma, som troner i den tilgittrede Porticus! Hiint Billed, saa fortjenstfuldt Arbeidet end kan være, er dog neppe forfærdiget ad vivum. Men paa hver sin Side hæve sig af mørkt Marmor tvende Skikkelser, som der er Liv og Kraft i. Saavel Dragten som Fysiognomierne, Udtrykket og den hele Holdning stemple dem som Barbarer. Det er tvende barbariske Konger, som have maattet forherlige en Imperators Triumftog. Man har afhugget deres Hænder; men Kraften, den vilde Trods i deres Væsen har man ikke formaaet at knække.

Blot endnu et flygtigt Blik paa hiin Løve, der sønderriver en Hest, — og vi forlade Gaarden. Dog her er endnu et Monument af særlig Interesse. Det er den Gravurne, som engang indesluttede den ældre Agrippinas Støv. Seer De Indskriften derpaa? Den er ikke antik. Den udviser hverken mere eller mindre, end at den ædle Agrippinas Askeurne i Middelalderen har været brugt som — justeret Kornmaal. — —

Ikke høiere, min Ven, — for det første! — Vi ville et Øieblik træde ud paa denne Terrasse, et Slags Gaard paa 1ste Sal. Her skal De see tvende interessante Basreliefs, fortræffelige, om end ikke i den bedste Stiil. Histoppe holder Keiser Marcus Aurelius

hvilke pikante Samtaler Marforio og Pasquino i sin Tid have ført med hinanden.

Pasquino staaer endnu paa sin Plads, Hjørnet af palazzo **Braschi**; men siden hans Fætter har forladt ham, tier han bomstille. Rimeligviis græmmer han sig ihjel; hans Person bliver med hver Dag mere ukjendelig. —

Denne Pasquino, — nu kommer det interessanteste, — var engang et af Oldtidens berømteste Kunstværker, en Gruppe, som forestillede Helten Menelaos, der holder den døende Patroklos i sine Arme. Et udskaaret Exemplar af dette uforlignelig herlige Kunstværk findes i Florents, og beundres i den frie Loggia dei **Lanzi** paa **piazza Granduca**; et Hoved af Menelaos findes i Vatikanets Museum.

I Buegangen ville vi ikke opholde os; vi ile forbi al Middelmaadighed, med mindre en særegen tilfældig Interesse knytter sig dertil. Her er t. Ex. en Pan. Kan De gjætte, hvad dette Kunstværk oprindelig har forestillet? Neppe. — Polyfem, der er i Begreb med at anrette en af Odysseus' Staldbrødre, eller i Underhandling med Odysseus selv. De seer heraf, at der neppe gives noget, som man jo ved Restauration kan faae ud af en Ting. Af lignende komiske Misgreb kan jeg anføre Dem mangfoldige.

Her i Værelset No. 2 staa vi foran den første Sarkofag. Begriber De den dybe Interesse, som fortrinsviis knytter mig til Mindesmærker af denne Art? Jeg staaer fra gammel Tid i et Slags Venskabsforbindelse med Døden; jeg — forskrækkes ikke, naar jeg siger Dem, at jeg — elsker den. Livet er mig kun desto kostbarere og helligere.

I Døden, om ikke før, fremtræder det ægte menneskelige hos Mennesket. Lad ham have været, hvad han vil, — i Dødens Øieblik er han kun en Skabning af den evige Barmhjertighed.

I Døden findes hiin rene og ublandede Følelse, hiint høie Livsalvor, hiin ædle Hengivelse i det uendelige, som stempler Mennesket til et guddommeligt Væsen. — Og derfor elsker jeg alle Billeder, som føre mig Dødens hellige Mysterium for Øine.

I disse Fremstillinger paa Sarkofagerne skuer jeg dybt ind i Oldtidens Hjerte. Jeg hører ikke alene de ubeskrivelige Sukke, seer de usigelige Taarer, men indvies ogsaa i den dybe Resignation under Skjæbnens ubøielige Villie, den gjennemgribende Trøst, som dette Old ubevidst øser af sit eget poetiske Væsen. Skulde den samme Slægt, der frembringer Heroer og Guder, ganske kunne gaae tilgrunde? Af Taagerne dukker der en Anelse frem, af Mørket en Haabets Stjerne: I den

dybeste Baggrund dæmrer Elysium frem; — nei, Skilsmissen mellem dem, der elske hinanden, er i det mindste ikke fortvivlet!

Emnet for disse Fremstillinger besidder ikke sin Rigdom i Mangfoldigheden, men i det dybe, inderlige Væsen: Achilles i Strid med Agamemnon, hans Kamp med Penthesilea, Patroclus' Død, Hectors Fald, Diana og Endymion, Admetus og Alkeste, Ariadne og Bacchus, Orfeus og Eurydike, Jagten efter det chalydoniske Vildsviin, Proserpinas Rov, Kampen mellem Romere og Galler, mellem Græker og Amazoner, — Tritoner og Nymfer, — Bacchanalier, — hermed er paa lidet nær den hele Cyclus af Fremstillinger given. Men disse Emner ere i sig selv saa dybt poetiske, og Fremstillingen er saa skjøn og levende, — saa individuelt varieret, at den aldrig forfeiler en gribende Virkning. Følelsen deri samler sig under Naivitetens ædle, høie Udtryk, og tiltaler derfor ogsaa Gemyttet paa reent umiddelbar, indtrængende Maade.

— Hvis De har forstaaet mig, behøver jeg kun lidet mere at sige for at bringe Dem dette Billed klart for Sjælen. Det forestiller en Kamp imellem Romere og Galler. Historien melder om et blodigt Slag, hvori den romerske General Attilius Regulus faldt, og Gallernes Konge fortvivlende dræbte sig selv.

Heri maa De søge Motivet. Lægger De M denne paa mærkværdig karakteristisk Maade betegnede Forskjel mellem Romere og Galler, ikke alene i Klædning og Vaaben, men ogsaa i Kampmaade, Skikkelser overhovedet, Ansigtstræk og Haarvæxt? Med hvilken Frihed og klar Konsekvents er ikke denne Forskjel gjennemført! — Har De seet den saakaldte døende Fægter? — Her finder De til Punkt og Prikke hans Afbilleder. Det er ingen døende Gladiator, men en under Dødsfaaret og i Nederlagets brændende Smerte sammensunken gallisk Barbar. Disse Halskjæder, mage til den, hiin døende Kæmpe bærer, og til hiin, som Manlius, siden kaldet Torquatus, tilegnede sig og bar som hæderligt Bytte, efter at have dræbt sin Modstander Galleren, ere ikke nødvendige til at støtte Antagelsen, endskjøndt de uimodsigelig bekræfte den. — —

Hvis De kan løsrive Dem, vil jeg her gjøre Dem opmærksom paa et ret kuriøst Gravmonument. Paa Forsiden seer De den ærlige Mands livagtige Portræt; vil De vide hans Kald her i Verden, maa De betragte den anden Side af Mindesmærket. De vil der finde adskillige Instrumenter afbildede, der tydelig betegne ham som — Tømmermester. Blandt andet finder De en Art Tommestok, et Fund af den største Kostbarhed for Videnskaben. Man faaer derved sikker

Underretning om Romernes Længdemaal. Maalet er nemlig en romersk Fod, inddeelt i 16 Tommer.

Underneden kan De læse, at Manden hed Aper (Vildsviin.) Dette Navn har givet Anledning til den høist humoristiske Mindeskrift. Humor veed De, hørte ellers ikke blandt Romernes Naturgaver. Har De Mod til at give Dem selv ind paa at dechiffrere Skriften, eller skal jeg læse den for Dem?

Om Forladelse, — jeg havde ganske glemt, at jeg producerer af Indbildningskraften. Jeg kan neppe indfrie mit Tilbud — ved en ordret Gjengivelse, endskjøndt min Hukommelse er mig temmelig sikker. Nok er det, Gravskriften indeholder et Ordspil over hans Navn Aper, og der alluderes til det chalydoniske Vildsviin, som Meleager dræbte og Atalante høstede Æren for at have dræbt.

Innocuus Aper, ecce jaces, non virginis ira,
Nec Meleager atrox perfodit viscera ferro
Mors tacita obrepsit. — — — — —

Du stakkels uskyldige Aper, falden er Du, ikke ved Møen Atalantes Grumhed, ikke heller for den kjække Meleagers Spyd. Lumsk listede Døden sig bag paa Dig, og — — røvede Dig dit unge Liv.

Det kan man kalde at være vittig i Utide, ikke sandt?

Vi ville nu træde ind i det næste Værelse. Strax tilhøire finder De i Væggen indsat et heelt mærkeligt Monument. Det er en Plade, helliget Sol og Maane, Palmyras Guddomme, Aglibolos og Melechbolos. Indskriften er affattet paa Græsk, nævner en vis Heliodoros som den, der for sin egen, sin Hustrues og sine Børns Frelse har indviet de høie Guddomme denne Gave, og bærer Datum DXLVII i Maaneden Perituan, efter en særegen Tidsregning, der stemmer overeens med Aaret 234, Februar Maaned, af vor egen.

Da jeg kom herned til Syden, medbragte jeg kun ringe Agtelse for den antike Malerkunst. Oldtidens Kunst er af en definitiv plastisk Karakteer, ligesom den moderne Tids af en malerisk. Denne Definition er i Principet uomstødelig rigtig; men paa ingen Maade er den udelukkende. Indenfor selve det plastiske Livs Grændser kan Maleriet heelt vel udvikle sig, og i denne Forstand have de Gamle ogsaa bragt Maleriet til en Fuldendelse, der senere neppe igjen har været opnaaet. Det er Malerier, der kun i ringe Grad ere maleriske; det er, saa at sige, kun malede Skulpturer; men de have en Rigtighed, — Skjønhed og Adel, — et Udtryk, som henriver til dyb Beundring. De ere ligesom henaandede ved et eneste Pust, saa let og frit og yndig

træde de frem, med en saadan Harmoni gjør deres Væsen sig gjældende.

Under Maleriet henhøre Mosaikerne; hvad der er sagt om hiint, gjælder med den nødvendige Modification ogsaa om disse. Musiv=Kunsten havde hos de Gamle en overordentlig udbredt Anvendelse, og var udviklet til en høi Grad af Fuldkommenhed.

Disse tvende Prøver, som her føres Dem for Øie, ere langt fra udmærkede; men de ere dog altid Kunstværker, som kunne give Dem et Begreb om den ædle Kunst selv. Dette Mosaikbilled — De maa ikke træde for nær — forestiller Herkules beseiret af Amor, iført Kvindeklæder. I Villa Borghese har jeg seet en tilsvarende Fremstilling, ligesaa ualmindelig i sig selv som genialt udført, en Statue af Herkules effeminatus. Han er iført Dianeiras Skjørter, og haandterer hendes — Rok. Slig Fremstilling har vistnok kun en lavere, i alt Fald kun en underordnet Berettigelse i Kunsten; men den er mesterlig gjennemført og gjør et høist levende, pikant Indtryk. —

Ved Siden af seer De en stor Discus, i hvis Rand hele Achilles' Historie er smaat udført i Mosaik. Det er i alt Fald et mærkværdigt og curiøst Stykke.

Det vigtigste Monument, som Værelset indeholder, er dog unægtelig denne Sarkofag, med Basreliefs paa

alle fire Sider. Udførelsen maa, naar man tager tilbørligt Hensyn til Arbeidets Art og Bestemmelse, kaldes fortræffelig. Kun paa den fjerde Side er den temmelig raa, — gjætter De Sammenhængen? — Denne Side stod ind mod Væggen i Gravkammeret.

Jeg har nu i lang Tid næsten daglig bevæget mig imellem Minder af denne Art; men, hver Gang jeg paany hengiver mig i denne af Gravene opstandne Verden, modtager jeg de samme levende Indtryk, ja, jeg turde vel sige, stedse dybere og dybere. Det er ikke nok, at Fantasien sættes i Bevægelse, at man paa magisk Maade overføres i hiin Tid, hvori Mindet hører hjemme; men man fyldes paa ukjendt Viis af Evighedens rene Væsen, af den bævende, ophøiede Bevidsthed om et uforgængeligt Liv. Vi gribe hiin for Aartusinder siden svundne Tid ligesom med Hænderne, eie den ligesom i Øieblikket; — hvad er da Tid uden en ganske relativ Bestemmelse, — et Begreb, der opløser sig for Aandens frie Blik?

Denne Sarkofag blev en lang Tid anseet som tilhørende Alexander Severus og Mammæa. Men hine i Legemsstørrelse flygtig udførte Skikkelser, Mand og Kvinde, som halv opreiste hvile ovenpaa Laaget, ere aldeles ubekjendte Personer. Indeni Sarkofagen fandtes en Askeurne af Glas, et af de skjønneste og betyd=

ningsfuldeste Oldtidsminder; det er den berømte Portlandsvase, som gjemmes i det britiske Museum.

Disse Basreliefs fremstille Achilles' Historie. Paa Forsiden er hans Strid med Agamemnon afbildet. Den skjønne Briseis rives af hans Arme og føres bort. Skikkelsen mangler den tekniske Fuldendelse; men hvilket Udtryk ligger ikke deri! Hun seer sig med Smerte tilbage! Hun strækker Armene ud mod sin kjære Herre, vild i Kampen, blid imod hende; — man føler, at hendes Sjæl bliver tilbage. — Dette er Fremstillingens Hovedmoment; herved er Skilsmissens dybe Smerte i Døden paa levende Viis udtrykt. Enhver, der kjender Homer, maa dybt og inderlig røres. De Gamle kjendte Døden bedre end vi. De kjendte i den alene den blide, tungsindige Gud med det halvtillukkede Øie og den sænkede Fakkel, — ikke det rædsomme, grumme Spøgelse med det stirrende hule Blik og Tilintetgjørelsens Værktøi i Hænderne. Var deres Smerte end nok saa mørk, — altid skaffede den sig dog Udtryk alene i skjønne, dybt poetiske Fremstillinger, — og heri laa ogsaa Smertens blide Trøst. — Mon Lidelsen hos hine Væsner har været mindre dyb, Tabet mindre hjertegribende — hos dem, der intet evigt Liv kjendte, intet Paradiis efter Døden, — end hos os, der vide, at Skilsmissen kun er Varslet for en mere fuldkommen For-

ening, Døden kun en Indgang til et skjønnere Liv? — Nei visselig ikke. Maa vi da ikke blues ved denne jammerlige Frygt for Døden, vi, som — ikke kunne døe, — ved disse Skrækkebilleder, hvorunder vi anskue den milde, trofaste Engel, som i Skilsmissen overvinder al Skilsmisse, i Smerten enhver Smerte?

— — Achilles er fremstillet i hiint Øieblik, da han vil rive Sværdet af Skeden, og Pallas griber ham i den gyldne Lok. — Her sees de andre af Grækernes Helte: Agamemnon, Nestor, Odysseus og Diomedes.

For Enden tilvenstre er Billedets Scene henlagt til Øen Skyros. Ogsaa her er Afskedens Smerte Fremstillingens Moment. Achilles forlanger af Kong Lykomedes Orlov til at reise; Deidamia staaer hos, hun, der troede sig Ynglingens Brud, — som snart skal føle sig — en forladt, opgiven og forglemt Kvinde.

Tilhøire befinde vi os igjen i Grækernes Leir. Sendebudene fra Raadsforsamlingen bede ydmygelig Achilles om atter at tage Deel i Kampen. Ogsaa her er Skilsmisse, — Skilsmissen fra Vennen, den trofaste Patroclus.

Paa Bagsiden fremstilles der, hvorledes Priamus, den ulykkelige Fader, om Natten kommer til Achilles og knælende under Taarer beder om sin elskede

Søns Liig. Her er Døden given baade i Virkeligheden og i Anelsen. Hektor, Troianernes faste Værn, er vandret til Ades, og Achilles, Grækernes Helt, røres i Forudfølelsen af sin egen nære Bortgang.

— — Hernede er intet mere at see, eller rettere, intet mere, der tør opholde os. Vi ville gaae ovenpaa. Paa Trappegangen vil De i Muren finde indsatte en heel Deel Fragmenter af Planer over det gamle Rom, fundne paa Forum nær Romulus' Tempel. Men vi gaa forbi; thi vi kunne ikke sætte os ind deri uden betydelig Anstrengelse og Tidsopoffrelse. — Nu ere vi i Galleriet.

Her staaer De foran et af mine Yndlingsstykker; det er en mutileret Kvindefigur af det herligste Arbeid. Hvilken reen Form, i dette Hoved, denne Hals og Barm, hvilken Fiinhed, hvilken let Ynde! Jeg vil gjøre Dem det samme Spørgsmaal, som jeg oftere har gjort mig selv: — er det en Portrætstatue eller et Gudindebilled? Trækkene ere fuldkommen ideale; men der ligger dog noget individuelt deri, og netop dette er det, som giver dem hiint inderlig tiltalende. Saavel Kataloget som Kustoderne paastaa det første; man har gjort mig opmærksom paa Hullerne i Billedets Ører, bestemte til Ringe eller lignende Guldprydelser. Men dette sidste betyder slet intet for mig; slige Prydelser vilde paa en

Portrætstatue være noget reent uvæsentligt, medens de meget ofte have været anvendte til at forherlige Gudebilleder. Jeg er derfor ikke lidet tilbøielig til at troe, at det er en ungdommelig Venus, nylig dukket frem af Havets Skum.

Den ædle græske Kunst nedværdigede sig sjelden til at fremstille menneskelige Daarskaber og Laster. Her skal de see et af de sjeldne Exempler: Drukkenskaben, fremstillet i sin modbydeligste Skikkelse, under en gammel Kjærlings Person. Der er Mesterskab i dette Arbeide, men forresten kun lav Indbildningskraft. Denne Last maa altsaa dog have havt en vis Almindelighed hos de Gamle, siden den har kunnet vinde Personlighed for deres Øine. Men hvorfor den fremstilles under et Fruentimmers Skikkelse, forstaaer jeg ikke, med mindre det skulde være skeet i et moralsk Øiemed, for at gjøre den desto modbydeligere.

Jeg yttrede forhen, at vi ville forbigaae al Middelmaadighed. Jeg indseer nu, at vi desværre ogsaa maa forbigaae meget fortrinligt; vi tør kun opholde os ved det, der, saa at sige, paa malerisk Maade springer os i Øinene.

Denne Venus-, denne Minerva-Buste kunde sysselsætte os meget længe. At de ere deilige, føles ved det første Blik; men hvilken Nydelse vilde der ikke ud-

vikle sig af at gjennemgaae dem Træk for Træk efter deres Skjønheds indbyrdes Forskjellighed? — Her er den berømte Jupiters-Buste, kaldet della valle, her en smuk Herme af Jupiter Ammon. — Men vi maa løsrive os. — —

Hvad synes Dem om denne Figur! Det er Torsoen af en Diskus-Kaster, ved moderne Kunst restaureret til en Fægter, der er i Begreb med at falde. Restaurationen er dog mærkværdigviis falden ret heldig ud. Det samme kan desværre ikke siges om denne deilige Figur, som De seer paa modsat Side. Det er en Niobide, som bøier sig under den frygtelige Dianas Pile. Man har givet hende et Stykke Tøi imellem Hænderne; den arme Stakkel maa lade, — som om hun vadsker.

Niobe! Det er et Navn, som har sænket sig i mit inderste Hjerte. Jeg har engang været Vidne til, jeg har følt og lidt ved hendes grusomme Skjæbne; overalt, hvor jeg senere er kommen frem, har jeg fornummet en Gjenklang af hendes skjærende Smerte.'

Ofte drages jeg tilbage til hiint Sted, hvor hendes Elendighed findes foreviget. — Gid jeg blot for en kort Stund kunde rive Dem med mig, — jeg vilde ved Sympathien øse endnu dybere af Følelsens uudtømmelige Kilde!

Tantalus' Datter har allerede her paa Jorden udtømt Smertens dybeste Liv: Faderen martres i Underverdenen af en evig utilfredsstillet Tørst og Hunger; Datteren har intet længer at haabe, at ønske, — at elske. Hun er forvandlet til en Klippe, der evig vædes af Taarer, et Vidnesbyrd om en Sorg uden Ende. Pelops' Søster har vundet den bittre Lykke, — intet Afkom at have, som kan forplante Livets blodige Splid igjennem Verden. Hendes Broders Slægt raser i vanvittig Forbrydelse mod sig selv; hendes Slægt er falden som et uskyldigt Offer for de evige Guders misundelige Harme. — —

— Seer De hiin Buste? — Den forestiller Niobe selv. — Der kan ikke tænkes noget mere rørende Udtryk for den fortvivlede Smerte i Forening med den bævende inderlige Bøn om Forbarmelse. — Derfor har ogsaa et senere Olds ufuldkomment inspirerede Kunstnere idelig øst deraf, naar de vilde fremstille Smertens og Sønderknuselsens gribende Væsen. — — —

Vi maa videre. I Forbigaaende, læg dog Mærke til denne Indskrift, som mit Blik tilfældigviis er blevet fængslet af! — **D. M. Juliæ Synegoridi vix ann: XIX C. J. Agathopus pater filiæ pientissima fuit.** — Denne Mindetavle satte C. J. Agathopus Julia Synegoris, død 19 Aar gammel. Hun var den

frommeste og kjærligste Datter. — — Hvor simpelt, men udtryksfuldt! Dette er den almindelige Form for Gravskrifterne; stundom trænger sig dog den individuelle Stemning med Magt frem, og i samme Forhold det med levende Kraft indgribende og rørende. Dog allerede dette Minde, som det er, sætter Fantasi og Følelse i Bevægelse: Julia Synegoris, — kun 19 Aar levede hun, og det er næsten 2000 Aar siden hun døde. Mindet om dette korte Liv lever endnu, og vil leve fremdeles — maaskee en Uendelighed af Sekler.

Disse Indskrifter ere alle fundne i et Columbarium paa via Appia, som tilhørte Livia Augusta, Keiserinden, Giftblandersken. — Maaskee tager jeg Dem engang med til Besøg i et af disse underjordiske Gravkammere, som uden Forandring ere blevne overleverede vore Dage. — —

Denne Figur kjender De paa Sommerfuglevingerne. Kunstværket har forunderligviis noget næsten moderne sentimentalt; man kunde fristes til at ansee det for et Arbeid af en nyere Tids Meisel. Men Psyche interesserer mig, hvor og hvorledes hun end træder frem, Psyche med Vingerne, som hun endnu ikke har lært at bruge, med det svage, forkrænkelige Hjerte, hvori — den stærke, uforgængelige Følelse. — Haanden ar hun presset mod det af Anger, — og Kjærlighed

martrede Bryst. Gudens Vrede tynger hende næsten til Jorden; men hendes Blik er dog bedende, i Tro og Haab vendt mod Himlen, Kjærlighedens Hjem. — —

De maa ikke opholde Dem ved Fader Silen, saa hjertelig end hans gemytlig-jævne Væsen tiltaler, ikke heller af Herculesbarnet, som kvæler Slangerne. Her staa vi atter foran en Sarkofag. Den forestiller Bacchus' Opdragelse imellem Fauner og Nymfer. Fremstillingen bestaaer af twende Dele. Tilhøire vises der Semeles guddommelige Søn, der nylig har forladt Jupiters Hofte, den ømmeste Pleie og Omsorg. For stærkere at betegne det ualmindelige i den unge Guds Opdragelse, vises der paa venstre Side, hvorledes de unge Fauner blive holdte frem: — ved tørre Prygl. Fremstillingen er i høieste Grad naiv-humoristisk.

De vil udentvivl spørge mig, hvorledes denne Art af Billeder: Bacchanalier, Dands af Havnymfer og Tritoner, have fundet deres ideemæssige Anvendelse paa Sarkofagerne.

Hertil veed jeg alene at svare følgende. I Valget af disse Emner have de Gamle sikkerlig snarere været ledede af en svævende Anelse end af en klart bevidst Tanke. I det første synes at dæmre Haabet om en evig, idelig sig foryngende Livsglæde; i det sidste udtrykkes en ubevidst Hengivelse i det frie og uendelige. —

Her seer De Bacchus selv, her Ariadne. Mærkværdigt er det, at ikke alene Guddommene, men ogsaa de mythiske Personer af Menneskeslægten have uddannet sig til bestemte, typiske Former. Har De f. Ex. rigtig studeret blot eet Ariadne-Hoved, vil De siden gjenkjende det overalt, hvor det forekommer. Ganske anderledes er det i den moderne Kunst; den samme Personlighed fremstilles paa mange forskjellige Maader, uden at der dog af denne Famlen fremgaaer nogen staaende Form som endeligt Resultat. De eneste Personligheder, i hvis Fremstilling den moderne Verden har udviklet noget typisk, ere Christus, Madonna, Engle (?), Patriarker, Profeter og Apostle, og dette har igjen i de senere Tider næsten ganske forflygtiget sig. Mængden af den moderne Tids Kunstnere lede paa Kryds og tvers efter noget nyt, enkelte ere vendte tilbage til det gamle; men Aanden synes, med ganske faa Undtagelser, hverken at være over hine eller over disse.

Heri viser sig ogsaa Forskjellen imellem den antike og moderne Kunsts Værd. De Gamle have paa inspireret Maade fundet det eneste sande Udtryk for Væsnet; de Nye lede ad den udviklede Forstands Vei derefter, og finde ikke, hvad de søge.

Man maa ikke indvende, at de typiske Former

vilde gjøre Kunsten til et livløst, traditionelt Væsen. Hos de Gamle var den det ikke; — indenfor den typiske Forms Grændser ligger der en heel Verden af individuelt opfattet, varieret Udtryk. — —

Ariadne maa have været den deiligste blandt alle dødelige Kvinder. I disse Træk parres Storhed og Simpelhed med henrivende Ynde, Adel og Høihed med smægtende Yppighed. Viinløvet slynger sig i den frie Lok; aldrig har nogen skjønnere Pande baaret et skjønnere Diadem.

— — Denne herlige Vase af penthelisk Marmor er funden i Nærheden af Cæcilia Metellas Gravminde; Triumviren Crassus dives havde vel Raad til at bekoste sligt. —

Dette lille Gravmonument paapeger jeg kun for Kuriositetens Skyld. Det er sat over to berømte Væddeløbsheste; Grav-Skriften indeholder saavel deres Navne som deres Berømmelse. —

Denne Buste forestiller Lucilla, en Dame fra Keisertiden. Jeg er, maa jeg tilstaae Dem, heelt indtagen af dette Uskyldighedens Udtryk i de blide, aabne Træk, saa meget mere, som der ligger noget deri, hvilket taler om dyb Lidelse, sikkerlig uforskyldt. Denne Lucilla, — er det Keiser L. Varus' Gemalinde eller Uhyret Commodus' ulykkelige Søster?

— — Her sidder Agrippina den yngre, hiin deilige, — berygtede Kvinde; Barnet, der staaer hos, paa hvis Skulder hendes Haand kjærlig hviler, er — Nero, hendes Søn, den samme, der skulde blive hendes Morder.

Naar man skuer ind i disse Træk, har man ondt ved at troe Historien, der skildrer hende som et Udskud af Vellyst og Grusomhed. Hvilken blid Ro i disse regelmæssige Træk, hvilken Ynde i dette fine Smiil, hvilken Reenhed i Omridsene af dette Hoved, denne Hals, — denne Barm og Midie! — Endnu mindre aner man hendes forfærdelige Skjæbne, — at døe, jaget som et vildt Dyr paa Hav og paa Land, fældet af Sønnens Blodhunde.

Vil De see Neros Fader, Agrippinas første Gemal, Demetrius Ahenobarbus? — Her staaer hans Buste; disse Træk udtale lidet mere end at han har været en Romer. — — —

Her har Galleriet Ende. Det tilstødende saakaldte Bronze-Kabinet er sædvanligviis aflukket ved et Gitterværk; men det siger intet, vi springe over.

Det er vanskeligt at gjøre Valg imellem slig en Mængde Gjenstande. Betragt dog først denne Bronze-Hest, som er opstillet midt i Kabinettet; den hører blandt de allersidste betydelige Fund. Den er stærkt læderet;

men endog saaledes som den er, røber den et høit Mesterskab. —

Her modtager De en Hilsen fra Mithridates, den navnkundige Konge af Pontus; denne herlige Vase er, som den græske Indskrift antyder, en Foræring fra ham til Eupatoristernes Akademi. Den blev funden i Havet nær ved Antium. —

Det vil interessere Dem at erfare, at dette er den navnkundige **tabula Iliaca.** Her finder De Homers Text illustreret; den fremstiller alle de vigtigste Begivenheder i den troianske Krig. —

Det smukkeste Stykke har jeg gjemt tilsidst, Perlen for alle Mosaiker, de kapitolinske Duer. Og dog er dette Kunstværk sandsynligviis alene en Kopi; Plinius omtaler sammes Original som et uforligneligt Arbeide. Har De nogensinde ret iagttaget disse smukke Dyr? Her sidde fire paa Randen af en Skaal fyldt med Vand. De vil finde hele den skjønne Natur paa den fineste, yndigste Maade udtrykt ved Hjælp af den plumpe og raa Steen. — — —

Begynder De at trættes, min Ven? Veien har kun været kort; men Gjenstandene have været mange og betydningsfulde. Hvis De vil som jeg, afbryde vi for denne Gang, og opsætte Fortsættelsen een, to eller tre Dage, alt efter Omstændighederne. Det er altid en

skjønne Ting at have noget tilgode. Altsaa, en Mand et Ord! — Frygt kun ikke! Jeg skal nok komme og afhente Dem en Dag med de første, naar Himlen kaster sit fulde, klare Lys ind i det næste Værelse, — paa Keiserbusterne.

Iblandt den nyere Tids Opfindelser har vistselig Galvanoplastiken et høit Værd. Naturen er her traadt i den inderligste Forbindelse med Kunsten; den sidste har kun lidet andet at gjøre end med let og forstandig Haand at sætte den første i Virksomhed. Trolig arbeider den Dag og Nat, og hvad den frembringer, bærer et sjeldent Præg af Fuldkommenhed; indtil de ubetydeligste Fiinheder afbilder den, hvad man har betroet i dens Hænder.

Ofte gaaer jeg over til Møller for at iagttage og studere dette skjønne Underværk; stedse finder jeg noget nyt at beundre. Møller blev for endeel Aar siden kaldet fra Berlin for at bestyre dette Værksted; stadig har det udvidet sig indtil det sidste Aar, da alle Etablissementer af denne Art mere eller mindre have lidt under Omstændighedernes Tryk. For Tiden gaaer Mængden af disse Kunstsager til England, fortrinsviis Afpræg af antike Buster. Den største, der er udgaaet fra Værk-

stedet, er den berømte Okeanos, som findes i Vatikanet. For Øieblikket arbeides der paa en Afstøbning af en kolossal Statue, der forestiller Lægen Hahnemann, bestilt af den homoopathiske Forening i Sachsen. Bekostningerne, 2000 scudi, skulle være ualmindelig lave.

Møller længes efter at komme hjem; allerede flere Gange har han sagt sin Plads op. Eieren af Etablissementet, en Dr. Braun, har været glad ved at kunne beholde ham. Nu tænker han atter alvorlig paa at reise; men Forholdene i Fædrelandet gjøre hans Forehavende endnu i det mindste meget tvivlsomt. Men naar han engang kommer, skal han bringe Dem kjærlig Hilsen og Brev, hvori jeg paa det varmeste anbefaler ham til Deres Venskab.

Ofte gjøre vi Smaature sammen; i Søndags vandrede vi omkring i Byens Yderkanter. Saaledes kom vi ogsaa til St. Giovanni in Laterano og den hellige Trappe.

I Laterankirken var alt stimlet sammen foran Principe Torlonias Kapel. Det er isandhed pragtfuldt. Men han gjør gode Affærer, og har vel Raad til at koste noget paa sig selv, endog efter Døden. Han tjener sikkerlig glubsk, den store Mand, ved det Detailudsalg af Altonaer-Cigarer, som han ved særlig Naade har faaet Bevilling paa at indføre. Den sande

Spekulant agter intet for lidet. Er det ikke forresten underligt, at vi her i Rom, hvor Tobak er Monopol, skulle kunne ryge, jeg havde nær sagt — danske Cigarer?

Paa den hellige Trappe vrimlede det af Bodfærdige. Som bekjendt er den bleven overført til Rom fra Pilatus' Huus. Jeg betragtede dette Skuespil baade fra oven og fra neden; jeg kunde ikke faae andet ud deraf end at det var høist latterligt. Der gives Folk, der formedelst Kjødets Overflødighed kun ere overmaade lidet oplagte til at krybe paa Knæene, især op ad en steil Trappe; for disse er Valfarten en virkelig piinlig Bod. De øvrige kunne lee deraf, og det gjøre de da ogsaa for en stor Deel.

I det øverste Trappetrin er der befæstet et Jernkors; især moersomt er det at iagttage, hvorledes de Bodfærdige i deres ubehjælpelige Stilling trænges og stubbes for at komme til at kaste sig ned paa Næsen og kysse dette Kors. Ere disse Mennesker skinhellige Hyklere eller Narre? —

De fleste udøve ved denne Pilgrimsgang en dem af deres Skriftefader paalagt Bod. Og denne hører ikke til de værste. Man hører tale om de største — ja, var det endda blot Galskaber! En Mand traadte en Dag, uden at være meldt, i Besøg ind til en agt-

værdig Dame. Han fandt hende liggende — under Sengen. Hvad bestilte hun der? — Hendes Skriftefader havde paalagt hende at — slikke et Kors i Støvet under sin Seng.

Kl. henved 5 indfandt vi os i Colossæum for at overvære Franciskanerprædikenen. Optoget var idag usædvanlig stort. En velklædt Dame havde paataget sig at bære Korset efter Munken. Prædikenen fængslede min Opmærksomhed kun i ringe Grad, i desto større de maleriske Grupper af Tilhørere, der havde dannet sig rundt om i Amfitheatret. I en Halvkreds var Munken omgiven af det mest blandede Publikum, staaende, knælende, siddende paa medbragte Rørstole; ved Foden af det høie Kors midt paa Arenen havde Børn og Kvinder leiret sig i en Kreds, — halv Leeg og Spøg, halv Andagt; rundt om i Periferien under de hensmuldrende Mure havde enkelte Personer taget Plads paa allehaande Rudera fra det svundne Kæmpeold. Alle disse adspredte Grupper koncentrerede sig i Munkens Person, der fra et ophøiet Standpunkt deklamerede med en Stentors Stemme, Krucifixet i den opløftede Haand. — Hvor Tiderne dog forandre sig! — — Munkeprædiken istedetfor Gladiatorkampe og Dyrefægtninger! —

Til mine største Forfriskelser høre endnu stedse de Ture, som jeg, stundom i Mørkningen, dog oftest ved fuldkommen frembrudt Aften gjør igjennem Byen. Jeg lader da Tilfældet ganske bestemme min Vandring; i en reent passiv Stemning lader jeg mig paavirke af alt, hvad der efterhaanden frembyder sig. Selv Tiggerne, som fordre Tribut af alle, maa yde mig deres Bidrag. Tiggeriet indskrænker sig nemlig ikke her, som i Norden, for største Delen til saadanne Mennesker, som ikke formaa at ernære sig selv; det er en formelig Næringsvei, der af Liebhaveri bliver valgt næsten som enhver anden. Dette Væsen frembyder ikke noget ringe Stof til Betragtninger og Jagttagelser af temmelig underholdende Art. Tiggerne i Rom ere mere eller mindre udlærte Skuespillere, der have opfattet deres Roller hver paa sin Maade. Ikke heller Kostumet mangler; Forklædningerne ere som Rollerne utallige, og udmærke sig i Almindelighed ved deres maleriske Anordning. — Undertiden bliver Tiggeriet endogsaa improviseret, og da er

Indtrykket ublandet komisk. Folk af et ret anstændigt Væsen gribe pludselig, naar de møde en Fremmed med et nogenlunde godmodigt Udvortes, ligesom inspirerede ind i Kunsthaandværket, kaste sig ind i en eller anden Rolle af Jammerligheden, og — vente deres Belønning. Leer man og vender sig bort, gjør den improviserende Kunstner det samme, og spankulerer fri og freidig videre, som om det aldrig havde været ham.

Om Vinteren er Antallet af Tiggerne i Rom dobbelt stort. Det falder da mange trangt at ernære sig paa Landet, og der vandrer Hobe af Oldinger, Mænd, Kvinder og Børn til Byen, for at — tjene til Modeller eller for at tigge. Dog foretrække ikke faa det sidste, naar det blot ikke falder altfor slet ud; — at tjene til Model, kalde de at arbeide, og det er netop dette, som de almindeligviis have taget Flugten for. Disse tilløbende Fuskere i Haandværket ere, som billigt, stillede under særlige, mindre gunstige Betingelser. Hver ordentlig Tigger i Rom har sit Distrikt, og der taales ikke gjerne nogen Invasion deri. Byen er meget stor; men der gives ogsaa overmaade mange Tiggere. Overalt hvor Grunden forrenter sig, er den taget i Besiddelse; der bliver altsaa intet andet tilbage for de indvandrede Dilettanter end paa Strøgfugles Viis at drage fra Sted til Sted, og paa Farten hist og her at opsamle en Smule til deres Nødtørft.

Disse Folk, — jeg taler ikke her om de enkelte, der komme til Byen for virkelig at søge Arbeid, eller som renommerede Modeller, — disse Folk optræde, som sagt, efter Omstændighederne i Egenskab af Modeller og af Tiggere. Deres Personer maa følgelig besidde en vis plastisk eller malerisk Karakteer. Intet er mere uimodsigeligt. Mange af dem have meget smukke, i alt Fald karakteristiske Ansigter og Skikkelser. Deres Portræter, maa De troe mig, vandre ogsaa fra Rom vide omkring i Europa. Jeg har seet Oldingshoveder, som vare fuldkommen ædle, — Mandsskikkelser, der fremviste en reen athletisk Skjønhed, — unge Kvinder med Børn paa Armene, som nok kunde give Ideen til en Madonna eller en anden lignende poetisk Fremstilling af Moderlighedens Væsen, — halvvoxne Børn, som vel kunde føre En Billedet af selve de hellige Engle for Øie. Endogsaa gjengivne uden al Komposition, og ideal Opfattelse, blot som reen Virkelighed, maa disse Skikkelser komme til at danne herlige Billeder, interessante i deres Væsen, poetiske i deres Optræden. Hvor eiendommelig smukke ere ikke disse Dragter, især hos Kvinderne! De udvikle en bestemt Stiil; men enhver Klud kan med Fordeel bringes i Anvendelse derved. Naar man seer denne Hovedpynt, lægger man ikke Mærke til, hvoraf den bestaaer, — ofte af den elendigste, latterligste Pjalt; naar man seer denne Been- og Fodbedækning,

tænker man ikke paa de usle Stumper af Skind, linnede og uldne Lapper, Baand og Snore, hvorved den er tilveiebragt.

En af mine Bekjendte blev forleden Aften anmodet om Almisse af et Fruentimmer, der bar et Barn paa Armen og slæbte et andet efter sig; et flygtigt Blik gjorde Kunstneren opmærksom paa hendes ualmindelig interessante Ydre. Hun bar endnu tydelige Spor af en aandsfuld, karakteristisk Skjønhed.

Da Maleren havde seet lidt paa hende, tog han en halv **bajocco** frem, og sagde: Nu kan Du vælge. Vil Du have denne halve **bajocco** een Gang for alle, eller 5 **paoli** hver Formiddag, som Du sidder for mig, medens jeg maler Dig? —

½ **bajocco** staaer i Forhold til 5 **paoli** som 1 til 100. Fristelsen var følgelig uhyre; — Konen bestemte sig til at arbeide.

Tilfældigviis kom jeg en af de følgende Dage op i Malerens Studie; jeg gratulerede ham til den smukke Model, og fik til Gjengjæld det lille Eventyr at vide ved hendes Opbringelse. — Men hvor gjør hun af sine smaa Børn imidlertid? — spurgte jeg.

— Bliv lidt hos mig, og De skal faae det at vide. —

Henimod Middagstid aabnedes sagte Døren, og den større Pige kom slæbende ind med sin lille Broder paa Armen.

Drengen blev lagt ved Brystet, Pigen fik allehaande Kjærtegn; der blev en Hvisken og Tisken uden Ende. Man skulde troe, de havde været skilte fra hinanden en Evighed. Den lille Pige fremviste hoverende to blanke Skillinger, og fik til Gjengjæld et Stykke Brød, som Moderen hentede frem af sin dybeste Lomme.

En betydelig Tid varede denne fortrolige, ømme Udvexling. Saa tog Søsterlil atter Broderlil paa Armen og trissede af.

— See saaledes gaaer det uafbrudt! — yttrede Maleren: — Dette Familieliv volder mig meget Bryderi; men jeg nænner ikke at gribe forstyrrende ind deri. Medens Moderen sidder her, løber Tøsen med Barnet omkring paa Gaden og tigger. Der drives to Næringsveie paa engang. Hver anden Time kommer hun tilbage; — Glutten skal have Die, og hun veed, at hendes Moder maa længes — og kedes ved det strenge Arbeide. Saa gaaer min kostbare Tid rask væk i Løbet; Naturen føler kun sig selv, og giver Kunsten en god Dag. —

Jeg var endnu i Studiet, da Børnene ikke længe efter anden Gang kom tilbage; men jeg gik, førend de atter havde fjernet sig. Da jeg var udenfor, lod jeg Døren blive paaklem, og stak en **bajocco** ind gjennem Revnen. Den lille Pige havde sine sorte, blinkende Øine overalt. Sagte forlod hun Moderen og gled med

lette og forsigtige Trin over Gulvet; hun listede sig bag paa Skillingen, som Katten bag paa Musen. — Nu snappede hun den; i tre Spring var hun atter hos Moderen, med sit Bytte hævet høit iveiret.

Nogle Dage senere mødte jeg min Bekjendt, og spurgte med Interesse til hans Model.

— O, — svarede han: — hun er for længe siden fløiet bort med Vildgjæssene samt sine Unger. Det var en vild og fri Natur i den Fugl. Nogle Dage fængslede mine 5 p. hende til Stolen; men tilsidst brød hun det overtvert. Hun vil heller tigge og sulte og — sværme om — end arbeide, forpleies og — sidde inden fire Vægge. — Mit Studie blev kun halv færdigt. — —

Ikke sjelden lægger jeg min Vei over den spanske Trappe; jeg gjorde det ofte, hvis jeg ikke havde Skræk for de der etablerede Tiggere. Paa den spanske Trappe fremstille sig de Landfolk, der tilbyde sig som Modeller. Jeg har ret min Glæde af disse smukke Folk og deres maleriske Kostumer. Ofte standser jeg og giver mig i Snak med dem. Mændene byder jeg Cigarer, og Børnene Figener; paa denne Maade har jeg indledet et ret hjerteligt Bekjendtskab. Stundom spørge de mig, om jeg da ikke snart vil male nogen af dem. Jeg har lovet at gjøre det ved Leilighed, med Tilføiende, at alt, hvad jeg malede, — det malede jeg ud af Hovedet.

blive angreben af Tiggere; giver man een, har man ikke sjelden strax ti andre paa Halsen; paa enkelte Strøg, som f. Ex. Engelsbroen og **via condotti**, maa man formelig løbe Spidsrod imellem dem.

Om Aftenen bevæger man sig ulige friere, og da er det egentlig ogsaa først, at det rette Folkeliv begynder. Den skjønne Aarstid skrider allerede frem; Aftenerne ere lune; de byde en mild Forfriskelse efter Dagens Arbeide eller Dovenskab.

Overalt i Byen er der forøget Færdsel og Bevægelse. Det stærke Lys fra de vidt aabne Butikker og fra Caféerne falder ud paa Gaden, og gjør de talrige Lygter overflødige. I Tobaksudsalgene, Bogladerne, Kunsthandlingerne og Caféerne samles Folk for at passiare eller paa anden let Viis at underholde sig, og drive om fra Sted til Sted, alt eftersom Lunet eller Tilfældet bestemmer. Hist paa Piazzaen lader en uhyre Lirekasse sine brusende Toner udstrømme; i et Øieblik har den forsamlet et Publikum af flere hundrede Mennesker omkring sig. Her ved Indgangen til Caféen lader en blind Violinspiller sig høre, ledsaget paa Guitar af sin ret smukke Datter; i en Haandevending er Caféen fuld, og der er en Stimmel af Tilhørere udenfor.

Men vil man nyde det egentlige brogede, paa malerisk Maade bevægede Folkeliv, skal man søge de mere

affides liggende, tættere bebyggede Kvarterer. Fra Kapitolium har jeg til begge Sider næsten i umiddelbar Nærhed de mest interessante Scener af denne Art: hist piazze Montanara og tilstødende Gader ned imod Tiberen, hvortil ogsaa maa regnes Ghetto'en, og her de i hinanden løbende Stræder, som findes imellem forum Romanum, Kapitolium og Trojans forum.

Her er Livet flyttet ud af Husene paa Gaden, og alt Liv concentrerer sig i Nydelsen. Pladsene og Stræderne ere oplyste som ved den klare Dag, kun ulige mere glimrende. Pezzicagnolernes Butiker staa vidt aabne, og frembyde deres tusinde Herligheder, paa den mest fristende Maade ordnede, prydede og oplyste; fra Osterierne lyde Sange, høirøstet Tale og den indbydende Klirren af Glas og Flasker; fra Bagerbutikerne udstrømmer Lugten af det friske Brød, og fra Caféerne Duften af den nysbrændte Kaffe. Alt staaer aabent; man gaaer ud og ind, frem og tilbage; og det hele, ude og inde, er en eneste stor folkelig Casino. Paa Gaden selv er der ved flammende Lamper og Kjærter etableret Udsalg af allehaande Frugter, af Kjød, Fisk, Æg og Grønt, — Restaurationer, hvor der tillaves og anrettes under den aabne Himmel —: allehaande Fritto'er, Æggemad og Pastizier. Først spiser man, saa gaaer man ind og drikker; er Fristelsen uforholdsmæssig, spiser man nok en-

gang, — og drikker iligemaade. Nu dampe Cigarerne, nu løber Sladderen og klinger Latteren. Grupper danne sig, og opløses igjen for at danne nye Grupper; alt bevæger sig og blandes paa broget Maade imellem hinanden, Mænd, Kvinder og Børn. De, som ikke kunne tage Deel i Bevægelsen, ere i det mindste Tilskuere derved; udenfor Husene sidde Matroner med deres Rokke, Oldinge med deres Piber, Mødre med deres endnu diende Børn.

Her spilles Kort. Fem, sex Personer staa i en Kreds lidt afsides fra den almindelige Tumleplads; en Stol staaer midt i Kredsen. Nu gives der Kort, — hvilke Kort! Nu spilles der ud — paa Stolen; En efter En lange de frem og lægge deres Besyv til. Den, der tager Stikket hjem, putter det naturligviis i Lommen.

Her spilles Boz; med flade Stene kastes der til et bestemt Maal. Spillet flytter sig efterhaanden; tilsidst forsvinde Spillerne i den mørke Gade.

Her spilles Morra; dette Spil elsker Romeren lidenskabelig. Det foregaaer imellem to og to. Samtidig strække de Hænderne frem med et vilkaarligt Antal udspilede Fingre, og udraabe i skarp og høi, fremstødt Tone gjætviis det samlede Antal af fremstrakte Fingre. I athletiske Stillinger staa de overfor hinanden; hver Muskel er spændt. Med stive, for-

tærende Blikke stirre de paa hinandens Hænder. Man skulde troe, at det var Livet om at gjøre. Og det bliver det ogsaa stundom. Spillerne blive uenige; i høie, skrigende Toner, med udtryksfulde, vilde Gebærder forfægte de deres Ret imod hinanden. Nu, — ikke slaa de til med Næverne som andre civiliserede Folkeslag, — nu gribe de til Knivene. — Fruentimmerne hvine og kaste sig imellem dem; besindigere Mænd træde til og faae de stridende trukne hver til sin Side. Men ofte kommer den mæglende Magt for silde; — et Blink, — et Stød, — der er et Menneskeliv mindre! Folk stimle sammen — og hjælpe Morderen til at flygte.

Mord hører til de vildeste Idrætter; men Romeren er alligevel ingenlunde af en positiv vild og brutal Natur. Strax efter fortryder han bitterlig sin blodige Bedrift, og undskylder sig kun med, at — han ikke kunde andet. Og han har Ret; saaledes som han er, kan han ikke andet; det er den raa, utæmmede Natur, som bruser i ham; snart er den blid som Zefyren, snart barsk og vild som Tramontanen. Det moralske Væsen er ikke kommen til sin Ret, og det er vissselig mindre hans egen Skyld end Statens og Kirkens.

Romerne besidde et sjeldent Maal af imødekommende Hjertelighed, af naturlig Følelse for det passende

terne. Hendes Klæder vare gamle og træskede; i et Nu var hun indhyllet i Damp. Hver af Kaffegjæsterne har sædvanligviis et Glas Vand staaende for sig. Disse bleve bragte i Anvendelse, — lige saa mange Brandspande, — dog uden al Virkning, som det syntes. Men Matronen vidste selv bedre at hjælpe sig. Hun skreg, at man blot skulde lade hende i Fred; hvad der var skeet nu, var skeet utallige Gange før. Hun sparkede Stolen fra sig, satte sig ned paa Gulvet og snørede Skjørterne tæt sammen om Benene. Manøvren forekom mig temmelig misslig; jeg ventede hvert Sekund at see Vulkanen bryde frem og Matronen gaae tilveirs paa Flammen. Men min Frygt var heldigviis ugrundet. Efter et Minuts Forløb var Ildebranden dæmpet; Matronen slukkede ganske rolig efter med et Glas Vand, og gik sin Vei.

Nogle Gange har jeg paa mine Aftenvandringer mødt Liigtog. Disse gjøre vistnok et høist levende Indtryk, men passe ingenlunde i min gemytlige, rolige Nydelse. Langsomt bevæger Toget sig igjennem Gaden; sort formummede Skikkelser med gnistrende Fakler aabne samme. Saa bliver Kisten baaren frem af ligeledes i sort indhyllede Personer. Derefter kommer det egentlige Følge, Par efter Par; alle bære indviede Kjærter i Hænderne. Dødsbannere og Krucifixer bidrage deres til

det mørkt-høitidelige ved Processionen. Disse Formummelser gjøre et hæsligt Indtryk, et ikke mindre hæsligt hiin monotone, drævende Sang, hine med utydelig og snøvlende Stemmer fremmumlede Bønner, som høre til Liigfærden.

En Liigbegængelse er vistnok en Sørgefest; men den skulde aldrig høitideligholdes paa anden Maade, end at jo den evige Glæde kunde skinne igjennem den timelige Sorg. I den gamle Kirke blev Dødsfesten høitideligholdt som de bortgangne Sjæles Fødselsfest.

Den nuværende Kirke har grebet alene Døden og Sorgen, uden Agt for Livet og Glæden, og hine to Forkrænkelighedens Bestemmelser giver den katholske Kirke i hele deres Mørke. Men Katholicismen maa være saa alvorlig som den vil, der hefter sig dog altid noget komisk til. Paa begge Sider af den høitidelig-sørgelige Procession løbe Drenge med store Kræmmerhuse, hvori de under stadig Voltigeren søge at opfange de fra Kjærterne nedfaldende Voxdraaber. — Kan dette overhovedet ikke gjælde for et træffende Billede paa Katholicismens Værdighed?

Den gule Tiber, Floden med de ærværdige, hellige Minder, har jeg tidlig og sildig for Øie fra min Borg; ubekymret om Slægternes Skjæbne ruller den nu som før

Aartusinder siden sine Vande imod Havet. Kysterne forandre efterhaanden Skikkelse; Broer bygges og falde sammen igjen, for at give andre ligesaa forgængelige Værker Plads; Floden med de gule Bølger vedbliver at være den samme. Og netop derfor bevarer den bedre end alt andet Mindet om den store, indholdsrige Fortid. — Den vedbliver ustandselig at flyde; men kunde man engang afskjære dens Kilder, vilde der sikkerlig komme underlige Ting for Dagens Lys. I denne Bund vilde det udentvivl lønne sig at grave; Sandet maa gjemme uvurdeerlige Skatte fra det svundne Old.

Jeg har fra mit Vindue netop et af dens smukkeste Partier for Øie; Aventinerbjergets maleriske Klippeskrænt danner her dens ene Bred, kronet med romantiske Klosterbygninger. Især henimod Aften, naar den dalende Sols rødlige Skjær falder derpaa, er Maleriet henrivende deiligt. Og om Aftenen, naar den øvrige By er indhyllet i Mørke, blinke endnu Tiberens Bølger mig imøde, gjengivende Glandsen af de paa den høie Bred hist og her flammende Kjærter.

I Nærheden af **porta del popolo** er der anlagt en lille Molo, beplantet med skyggefulde Træer; her er det smukt at vandre om Morgenen, naar Solen forgylder St. Peters Kuppel og blinker paa Ruderne af det ud-

strakte Vatikan, — smukkere endnu om Aftenen, naar Maanen er staaet op over Sabinerlandets Bjerge.

En prægtig Bro fører over til Engelsborg, Gravmindet for en enkelt Heros, Fæstning for et heelt moderne Folk; den er udsmykket med kolossale Marmorbilleder af et nært Aarhundredes største Mester. Men ikke bringe Berninis moderne Engle den gamle Flodgud i Forglemmelse; i sin raa Naturskikkelse, med den grønne Sivkrone, det vidt bølgende Skjæg, med det levende Sagn paa Læberne, er han herligere og betydningsfuldere end dem alle.

Lidt videre fremme var Triumfbroen. Den findes ikke mere; — — de moderne Romere behøve den ikke heller.

De have i dens Sted i Ripettaen, bekostet sig en lille Havn, den nydeligste af Verden, for et Par smaa Dampskibe, — nettere Legetøi kan der ikke tænkes, — for ved en bekvem og umiddelbar Forbindelse med Ostia — at faae Stokfiskene til Fasten prompte og i rette Tid. — —

Hiinsides ponte Sisto ligger Tiberøen; her begynde de gamle Minder først ret at paatrænge sig. Hvis Sagnet er paalideligt, er denne Øe et af de mærkværdigste Mindesmærker, som Verden kan opvise. Da Tarqvinius den stolte var bleven fordreven, blev hans

Gods konfiskeret til Folkets Bedste. Men Folket afmeiede Sæden paa den forhadte Tyrans Mark, der strakte sig langs Tiberen, en senere Tids **Campus Martius**, og kastede det i Floden. Massen var imidlertid for stor til at Strømmen kunde føre den bort med sig; den sank sammen og fortættedes paa Stedet; ved Tilgang af allehaande andre Gjenstande dannede der sig saaledes efterhaanden et lille Eiland. For Tiden har Øen Form af ét Skib, med Nøiagtighed tildannet og med Kunst befæstet ved Hjælp af svære Kvadre. Arbeidet er endnu saa fast og formrigtigt, som om det først var blevet færdigt igjor, og dog skriver det sig fra en Tid, der gik langt forud for Kristi Fødsel. Midt paa Øen stod i Oldtiden en høi Obelisk, der skulde forestille Skibsmasten. Til Gallionsfigur tjente Æskulaps kolossale Buste.

Øen var helliget denne Guddom; hans Tempel fandtes her tilligemed et stort Sygehospital.

Man bruger ofte det Udtryk, at Øer svømme paa Vandet; intetsteds kan det finde saa fuld en Anvendelse som ved denne Ø. Bølgerne brydes mod den skarpe Forstavn, og glide i blide Buer langs hen med dens Bredsider; selv synes den at vugge sig paa det elastiske Element. Neppe indeslutter nogen anden moderne Stad inden sine Mure et i sig selv og sine Omgivelser saa yndigt, frit-romantisk Parti. Maleriske Klosterbygninger

optaarne sig paa den lille Øe; Bagstavnen danner en lille Have, hvor Oranger, Limoner, Figener og Mandler komme til yppig Modenhed. Den vilde Rose kaster sine frie Stængler ud over Brystværnet og bader sine Blomster i Vandet; det lange Haargræs bølger op og ned paa Flodens blidt bevægede Overflade. Ved to smaa Broer, begge antike, er Øen sat i Forbindelse med Rom og Trastevere; de kunne forestille Landingsbroer, som Skibet har kastet ud til begge Sider.

Fra intet Sted tager Øen sig bedre ud, end fra den saakaldte **ponte rotto**, et i sig selv høist romantisk Parti, en skjøn forvittret Ruin af en mægtig Steenbro, der springer frem indtil Midten af Floden. Den tjener til Gaard og Værksted for en Garver; vanskeligt findes der Mage til denne Tumleplads for huuslige Sysler.

Hermed have Tiberbroerne en Ende; med mindre man vil regne Ruinerne af den ældgamle **pons sublicius**, som noget længer nede rage frem af Tiberen. Det var denne Bro, som Horatius Cocles forsvarede mod Porsenna; det var paa dette Sted, hvor de romerske Moer svømmede over Tiberen; det var strax hiinsides at Mucius Scævola trængte ind i Etruskernes Leir for at dræbe deres Konge.

Men det er ikke alene Tiberbredden selv, der frembyder en levende og mangfoldig Interesse; i ikke rin-

gere Grad bydes den af de tilstødende Bykvarterer. Nær Tiberen bruser det egentlige Folkeliv friest og stærkest; hist er Trastevere, — her er Ghetto'en, Bazarerne, Smaatorvene og Holdepladserne for Landfolket. — Imellem Kapitolium og Tiberen udstrækker sig en viid Mark for interessante Mindesmærker fra Oldtiden og Middelalderen.

Fra Octavias Porticus begive vi os forbi Marcels Theater ned imod en øde Plads i Nærheden af Floden, som bærer Navnet **piazza della bocca della verità**. Af Marcels Theater er alene levnet en høi buedannet Muur, som er indrettet til Beboelser for fattige Familier; det moderne er paa den forunderligste Maade sammenblandet med det antike. De massive Kvadre, de elegante Søiler harmonere kun slet med de usle, uregelmæssige Vinduesaabninger og det sammenlappede Tegltag. Dette Theater indviede Augustus til Minde om sin Yndling, Marcus Marcellus, en Søn af hans fortræffelige Søster Octavia; Gemal til hans ulykkelige Datter Julia. Tidlig døde han, altfor tidlig, et Offer for Livia Drusillas Giftblanderkunst, Augustus' anden Gemalinde.

Fra Augustus skriver sig ogsaa den omtalte Porticus, et af Keisertidens største og herligste Kunstværker. Han opkaldte det efter sin Søster Octavia. Roms første

Reiser formaaede at opføre Mindesmærker af en for-
bausende Storhed og Pragt, Monumenter, som kunde
bestaae igjennem Aartusinder; men ikke havde han Magt
til at kalde et eneste Menneskeliv tilbage fra Orcus.
Han trøstede sig selv og den barnløse Moder — saa
godt han kunde.

Denne Buegang var prydet med de mest fuldendte
Kunstværker. Her fandtes Praxiteles' berømte Cupido,
der gik tabt for bestandig, og hiin navnkundige Venus,
der kom i den mediceiske Families Eie.

Bocca della verità, — Sandhedens Mund, —
dette er virkelig en mystisk Benævnelse. For at finde
Forklaringen derover, maa vi træde ind i den nærlig-
gende Kirke Sta Maria in Cosmedin, opbygget paa
Ruinerne af et Proserpina-Tempel. I Kirkens Por-
ticus findes der en flad Steen af en betydelig Stør-
relse, ikke uliig en Møllesteen, i hvilken der er udar-
beidet et frygteligt Vrænge-Ansigt, med en Mund, som
udvider sig indtil Ørerne. Med denne Steen og denne
Mund har det en underlig Sammenhæng. — Hvo som
ved Aflæggelsen af et Løfte eller af en Forklaring tør
stikke sin Haand ind i Maskens Gab, bærer Sandhed
i Hjertet og paa Tungen; thi hvis han pensede paa
Svig, vilde han aldrig uskadt faae sin Haand tilbage. —
Overtroen bestaaer vel endnu; men dens Udøvelse er

rimeligviis ophørt. Tidligere knyttede der sig til denne Steen et Slags *hellig Ret*, der kom til Anvendelse, saa ofte som Almuesfolk havde noget alvorligt at klare med hinanden. Stenen er et antikt Stykke; rimeligviis har den tjent til Dækkel ved en Fontæne eller Brønd. Først i Middelalderen har den naaet sin høiere Bestemmelse, at lære Folk at sige Sandhed. Nu tjener den hverken til det ene eller det andet eller til nogetsomhelst, men privatiserer og temporiserer i Kirkens Forhal. Den eneste Bestemmelse, der rimeligviis kan vente den endnu, er den — at blive slaaet istykker. Hvilken Historie kan ikke selv en lumpen Steen komme til at vinde, naar en taabelig Verden kun leverer gunstige Omstændigheder dertil!

Pladsen, hvorpaa Kirken **Sta Maria in Cosmedin** ligger, bærer Navn efter Stenen; deraf seer man, hvilken betydelig Rolle den har spillet. Pladsen er stor og øde; istedet for Steenbro har den hist og her et frodigt Grønsvær. Men ogsaa kun hist og her; thi den bliver dygtig pløiet og tiltrampet af Karrehjul og Bøffelhove.

Rom og Rom ere to meget forskjellige Ting. En Fremmed kunde gjerne opholde sig ti Aar i Rom uden at vinde noget Begreb om Roms egentlige Liv og Væsen. Dette vilde skee, hvis han indskrænkede sig til den

oderne Deel af Staden. Det nationale Væsen har
ı egen Tumleplads — imellem det gamle Roms
uiner.

Neppe har endnu nogensinde en Bøffel betraadt
orſoens Steenbro. Vil man ſee disſe vældige Dyr,
ıaer man neppe feil, naar man begiver ſig hen paa
ıazza della bocca della veritá. Her efterlade
ındfolkene deres Æsler og Muuldyr, deres med Stude
rſpændte Karrer, medens de beſørge deres Anliggender
Byen.

Der ligge de mægtige Dyr. Hvilke uhyre, næsten
ormelige Kroppe! De holde Middagshvile, medens de
:hagelig tygge Drøv paa et magert Foder. Kjæberne
ıa langſomt ud og ind ligeſom en Møllekværn; de
ore fremſtaaende, døde Øine glo ud i det tomme Rum.
vilke Horn! — Hvilken uhyre Udvidelſe, hvilken Længde!
ıvor ziirlig er ikke denne Snoning, hvor frygtelig ikke
nne Spids! — Min Ven, jeg mærker, De er paa
ale Veie; — det er en romerſk Stud, De betragter.
el har De fuldkommen Grund til at beundre disſe
ıorn, der ſikkert maa gaae langt ud over Deres danſke
antaſi; men — en Stud bliver dog altid kun en
Stud.

Her ſeer De en Bøffel. Den er i ſig ſelv ikke
ynderlig ſtørre end Studen, De forbauſedes over; men

Forholdene ere langt mere kolossale og plumpe. Den ligner noget Elefanten, — dog ingenlunde med Hensyn til Gemyttets Gaver. Der findes kun lidet mere i den end det, om jeg saa maa sige, abstrakte Liv. De koster noget at faae saadan en Karl skoet, maa De troe. Den begriber aldrig hverken Nytten eller Nødvendigheden deraf, og den maa hver Gang heises op fra Jorden i Tallier, medens Skoene lægges under. Saa gloer den og snøster; men det mindste Barn har i Øieblikket flere Kræfter end den.

Denne krusede, brede Pande kunde tjene til Muurbrækker; 12 Mands concentrerede Kraft maa sikkert boe deri. Disse Horn ere af et ganske andet Slags end Oxens: brede, korte og tilbageboiede; i sig selv mindre frygtelige end Oxens, lægge de en uhyre Vægt til Pandens knusende Kraft. — —

Maa jeg med det samme presentere Dem et romerskt Æsel? Her seer De et ganske lille et. Det er et Dyr, som jeg virkelig har faaet Agtelse for. Bøffelen tjener Mennesket kun af Dumhed, Æslet derimod, hvis jeg ikke tager feil, ifølge filosofiske Grundsætninger. Derfor faaer man det heller ikke over et Halmstraa, naar det strider imod dets Principer. Med disse følger der stedse en fast Villie.

Æslet er hjemme hos os blevet skammelig bag=

talt. Det er ikke alene et af de nyttigste Dyr, men ogsaa et af de villigste. Det slæber virkelig saa godt det kan for det utaknemlige Menneske, saa længe dette, som sagt, blot ikke kommer i Strid med dets Grundsætninger. Til disse hører, at det ikke vil slæbe paa en Byrde, som bringer det til at styrte, — at det ikke vil vinde Pligten kjær ved morderiske Prygl. Det arme Dyr, det er saa godt som kun Skind og Been, og — Menneskene ere saa ubarmhjertige!

Naar De kommer herned, kan De, hvad De maaskee ikke har Raad til hjemme, til Deres Bekvemlighed anskaffe Dem en Ekvipage. En elegant tohjulet Karre, et Slags Gig, har De her for henimod 10 scudi; et godt Æsel koster 12, — dermed er det hele færdigt. Nei, jeg spøger ikke! — De maa rigtignok ganske rive Dem ud af den kjøbenhavnske Vænheds Fordomme, for uden Bluelse at tænke Dem ind i slig Situation. Her, forsikkrer jeg Dem, er Befordringen overmaade standsmæssig. De vil naturligviis ikke promenere deri paa Korsoen eller frem og tilbage ad den glimrende af Napoleon paa **Monte Pincio** anlagte **Passeggiata**, men kun benytte den til korte Landture. Er De en Elsker af Ridning, kan De ogsaa gjerne ride; et Æsel bærer fortræffelig, kan jeg forsikkre Dem. Kun

maa De vel erindre, at De sætter Dem temmelig langt tilbage, nemlig paa Krydset lige over Bagbenene.

— Var det endda et Muuldyr! — vil De sige. — Et Muuldyr, min Ven, er en meget kostbar Sag, naar det skal due noget! Det kjøbes som en Hest, og — Ørerne betales aparte. —

— — Seer De, hist ovre ligger det berømte Vestatempel: — gaa kun rask igjennem ved Dyrene; de ere ligesaa godmodige som dumme!

Hvilke slanke, ziirlige Søiler! Templet er lidet, men bærer hele den græske Kunsts Adel. — De skal ikke gaae ind; der er intet at see uden en sovende Kapuziner, der vaagner, saasnart han hører Fodtrin, og begynder at rasle med sin Bøsse. Vestas Tempel er naturligviis blevet omskabt til et katholsk Kapel; — Rom vil snart have flere Kirker — end sande Troende.

Kun nogle Skridt fra Vesta-Templet findes en anden lille Kirke, som ikke mindre ved hele sin Form end ved de indmurede Søiler ogsaa røber sig som en antik Helligdom. Nu er den helliget Madonna; engang var den indviet til **fortuna virilis** af Servius Tullius. Og isandhed, vel havde denne Fyrste Grund til at prise sin gode Lykke; fra Slavevilkaar blev han hævet til kongelig Herlighed.

Lige overfor ligger et Huus af et høist besynder-

ligt Udseende. Det er øiensynlig meget gammelt; men antikt er det ikke, endskjøndt overlæsset med antike Prydelser. Man seer strax, at en raa Tidsalder har betjent sig af disse omtrent paa samme Maade, som en Vild vilde føre sig et kultiveret Livs Smykker til Nytte; de herligste Rudera ere uden Valg og Smag murede sammen, det ene ovenpaa det andet.

Nogle kalde denne Bygning Pilatus' Huus, aldeles uden Hjemmel. Den er opført af Nicolo Crescentius i det 11te Aarhundrede, en Søn af hiin Crescentius, der forsvarede Rom imod Otto d. 3die, og endte sit daadrige Liv i Galgen. Andre kalde det Cola di Rienzis Huus; der er intet, der modsiger, men heller intet, der bekræfter, at denne Bolig har været i den berømte Folketribuns Eie.

Ikke langt fra dette Sted findes **Janus qvadrifons**, en kolossal Bygning, der danner en Hal paa fire Buer, opført i Keisertiden som et Slags Børs for de Handlende fra det nærliggende Kvægtorv. I Middelalderen blev denne plumpe Bygning af Familien Frangipani benyttet til Fæstning. En sildigere Tid har med røverisk Haand og barbarisk Vold tilegnet sig alle Metalstykker, som tjente til at forbinde de svære Kvadre; alligevel staaer Kolossen urokket, som om den endnu havde Aartusinder for sig. Urban den 8de havde ifor-

veien givet et godt Exempel i denne Henseende, ved at berøve Pantheons Porticus al Metalprydelse, for deraf at lade støbe Tabernaklet til Peterskirken og 80 Kanoner til Engelsborg. Spigrene alene veiede henved 10,000 Pd.

Tæt ved **Janus qvadrifons**, op imod en Kirke, staaer et andet antikt Mindesmærke, som ved sin Lidenhed og øvrige Ubetydelighed maa bringe En til at smile. Det er en Triumfbue opført til Ære for Septimius Severus og hans to Sønner, Caracalla og Geta, af Roms Kvæghandlere eller af Guldsmede-Korporationen, — Sagnet er i denne Henseende noget svævende. Det har maaskee været godt meent; men slig Smaalighed passer kun slet i det store Rom. Getas Navn er ogsaa her udslettet af Caracallas vanhellige Haand; Keisernes Had har i Smaalighed endnu overgaaet Kvæghandlernes Velvillie.

Naar man fordyber sig i en snever Gjennemgang, som findes lige overfor Janus, naaer man et af de mest romantiske, mest tiltalende Steder, som Rom har at opvise. Antikt Muurværk antyder alt iforveien, at man nærmer sig et ærværdigt Oldtidsminde; det livlig-maleriske forener sig med det alvorlig-betydningsfulde, idet Slyngplanter overvæve og hængende Buske overskygge de gamle Mure. — Nu standser man; et mørkt

Dyb, hvori Vandet risler, aabner sig for Ens Fødder; hiinsides optager en viid buedannet Aabning den mørke Strøm. Det er cloaca maxima.

Over Kloaken har der engang hævet sig antike Bygninger; en uhyre, klippefast Muur vidner derom. Rundt omkring findes Levninger fra en Tid, der, i sig selv antik, i Forhold til Kloaken og de derpaa grundede Substruktioner gjerne kunde kaldes moderne. Nutiden har intet leveret til at forherlige denne Plets betydningsfulde Skjønhed, uden Grønt og Blomster, som spire idag, og visne imorgen.

Tarquinius Priscus, Roms sidste Konge, har bygget dette Kæmpeværk for at aflede Vandet fra den sumpige Egn imellem Palatinerbjerget og Tiberen. Endnu den Dag idag, efter 2000 Aars Forløb, opfylder Værket fuldkommen sin Bestemmelse. Det kan man kalde: at bygge for Evigheden.

Omegnens Kvinder vaske undertiden i dette Vand, i uskyldig Uvidenhed om, hvorfra det kommer. Tøiet maa blive noget guult derved; men — Romerindernes Hud hører jo heller ikke til de hvideste!

Hermed er dette Parti afsluttet. Fra mine Vinduer overseer jeg saa godt som det hele. Det er ganske interessant, saaledes at kunne vandre efter i Tankerne.

— — — — — — — — — —

Idag er det Søndag. Veiret er ret smukt; — Moder **Maria in via** har benyttet det til at gjøre en lille Spadseretur omkring i Byen. Og det kan man ikke fortænke hende i. Hele Aaret igjennem maa hun leve i en Dunst af Røgelse, Lys og — Taabeligheder; hun kan vistselig længes efter en Smule frisk Luft.

Altsaa, Madonna var ude at spadsere, og jeg var det ligeledes; vi havde valgt en ganske modsat Vei, og saaledes gik det aldeles naturlig til, at vi mødte hinanden.

Naar en Madonna spadserer, skeer det naturligviis med langt flere Anstalter, end naar en almindelig Signora spadserer, der kun behøver at tage Mantilla og Hat paa.

Først kom et Kompagni pavelige Soldater; efter dem fulgte en Trommeslager, som uafladelig slog Hvirvel. Saa kom 6 Mand, hver slæbende med en Glaslysekrone paa en lang Stang; efter dem fulgte en Procession af Kirkens Vasaller, i fantastiske Høitidsdragter, med Fakler i Hænderne. Nu bares flere Bannere frem; lige efter dem trippede en lang Række udstafferede Smaaborn med Voxlys i Hænderne. Efter et Mellemrum fulgte en athletisk Person, der balancerede frem med et Kors af Kæmpestørrelse. — Siden efter erfarede jeg, at det er af Pap, og at Drageren lang Tid iforveien

maa øve sig i at bære det; ikke sjelden seer man slige Exercitier paa fri Mark. — Men var Korset uhyre, var Banneret, som fulgte efter, fuldkommen tilsvarende; fire Mand bare det i ligesaa mange Stænger, og fire andre styrede med ved Hjælp af lange Strikker. Den lille Gade, som Processionen gik igjennem, formaaede netop — men ogsaa kun netop at lade det passere.

Efter Hovedbanneret fulgte et stort Musikkorps, der spillede allehaande lystige Melodier. Det forekom mig virkelig, som om jeg opfangede Motiver af Don Juan; dog tør jeg heri ikke fæste Tillid til mit eget Øre. At der spilledes italienske Opera-Melodier, tør jeg derimod indestaae for.

Nu kom Madonna selv. Hvilken Maskine, og hvilke Anstrengelser for at transportere den! — Jeg tør nok sige, at Dragerne iaften skulle kunne mærke i deres Been, at Madonna idag har spadseret. Billedet var af overnaturlig Størrelse, lænede sig op til et stort Kors, og var omsvævet af Engle; andre — større Engle bare baade Madonna og Korset. Kjærter flammede paa alle Sider. Det forstaaer sig, at det hele hvilede paa en flere Afsatser høi, med overflødige Zirater udsmykket Tribune. Alt var paa solid Maade udarbeidet af Træ. Hvilken Vægt at slæbe paa! Der var paa kryds og

tvers anbragt Stænger under Maskinen, og flere end tyve Mand lagde deres Kræfter til.

Nu kom der andre Kors og andre Bannere, — og dernæst frembares efter et længere Mellemrum Monstrantsen, af en ærværdig Prælat i slæbende Silkekaabe, hvis Flige holdtes op af tvende andre paa det bedste udstafferede Præster.

Derefter fulgte en lang Procession med Fakler og Kjærter. Et Kompagni Soldater sluttede det hele.

Overalt, hvor Processionen kom frem, var der hængt Tæpper ud af Vinduerne; Steenbroen var bestroet med Porzuolanjord og Grønt. Folk stimlede sammen, men uden Andagt; jeg saae Smiil, og hvad værre er, paa mange Ansigter.

Da Madonna — jeg maa dog ikke glemme at fortælle, at hun, af et Træbillede at være, tog sig ret godt ud, og at hun til Vidne om sin Lidelse og Barmhjertighed — bar 6 Dolke med forgyldte Greb dybt borede i sit Bryst, — da Madonna havde fuldbragt sin Rundar, gik hun ganske rolig, skjøndt ikke uden Besvær, atter ind i sin Kirke, — for at summe sig oven paa al den sjælfulde Tilbedelse, der var bleven hende ydet af den ene saliggjørende Kirkes troende Børn.

Da jeg fjernede mig, spurgte jeg en Mand, hvad

denne Madonna hed. — Den hedder **Sta Maria in via** — var Svaret.

— **In via!** — gjentog jeg for mig selv, idet jeg meget tilfreds gik min Vei. — Nu kunde jeg begribe hendes Lyst til at være paa Farten!

Ikke sjelden, naar jeg tømmer min halve Foliette, kommer jeg til at tænke paa salig Sixtus den 5te. Som bekjendt, greb han meget kraftig ind i Romerfolkets forsømte Opdragelse; blandt andre Bestemmelser, han i denne Henseende lod udgaae, var ogsaa den, — at der skulde skjænkes halve Folietter. For den velhavende var dette Edikt ligegyldigt, for den fattige velkomment; men de talrige Skjænkeværter harmedes i høi Grad derover, og der sporedes ikke faa Symptomer af modvilligt Oprør. Men S. 5 var ikke til at spøge med; selv gik han forklædt om i Kneiperne og saae efter, om hans Anordninger bleve fulgte. En Aften traadte han ind i et Osteri og forlangte sin mezza; knurrende gav Værten det forlangte. Da Hs. Hellighed havde uddrukket, forlangte han nok en mezza; Værten leverede Maalet under halvhøie Skoser imod den gnidske Pave, der ikke kunde unde Folk et ordenligt Glas Viin. Men da Hs. Hellighed forlangte den

tredie *mezza*, kunde Værten ikke styre sig længer, men brød ud i lydelige Forbandelser. Sixtus lod, som om han intet mærkede, og forlod Osteriet efter rolig at have tømt det tredie Maal.

Tidlig næste Morgen, da Værten traadte til Vinduet, saae han en Galge opreises ude paa Gaden. — Heida, Kone, — raabte han da: — ud af Fjerene! Idag faae vi Lystighed i Gaden, og stærkt Besøg; — sørg nu blot for, at alt er rede og at intet mangler! — —

Men flukøret blev Stakkelen, — da en Vagt Soldater, efter at Galgen var beredt, traadte ind til ham og indbød ham til at spille den første Rolle ved Lystigheden.

Da fik han at vide, men desværre for sildig, at Sixtus, endskjøndt han kun drak halve Folietter, — var en heel Pave.

Den sidst afdøde Pave havde vist gjerne, dersom han ikke havde frygtet for Omtale af onde Tunger, igjen afskaffet Mezza'erne. I al Tugt og Ære holdt han overmaade meget af et godt heelt Glas Viin.

Da hans Læge engang forordnede ham en streng Diæt, og bød ham nogen Tid at drikke Vand istedet for Viin, spurgte Hs. Hellighed, heelt beklagelig tilmode, — om da ikke — den lette Orvieto-Viin kunde gjøre det

af istedet for Vand; — denne Viin havde jo kun Duften af Druer! Forresten haabede han selv meget — af slig en Vandkuur. — Lægen smilede og bukkede, — og Hs. Hellighed gjennemgik med al Selvsornægtelse — en alvorlig Vand= eller Orvieto=Kuur.

Der gives vist neppe noget Land, hvori Statshuusholdningen er saa slet som i Italien. Det er en gammel, knarrende Maskine, hvorpaa der er flikket i det uendelige, som i Tidens Løb er bleven saa sammensat, at ingen kan finde stort mere end netop Begyndelse og Ende deri; de mellemliggende Led ere i deres Mangfoldighed og Forbindelse et heelt vildsomt Labyrinth, som ingen vover sig ret langt ind i. Vel gaaer Maskinen endnu, — ofte tager den sig dog den Frihed reent at gaae istaa, — men paa maa og faa, paa en søvnig, slæbende og tillige høist uregelmæssig Maade. Maskinens enkelte Dele have mere eller mindre sat sig i Hovedet at ville gaae hver for sig, og slige adskilte Bestræbelser kunne naturligviis kun resultere et aldeles forrykt Væsen. Det hele og almindelige existerer kun efter Navnet; Ideen er for længe siden af Fortvivlelse — gaaet i Kloster. Der trøster den sig med Haabet om en ny Tilværelse, — en bedre Verden og lignende høie

Fantasier. Engang imellem kommer der en Raptus over den; den indbilder sig da, at den nye Tingenes Orden allerede er begyndt. Saa gjør den Forsøg paa at bryde ud; men man passer godt paa den, og jager den ind igjen, dog stundom ikke uden Besvær, som f. Ex. sidste Gang, da der maatte rekvireres Hjælp fra den franske Hovedvagt.

Det er ikke til at forlange, at den Fremmede skal kunne vinde et klarere Indblik i en Organisme, som er ufattelig for Landets egne Børn; men han føler Forviklingen, Selvmodsigelsen, Forvirringen overalt. Dagligt har han Grund til at prise Gud for sit uden Sammenligning lykkeligere Fædreland.

Med Politi- og Told-Autoriteterne kommer han strax fra Begyndelsen i umiddelbar og hyppig Berørelse. Fra det første Øieblik føler han, at han mindre har med Staten at gjøre, med det hele og almindelige, end med den enkelte, der har til Maal at udplyndre ham efter bedste Evne. Navnlig hos Told-Autoriteterne gjælde Bestikkelser alt; kun i de faa Tilfælde, hvor Bestikkelsen har ondt ved at finde sin rette Mand, træder Censuren i fuld Kraft, med sine talløse, forviklede, tildeels vilkaarlige Formaliteter, med et konsekvent gjennemført, næsten blodigt Udsugeri. Den Reisende finder sig taalmodig deri som i et nødvendigt Onde; Italiens para-

dissiske Natur og mageløse Kunstskatte holde ham rigelig skadesløs derfor. Men al Handel og Vandel kvæles saavel i Landet selv, som imellem Indland og Udland; Driftighedens Væsen føler Hænderne bundne paa sig, hvad det saa end knytter sin Hu til.

Naar jeg sammenligner mine Fata med andre Reisendes, har jeg i mine Berørelser med Autoriteterne været temmelig heldig; mine Paoli-Stykker have overalt hjulpet mig godt igjennem. Kun eengang blev der voldet mig alvorlige Bryderier.

Jeg havde forskrevet et lille Stykke Mosaik fra Florents. Da dette kom, meldte jeg mig paa Posthuset. Da jeg havde betalt her, blev jeg henviist til Deligence-Kontoret. Her betalte jeg atter, og fik til Gjengjæld Anviisning paa Toldkammeret. Paa dette Sted maatte jeg efterhaanden fremstille mig for fem Bureauer, fra det laveste til det høieste; overalt maatte jeg betale. En Fachino (Lastdrager) fulgte mig i Hælene, hvor jeg gik, som et Slags Guide eller Tolk; ogsaa han krævede Betaling. Da jeg endelig rev mig løs og vilde smutte ud af Døren, blev jeg atter anholdt; den fortoldede Gjenstands Nr. skulde noteres, og naturligviis en ny Tribut erlægges. Den sidste bajocco maatte jeg betale for at faae Porten lukket op. Endelig var jeg fri; men jeg havde en Følelse, som om jeg var

bleven flaaet. Mosaiken var kun 13 paoli værd; i Omkostninger havde jeg vist betalt en scudo, og, hvad mere var, spildt næsten min hele kostbare Formiddag.

Naar man overfører dette ingenlunde overdrevne Billed paa den øvrige Statshuusholdning, vil man vinde et temmelig rigtigt almindeligt Begreb.

En riig Mand, der nylig er kommen hertil fra Neapel, har ulige mere Grund til at beklage sig. Han førte nogle faa Bøger med sig i sin Kuffert til sin Veiledning og Underholdning, „Säumes Spadseregang til Syrakus" i smaa Hefter. Det er bekjendt, at der gives Told af Bøger, der her indføres som Handelsartikel; men hvorledes dette Lovbud kunde anvendes paa disse Haandbøger, forstaaer jeg ikke, endnu mindre, hvorledes der af Bøger til en Værdi af 7 frs. kunde gaae en Told af 40, siger og skriver fyrretyve frs. Eiermanden vilde ikke opgive dem, da de udgjorde en Deel af en heel Samling, og desuden vare en Foræring; men skal det samme ret ofte gjentage sig, — Tilfældet er tænkeligt, — ville disse Bøger og hans Venskab for Giveren komme ham dyrt til at staae.

Bedre slap en norsk Præst igjennem, som var gaaet iland ved Civita vecchia. Han førte en heel Mængde Bøger med sig, og da hans Kuffert blev efterseet, gjordes der naturligviis mange Ophævelser. Be-

tjentene yttrede, at de ikke kunde begribe, hvad han vilde med denne Mængde Bøger andet end drive Handel dermed, og meddeelte ham, at der overhovedet slet ingen Bøger turde indføres. Nordmanden gav da spagfærdig den Forklaring, at han var Præst, og studerede alt som han kom frem i Verden. Betjentene rystede paa Hovedet, og førte ham endelig, ærgerlig over at han ikke begreb den rette Maade at klare for sig paa, til Toldstedets Inspektor. Inspektøren angreb Sagen meget alvorlig, paatog sig en Inkvisitors strenge Mine og gav sig til at undersøge Bøgerne een for een. Iblandt Bøgerne fandtes Prof. Clausens Skrift „Om Katholicisme og Protestantisme". Da opklaredes pludselig den strenge Mands Miner; Ordet „Katholicisme" var det første Ord, han havde forstaaet under hele Undersøgelsen. — Det er jo en god, ærlig katholsk Præst — raabte han: — lad ham i Guds Navn reise med hele sit Skrabsammen! — Præsten benyttede naturligviis ufortøvet Tilladelsen. Men usigelig komisk bliver det, at den eneste farlige Bog, som Samlingen indeholdt, en Bog, der i og for sig maatte fordømme en og alle til Baal og Brand, skulde give Anledning til alle Bøgernes Frikjendelse og Frelse.

Medens jeg skriver dette, har et Tordenveir draget sig sammen over Byen. Det er næsten mørkt; Lysene begynde allerede at glimte nede ved Tiberen. Alene i Helvetiens Høibjerge har jeg oplevet Uveir majestætisk som dette. Fra min høie Bolig har jeg fri Udsigt over Himmelrummet lige indtil Horizonten. Langsomt drage de vrede Skyer sig sammen; den dybt under mig udbredte By indhylles i Mørke. Nu bryder Stormen løs, brusende paa vældige Vinger, under frygtelige Hviin; Byen hist nede synes at hvile i taus og ængstelig Forventning af, hvad der vil komme. Lynene kløve de mørke Skyer; Roms Kupler og Taarne fremtræde et Øieblik i et næsten spøgelseagtig grelt Lys. Nu følger Tordenen; Himmelen synes at briste; Gulv og Vægge i min høie Bolig bæve, Vinduerne klirre. Lyn følger Lyn; Glimtet fordobler sig i den blanke Tiber; nu er Uveiret lige over mit Hoved. Regnen falder med en Vægt paa mine Vinduer, saa at jeg hvert Øieblik maa frygte for at høre Ruderne springe; Stormen farer igjennem mit Værelse og foraarsager mig Gys efter Gys. Og dog kan jeg ikke bekveme mig til at lukke Skodderne; denne Kamp i Naturen er herlig uden lige. I slig en Time er Gud mig nær, og alt, hvad jeg elsker i Kraft af hans evige Væsen i mig.

Det er ikke længer nogen Regn, det er et Sky-

brud. En Bæk risler ned igjennem Loftet og danner en Flod hen over Gulvet, der er i Begreb med at bortrive den ene af mine Morgensko. Og Sengen! — — Nu har jeg flyttet den ud paa Gulvet.

Jeg sidder og blader i min Livius. Læse — det er mig umuligt. — — —

Uveiret er allerede forbi. Det stod neppe en halv Time paa; det udtømte sin Vrede i faa men mægtige Slag. Himlen bliver atter klar; Nymaanen træder frem; Byen under mig hviler saa blidt og fredelig, som om der slet ingen Ængstelse og Forstyrrelse gaves i denne Verden.

Vi ere i Midten af Marts. Naar kan vel Danmark vente sin første Tordenbyge?

Jeg vilde ønske, at De kunde kigge ind til os, naar vi, Danske, Norske og Svenske, Sønner af samme Moder, Brødre i Væsen og Udvikling, i fortrolig Kreds samles i et eller andet folkeligt Osteri, eller til et Privatgilde i et af Kunstnernes Studier. I første Tilfælde sørger enhver for sig selv. Hos en **Fornajo** kjøber man sig et Pagnotel, hos en **Pizzicagnolo** en Skive **presciutto**, Skinke, et Stykke **salsiccia**, Pølse, nogle Figener, tørrede Druer eller stegte Kastanier; i Oste-

varer; — det gjør intet, at den samme Historie bliver fortalt 3—4 Gange; bliver Historien end gammel, er og bliver Aanden deri dog bestandig frisk.

Naar vi saa gaa hjem om Aftenen, skrider Guitarspilléren iforvejen; de milde Toner lyde smukt i den stille Nat. Tause følge vi efter; ethvert Hjerte har sit at drømme om.

Beklagelig er den Mængde Ødelæggelser, som Rom har lidt under Beleiringen, deels ved Republikanerne, der intet skaanede, som i mindste Maade kunde være til Hinder ved Forsvaret, deels ved Franskmændene, som uagtet al Skaansel dog maatte anvende nedbrydende Midler for at sætte sig i Besiddelse af Staden.

Inde i Byen selv findes der kun faa Spor; ikkun enkelte Kugler og Bomber have der voldet nogen betydelig Forstyrrelse. Jeg var en Dag oppe i det pragtfulde Palazzo Colonna. Tvers igjennem den lange, med kostbare Forziringer, uvurdeerlige Malerier og Statuer udsmykkede Festhal var der gaaet en Kanonkugle; den havde alene knust et Par af Marmortrinene, som føre op til en Estrade ved Salens Ende, og var atter gaaet ud igjennem et Vindue uden at gjøre mindste videre Skade. Man tænke sig, hvilken Ødelægggelse en

Kanonkugle kunde anrette paa saadant et Sted! Det heldige Udfald kan saaledes, synes mig, vel fortjene Navn af et lille Mirakel. Men desværre, jeg troer ikke, der findes et eneste Madonnabilled i hele Malerisamlingen, som kunde paatage sig Skylden for dette Mirakel!

Desto mere har Byen lidt i sine Udkanter. En Mængde Huse og Villaer, som stode op til Bymurene, ere blevne forvandlede til Bastioner; de Villaer og Klostre, som ligge udenfor Murene, ere enten blevne nedrevne eller nedskudte. Men ingen af disse Ødelæggelser er dog mere beklagelig og for det almindelige mere følelig end den, der har truffet Villa Borghese. Dette Landgods støder umiddelbart op til Staden og indesluttede i en umaadelig Park, mange Miglier i Omkreds, de herligste Lystanlæg, Spadseregange og Landhuse. Det store Publikum havde her fri Adgang, og benyttede den i fuldeste Maal. I enhver Beskrivelse over Rom, vel 80 Aar tilbage i Tiden, findes Villa Borgheses Cypres- og Pinielunde omtalte som det smukkeste, Roms Natur frembyder; enhver, der har besøgt Rom, vil med Henrykkelse erindre sig sine Spadseregange i disse stedsegrønne Natur-Haller.

I Republikens Tid bleve disse Lunde uden Barmhjertighed huggede om, for at Fjenden ikke i deres Skjul skulde søge Tilhold og Beskyttelse. Villaen er nu luk-

ket for Mængden, — kan man undre sig derover? — og de enkelte, som vinde Adgang, forefinde en sørgelig Mark af nogne Stubbe og omstyrtede Stammer. Naturen selv synes at sørge over den lidte Mishandling. Parken udstrækker sig vidt udenom det ruinerede Strøg; men alt øvrigt kun levendegjør Savnet af den uforlignelige Herlighed, som gik tabt.

Og det er ikke alene Naturen, der har lidt under Krigens Barbari; ogsaa mange af de i Parken opstillede Kunstværker ere blevne ødelagte, — dog sikkerlig kun af Vanvare i de krigeriske Anstalters Tummel. De smukke Landhuse, der fandtes hist og her, ere blevne nedrevne, deriblandt Rafaels Villa. Nu eier da Rom ikke mere noget Mindesmærke om denne store Kunstners private Liv. Hans Huus blev nedrevet, da Peterskirken skulde bygges; saavel dette som Villaen havde han selv bygget og med Kjærlighed udsmykket.

Iblandt disse Landhuse fandtes ogsaa **Villa Cenci**, Mindesmærket om en paa ulykkelig Maade berømt blevne Familie. — Beatrice, — hvo har ikke læst hendes Historie, — med inderlig og levende Medynk? En Misdæderske, og dog reen og uskyldig, leed hun en fortjent og dog himmelraabende Død paa Skafottet. Tusinde veltalende Stemmer gik i Forbøn for hende; det

var mere ydre, tilfældige Omstændigheder, der fældede hende, end hendes egen Forbrydelse. I Palazzo Barberini beundres endnu hendes Billed, saa skjønt, saa yndigt ved Udtrykket af uskyldig, næsten barnlig Livsglæde, at Verden har opstillet det imellem sine Idealer. Der findes neppe noget Billed i hele Italien, der saa hyppig møder den Fremmede i vellykkede Kopier.

Inde i Rom, nær Ghettoen, findes endnu Familien Cencis Palads. Ganske tilfældig kom jeg til at betræde det; jeg aflagde den bekjendte Maler Overbeck et Besøg.

Dette Privatbesøg hører til de interessanteste, jeg har gjort i Rom, saavel ved de eiendommelig herlige Kunstværker, der bleve førte mig for Øie, som ved Kunstnerens paa særlig Viis tiltalende Personlighed.

Overbeck er et af de faa Mennesker, der ere fødte til Kunsten, hvem Skjæbnen har forundt en fri og uhindret Hengivelse dertil, og som i Kunsten have fundet deres Lykke. Han er et stille, dybt Gemyt, hvori der er en uophørlig Bølgegang; hans Indre føder bestandig, og Fødselen koster den frie Natur ingen Anstrengelse. Men sin Verden eier han i sig selv; den ydre, forfængelige Verden er saa godt som død for ham. Han føler sit evige Kald, og skaber under en evig Be-

vidsthed. Ved ham er Kunsten atter udelukkende traadt i Religionens og Kirkens Tjeneste. Men dette Standpunkt for Kunsten ligger Aarhundreder langt tilbage i Tiden; derfor har han, for at faae sit Livs Idee virkeliggjort, maattet søge tilbage til længst forsvundne Seklers høie Naivitet, barnlig-dybe Sjælsfuldhed. Han har ikke stillet sig Rafael til Mønster, ligesaa lidt nogen anden Mester af Fuldendelsens Periode, — i Fuldendelsen ligger allerede Spiren til Forfald, — men hine Mestere, der af Aandens mægtige Trang med skjælvende, usikker Haand stræbte Idealet imøde. Dog har han alene søgt Udgangspunktet hos disse; efter at have fundet og tilegnet sig dette, er han gaaet sin egen, individuelt betegnede Vei.

Saaledes er han vorden et Fænomen i den nyere Tids Kunsthistorie. Hans Værker fremtræde med en Simpelhed i Væsen, Anordning og Behandling, som umiddelbart taler til Sjælen, fordi den er Udtrykket for et umiddelbart dybt og reent, inderligt Sjæleliv. Hans Billeder ere, saa at sige, lutter Sjæl; i en saa ideal Forstand har han opfattet sin Kunst. De gamle Mesteres af himmelsk Idræt skabende Aand er atter kommen tillive i ham; men hans Skabninger ere dog efter Væsnet noget nyt, og i teknisk Fuldendelse er han stre-

den langt forbi sine Mestere, endskjøndt han bruger de simpleste Midler for at udtrykke Ideen.

Han staaer ingenlunde ene, uden for saavidt som han er Koryfæen i en Kreds af Landsmænd, der have søgt Frelse for sig selv og Kunsten i det samme Liv som han. Ofte betegnes denne Skole ved Navnet: Nazarenere; det er ikke ilde valgt, uagtet der rimeligviis skal ligge nogen Spot deri. — Oprindelig Følelse, Simpelhed og Strenghed ere de vigtigste Karakteermærker saavel for Kunst-Skolen som Religions-Sekten. Man har kaldt den sygelig-sentimental. Rimeligviis udgaaer denne Beskyldning fra den franske Skole, og hvis dette er Tilfældet, er der ligesaa lidt Grund til at undre sig, som til at tænke paa en Gjendrivelse — uden Nytte. En Skole, som fortrinsviis har den udvortes, om jeg saa maa sige, den theatralske Effekt, Anordningens Rigdom og Behandlingens Pragt for Øie, — som udtømmer sig i Bestræbelser for at gjengive det naturlige Liv i hele sin Fylde, Bevægelse og Farverigdom, — maa nødvendigviis føle sig i Modsætning til — Nazarenerne.

Vistnok har denne reent ideale Skole ikke nogen udelukkende Ret i Kunsten; men den er uden al Tvivl fuldt berettiget, efter sit inderste Væsen endogsaa ene berettiget som kirkelig Kunst.

Hvad Overbeck viste mig, bestod mest af Skizzer

til ældre Værker og af Tegninger til hine allerede vidt bekjendte Kompositioner, hvortil Emnerne ere tagne af Frelserens Historie. Samlingen skal udgjøre henved 50 Blade, og udkommer hefteviis. Her i Rom forefindes endnu kun et Par Hefter; i Tydskland skal der være udkommet flere.

Disse Udkast tiltalte mig i sig selv i høi Grad, og det levende Ord, hvorved den paa blid men dyb Maade begeistrede Kunstner selv førte mig dem for Øie, beredte mig en Anskuelighed, hvis Dybde jeg kun sjelden har følt Mage til ved Kunstværker af malerisk Natur.

En eneste Passus i vor temmelig lange Samtale aflægger et paalideligere Vidnesbyrd om Mandens Væsen end vidtløftige Beskrivelser af ham selv og hans Værker. Jeg yttrede min Forundring, rettere maaskee min Beundring over hans Kunsts overordentlige Frugtbarhed, nærmest med Hensyn til Udgivelsen af det nys omtalte betydelige Værk.

— O, — svarede han: — vi Kunstnere ere lykkelige Mennesker! — Vi forfriske os kun, idet vi arbeide; vi vinde Kræfter, idet vi udtømme os. —

— Saaledes kan alene den ægte Kunstner tale; — svarede jeg, levende tiltalt af denne blide, inderlige Tilfredshed, som i dette Øieblik talte ud af Kunstnerens Væsen ikke mindre end af hans Ord: — Geniet skaber

stedse uden Besvær, og bliver sig under Hengivelsen ikkun fyldigere bevidst. Men for Mængden af Kunstnere gaaer Frembringelsen alene for sig med en betinget Grad af Møisommelighed. Der er Kampe at gjennemgaae, Tvivl at bortrydde, Fantomer at bekæmpe. Væsnet bortgiver ofte sin bedste Kraft, uden at naae det sande Liv, som det tørster efter. Her er Kunsten et Arbeide, om end ikke altid et utaknemligt. —

Overbeck vendte sig om og saae paa mig, med et Udtryk af næsten naiv Forundring, som om han selv aldrig havde følt eller tænkt noget lignende. Endelig spurgte han mig med levende Deeltagelse: — Er De Kunstner. —

Jeg maatte baade beklage, og prise min gode Lykke, at jeg ikke var det. — —

Overbeck er en Mand paa henved 60 Aar, lang og mager, med store, betegnede Ansigtstræk og et tyndt mørkt Haar, som han stryger bag Ørerne om i Nakken. Hans Person har noget næsten asketisk, der let bringer En Nazareneren i Tanker; men det strenge forener sig med en blid Ro, en naiv Hjertelighed, som fra første Øieblik maa vinde den Fremmede for ham.

Maaskee fortæller jeg Dem en anden Gang om mine Besøg hos Campana, der eier den største Samling af hetruriske Vaser og Guldsmykker, — hos den vel-

berømte Svenske Fogelberg, samt hos flere andre Kunstnere, hvis Navne Verden har paa Læberne, tydske og franske. — Dog kun maaskee; det ene fortrænger bestandig det andet hos mig, og Tilfældet har benyttet sig af denne Leilighed til at opkaste sig til Voldsherre over min Pen. Jeg styrer saa godt, jeg kan; men — Allah kerim, hvo kan undgaae sin Skjæbne! —

Da jeg var lille, hed det bestandig, naar noget, der ikke var mig gavnligt, blev snappet mig bort fra Næsen: Katten har taget det. — Naar Aviserne her udeblive fra Caféen, hedder det: Jesuiterne have taget dem. Det sidste er maaskee ikke mere sandt end det første; men saa meget er vidst, borte blive Aviserne nu og da. Det foraarsager altid nogen Spænding; man tænker sig en Mængde Muligheder af den mest betydningsfulde Art. Det er ikke de italienske Aviser, jeg mener; dem skal man ikke blive klog af. De indeholde meest kun inviti sagri, pompøse Beskrivelser over Kirkehøitideligheder, og enkelte flaue Mundfulde af udenlandsk Nyt, som ikke engang give en fjern Forestilling om Stegen, hvoraf de med betænksomt Valg ere skaarne. — Det er jo Jesuiterne, der rette an. — Jeg kom netop saa vidt, at jeg kunde læse de italienske Aviser, for i samme Moment at

lægge dem hen igjen for bestandig. Ved Aviser mener jeg tydske, franske og engelske. Med Hensyn til Danmark er Udbyttet kun sparsomt; men det gjør allerede godt at høre det kjære Land nævne. Og naar der engang imellem i de tydske Blade findes noget klækkeligt, da gjælder det om at sondre Avnerne fra Kjernen. —

Brevene tilfredsstille bedre. Hvilken Velsignelse kan der ikke ligge i en Lap Papiir og en Smule sort Saft! Intet Under, at Papiir og Blæk høre blandt de tidligste Opfindelser, hvilket jeg, om ikke erfarede, saa dog uimodsigelig saae beviist, da jeg forleden var i Vatikanets ægyptiske Museum, hvor der blandt meget andet af den Art fandtes en Samling af Livs=Domme, fældede over Personerne efter Døden og givne dem med i Graven, skrevne paa Bast af Papyrus=Planten.

Naar der kommer et Brev fra Norden, gaaer det strax som en Løbeild igjennem hele Rom; i en Hast har Rygtet naaet den rette Vedkommende. Med hvilken Fornøielse betaler man ikke sine 40 bjc., — jeg giver i Regelen 61 bjc. — jeg lykkelige! — Det er ingen Skose til Dem, fordi Deres Breve ere saa tykke; i Danmark gjælde Deres Ord mig meget; men i Rom staa de vel 100 pCt. høiere i Kurs.

Saa bliver der en Spænding, en Fritten, endog forend Seglet endnu er brukket. Men den lykkelige

Eiermand putter Brevet i sin sikkreste Brystlomme, og flyver bort, for at finde den hemmeligste Plet i hele Rom, — sit eget Værelse.

Ofte opkastes det Spørgsmaal her i Rom, hvem der vel nu er Verdens største Billedhugger. — Jeg har ofte hørt det besvaret — paa forskjellig Maade. Jeg tænker som saa, at Norden er ikke uddød med Thorvaldsen, at det har dygtige Mænd, der ikke ere saa gamle, at de jo kunne voxe lidt endnu. Naar man voxer, bliver man, som bekjendt, stor; men er man først stor, — er man i Grunden alt det, man kan blive; thi Begrebet — største er kun en reent relativ Bestemmelse. — Storhed er den stræbende Aands høieste Maal; hvo der vil gribe ud derover, er og bliver en Dverg.

— Jeg gaaer aldrig over denne Plads, — sagde en Bekjendt idag til mig, da vi tilsammen passerede **piazza Barberini**: — uden at komme til at tænke paa en stakkels Mand, som daglig til bestemt Tid og i hvilketsomhelst Veir foretog her sin Promenade. Nu er han død, og vel ham! Det var en Læge, af en riig og anseet Familie, i sin Tid bekjendt som dygtig Operatør.

Hans Udsigter vare glimrende; mange bemidlede eller formaaende Familier havde underhaanden tilbudt ham deres Døttre. — Her, veed De, afsluttes Partierne almindeligviis imellem Forældrene eller Værgerne. — Men han havde allerede valgt, en deilig og from Pige af en forarmet adelig Familie. Snart havde de forstaaet hinanden, og den unge Mand forlangte Pigens Haand. Men hendes Familie optog imod al Forventning Tilbudet paa en ugunstig Maade. Den skammede sig ved at bortgive Frøkenen uden Medgift, og denne lod sig kun tilveiebringe ved Offeret af en ældre Søns høie Bestemmelse; — Frøkenen skulde finde sin Forsørgelse i et Kloster.

Og hun kom i Kloster. En sidste Afsked var det eneste, som de Elskende kunde opnaae. Jeg har selv kjendt Manden. Han blev ikke gammel; men han overlevede dog sin Lykkes Ruin i fulde tyve Aar. Sin Karriere opgav han; han prakticerede fra nu af kun af Barmhjertighed. Ingen saae fra denne Tid mere noget Smiil paa hans Ansigt, hørte noget muntert Ord fra hans Læber; han fortærede sig selv i Grublerier og Græmmelse. Hos de Fattige og Syge i hele dette Byqvarteer var han en stadig Gjæst; men aldrig traadte han over nogen Dørtærskel til selskabeligt Samkvem. Daglig spadserede han, som sagt, sin bestemte Tuur, lang=

somt og med Hænderne paa Ryggen; han kom fra via **delle tre fontane**, gik over **piazza Barberini** og dreiede om Hjørnet; denne Strækning gik han tre, fire Gange frem og tilbage. Seer De Muren hist? Bag den sukkede hans Elskede efter Forløsning. Han selv stirrede paa den blinde Muur, sukkede, og gik bort, for at begrave en ny Dag af sit øde Liv. Han var bleven til et Inventarium i denne Egn, til et Slags Uhrværk; ethvert Barn kjendte ham, alle og enhver gik afveien for ham paa hans stille Gang. Nu gaaer han ikke mere, stirrer og sukker ikke heller. Den vide Verden var for ham ved en Muur inddeelt i tvende Fængsler; i det ene var han, i det andet hans Elskede. Han fik snart sin Frihed; hvor er hun, — have de endelig fundet hinanden? — — —

I Italien findes der mange Nonneklostere, men vist kun faa Elskere af denne Art. I Syden overhovedet er Kjærligheden kun sjelden mere end en om Lidenskab. — Skulde den være mere i Norden? — vil De maaskee forundret spørge. Ja, jeg troer visselig, at der i Kjærligheden aabenbarer sig ikke alene en timelig, men ogsaa en evig Trang, — at ikke alene det forkrænkelige Liv objektiverer sig i det modsatte Væsen, men ogsaa den udødelige Aand. — — — —

I Republikens Tid gav man sig rask væk til at

nedrive Murene omkring Klostrene; nu bygger man dem med Iver op igjen. Men disse Mure ville ikke blive gamle, tør jeg vel spaae.

Overhovedet gik det i Republikens korte Tid ud over Præster og Munke. Dominikanerklosteret ved St. Peter blev taget med Storm; Besætningen havde klogelig forladt det itide. Dette Kloster havde engang været Sædet for det frygtelige Inkuisitionstribunal. Det stormende Folk troede her ret at skulle drage forfærdelige Hemmeligheder frem for Dagens Lys. Men der fandtes intet uden de underjordiske Fængsler, nogle rustne Lænker og hensmuldrede Beenrade, enten saa det øvrige Inkuisitions-Væsen var blevet tilintetgjort i Tidens Løb eller var skaffet bort netop førend den gjengjældende Inkuisition bankede paa Døren.

Luften blev rigtignok godt afkjølet ved Tordenveiret forleden. Næste Morgen vare Sabinerbjergene atter bedækkede med Snee, og der havde reist sig en levante, som isnede igjennem Marv og Been. Imorges var der Iis paa Vandet; hele Formiddagen har det sneet, og Sneen er bleven liggende, — iaften har jeg Ild i min Kakkelovn. Jeg maa næsten troe, at jeg er kommen til Italien i en Særsynenes Periode: Ingen Pave

i Rom, og — det sneer og fryser den 20de Marts! — Eller skulde maaskee begge Særsyn staae i Forbindelse med hinanden? Jeg skal dog ved Leilighed spørge en lærd **Abbate** derom.

Kan De huske, at en vis ***, Major i sardinsk Tjeneste for nogle Aar siden meget blev omtalt i danske og svenske Aviser? Et ungt Menneske, en Handelskontorist fra Kjøbenhavn, var dengang kommen i Ledtog med ham — tilligemed en heel Deel bortrømte Penge. — Med denne samme Personlighed har jeg her i Rom stiftet Bekjendtskab, — nei, Gud bevare os! — ikke paa personlig Maade!

For nogle Aar siden kom han hertil og udgav sig for Sønnen af en bekjendt riig Bankør, som nok boer i Stokholm. Han spillede en Rolle, og blev indført i flere høiadelige romerske Familier. Ikke længe efter talte han om at gifte sig; hans Valg var faldet paa en ung, indtagende Principezza, der havde en betydelig Medgift. Familien havde intet imod Forbindelsen med — det rige svenske Handelshuus; forøvrigt snoede og vendte Personen sig saa godt, at alle andre Hindringer efterhaanden bleve ryddede tilside. Han manglede Forlovere; hans Frækhed drev dem op. Han var Jøde;

han gik over til Katholicismen. Vielsen gik for sig. Efter Sigende fortrøde imidlertid begge Parter snart det foretagne Skridt; han kunde ikke ret faae Fingre i sin Gemalindes Penge, og hun havde i sin Gemal kun fundet et raat og karakteerløst Menneske. Men alligevel havde hun endnu fundet mere hos ham, — end der vel var at finde; det erfarede hun inden Aarets Forløb, da hans Bedrageri kom for Dagen. Han var ikke Bankørens velagtede Søn og Arving, men en ignobel Person uden Familie, og uden andet Navn end det, som han paa forskjellig Viis havde forstaaet at skaffe sig selv.

Et Barn er Frugten af denne tilsnegne Forbindelse. — En Proceß er indledt imellem den arme Bedragne og den frække Bedrager; — hun gaaer over fra eet Krampeanfald i et andet, medens han sorgløs spankulerer om frank og fri. — Men hvad skal Enden blive paa dette? Gemalen kan dømmes til Galeierne, om det skal være; men — i den katholske Kirke gives der ingen Ægteskabsskilsmisse! Og i ethvert Tilfælde vinder hverken Gemalinden eller Barnet nogen Opreisning ved Domfældelsen. Denne Knude hører til de uopløselige, — denne Livssmerte til de ulægelige.

Idag, den 21de Marts, blev den østerrigske Fa-

ne, som ved Revolutionens Udbrud med Haan var bleven reven ned og ved Æsler slæbt igjennem Skarnet, atter med stor Høitidelighed hængt op paa det venetianske Palads. Alle fremmede Diplomater og offentlige Agenter vare tilstede derved. Det borgerlige Musikkorps, — de samme Borgere, som havde haanet den Keiserlige Majestæt, — maatte spille lystige og liflige Melodier til Forherligelse af den høitidelige Akt, — en glimrende Opreisning for Huset Østerrig, en følelig Straf for det revolutionære Rom. Rom bliver behandlet som et uartigt Barn af sin hellige Fader. Lad ham have Ret til at tugte; men hans Tugtelse er neppe vel beregnet. Han tvinger Barnet til at kysse Riset med Smiil paa Læberne, — — Arrighed i Hjertet.

Iblandt Oltidslevningerne i Rom gjøre kun faa et saa mægtigt Indtryk som Thermerne eller Badene; det er ikke alene Begrebet om Storhed, som fylder Sjælen, men ogsaa Begrebet om en til det umaadelige udvidet og raffineret Luxus hos Keisertidens Romere. Disse uhyre Bygninger indesluttede paa een Plet næsten alt, hvad der hørte til en forhøiet Livsnydelse.

Badene selv, skjøndt udførte i en stor og prægtig Stiil, indtage den mindste Plads, — Calidarier, Tepi-

darier, Frigidarier, Bassiner, Salvelses- og Paaklædnings-Værelser. Her fandtes ogsaa Bibliotheker, Disputeersale, Kunstgallerier, Promenader, Fægtesale, Arena'er og Theatre. En vellystig Romer kunde her visselig fordrive sin Dag paa det allerbehageligste.

Ruinerne af Titus', Diocletians og Caracallas Bade ere de betydeligste. Man faaer ved disse ikke alene Begrebet om den mægtige Stiil, den uhyre Udstrækning; man kan ogsaa uden stor Vanskelighed danne sig en Forestilling om Planen og Indretningen. Man geraader stedse i en underlig Stemning ved at vandre om imellem disse Ruiner; her paatvinger sig det tungsindige Drømmeri med dobbelt Styrke. Hvilket broget Liv har ikke bevæget sig imellem disse Mure, fuldt af sorgløs Glæde og yppig Nydelse! Her har alt samlet sig, hvad der igjennem Aarhundreder var stort, skjønt og betydningsfuldt; der findes vel neppe nogen Personlighed i de tilsvarende Tiders Historie, som jo har betraadt denne Jordbund, hvis Navn jo har givet Echo under disse Hvælvinger. — Her er et Badekammer næsten i urørt Stand. Udsmykkelsen er vel for største Delen gaaet tabt; men Mure og Hvælving staa, og det buede Mosaikgulv er endnu saa heelt og blankt, som om det først var blevet færdigt igaar. Hvo har betraadt det? — Jeg har Ret til at gjætte paa mange.

Titus' Bade frembyde en eiendommelig Interesse fremfor de øvrige, endskjøndt de i Tiden have lidt mest. De ere anlagte ovenpaa en Fløi af Neros gyldne Huus, og denne er saaledes næsten uskadt bleven overleveret i vor Tids Hænder. Den blev gjort tilgængelig i Begyndelsen af dette Aarhundrede.

Dog først et Ord om Titus selv! De vil ikke finde det underligt, at jeg røres af en vis kjærlig Bevægelse, saa ofte som jeg møder dette Navn i Historien. Han var Værktøiet for en rædsom Gudsdom; han udførte den under milde Idrætter, med blødende Hjerte. Han stræbte at gjøre sig elsket af sit Folk; han blev hele Menneskeslægtens Fryd og Lykke. Faderen Vespasian har jeg meget at tilgive; Broderen Domitian afskyer jeg; Titus fremlyser imellem dem begge som en ædel Perle imellem et Stykke raa Granit og en blodig Leerklump.

Kun to Aar regjerede han, og i dette korte Tidsrum indtraf der, ligesom om hans gode Hjerte skulde sættes paa Prøve, de største Ulykker, Pest, Jordskjælv, en Ildebrand, som lagde den fra Neros Tid levnede Deel af Rom i Aske. Titus hjalp, hvor han kunde; han anvendte dertil alle sine Privatmidler, uden Skræk for Fattigdom i en overdaadig Tidsalder; Staden byggede han igjen op, skjønnere end tilforn; blandt Pragt-

bygningerne stode hans Bade øverst. Da disse vare fuldendte, gav han Folket en Fest, som der aldrig havde været seet Mage til, — Folket og sig selv, — thi han nød alene gjennem sit Folk. Over 5000 vilde Dyr blødte i Kampen paa Colosseums Arena; flere tusinde Fægtere maatte lade deres Liv. Theatret blev sat under Vand, og der blev leveret en stor Søfægtning. Festen varede i 100 Dage; i et Overmaal af Godhed lod Titus udkaste blandt Folket smaa Kugler, som indeholdt Anviisninger paa alskens smukke Foræringer, Heste, Slaver, Fødemidler, Guld- og Sølvkar. — — —

Da han havde sat sig dette pragtfulde Minde i Romerfolkets Hjerter, døde han. Han havde ligesom i ubevidst Anelse feiret sin egen Dødsfest.

Nero, et vanvittigt Uhyre, havde fattet den afsindige Plan, at udstrække sit Palads over tre af Roms Høie. Paa mons **Esquilinus** havde han anlagt sine Haver, med tilhørende Bygninger bestemte til Sommerophold. Han døde, inden han fik denne Deel af sit domus aurea færdig. Da Titus vilde bygge sine Bade, benyttede han sig af disse ufuldendte Substruktioner, for at faae en jevn Grund at bygge paa. Underlaget var kostbart; men Titus havde ogsaa isinde at opføre noget ret kostbart. I Løbet af Aarhundreder faldt hans Thermer sammen i Støv. Neros Palads kom saaledes vel

bevaret, imod al Forventning igjen for Dagens Lys. Vel vare Ruinerne opfyldte med Gruus; men de øverste Dele af Hvælvingerne bleve allerede tidlig igjen tilgængelige. Disse Huler bleve af Hyrder og Viingaardsfolk benyttede til Asyler og Gjemmesteder; mangt et Navn med vedføiet Aarstal, plumpe Tegninger o. s. v. vidne om slige Besøg. Men disse vare ikke de eneste; Rygtet udbredte sig, at Hvælvingerne indeholdt antike Malerier, og Kunstens Venner droge skareviis hid. Malerierne fandtes virkelig, men havde ved raa Menneskers tankeløse Mishandling allerede lidt overordentlig meget.

Blandt disse Besøgere var ogsaa Rafael. Man beskylder ham for, at han herfra har taget Motiverne til sine Arbeider i Vatikanets Loggier. Det hedder sig, at han, strax efter at have studeret Malerierne, har ladet Hulerne kaste til igjen. Men dette sidste er usandt. Hvad det første angaaer, er det baade rimeligt og naturligt, at hans Kunstnerbevidsthed i disse Billeder har vundet et nyt Element. — Vi ville prise Skjæbnen derfor!

For Tiden er mere end en Snees Værelser og Korridorer udgravede. Jeg har ved Fakkelskin vandret om i disse mørke storartede Hvælvinger. Jeg befandt mig i Neros gyldne Huus! Disse Rum vare blevne

overleverede til min Tid saaledes, som han havde forladt dem, da han slap Imperator=Staven — for at gribe Dolken til Selvmord.

Hvilke uhyre, øde Rum! Hvilken Forladthed i disse Haller, som engang vare bestemte til at optage et vellystigt Hofs gyldne Pragt! — Den gamle Fører gik iforveien med et 20 Fod langt Rør, paa hvis Spidse der var anbragt en Kreds af Kjærter; jeg fulgte efter med en blussende Fakkel i Haanden. Vore Fodtrin gave høi Gjenlyd; det forekom mig iblandt, som om jeg hørte de øde Mure gjengive Neros Dødssuk: **Qualis artifex pereo!**

Uagtet disse Bygninger i deres Heelhed endnu ikke vare blevne færdige, var man dog allerede begyndt paa at udpryde dem. Man har her fundet flere ikke ubetydelige Skulpturværker. Laokoons=Gruppen blev funden i Nærheden; dog denne omtaler Plinius som en Prydelse i Titus' Huus. Det betydeligste er og bliver dog Loftmalerierne. Deres Glands er nu vel gaaet tabt; men den lever endnu i Traditionen.

Føreren belyste med sit lange Rør ethvert Sted af Hvælvingerne, hvor der fandtes Spor af Maleri. Af enkelte modtog jeg endnu næsten det fulde Indtryk: en Venus, en Ceres, en Faun og en Bakkantinde. Om

saa Aar vil alt være udslettet; heldigviis besidder Verden en aandriig Afbildning af det hele i Kobberstik.

Disse underjordiske Ruiner besidde vel især af den Grund en saa høi Interesse, at de ere de eneste, der give os en tydelig Forestilling om Paladsernes indre Oekonomi, Form og Dekoration i den første Keisertid. Værelserne ligge i en Række, indbyrdes forbundne med hinanden, for det meste af samme Størrelse, i Forhold til Omfanget overordentlig høie, hvælvede i den største Cirkelbue. Imod Nord vender den vide Dør; oven over denne er der anbragt et eneste stort Vindue. I Værelsets Baggrund, lige over for Vinduet findes en høi og dyb Nische, bestemt til at modtage et eller andet Billedværk. I en større Hal saaes endnu den murede Omkreds, hvori et uhyre Basin havde staaet.

Naar man fra sligt et Besøg atter træder frem til Dagens Lys, forekommer det En, som om man har drømt. Og det har man da endelig ogsaa. Men stundom forekommer det En ogsaa, som om man ikke længer ret passede i denne lyse, frie, — tankeløse Verden; det er et extravagant Sværmeri, ikke sandt? — Men De kan troe mig, det dybsindige, fantasirige Mørke er og bliver dog en stor Magt!

Hvor ulige mere interessant er det ikke at betragte den opadstræbende Kunst i al sin barnlige Ufuldkommenhed, end den dalende Kunst i alt sit relative Mesterskab! Her føler man bestandig, hvad der er gaaet tabt; Savnet blander sig i Nydelsen; Hvile og fuld Tilfredsstillelse er umulig. — Hist aner man bestandig, hvad der er ivente; Haabet lægger sin Fylde i Indtrykket; man hviler med fuld Ro i Nydelsen som ved en Station af en glædefuld Vandring.

Hos Fuldendelsens Mestere har Nydelsen uimodsigelig naaet sin høieste Fylde, og Hvilen i samme skulde være absolut. Men Nydelsen er uden Baggrund, uden Fremtid, og Hvilen er Resultatet af et tilendebragt Liv. Men den ufuldkomne menneskelige Aand kan ikkun for Momentet nyde uden Fremtid, finde Hvile uden at have en Vandring for sig. Strax hedder det: Hvad kommer nu? — Fremad, frem! — klinger bestandig Løsnet.

Det er derfor ikke til at undre sig over, at mange med Forkjærlighed hænge ved den ældre Tids Mestere; Aanden vil heller stige end dale; staae stille kan den alene for et forsvindende Øieblik. Ogsaa jeg hænger ved hine Kunstens ærværdige Fædre. De besidde en Barnlighed, en Høihed og Inderlighed i Opfattelsen, de udvikle en Naivitet, en Samvittighedsfuldhed og Kjær-

lighed under Gjengivelsen og Behandlingen, som griber og rører. Jo mindre Haanden her er Herre over Form og Materie, desto stærkere synes Aandens dybeste Liv at trænge frem for at vinde Udtryk. Saaledes opstaa disse Skabelser af en reen ideal Karakteer, blevne til ligesom ved umiddelbar Inspiration.

Leonardo da Vinci, Rafael og Titian ere naturligviis mit høieste; — De kan ikke tvivle derom. Kjendte De blot en eneste af mine Yndlinge: Giotto, Lippi, Fiesole, Signorelli, Sodoma og Francia, — ikke maa De troe, at jeg har nævnet dem alle! — vilde De først fuldkommen forstaae mig.

Iblandt mine Yndlinge indtager Fiesole, ogsaa kaldet fra **beato Angelico**, en udmærket Plads. Han var Munk, og havde grebet Penselen alene til Guds Riges Forherligelse; aldrig har nogen profan Gjenstand vundet Anskuelighed ved hans Kunst. Og naar han greb Penselen, skete det med Bæven og i Forventning af guddommelig Indskydelse. Naar han malede, havde han Hjertet fuldt af salig Henrykkelse, og for Øiet svævede ham himmelske Syner. Aldrig rettede han noget i sine Arbeider, selv om han indsaae det feilagtige. Han mistroede sit eget Øie, — han selv havde jo kun været et blindt Værktøi for den sig aabenbarende Him-

melkraft; hvad den evige Aand havde frembragt, maatte være utvivlsom rigtigt.

Idag har jeg i Vatikanet vel tilbragt en heel Time foran et lille Maleri, der tillægges Fiesole. Endskjøndt det nu vel kun stammer fra en af hans Disciple, — hans egne Kompositioner ere mere simple, og behandle mere ophøiede Emner, — ydede det mig dog Underholdning nok, aftvang mig Interesse og Beundring. Det er udført i Miniatur, med kjærlig Omhyggelighed og en dyb naturlig Sands for det passende og skjønne, — med en i høieste Grad overraskende Naivitet.

I fire Afdelinger fremstiller det ligesaa mange Momenter af St. Nicolo di Baris Liv. I den første Afdeling er han nylig kommen til Verden. I Baggrunden ligger Barselkonen mat og smægtende paa Parade i en vel opredt Alkoveseng. I Forgrunden seer man Helten selv; han er sprungen fra det Fruentimmer, i hvis Arme han har indsuget sit Livs første Aandedræt, og har kastet sig paa Knæ, takkende Gud for at han lod ham fødes — fødes af skikkelige Forældre i den ene saliggjørende Kirkes Favn. St. Nicolo er naturligviis bleven født til Verden med Glorie om Hovedet. Denne Begyndelse lover virkelig noget.

Paa det næste Billed holder Bispoppen af Bari-

en opbyggelig Tale til det forsamlede Folk. Alle Skikkelser ere fulde af Ynde og Værdighed. Iblandt Tilhørerne befinder sig St. Nicolo, endnu kun en Pog paa en halv Snees Aar. Han er netop i Begreb med at profétere, at han er bestemt til at blive den ærværdige Bispops Eftermand i Embedet. Profetien synes at overraske noget, — især Bispen. — Men det er da ikke til at undre sig over.

Paa det tredie Billed er det Nat. Igjennem en vidt aabnet Dør seer man ind i et vel oplyst Værelse, hvor der i en dygtig bred Seng ligge tre unge Damer og sove. De have Dynen ærbart trukken op til Hagen; men Ansigterne ere virkelig deilige, og de smaa fiffige Natkapper klæde dem overmaade vel. Paa Midten af Gulvet sidder et Fruentimmer, der, som det synes, med den Hensigt at vaage, er falden i en sød Slummer. Men vi maa ikke lade os skuffe; det er ikke noget Fruentimmer, men Pigebørnenes Fader, der har klædt sig ud og bestemt sig til at vaage Natten over — for at overraske den ubekjendte Velgjører, som ved Nattetid kaster Pengepunge ind ad Vinduet. Imedens Faderen slumrer og drømmer om ubekjendte Størrelser, staaer den ubekjendte Velgjører ganske rigtig udenfor Huset og kaster en ny Pung ind ad Vinduet. Men Giveren er ingen anden end St. Nicolo. Han har en-

gang hørt den arme Mand jammerlig beklage sig over, at han havde fire giftefærdige Døttre — uden Medgift, og det er gaaet den fromme Yngling til det inderste Hjerte.

Imellem det tredie og det fjerde Billed har imidlertid St. Nicolo slaaet de fire giftefærdige Jomfruer af Tanke, og er virkelig, som han havde forudsagt, bleven Biskop af Bari. Men dette var skeet under høist mislige Tidsomstændigheder; en haardnakket Fralandsvind havde i langsommelig Tid forhindret al Tilførsel, og der var i Landet opstaaet en forfærdelig Hungersnød. Hvad var herved at gjøre? — Ikke andet end at faae Vinden dreiet. Der var ingen Tid at spilde; — St. Nicolo betænkte sig heller ikke længe, men aftvang sin Hellighed det tilsvarende Mirakel.

Det fjerde Billed forestiller Søkysten og en jublende Folkemængde; det ene rigtladede Skib efter det andet staaer ind mod Land for fulde Seil. Allerede ere flere Ladninger lossede; en Mængde Folk have travlt med at opmaale og uddele det velsignede Korn. St. Nicolo er i rette Tid bleven Hjordens Overhyrde. Men for ret tydelig at vise, at Velgjerningen skyldes hans Mellemkomst, at Vinden har dreiet sig paa hans Helligheds Bud, har Kunstneren fremstillet den ærværdige

Biskop i halv Figur i Skyerne, med fulde Kjæber blæsende imod Land.

Man vil neppe troe, at denne sidste temmelig barokke Indskydelse kan være given paa en Maade, der ikke støder Sands og Øie. Jeg forsikkrer, at Naivitetens milde Duft samler alt under sig til et harmonisk Heelt, at Enkelthederne ere givne med en Fiinhed og Takt, som maa fjerne al uvillig Misbilligelse.

Skal jeg føre Dem Modstykket til dette Billede for Øie? I Kirken St. Agostino findes et pragtfuldt Kapel, der er vidt berømt for sit undergjørende Madonnabilled. Madonnabilledet har jeg seet, det pragtfulde Kapel har jeg seet, — jeg har seet Vidnesbyrdene — næsten utallige, — om Madonnas Mirakler; det eneste, jeg ikke har seet — er Miraklerne selv. Ikke alene Kapellet, men ogsaa hele den tilstødende Deel af Kirken er behængt med Votivbilleder, — jeg kan vel kalde dem saaledes, — og med Takkegaver af den forskjelligste Art: Arme, Been, Øine, Ører, Næser, Tænder — af Sølv, Blik, Vox, Been, Leer og Træ. Ethvert af disse Offre antyder en vidunderlig Helbredelse.

Men Billederne ere dog det vigtigste. Jeg gaaer aldrig forbi nogen Udstilling af Malerier; saaledes har jeg da ogsaa kastet et flygtigt Blik paa denne. Ligesaa flygtig vil jeg omtale et Par af Malerierne.

Et forestiller en Karl, der fra en Stige af Husets Høide falder ned paa Steenbroen. Det er øiensynligt, at han maa brække sin Hals. — Men netop deri bestaaer jo Miraklet, — at han alligevel ikke brækker den. Fremstillingen er utaalelig.

En Pige styrter ned i en Brønd. Factum er aldeles klart; thi man seer kun hendes Been ovenfor Brøndværket. Tildragelsen er given i hele sin Naturlighed; Situationen kunde vel endogsaa kaldes uanstændig, anseet den blufærdige Madonnas umiddelbare Nærhed. At Pigen gaaer tilbunds i Brønden, er aldeles tydeligt; men hvorledes hun kommer levende op igjen, — ja, det er sandt, det maa vi lade Madonna om! —

Men alligevel synes mig, — Sandsynlighedens Moment burde dog ikke ganske udelukkes.

En Kabriolet vælter. Kudsken bliver kastet langt ud paa Steenbroen. Hans Fald er gyseligt; han er falden lige paa Ansigt og Bryst. Men det gjør ikke noget; Madonna viser sig i Skyerne oppe imellem to Skorstene; — Helbredelsen, — o Mirakel! — indtræffer endogsaa lidt før Kvæstelsen!

Endnu eet Maleri! — det er et Dobbeltbilled. Paa det ene fremstilles en Dødsscene; en ung Pige ligger paa sit Yderste, omgiven af jamrende Slægt og Venner. Den unge Dame kan øiensynlig ikke leve fem

Minuter endnu. — Da falder det en af hendes nærmeste ind — at anraabe Madonnas Hjælp; — underligt, at man ikke har tænkt paa det før! — I samme Dieblik — — —

Paa det andet Billed springer den unge Pige frisk som en Mænade op af Sengen, med smilende Ansigt og bakkantiske Fagter, — forresten i dyb Negligée. Den ene Tøffel har hun faaet paa; naar den endnu ubedækkede Fod har fundet Magen, vil hun bestemt dandse en Tresesne.

Hvilken Forskjel mellem hiint Maleri og disse! — Disse Billeder ere blottede for Aand og Følelse, givne uden al Takt, og yderlig slet udførte; og, hvad der er Hovedsagen, istedetfor at føre os Udtrykket af en from Barne-Tro for Øie, belære de os kun om voxne Menneskers eenfoldig-plumpe Overtro.

Eftersom Madonna dog ikke endnu kan lade være at gjøre Mirakler, skulde hun, synes mig, engang gjøre et ordenligt Mirakel: skjænke sine Klienter — myndige Væsners sunde Forstand. — Dermed kunde hun slippe een Gang for alle.

Romerske Mosaiker.

II.

Imiddags, da jeg kom fra Vatikanet, mødte jeg i Ghettoens snevre Hovedgade en ung Franskmand, som Tilfældet har ført mig sammen med, og med hvem jeg har stiftet et mere end flygtigt Bekjendtskab. Han er letsindig, men aandrig tillige, nydelysten, men ikke paa sit bedre Væsens Bekostning.

— Godt, at jeg møder Dem! — udraabte han med Smiil over hele Ansigtet: — Jeg er netop ved at bestaae et lille Eventyr, et Slags Kjærlighedseventyr, og det vil gjøre mig mere sikker i min Sag, naar jeg har en tro Achates med mig. —

Jeg meente, at det var bedst, jeg først fik Eventyrets Natur at vide, for at jeg kunde bedømme, hvorvidt jeg var skikket til Følgesvend eller ikke.

— Det er billigt. Men jeg veed forud, at De er min rette Mand. Vend nu om og følg med mig, medens jeg forklarer Dem Sagen; De kan jo altid gaae tilbage, hvis jeg har taget feil af Dem! —

— Med Eventyret har det følgende Sammenhæng. Jeg er oftere gaaet over piazza Montanara, og har med levende Interesse iagttaget det frie, brogede Liv, som findes der. Dog mest have de offentlige Skrivere tiltrukket sig min Opmærksomhed. Disse lærde Folk ere saa vigtige og høitidelige ved deres Forretning, der aabenbarer sig et saa vexlende Liv i Mandanternes Ansigter, at jeg paa det stærkeste har følt mig fristet til at trænge ind i Vexelforholdet mellem Parterne. Der ligger et Mysterium deri, som sætter Fantasien i Bevægelse, og De veed, at vi leve i en Tid, da alle Mysterier skulle afdækkes. — Det øvrige gjætter De vel allerede? Jeg har isinde at lade en af de gamle Herrer opsætte mig en Billet-doux. — Jeg lader, som om jeg ikke forstaaer et Ord Italiensk; det øvrige vil nok finde sig. Er De med? — Et alvorligt Ansigt hører der til; det siger jeg Dem forud! —

Et alvorligt Ansigt har jeg af Naturen; Eventyret var ganske i min Smag, endskjøndt jeg vel neppe vilde have dristet mig til at spille Hovedrollen deri; — uden Betænkning gik jeg ind derpaa.

Den første Skriver, vi henvendte os til, forstod ikke et Ord Fransk; ham kunde vi ikke bruge, og opsøgte uden Forhaling en anden. Denne anden blev netop han, hvem jeg tidligere havde udpeget mig som

et sandt Pragtexemplar af en romersk Skriver. Han forer en overmaade vigtig og gravitetisk Person. Det er en aldrende Mand med stor naturlig Værdighed, som hans Lærdom har forhøiet til det dobbelte. De graa Bryn hænge ned over de smaa bevægelige Øine; Næsen, en rigtig Tobaksnæse, synes bestandig at længes efter en Priis; Hagen er begravet i et stort dobbelt Tørklæde. Under den store bredskyggede Hat bærer den ærværdige Herre en sort Kalot; — det er sandt, jeg maa ikke glemme Brillerne, som klemme den arme Næse sammen paa den jammerligste Maade! — Bag Øret sidder bestandig en Pen med lang Fane; det er ligesom et Skilt, hængt ud for at indbyde de Forbigaaende. En grøn Kvist udenfor et Huus siger: her faaes god Viin! — En Pen bag Øret siger: Her boer en Troldmand, der kan sætte Jer i Forbindelse med hvilketsomhelst Sted i hele den vide Verden.

Franskmanden traadte aabent hen til Bordet og yttrede sit Ønske at faae et Brev skrevet. Den gamle Mand lænede sig med Værdighed tilbage, og betragtede os op og ned, som om han vilde sige: Gjøre I Nar af mig, eller — gjøre I ikke Nar? — Standhaftig udholdt vi begge den strenge Prøvelse, og nu indlod Patronen sig nærmere med min Ledsager. Han havde netop saa meget Fransk inde, at han kunde for-

staae og gjøre sig forstaaelig. Gravitetisk spurgte han, af hvilken Art Brevet skulde være.

— Et Kjærlighedsbrev. —

Skriveren saae atter op og ned ad Franskmanden og rystede derpaa med Hovedet. Denne Rysten skulde sige saa meget som at han nærede grundede Tvivl om at kunne affatte Kjærlighedsbreve i saa høi en Stiil, som den unge Mands Personlighed antydede.

Efter en Pause spurgte han atter, til hvem Brevet var bestemt. Franskmanden gav fortræffelig den undseelige Elsker, idet han svarede, — at det kunde han ikke sige.

— Er hun fornem, — er hun riig? —

— Ja, fornem er hun; riig, det har jeg aldrig tænkt paa, — men riig er hun vist ogsaa. —

Den gamle Mand rystede atter tvivlraadig paa Hovedet.

Nu bleve Spørgsmaalene mere nærgaaende. Patronen fordrede Forklaring over, om den unge Herre selv var af god Familie, om han havde Formue; — thi paa ingen Maade vilde han række Haanden til nogen Mesalliance.

Min Ledsager forsikkrede, at han nedstammede direkte fra Bayard og var fri Herre over et smukt lille Riddergods.

Da gav den gamle Skriver sig til at studere. Panden lagde sig i dybe Folder; Næsen modtog den ene Priis efter den anden; Pennen blev dyppet flere Gange med stor Betænksomhed, og derpaa atter lagt hen. Alt imellem forlangte han og fik smaa Oplysninger, som han meente at behove for at finde sit rette Standpunkt. Min Ledsager forklarede saaledes, at der endnu intet faktisk Forhold bestod mellem ham og den unge Dame; de havde alene seet hinanden og vexlet Blikke. Brevet skulde altsaa være en Indledning til en nærmere Forstaaelse, et Slags Frierbrev.

Denne sidste Bestemmelse syntes at bringe noget Lys i Sagen for den ærværdige Herre; i det mindste opklaredes hans Miner betydelig. Han grundede endnu nogle Øieblikke, men som en Mand, der allerede føler sig Herre over sit Stof, og gav sig derpaa til at skrive.

Og han skrev med ligesaa megen Iver som værdig Betænksomhed. Pennen — ikke fløi hen over Papiret, som man maaskee kunde troe, bevinget af den skjelmske Gud, — men bevægede sig med ærbar Anstand i høitidelige, regelmæssige Svingninger. Der røbede sig en Soliditet i disse Træk, som sikkerlig maatte give enhver ung Dame det gunstigste Begreb om Brevskriverens solide Tænkemaade, og gjøre hans Tilbud i høieste Grad fristende.

Men Arbeidet gik ikke af uden Anstrengelse. Alt eftersom det skred frem, traadte Sveden i store Draaber frem paa den gamle Herres Pande; undertiden standsede han med et dybsindigt Blik og skjød betænksomt Kalot og Hat længer tilbage, som for at give Hjernen friere Rum til sin anstrengte Virksomhed.

Men pludselig lagde han Pennen tilside, lænede sig tilbage i Stolen, og rettede et meget talende Blik paa sin Mandant; i de opvakte Træk læstes der allerede forud det dybt betydningsfulde ved de Ord, som vare ivente. Han havde aabenbart faaet en ny Skrupel, og det af den allervægtigste Art. I stor Spænding ventede vi, hvad der vilde komme.

— **Excucez**, er Deres **excellenza** et Barn af den sande Kirke? —

— Jeg er rigtignok reformeert Protestant; — svarede den letsindige Franskmand hastig fattet: — men jeg har isinde at bringe min Kjærlighed ethvert Offer, og bliver — endogsaa Katholik, hvis det skulde være nødvendigt. —

— **Ottimamente!** — mumlede Skriveren for sig selv, i høieste Grad tilfreds med Svaret, og gav sig atter til at skrive.

Der havde imidlertid samlet sig endeel Nysgjerrige omkring os, Folk af Almuen, der dreve om paa **piazza**

Montanara; de kom og gik, sandsynligviis endnu mere forundrede over den gamle Herres Lærdom end over vor Uvidenhed.

Endelig var Brevet færdigt; efter at det var blevet gjennemarbeidet vel 3—4 Gange, fik vi det omtrentlige Indhold at vide i afbrudte franske Talemaader. — Da Patronen paa denne Maade havde aflagt os Regnskab for Udførelsen af det betroede Hverv, saae han paa os med et Udtryk af inderlig Selvtilfredshed, i sikker Forventning af vor Billigelse og tilbørlige Roes. Franskmanden var heller ikke sparsom i denne Henseende. Han erklærede Brevet for et reent Mesterværk; det var ligesom skrevet ud af hans eget Hjerte, og det maatte upaatvivlelig gjøre det kraftigste Indtryk paa det — andet Hjerte, som var Part i Sagen.

Derpaa spurgte han, hvad Brevet skulde koste.

Skriveren hævede sin Person, satte et alvorligt Ansigt op og løftede de buskede Øienbryn, som om han vilde sige: — Ja, det bliver Skam en dyr Historie, I gode Folk! — Det er fast ubegribeligt, hvad Kunst og Hovedbrud der er ved sligt et Arbeide. —

Han lod til ret at tage Munden fuld, idet han forlangte 2 **paoli**. Franskmanden gav Pengene, og anbefalede sig derpaa under mange Forsikkringer om sin

dybe Agtelse og levende Taknemlighed, Forsikkringer, som den gamle Herre modtog med stor Værdighed og gjengjeldte med de mest udsøgte Talemaader og ceremonielle Komplimenter.

Brevet lød saaledes:

Adorabile signora!

Molti paesi ho trapassato quà e là; qui sono venuto, o sorte, per metter il mio cuore tralle vostre mani! La beltà celeste, la sublime nobiltá della vostra persona ha tuttaffatto inebriato la mia anima; illangvido, stò per morire, se non godo la beatitudine del amore vostro.

Sono un personaggio d'una illustre descendenza, d'un esteriore, — non malfatto; — sicuro, gia sovente mi ha osservato il vostro leggiadro occhio! — Sono bene stante, posso mettervi una bella padronanza ai piedi. Sono adesso protestante; ma per amore di voi, benché mi starà sul cuore, ben voglio professare la religione vera.

Il mio destino riposa nelle vostre belle mani; senza il possedervi non potrei sopportare la mia vita.

Il motto mio sona sempre: — Chi la dura,

la vince! — La vecchia verrà a prender la risposta

per lui, che si confessa

in eterno il vostro servo fedele

* * *

Paa Dansk:

Tilbedelsesværdige Frøken!

Mange Lande har jeg gjennemreist op og ned; hertil er jeg kommen, o Skjæbne, for at lægge mit Hjerte imellem Deres Hænder! Deres Persons himmelske Skjønhed og høie Adel har aldeles beruset min Sjæl; jeg vansmægter, jeg er nær ved at døe, hvis jeg ikke kommer til at nyde den salige Lykke i Deres Kjærlighed.

Jeg er et Subjekt af glimrende Herkomst, af et ikke ubehageligt Ydre; sikkert, Deres deilige Øie har allerede ofte lagt Mærke til mig! Mine Omstændigheder ere gode; jeg kan lægge et ganske smukt lille Herskab for Deres Fødder. Fortiden er jeg rigtignok Protestant; men for Deres Skyld vil jeg nok, endskjøndt det vil gaae mig til Hjertet, gaae over til den sande Religion.

Min Skjæbne hviler i Deres skjønne Hænder; uden Deres Besiddelse vil jeg ikke kunne udholde Livet.

Mit Valgsprog klinger bestandig: — Standhaftig=

heden Krones! — Den gamle Kone vil komme at hente Deres Svar

til ham, der kalder sig

nu og altid Deres tro Slave

* * *

Dette Aktstykke er visselig ikke blottet for Interesse; det røber mere, end man skulde troe, af Italienernes Væsen og Liv. En vidtløftig Kommentar kunde skrives derover; men — De maa selv kommentere det bedste, De kan. Jeg vil alene gjøre opmærksom paa det pompøse voi, il vostro etc. istedet for det smaaalige ceremonielle ella, sua, etc. (underforstaaet signoria), og paa den naive Selvforglemmelse i Omtalen af Religionsforskjellen. Det er her Skriveren, der taler, og ikke Elskeren; Substitutionen skeer paa overraskende Maade ligesom ved Taskenspillerkunst.

Var dette Dokument ikke ærlig sine 2 paoli værdt? —

Idag er det Palmesøndag, en høi Festdag i den katholske Kirke. Paven skulde ved denne Leilighed i det sixtinske Kapel have velsignet og uddeelt Palmerne; men — ingen Pave, ingen Palmer!

Jeg gik altsaa imorges ikke i Vatikanet, men i

Trinità de' Monti, i den Forventning, at der hos de fromme Nonner skulde findes lidt mere Festlighed end sædvanlig. Og jeg blev ikke skuffet: Choret var blevet forstærket og ledsagedes af blæsende Instrumenter; Solopartierne udførtes af udvalgte Stemmer.

Intetsteds i Rom, overhovedet i Italien, har jeg seet Gudstjenesten feire paa en saa værdig Maade som her. Er Grunden den, at det katholske Troesliv ligger den umiddelbare, i Følelsens Sfære aandende Kvinde, overhovedet det unge, uskyldige Hjerte nærmere?

I disse kunstløse Hymner udtaler sig endnu virkelig den efter Gud, efter Frelse og Helliggjørelse higende Sjæl. Aldrig har jeg saa tydelig opfattet Forskjellen mellem hine Toner, der alene komme fra Læber og Strube, og dem, der komme fra Hjertets Dyb. Efter disse Toner havde Fiesole kunnet male sine Engle, — og hvo veed, om han ikke har gjort det! Fremmed for den Tro, som her udøves, fremmed for den hele Ceremonikultus, har jeg dog i dyb Forstand følt mig opbygget i denne Kirke; min Sjæl har uvilkaarlig ledsaget Tonerne med Bønnens levende Ord.

Under Messen stod jeg bagved en knælende tiaars Pige. Paa visse Steder af Litaniet stemmer Menigheden i med; ogsaa den lille Pige gav sin Besyv, men paa en meget underlig Maade. Jeg bøiede mig og

saae hendes Bønnebog. Arme Barn, det er jo Latin, — og maaskee kan Du oven i Kjøbet ikke engang læse! Nu forstaaer jeg, hvorfor Du først falder ind med Kadencen og med lydelig Røst istemmer Versets eller Strofens sidste Ord: — **nobis!** —

Ligger der ikke noget inderlig rørende heri? — Aldrig har jeg hørt saa kort en Bøn som den lille Piges: — **nobis!** — Men den har dog visselig naaet Guds Throne.

Jeg lagde Veien tilbage over **forum Romanum.** Paa **forum** selv og i de tilstødende Gader var der fuldt af pyntede Landfolk. Endeel komme til Byen i Anledning af Høitiden; de fleste ere Arbeidsfolk, der feire Hvile- og Helligdagen. Jeg nødes atter til at udbryde: Hvilke Mennesker, hvilke Dragter! Idag havde jeg en lang Underholdning med nogle deilige Børn; ved Hjælp af Fastekringler bragte jeg en ret artig Leeg istand mellem dem og mig. Saaledes fik jeg da seet mig mæt paa dem.

Og de smukke Forældre, — ogsaa de blandede sig i Legen. De maatte jo dog vise den Fremmede, — at netop de vare Børnenes Forældre, og at de skattede den Opmærksomhed, han viste dem. Hvor herlig klædte dem ikke denne naive Glædes trohjertige Yttringer!

Idag er det Søndag, — Palmesøndag. Restaurationerne paa Gaderne og Pladserne ere etablerede i god Tid. Et Stykke hvidt Seildug og fire høie Pæle hører der til. Paa begge Sider er der plantet slanke afhugne Laurbærtræer, og disse ere smukt forbundne ved Guirlander af Grønt. I Guirlanderne ophænges der om Aftenen brogede Papiirslygter.

Over et stort Bord er der bredt en hvid Dug; Randen er belagt med Blomster og Grønt. Paa dette Bord fremsættes paa ziirlige Fade efterhaanden alt, hvad der bliver færdigt i Kjøkkenet, der er lige ved Siden af, under aaben Himmel. I disse Restaurationer leveres der for Tiden ikke andet end allehaande Bagværk og Frittoer af Broccuoli (Kaal) og Smaafisk. Kokken viser sig med en snehvid Hue og et dito Forklæde. En pyntelig Donna retter an og tilfredsstiller Kunderne. Det Hele er saa smukt og appetitligt.

Hist kommer en heel Række tohjulede Karrer med uhyre Hølæs, forspændte med mægtige Oxer. Imellem Karrerne paradere enkeltviis ligesom til Bedækning eller som Guider ridderlige Campagnuoler. Jeg kalder dem ridderlige; thi baade i Dragt, Udrustning, Holdning og Væsen have de en mærkværdig Lighed med hine Middelalderens Heroer.

De ride Heste eller Muuldyr, i Almindelighed

jammerlig magre, men stedse af en fyrig Natur, rigt optommede og udpyntede med overflødige Remme, Snore, Kvaster, Klokker og Fjerbuske. Campagne-Rytteren sidder overmaade godt tilhest, slutter fortræffelig i Sadlen, bevæger sig med Lethed og Ynde. Høit sidder han tilveirs; thi Sadlen er uhyre svær, plumpt udarbeidet i Træ og overtrukken med laadent Faareskind.

Nu til Campagnuolens Person og Rustning. I Panden har han dybt nedtrykket den spidspullede, bredskyggede Hat, hvori der vugger sig en Fjer eller en smidig grøn Kvist. Frem under Skyggen lyner det kulsorte Øie. Solen har brændt ham mørkebrun; Strabadser have gjort hans skarpe Træk endnu mere markerede. Overlæben er prydet med et glindsende sort bustet Skjæg. Den senede Hals er ganske ubedækket; den hvide Linning af den grove Skjorte regner jeg for intet.

En uhyre Kappe af grovt Tøi bedækker ham næsten heelt, ikke alene ham, men ogsaa Dyret, hvorpaa han rider. Dog nu faaer han det for hedt, og slaaer den tilside. Han bærer en kort Trøie af sort Fløjel; den hørte rimeligviis engang til hans Høitidsdragt. Om Livet slynger sig et bredt Læderbelte; det er neppe for Pengenes Skyld, at han overalt fører dette med sig. Fra Midien nedad indtil Knæerne bærer han et Stykke

Gedeskind, skaaret til efter Laarene og spændt fast oppe og nede. Det bedækker alene hans Forside, en forunderlig Pynt; Campagnuolen maa nedstamme fra de gamle velbekjendte Fauner. Han seer livagtig saaledes ud. Fra Knæ indtil Brist og Ankel bærer han stærke Lædergamascher liig Beenskinner, ved talrige Spænder samlede paa Siden. Denne Deel af Rustningen skal beskytte ham mod Bid af Slangerne, naar han færdes ude i Campagnen. Paa Fødderne har han plumpe Sko; den høire Fod er væbnet med en dygtig Spore. Over Sadelknappen fører han en lang med skarp Pig forsynet Stav, som har den største Lighed med en Landse.

Synes Dem ikke, at jeg ret godt har faaet Ridderen til at træde frem af dette Billed?

Til Aftensang gik jeg op i St. Pietro in vincoli. Jeg stiger op; — thi denne Kirke ligger overmaade høit. Adgangen nede fra Byen er malerisk-interessant, bestaaende af 10—12 temmelig steile Steentrapper, indsluttet paa begge Sider af blomsterklædte Terrasser og Loggier; den sidste lange Trappe fører op igjennem en Hvælving, som bærer et høit middelalderligt Huus. Nu staaer man paa den frie Plads udenfor Kirken og Klostret. Det første, Ens Øie møder, er en

dellig Palme, — det næste den herlige Udsigt over Byen til **monte Janiculo.**

Denne Kirke er bygget og grundlagt af Leo den store midt i det 5te Aarhundrede. Eudoxia, en Datter af Patriarken i Jerusalem, bragte sin Gemal, Valentinian d. 3die, i Medgift — de Lænker, hvormed Apostlen Peter havde været fængslet i Jerusalem. Det kan man kalde en ægte bispelig Medgift. Om Kaiser Valentinian var tilfreds dermed, om han havde ventet mere eller mindre, derom melder Historien intet; alene saa meget er vist, at han strax igjen forærede Lænkerne bort — til Pave Leo. Hs. Hellighed vidste at vurdere denne Skat, og han hvilede ikke, forend han havde beredt de dyrebare Lænker en værdig Helligdom.

Forresten modsiger den profane Historie hiin Paastand, at Kaiserinde Eudoxia var en Datter af Patriarken i Jerusalem; denne nævner hende som en Datter af Kaiser Theodosius. Men i ethvert Tilfælde er det den samme ulykkelige Eudoxia, som blev tvungen til at ægte Petronius Maximus, sin Gemals Morder, som til Hevn kaldte Vandalerne til Rom, og som af deres Konge Genserik tilligemed sine Døttre blev slæbt bort over til Afrika.

Kirken var endnu ikke aaben; jeg gik ind for at see mig om i Klostergaarden. Her vandrede jeg omkring

vel en halv Time, hengivende mig til de Drømmerier, som Stedet i saa rigt et Maal gav Anledning til. Her paa dette uforglemmelig deilige Sted gik Klosterlivets Idee ret op for mig. Naar Verden ikke længer gjaldt En noget, hvor herlig lod der sig da ikke temporisere paa dette skjønne, stille, af hellige Gjenstande omfredede Sted, medens man udhvilede sig efter Livets Kampe, — i Forventningen af Paradiset hiinsides Døden!

Denne Gaard er i sin hele vide Omkreds omgiven af en aaben Søilehal, rundtløbende Arkader med høie korsbuede Hvælvinger. Den indre Væg er prydet med smukke Landskaber a tempera, Motiverne laante fra Italiens skjønneste Egne. Hist og her er der indsat et simpelt Minde over en i Herren hensovet Broder.

Gaarden selv er beplantet med Frugttræer, der rundt omkring danne et Espalier imod den aabne Buegang: Oranger, Limoner og Figentræer.

I Midten sprudler en herlig Fontæne i et velmeislet Bækken af Marmor.

Paa den ene Side hæver sig Kirken, paa de tre Sider Klosterbygningerne. Man kan fra Vinduerne slutte sig til Rummets Afdeling i smaa Celler; — hvilket Indtryk af Hyggelighed modtager man ikke ved disse smaa, blanke Ruder og de grønne Skodder, som bringe varmt Lys og sval Skygge tilveie i Kamrene!

Endelig blev Kirken aabnet, og jeg traadte ind. Det var ikke den første Gang, jeg var der; men denne Helligdom indeslutter Kunstværker, som man maa see mange Gange.

Her findes et Mosaik fra det 7de Aarhundrede, som forestiller St. Sebastian. Det er raat i yderlig Grad, en af de sidste Reminiscentser fra græsk og romersk Kunst; men som kristeligt Monument har det den allerhøieste Interesse. Mærkværdigt nok, at medens det kristelige Liv bestod i sin fuldeste Sandhed og Inderlighed, var Kunsten et Intet, og da den katholske Kirkes Ruin var bleven erklæret, kulminerede den. Det Spørgsmaal er ofte faldet mig ind, hvad Katholicismen vilde være bleven til, hvis den fuldendte Kunst ikke havde grebet den under Armene i det Dieblik, den skulde styrte sammen. — Kan De besvare mig det? —

Jeg vil netop kun nævne nogle berømte Malerier, — et af Guido Reni, som forestiller **la speranza**, hvori hans følelsesfulde Sværmeri vistnok har fundet sit allerheldigste Udtryk, — **la fede** af Guercino, en Mester, hos hvem man, uagtet al hans Fuldendelse, aldrig maa vente noget høit sjæleligt Udtryk, — **St. Pietro nella prigione**, af den jevne, dybt gemytlige Domenichino.

Det Kunstværk, jeg egentlig har isinde at føre

Dem for Øine, er hverken mere eller mindre end Michel Agnolos Moses. — Ikke sandt, det er et stort Ord!

Alt, hvad Michel Agnolo begyndte paa, skulde være saa umaadeligt. Saaledes havde han ogsaa gjort et Udkast til et Monument over Julius d. 2den, hvis Udførelse maatte have medført — for at holde mig til hans egen kolossale Stiil, — en Statsbankerot. Det kolossale Mindesmærke, som nu findes i St. Pietro in vincoli, udgjør kun den ene Side; den forstandige Paul d. 3die dividerede Udkastet med fire, inden han lod det komme til Udførelse.

Michel Agnolos Geni er afgjort af plastisk Natur; selv i sine Malerier er han Billedhugger. Vil man stifte foreløbigt Bekjendtskab med ham, træffer man ham sikkrest der, hvor han har efterladt sig Mindesmærker i Steen og Erts. Moses er et af hans berømteste Arbeider; jeg kjender heller intet, der i saa fuldkommen Grad karakteriserer ham. Han er i dette Værk vistnok stor, ophøiet, mægtig ideal; man føler sig tiltalt, greben, næsten rystet ved Beskuelsen deraf. Men det eiendommelige Indtryk, jeg i Almindelighed har modtaget af ham, er her kun endmere blevet forstærket. Han synes mig overalt at ville gribe ud over det menneskeliges Grændser; han overbyder sig selv, og Naturen er nær ved at svigte ham. I dette Kunstværk er han gaaet

saa vidt, som han kunde, uden at blive manieereret; han staaer paa den yderste Grændse af det sande og mulige.

Moses er fremstillet siddende, i kolossal Størrelse; Stilen forhøier det Kolossale i det uendelige. I Minerne findes Udtrykket for den høieste, sig i det guddommelige Kald selvbevidste Ro og Kraft. Med dette Blik har han faaet det røde Havs Vande til at skilles for Jehovas Folk, til at styrte sammen over Ægypternes Hoveder!

Under den høire Arm bærer han Lovens Tavler; den venstre Haand holder han paa — Maven. Hvad har denne Gestus at betyde? — At Michel Agnolo skulde have været forlegen med denne Haand, er utænkeligt.

Denne indtil den yderste Grændse af Natur og Sandhed førte Stiil træder saa meget stærkere frem, som de ved Siden og ovenover anbragte Statuer ere udførte med et vist tækkeligt Maadehold. Ovenover Moses troner en Madonna, der staaer med Kristusbarnet i sine Arme; noget under hende findes der tvende siddende Figurer. Paa den ene Side har Moses Lea, paa den anden Rachel. Ved Hjælp af denne Antydning kan De gjøre Dem et Begreb om dette Monuments Størrelse.

Intet af de øvrige Kunstværker er meget udmærket; de skyldes en eller flere af Michel Agnolos Disciple. Men man føler sig, som sagt, paa velgjørende

Maade tiltalt af dem. Madonnaen besidder et yndigt Udtryk af reen og klar Jomfruelighed; Lea er paa skjøn Maade smægtende blid; Rachel viser en næsten forklaret Inderlighed i et troende Hjertes Bøn. Sjæl er der i dem alle.

Hvad troer De vel, at man kunde byde i aarlig Forpagtning for de Drikkepenge, som fra de skuelystne Reisende flyde i Sakristanens Lomme eller Klosterets Kasse, — det ene Aar regnet med det andet? — Enhver, der kommer til Rom, skal dog see Michel Agnolos Moses i det mindste een Gang. Er dette ubetalelige Kunstværk ved denne blide Strøm af enkelte paoli ikke blevet betalt endnu, tør jeg vel svare for, at det i Fremtiden vil blive betalt mangfoldige Gange.

Sakristiet har et Mosaikgulv, som er taget fra Titus' Bade. Her findes ogsaa det Alter, — et Arbeide fra det 14de Aarhundrede, — hvori de omtalte Lænker gjemmes. — Skulde de være ægte? — Den hellige Patriark har uden al Tvivl bortgivet dem for ægte.

Om det samme har været Tilfælde med Bajazet den 2den, der forærede Pave Innocens den 8de den Spydsod, hvormed Frelseren blev gjennemboret, er der

derimod vel al Grund til at twivle om. Tyrkerne ere, eller vare i det mindste, Fanatikere, og det er ikke meget rimeligt, at Mahomeds Efterfølger skulde være traadt i en ærlig Forstaaelse af den Natur med Kristi Statholder. Han har maaskee hørt tale om, at Hs. Hellighed samlede paa slige Snurrepiberier; maaskee har dette foranlediget ham til et i hans egne Øine ganske uskyldigt falsum; maaskee har han leet dygtig i sit lange Skjæg, da han modtog Hs. Helligheds Takskrivelse.

Da jeg forlod Kirken holdt jeg det svære Dørtæppe oppe for en ung Pige af den bedre Almuesklasse, medens hun passerede. Min Høflighed lokkede et — grazie! — fra hendes Læber.

Kan De tænke Dem, hvor smukt et — grazie! — lyder, især fra en smuk Kvindemund? — Der gives intet deiligere Ord, — ingen lifligere Klang i Verden! — — Dog jo, — der kunde jeg nemt have fortalt mig! — —

Fasten er paa sit Yderste; Paasken melder sig allerede. Da jeg idag gik ud til Vatikanet, standsede jeg, — som jeg da hvert Øieblik gjør — for at beundre en af disse smagfuldt med Løvgrene og Guirlander udpyntede Gaderestaurationer; mit Øie var blevet fangs-

let af nogle Fade, som bare Pyramider af appetitlige Frittoer. — Nei, døm ikke for hastig! — Det var ikke de lækkre Mundfulde, som fristede mig, men de glimrende Smaablomster, som vare stukne ind imellem Stykkerne rundt omkring paa Pyramiderne. Italienerne have en levende Sands for det skjønne, yndige og passende. Slige Udpyntninger foretage de mere for deres egen Skyld end for Kundernes; det poetiske i deres Væsen skaffer sig uvilkaarlig Udtryk paa tusinde Maader.

Iblandt de Herligheder, som her vare stillede tilskue, opdagede jeg ogsaa allerede Paaskeæg, à jour indfattede i Kagedeig, der var formet til en ret ziirlig Figur; paa Toppen vaiede en lille fiin Busk af farvede Fjer. Kunsten betales sikkerlig ikke i Forbindelse med Ægget; — Mesteren har heri arbeidet for sin egen Fornøielse.

Paa campo de' fiori standsede jeg atter. Her blev der givet en musikalsk Morgenunderholdning. Kunstnerne bestode af to blinde Violinspillere og to Guitarspillerinder. Der blev sunget til; Mændene og Kvinderne skiftedes i Foredraget. Veed De, hvad der blev givet tilbedste? Nei, naturligviis, De veed det ikke. Ogsaa her melder sig Paasken i en — —: Operetta spirituale — sopra il padre, che chiama i suoi figli.

— Aandelig Opera=Arie, hvori den himmelske Fader kalder paa sine Børn. —
Melodien var ganske rigtig en bekjendt Opera=Arie af den letfærdigste Art. Texten blev deelt omkring iblandt Tilhørerne.

Perché, quando me senti,
T'me fuggi come un matto?
Ma dimini che t'ho fatto,
Che non mi puoi veder?
T'ho amato, tanto, tanto,
E t'amo, pur lo sai:
Ti voglio bene assài,
In croce stò per te.

I sligt et Optrin ligger der en alvorlig Anklage mod det hele Religionsvæsen. Gudstjenesten er for den nuværende Slægt i Virkeligheden kun lidet mere end en stor Opera med glimrende Optoge og berusende Musik.

At man paa Gader og Stræder skal blive forfulgt af Tiggere, virkelige Trængende og Dagdrivere, er man forberedt paa. Uophørlig klinge disse Ord i Ens Øre: **fate caritate per amore di Dio, — della santa vergine! — Ho molto fame! Dammi un mezzo bajocco! — — Messju, messjù! —** Dette er man, som sagt, vel forberedt paa, og man bliver snart vant dertil. Men Huse og Kirker skulde dog, synes

mig, afgive Fristeder imod dette byrdefulde Overhæng. Selv med den bedste Villie kan man dog umulig tilfredsstille denne Mængde Fordringer.

Men paa Kaffehusene, i Osterierne, i Kirkerne tigges der næsten ligesaa fuldt som paa aaben Gade. Rimeligviis gjøres der den forstandige Beregning, at det valgte Offer her ikke kan undslippe.

Forleden gik jeg om i Peterskirken. Det var Middagstid; kun hist og her i det uhyre Rum laa enkelte Skikkelser nedkastede i Bøn og Andagt. Tilfældigviis var jeg kommen til at staae i Nærheden af en paa fattig Viis borgerlig klædt Kone, som knælende paa Steengulvet, i halv høie Ord, under Suk og Taarer underholdt sig med de evige Magter. I dette Øieblik glemte jeg de døde Billeder, som jeg gik om for at studere, over den levende Aand.

Da Konen reiste sig og vendte sig om, saae hun ganske uventet mig staae bag ved sig. — Hun ligesom studsede, dvælede, men begav sig endelig paa Veien ned igjennem Kirken. Dog neppe havde hun fjernet sig tyve Skridt, førend hun vendte sig om og ligesom ifølge en rask Selvbestemmelse atter nærmede sig.

At jeg var en Fremmed, kunde hun strax see. Hun prøvede derfor paa at udtrykke sig i det franske

Sprog. Men dette Kaudervelsk forstod jeg ikke, og maatte gjentage mit Spørgsmaal om, hvad hun vilde.

Af det Svar, hun gav, kunde jeg mærke, at hun lige saa lidt forstod mig. Hun havde først bedet mig om en Understøttelse i Guds Navn, og meente nu, at jeg forlangte, hun skulde motivere sin Anmodning. Hendes Svar var paa den forunderligste Maade sammensat af Fransk og Italiensk. Men denne Gang forstod jeg hende fuldkommen; saavel Ordene, som Tonen, hvori hun udtalte dem, gik til min inderste Sjæl.

— **Perciocchè je suis — molto malheureux!** — Hvor simpelt, men hvor dybt var heri ikke den arme Kones Bøn begrundet! — Og ulykkelig var hun; — jeg havde jo overværet hendes ængstede Sjæls Underholdning med Gud. Roms Kirker gjenlyde sjelden af slige Hjertets usigelige Sukke.

Da den stakkels Kone lidt trøstet atter vilde fjerne sig, bad jeg hende om kun friskvæk at snakke Italiensk, hvis hun — skulde møde mig en anden Gang.

Ved slige Leiligheder føler man det tunge i at være fattig, — tvende Gange, — for den nødlidende og for sig selv.

Den følgende Dag var jeg atter ved Middagstid i Peterskirken. Som jeg allerbedst stod fordybet i Beskuelsen af et interessant Monument, af og til nedskri-

ende nogle Notitser, nærmede sig mig en Dame af legant Skikkelse og Holdning, fra Top til Taa klædt i ort Flor og Silke. Med en gratiøs Forbøining rakte un mig et Papiir, idet hun i det ziirligste klangfulde Italiensk anmodede mig om et Bidrag til Understøttelse or en adelig Familie, der var geraadet i yderste Nød.

De begriber vel, at jeg i høieste Grad blev overaskket ved dette Fænomen, at jeg høit rødmede lige overor denne elegante adelige Dame, der optraadte for mig en Tiggerskes ydmyge Egenskab.

Jeg fattede mig imidlertid hastig; — det laa mig vermaade nært, hvad jeg havde at svare. Idet jeg gav Damen Papiret uaabnet tilbage, yttrede jeg min Beklagelse over, at jeg selv var fattig, og intet havde at undvære, hvad der kunde bidrage til at ophjælpe en etrængt adelig Familie.

Damen var sikkert af den rette Adel. Uden noet Øieblik at tilsidesætte den fine Anstand udførte hun g tilendebragte sin Mission. Hun anbefalede sig med en samme fuldendte Grazie, hvormed hun havde meldt g.

Ogsaa hun maatte være trængende; der hører iøselig stærke Opfordringer til, for at bekveme sig til

saadant et Skridt. Den stakkels Dame! Hun sled i ordret Forstand — Silke af Armod.

Som fortalt, fik vi forleden ganske uventet Vinter igjen. Jeg lider om Dagen endeel af Kulde i Gallerierne; om Aftenen har jeg lidt Ild i Kakkelovnen.

Naar jeg ikke længer kan holde det ud i Vatikanets temmelig dumpe Haller, gaaer jeg ofte ind i St. Peterskirken, — for at varme mig lidt. Hjemme hos os vil dette lyde som en Naragtighed; men denne Kirke har, som tidligere fortalt, sin egen Athmosfære og Temperatur; deraf kommer det, at man, naar man i koldt Veir kommer udefra, her finder det saa luunt som i et opvarmet Værelse. Om Sommeren er Peterskirken naturligviis det kjøligste Sted i hele Byen.

Jeg er da nu ifærd med at orientere mig i denne Verdens største og rigest udprydede Kirke. Under disse Bestræbelser har jeg efterhaanden ret faaet Øinene op. Nu, da jeg er begyndt med at udmaale Rummet ved Hjælp af Gjenstandene, føler jeg med hver Dag mere den uhyre Udstrækning. Inden jeg endnu var kommen saa vidt, at jeg kunde finde mig nogenlunde hjemme i Rummet, svimlede det ofte i virkelig Forstand for mig; nogle Gange maatte jeg endog fjerne mig med en byg-

tig Hovedpine. — Nei, De maa ikke lee af mig; thi — det er sandt!

Og hvilken Rigdom af interessante Gjenstande indeholder ikke denne Kirke! Man føler det ikke, førend man giver sig til at opsøge dem en efter en anden; thi Rummet er saa uhyre, og Prydelserne ere saa vel anbragte. I Begyndelsen seer man intet andet end Kirken; alt øvrigt, skjøndt i sig selv kolossalt i udhævet Forstand, enten forsvinder eller viser sig kun som nødtørftig Dekoration.

Tæt ved Indgangen, umiddelbart ved Gulvet, er der anbragt to Vievandskar, baarne af Engle. For at disse Engle, endskjøndt man har dem lige for sig, blot nogenlunde skulle tage sig ud, ikke ganske oversees, har man maattet give dem en Størrelse, der indeholder Masse nok til to fuldvoxne Mennesker. De ere, maa jeg tilføie, rigtignok temmelig overdrevne i Formerne, endskjøndt Mesteren hedder **Moderati.**

Peterskirkens Porticus, tænk Dem, alene dens Forhal har 500 Fod i Længde. Hvælvingens Hovedpiller ere — 270 Fod i Omkreds. Nedenfor Kuppelen ere de fire Evangelister fremstillede i Mosaik; — Lucas' Pen er næsten 3 Fod lang. I Kuppelens nederste Rand læses: **Tu es Petrus** — — ꝛc.; — Bogstaverne ere gjorte 5 Fod høie for at kunne læses nedenfra.

Disse afsplittede Data ville give Dem et Begreb om Udstrækningen. Men hvis De selv kom til Rom, vilde De dog slet ikke forbauses ved denne Storhed, — førend De ligesom jeg havde svimlet under Udmaalingen af de enkelte Afdelinger og Gjenstande.

Og naar man hører fortælle om de Kostbarheder, som Kirken indeholder, klinger det næsten som en Fabel. For blot at nævne enkelte Ting: der findes 20 større Mindesmærker, af hvilke de fleste have kostet henved 30,000 scudi eller Species, — 25 Alterbilleder, udførte i Mosaik — à 25,000 scudi. Et Maleri — 25,000 scudi, og dertil Kopi! — Alene Tabernaklets Forgyldning har kostet 40,000 scudi; Kobberet maatte Agrippas Tempel levere — for intet.

Billedværkerne i Marmor tiltrække sig min største Opmærksomhed; Malerierne kjender jeg for største Delen som Originaler. De kan vel tænke Dem, at hine Mindesmærker maa være udførte i en stor Stiil for at kunne tage sig ud i disse mægtige Haller? — Iblandt Mestrene fremtræde med størst Betydning Guglielmo della Porta, Bernini, Canova og Thorvaldsen.

Den første, M. Agnolos Discipel, har efter sin Mesters Tegning udført Monumentet over Poul III. Man kjender lettelig Buonarottis Aand deri. Pavens Statue er af Bronce; Monumentet er smykket med

twende allegoriske Figurer i Marmor, — Retfærdigheden og Klogskaben. Den sidste fremstilles som en ældgammel Kvinde, gjennemført i streng Sibyllestiil; denne Figur skal ingen let blive forelsket i. Desto mere forførerisk er Retfærdigheden, fremstillet som en ungdommelig, i ædel Yppighed fuldendt Kvinde, der er, eller rettere, var aldeles nøgen. Pave Pouls Efterfølger tog, som billigt, Forargelse heraf, og lod Figuren halvt tilhylle med et Klædebon — af Kobber. Men den forføreriske Ynde trænger endog igjennem denne suffisante Bedækning. Deiligt maa man kalde Kunstværket; men kirkeligt er det ikke.

Overhovedet var det M. Agnolos svage Side, stedse at ville præsentere nøgne Figurer; denne Svaghed synes at være gaaet i Arv til ikke faa af hans Disciple. Imellem sine herlige Loftmalerier i det sixtinske Kapel har M. Agnolo anbragt en heel Deel ubedækkede Athletskikkelsker, der desværre tage Synet bort fra de komponerede Fremstillinger. I det kolossale Maleri, som forestiller den yderste Dag, ere alle Figurerne nøgne; den regjerende Pave lod dem i blufærdig Følelse klæde paa af M. Agnolos Discipel, Daniele di Volterra, af hvilket Arbeide denne Kunstner ogsaa i Folkemunde fik Tilnavnet **il Braghettone**: Buxe-Maleren.

Buonarotti vidste forresten nok, hvad han gjorde;

han var ligesaa stor i Fremstillingen af nogne Skikkelser som Pave Pius IV var smaalig i sin Paaklædnings-Iver.

Lige overfor dette Monument findes der et andet, udført af den engang indtil Skyerne hævede Bernini. Ogsaa her findes to allegoriske Figurer: Barmhjertigheden og Retfærdigheden.

I Kunsten er det samme Tilfældet som i Poesien: Idealet maa finde sin Sandhed i Naturen, sin Styrke i Virkeligheden; ellers bliver det en modbydelig Løgn. Man maa hæve Idealet saa høit mod Himlen, som man vil, — jo høiere, desto bedre, — men aldrig maa det mangle Fodfæste paa Jorden.

Derfor kunde Bernini alene behage sin egen Tidsalders vrange Smag; han efterstræbte et usandt Gjøglebilled istedet for det evig sande Ideal. Det var ikke Mennesker, Heroer, oversandselige Væsner, han skabte, men en heelt ny Art Væsner af en ganske vilkaarlig Tendents, hvis Forbilleder hverken findes i Himlen eller paa Jorden.

Skjøn Natur og ægte sjæleligt Udtryk maa altsaa ikke søges hos Bernini; alene den grove Sandselighed kan finde Behag i disse yppige, unaturlig svulmende Former, alene en fordærvet Smag i denne kunstlede Gratie.

Paa det omtalte Monument er Barmhjertigheden en under Kjødets Fylde bugnende ungdommelig Kvinde, som har en afskyelig svampet, pluskjæbet Unge ved Brystet; med et sødlig flaut Smiil seer hun ned til hans kjødelige Broder, som bliver dobbelt hæslig ved Graaden, hvormed han ledsager hine velbekjendte Ord: Jeg vil op, jeg vil op! —

Frøken Justitia, en Søster til Mama carità, synes med Sværdet i Armen at have fortabt sig i en vellystig Sjæls blødagtige Drømmerier.

Og dog høre disse Figurer til Berninis bedre. I den anden Ende af Kirken findes Monumentet over Alexander VII, hvilket ogsaa er blevet til ved hans Kunst. Naar man lægger hans 83 Aar til hans forkeerte Stiil, faaer man et Begreb om, hvad han her har ydet.

Her sees Retfærdigheden og Klogskaben. Den sidste er fremstillet som en paa hæslig Maade mager og dog i al sin Magerhed konventionel-yppig Matrone, der kryber ynkelig sammen, idet hun indhyller sig i sit sparsomme Klædebon. Retfærdigheden er fyldig indtil Væmmelse. Det slumrende Barn, som hviler i hendes Arm, trykker sin ophovnede Basunkjæbe mod hendes indtil monstrøs Yppighed udviklede Bryst; det er to uhyre Svampe, som trykke sig flade imod hinanden. — Disse Hænder — der gives ikke noget

lignende i hele Naturen! Denne svampede Blødhed, denne affekterede Ziirlighed ligger heldigviis udenfor al Virkelighed.

Jeg havde ingen Ret til at føre Dem slige Smagløsheder for Øie, hvis jeg ikke deri søgte en Folie for noget sandt og væsentligt.

Bernini var blottet for Geni; Geniet optræder stedse i kjærlig Forstaaelse med Naturen. Men han besad et meget usædvanligt og forbausende tidlig udviklet Talent.

Imellem sit 15de og 17de Aar udførte han tvende af sine mest betydningsfulde Arbeider, to Grupper, som for Tiden sees i Villa Borghese. Den ene forestiller Æneas, der bærer sin Fader ud af Trojas Brand, — den anden Apollo og Daphne. Disse Kunstværker kan man ikke nægte Fortjeneste; det falske i hans Stiil, det overdrevne, affekterede og unaturlige, udviklede sig først ret med Aarene, endskjøndt det allerede her er mere end antydet. Navnlig den sidste Gruppe giver Vidne om hans Mangel paa fri, naturlig Sands; Figurerne ere ziirlig-affekterede, og fremstille en Situation, som mangler al kunstnerisk Berettigelse. Apollo er fremstillet i Løb; idet han griber Daphne, forvandles hun til et Laurbærtræ. Sligt kan tænkes og fortælles, men ikke

fremstilles. Dog heri har han rigtignok den antike Kunst at støtte sig til, **nota bene** — fra Forfaldets Periode.

Bernini modellerede med største Lethed og besad en overordentlig Færdighed i at behandle Marmoret. Han formaaede kun ikke at gjøre det levende.

Bernini døde 1680. I de 100 Aar, som ligge mellem ham og Canova, blev han anseet for et fuldkomment Mønster i Billedhuggerkunst. Han gaaer mere eller mindre igjen i alle Billedhuggere fra dette Tidsrum. Man var især forgabet i hans uforlignelige Ynde; man byggede Flaader ude i Tiberen for at kunne studere hans Engle paa Fæstningsbroen fra alle Sider.— —

Om ingen Kunstner ere vel Meningerne saa deelte i Rom, som om Canova. I Almindelighed nævnes han under Sammenligning med Thorvaldsen. Tydskerne, Englænderne, overhovedet Nordboerne sætte Thorvaldsen uden Sammenligning høiest, endskjøndt de første nægte ham Fuldendelsens Roes i Behandlingen af religiøse Emner; — Franskmændene og Italienerne holde trofast paa deres Canova. Endnu af og til hører man den Yttring, at han har opnaaet, om end ikke overgaaet Antikerne; hans Arbeider have Plads i Vatikanet imellem den græske Kunsts meest fuldendte Værker. Meningerne er skarpt modsatte hinanden.

Man gjør vistnok Canova høilig Uret, naar man sammenligner ham med Bernini. Hiin har efterstræbt det af den klassiske Oltid opstillede Ideal, denne et i hans egen vildfarende Fantasi uddannet Vrangebilled. Man tør vel uden stor Overdrivelse sige, at Canova indenfor en vis engere Kreds har opnaaet alt, saa nær som at fyldestgjøre Aandens reneste og dybeste Fordring. Hans Kvinder, overhovedet hans ungdommelige Skikkelser ere fulde af ziirlig Ynde; stiller man ikke Fordring til et dybere aandigt Liv, vil man i Almindelighed føle sig tilfredsstillet. Og, vel at mærke, ikke ethvert Kunstværk trænger paa absolut Maade til dette Moment for at fremstille en fyldig-skjøn Personlighed. Det Yndige er vistnok Udtrykket for et skjønt sjæleligt Liv, men ikke altid for Aandens udødelige Væsen.

I det spæde, zarte og ungdommelig frie har Canova sin Styrke; han vilde heri fortjene Mesternavnet, hvis der ikke i hans Ynde mere eller mindre tydelig fremdukkede noget konventionelt, der grændser til det affekterede.

Men naar Canova træder udenfor denne Kreds, er han afgjort uheldig. Netop hine Statuer, som have faaet Plads ved Siden af den belvederiske Apollo, Laocoons-Gruppen, den belvederiske Mercur, osv., nemlig Perseus og Nævefægterne, afgive et uforkasteligt

Vidnesbyrd. Her strækker det yndige ikke længer til. Men Canova har ingen anden Kilde at øse af; han maa altsaa enten danne ud af dette givne Væsen, eller med Vold rive sig ud deraf og paa maa og faa gribe vildfremmede Former; — det første er skeet i Perseus, det sidste i Fægterne.

I Peterskirken findes et af Canovas berømteste Arbeider, Mindesmærket over Clemens XIII. Her har han fremstillet Religionen under en høist eiendommelig, paa Aandens levende Viis talende Skikkelse. Han synes mig i dette Værk at være gaaet vide ud over sig selv. Øiensynlig har han havt det græske Olds Tempelbilleder for Øie. Stilen er streng, værdig, ophøiet. Religionen er fremstillet under en lige opreist staaende Kvindeskikkelse af ædle, store Former, klædt i et simpelt, brat nedfaldende Klædebon, der med et Bælte er sammenholdt under Barmen. Om Hovedet har hun en gylden Straaleglorie; i hendes høire Arm hviler et stort Kors. Simpel Storhed, Dybde og ophøiet Kraft udgjøre Stilens Væsen, og denne synes mig gjennemført paa en beundringsværdig Maade. Ansigtet, hvori Udtrykket koncentrerer sig, er dannet efter de ædleste antike Mønstre; men hvad hine ikke besidde, og ikke heller kunde besidde, eier dette Ansigt: Aandens mægtige, dybe, i sig selv hvilende Liv.

Paa modsat Side af Monumentet hviler en sørgende Genius; denne hører til Canovas almindelige Frembringelser. Ogsaa den er dannet efter antikt Mønster; — jeg føler Apollo-Typen i hver en Linie.

I Kirken S S — Apost: findes Canovas Mindesmærke over Clemens XIV. Her har han fremstillet Maadeholdet og Blidheden. I denne sidste Skikkelse har han paa den allerheldigste Maade udtrykt sin eiendommelige Kunstnerbevidsthed. Her er idel Ynde og næsten — idel Natur.

Thorvaldsen har ført Kunsten tilbage til den klassiske Sandhed, til Idealet og Naturen. Han er skjøn uden at være blødagtig, yndig uden at være affekteret, stor, uden at være overdreven. Hos Bernini og Canova føler man det kunstrige, eller rettere kunstige ved Frembringelserne overhovedet og de enkelte tilsigtede Udtryk; naar man betragter Thorvaldsens Arbeider, forekommer det En, som om det slet ingen Kunst var at frembringe sligt. Men dette kommer deraf, at Kunsten, udgaaet fra Naturen for at søge Idealet, paa alle mellemliggende Stadier af denne Vandring maa udvikle Kamp og møisommelig Anstrengelse; er Idealet tilnærmelsesviis naaet, gjenfindes heri Naturen, og Naturen — føder uden Anstrengelse.

Italienerne, overhovedet Sydboerne, have sikkerlig

aldrig ret forstaaet Thorvaldsens Genius. Vel at mærke, jeg taler her ganske almindelig. Sydlænderen kræver mere eller mindre sandselig Fylde og theatralsk Udtryk. Italieneren er, endskjøndt rigt begavet, ogsaa i denne Henseende vanslægtet fra en stor Fortid. Rafael, Michel Agnolo og Correggio have de for Dinene tidlig og sildig; men hvor lidet de have forstaaet disse Mestere, vise de talrige mislykkede Efterlignelser af en hendøende Kunst. I Regelen drage alene Udlændinge Nytte af disse høie Forbilleder. Italienerne opgrave daglig Skatte af Jorden fra et i kunstnerisk Henseende fuldendt Old, og fylde deres Museer. De betragte disse Skatte, og beundre dem; men det er for det meste kun en sandselig tom og død Beundring. Ogsaa Antiksamlingerne, oftest blevne til alene ved Forfængeligbed og Liebhaberi, existere saa godt som udelukkende for de Fremmede.

Saaledes er det let begribeligt, at Kunstværkerne fra Forfaldet staa den nulevende Slægt langt nærmere end Fuldendelsens Værker, at den veed at skatte en Caracci, Caravaggio, Baroccio, en Pietro da Cortona, ꝛc., at den kun nødig vil give slip paa Bernini og endnu hæver Canova til Skyerne. Saaledes bliver det let forstaaeligt, at Thorvaldsens simple, kydske og rene Stiil ikke kan gaae Italienerne ret til Hjertet; han er denne

blødagtige og sandselige Slægt for streng, for kold og fattig.

Peterskirken eier Thorvaldsens Monument over Pius VII. I dette aabenbarer Kunstnerens hele Aand sig. Pius fremstilles siddende, en bevinget Genius paa hver Side. Ved denne Mængde Mindesmærker over Paver i en vedtagen bestemt Form skulde man troe, at Kunstens Opfindsomhed i eiendommelig Fremstilling maatte være udtømt; i lang Række havde ogsaa de foregaaende Kunstnere gjentaget hinanden indbyrdes. Men Thorvaldsen var ikke forlegen; det simpleste laa ham altid nærmest ved Haanden. Han fremstillede Pius VII uddelende Velsignelsen ved Korsets Tegn. Denne Opfattelse er saa naturlig, at det forekommer En, som om der neppe kunde gives nogen anden.

De tvende Figurer paa Postamentet forestille Viisdommen og Styrken. Styrken er ofte bleven fremstillet paa tidligere Monumenter, men liig en Pallas udrustet med Hjelm, Pantser og Skjold. Men dette giver ikke den intensive Styrke. Thorvaldsen fremstiller sin **Fortezza** som en ungdommelig-kraftig Kvinde, med Armene foldede over Brystet, udrustet med en Løvehud, hvis Hoved danner hendes Hjelm; — med Foden træder hun paa en Kølle. Der ligger en Ro og en Harmoni i denne Figur, som paa indre, væsentlig

Maade give disse symbolske Antydninger af Styrken høi og fuld Betydning.

Iblandt St. Peters øvrige Marmor-Kunstværker vil jeg endnu kun nævne et Par, som have fortrinligt Værd. I Hovedpillernes Nischer staa fire kolossale Figurer, som have Hentydning til de i Pillerne opbevarede Relikvier: St. Longinus med Landsen, Sta Helena med Korset, Sta Veronica med Svededugen og St. Andreas med det skjæve Kors. Det sidste Kunstværk er af Quesnoy, kaldet **Il Fiamingo**, en Mester, hvis sande Dygtighed Berninis falske Virtuositet saa godt som bragte i Forglemmelse.

I Peterskirken have de ulykkelige Stuarter deres Begravelser. Først Maria Clementine Sobiesky Stuart, død 1735, Jakob d. 3's Gemalinde. Monumentet er prydet med en enkelt Figur, **la carità**, udført af en nyere Billedhugger ved Navn Bracci, et ædelt, ynderigt Kunstværk. Lige overfor hviler Jakob — **III** af England tilligemed sine Sønner Karl — **III** og Henrik — **IX**, begge — af England. Besynderligt nok er det, at disse Regentnavne med vedføiede Tal slet ikke findes i Historien. De ulykkelige Fyrster have hængt ved Kronen indtil det yderste. Canova har udført Monumentet med sin vante Delikatesse.

I Skibet paa modsat Side findes Mindesmærket for Gustav Adolfs Datter, Christina Alexandra, **D. G. Svec. Goth. Vandalorumque regina**, død 1680. Hendes Portræt er udført i en kolossal Medaillon af forgyldt Bronce. Man gjenkjender i dette Ansigt Gustav Adolfs ædle, kongelige Træk, og dog havde Datteren søgt Frelsen netop der, hvor hendes Fader, en Helt i guddommeligt Hverv, havde bekæmpet Fordærvelsen. Nedenunder Medaillonen findes et daarligt Basrelief, hvori Katholicismen feirer sin Triumf og sin Hævn over Seierherren ved Leipzig og Lützen; det forestiller Christina i Begreb med at afsværge den Religion, for hvilken hendes Fader havde kæmpet og forblødt sig. Denne Akt gik for sig i Insbruck i Aaret 1655; Paven havde sendt sin Legat for at optage det vildfarende Lam i Hjorden, en vis Lucas Holstein. (!) — Handelen var sluttet, dyr, bitterlig dyr for Christina, — spotbillig for den romerske Kirke! —

Ikke langt derfra findes Mindesmærket for Markgrevinde Mathilde, død 1115. Hvis den opreiste Portrætstatue ikke lyver, har Gregor **VII** havt en meget smuk Veninde. Paa det nedenunder anbragte Basrelief feirer atter Kirken en af sine store Triumfer. Det forestiller den tydske Kaiser Henrik den fjerde, der i

Grevinde Mathildes Nærværelse paa Slottet Canosa i ynkeligt Optog gjør Knæfald for Gregor VII.

En i sin Tid berømt Mester var Algardi, omtrent samtidig med Quesnoy; et af hans mest beundrede Arbeider findes her i Kirken. Det er et Basrelief, som forestiller Pave Leo, der drager ud af Rom imod Hunnernes Konge, Attila, for at bevæge ham til at vende om. Attila vender ogsaa virkelig om, hvilket da ikke er saa besynderligt, eftersom baade St. Peter og St. Paulus vise sig stridfærdige i Luften med flammende Sværd. Algardi skulde have været Maler; af Marmoret har han fordret langt mere, end det har Ret til at fremstille. Han beundres især i sine ungdommelige Figurer, navnlig i sine Børn. De sidste ere virkelig ogsaa smukke; men altfor naivt er dog det Indfald, at lade en lille Engel sidde med Fingeren i Munden. Herregud, savnes da Moderbrystet ogsaa i Himlen!

Nær havde jeg forglemt et af de mest betydningsfulde Kunstværker i St. Peter. Det kommer deraf, at jeg ikke har seet det fornylig, eftersom alle Alterbilleder blive tilslørede henimod Paaske. Det er en **Pietà** af Michel Agnolo Buonarotti, et af hans tidligste Arbeider. Ordet **Pietà** trænger maaskee til en Forklaring; det betyder en Fremstilling af Madonna begrædende

sin døde Søn, — en Fremstilling, der gives meget hyppig, og ofte paa en kun lidet æsthetisk Maade.

Det nævnte Arbeide er høist mærkeligt, fordi det viser, hvad M. Agnolo endnu var, førend han blev, hvad han skulde være. Fra først af havde han kastet sig over Billedhuggerkunsten; senere greb han ligesom ved Inspiration Penslen og overførte Skulpturen paa Lærredet. I denne **Pietà** gjenkjender man ikke Buonarotti med den store, næsten overvældende Stiil. Kristusfiguren er vel udført, men er holdt indenfor et næsten ængsteligt Maadeholds Grændser; Madonna er ungdommelig zart og blid, men lidt betydningsløs, og minder slet ikke om M. Agnolos Sibyller. I Florents findes flere Arbeider af samme Art. Underligt er det, at den vældige Michel Agnolo har kunnet see disse sin svage Ungdoms svævende Forsøg — uden at slaae dem istykker. — Maaskee har han senere — slet ikke kjendt dem igjen.

Slettest af alle Paver er Clemens **X** bleven betjent. Paa hans Mindesmærke er der anbragt to tvetydige Figurer: Mildheden og Velgjørenheden. Navnlig den sidste bærer et heelt profant Udtryk — af en Skjøges Væsen.

Den stakkels Benedict **XIV** maa kun have havt en Dyd: Viisdommen. Mindesmærket udfordrede

imidlertid i det mindste to, — og man maatte i en snever Vending gribe til: Uegennyttigheden. Denne Dyd, kun lidet plastisk i sig selv, har ogsaa maattet lade sig nøie med den platteste Fremstilling. En ung Dame af et middelmaadigt Udvortes farer med komisk Forfærdelse tilbage — for en lille Dæmon, der byder hende Penge i et Overflødighedshorn. Er det til at lee eller til at græde over?

De har vist ofte seet det Indre af Peterskirken fremstillet, navnlig ved saakaldte Panorama-Billeder. Der bemærker De rigtignok intet af alt dette, som jeg i det foregaaende har søgt at føre Dem for Øie. Det meste findes i Side-Skibene; men selv om det fandtes i Omraadet af hine Perspektiv-Billeder, maatte det uagtet sin kolossale Størrelse dog reent forsvinde. Derimod vil De sikkert erindre, i Midten af Kirken at have seet et Slags Altertribune med Baldakin, omstraalet af mangfoldige Kjærter, samt ud over dette, imellem Baldakinens Søiler, et andet Alter med kolossalt Billedværk, der danner Kirkens Baggrund.

Det første Alter er det pavelige. Her læser alene Paven Messe. Det hæver sig over den saakaldte Confession, det hellige Gjemme for Apostelen Peters Been. Forresten skulle ogsaa flere andre Apostle her

have fundet deres sidste Hvilested. Det gaaer ikke saa nøie til med Beregningen. Da Pantheon blev indviet, lod Bonifacius IV, saavidt jeg veed, nedlægge ikke mindre end 28 Vognlæs Helgenbeen under Hovedalteret. Pantheon forblev for saavidt, hvad det havde været, et Tempel indviet til Guddommenes Mangfoldighed. Hvo, som søger en eller anden mindre renommeret Helgen, kan derfor med temmelig stor Sandsynlighed antage, at han findes her.

Men vi kom fra Confessionen i St. Peter. Tvende buede Trapper føre ned i et firkantet Rum, rigt udstyrede med Marmor, Forgyldning og Mosaik; her findes Indgangen til det Allerhelligste. Foran denne Indgang er Canovas Monument for Pius VI opreist. Hans Hellighed er fremstillet knælende, fordybet i Andagt og Tilbedelse. Foroven er denne Fordybning omgiven med en lav Balustrade, paa hvilken 89 evig brændende Lamper ere anbragte. Engang imellem slukkes rigtignok en eller anden af dem, naar de andægtige eller nysgjerrige, heldende sig ud over Balustraden for at skue ned i Rummet, ikke drage deres Aande med stor Varsomhed. Flammerne ere nemlig vidunderlig smaa, endskjøndt Lamperne ere mægtig store. Eengang er hiin Ulykke hændet ved mig, og jeg blev virkelig heed i Hovedet derover. Rigtignok var det skeet af Vanvare; men det var og

blev dog et Brud paa det helliges Uforkrænkelighed. I stor Hast forlod jeg denne Egn af Kirken, og kom der ikke mere den Dag. 89, det er dog ogsaa et underligt Tal af Lamper; det synes virkelig, som om en var bestemt til at udslukkes. Denne Dag brændte der kun 88; — dog gik alt, saavidt jeg kunde mærke, uden Forstyrrelse sin vante, ordentlige Gang.

Alteret befinder sig lige under Kuppelen, og over samme hæver sig det berømte Tabernakel, et Værk af en temmelig bizar, dog just ikke uskjøn Stiil, udført af Bernini. Naar man regner Korset med, overstiger dets Høide 100 Fod. Pantheon maatte yde 150,000 Pd. Kobber dertil. Saavidt jeg erindrer, leverede hint Tempel i det hele over 40 Millioner Pd., og denne Metalmasse var alene anbragt paa sammes Porticus.

Jeg havde nær glemt at tilføie, at det moderne pavelige Alter indeslutter hiint ældgamle, hvorved Pave Sylvester feirede Messen paa Constantin den stores Tid. Næsten overalt leverer Oldtiden her i Italien Kjernen; den moderne Tid leverer Skallen dertil.

Alteret i Kirkens Baggrund, St. Peters Hovedalter, er et ved Størrelse og Bekostning neppe mindre forbausende Værk. — St. Peters Stol — er ingenlunde heelt nogen figurlig Talemaade; her findes den i Virkeligheden, høit hævet over Alteret, indhyllet i Masser af

forgyldt Erts og Stuk. Engle af alle Størrelser omsvæve den; den bliver baaren af fire Kirkefædre, tvende latinske og tvende græske, St. Ambrosius og St. Augustinus, St. Athanasius og St. Chrysostomus. Disse stærkt forgyldte Metalstatuer have en Høide fra 19 til 20 Fod.

St. Peters Stol er naturligviis — St. Peters virkelige Stol, den samme, hvorpaa han tronede som Roms første Biskop.

Bernini var, som sagt, et opfindsomt Hoved. Lige over Alteret, midt i Glorien, som skulde straale over St. Peters Stol, maatte der netop høist ubeleilig findes et Vindue. En anden Bygmester vilde have muret det til; men Bernini vidste at benytte sig af Omstændighederne, selv af de fatale. Han tildækkede det med en transparent, i Straaler udarbeidet Plade, og midt paa denne anbragte han Duen, Parakletens Symbol. Dette Transparent gjør en fortræffelig Virkning.

Foruden hine høitberømte Helligdomme: Korset, Svededugen og Landsen, besidder St. Peters-Kirken utallige andre Relikvier, hvoriblandt de jordiske Levninger af Apostle og Kirkefædre. I et af Kapellerne findes en Søile fra Herodes' Tempel, hvortil Kristus ofte skal have lænet sig; i trende andre forevises ældgamle

undergjørende Madonnabilleder. Dog er intet af disse malet af — Evangelisten Lucas, der ellers faaer Skyld for alle gamle Mariabilleder. I Sakramentets Kapel skal der findes en heel Deel Søiler fra Salomons Tempel; dog med Hensyn til dette hellige Efterladenskab nære selv Katholikerne nogen Tvivl.

Fuld Troværdighed fortjener derimod det Sagn, at man til Kirkens Døbefond har benyttet Laaget af Kaiser Otto II's Sarkofag. Underligt lyder det; men — der gives Syn for Sagn.

I de underjordiske Hvælvinger, de saakaldte vatikanske Grotter, findes der en Mængde Gjenstande af høi arkæologisk Interesse. Endnu har jeg ikke faaet permesso til Besøget; jeg skal lade Dem det vide, naar jeg bliver saa lykkelig. Med det samme har jeg isinde at gjøre min Udflugt ovenpaa St. Peter. Det er omtrent det samme som at tage en Tuur paa Landet, f. Ex. op paa monte cavo i Albanerbjergene.

Jeg troer nu at kunne forklare mig selv og andre, som, i Mangel af noget bedre, ville tage imod min Forklaring, — hvorfor Peterskirken slet intet Syn har udvendig.

De veed, at der foran Kirken udbreder sig en

uhyre Plads, der næsten heelt er omgiven af mægtige Arkader. Midt paa Pladsen hæver sig Roms største Obelisk, 160 Fod høit. Ved Siden af Kirken udstrække sig Vatikanets umaadelige Bygninger.

Nu begriber De vel, at jeg intet Syn faaer paa Kirken, naar jeg staaer tætved. Saa forsvinder desuden Kuppelen aldeles. Jeg maa altsaa stille mig i passende Afstand, f. Ex. ved Arkadernes Begyndelse.

Herfra seet er St. Peter virkelig stor. — Og dette er da intet Under: Kuppelen alene er langt større end Pantheon, og Statuerne, som findes ved Kuppelens Fod, paa Platformens Balustrade, ere 20 Fod høie. — Men den er ingenlunde stor i Forhold til sine Omgivelser. Det umaadelig høie og udstrakte Vatikan nedtrykket den fra Siden af, den himmelhøie Obelisk forfra, og — hvad der er det værste — Kolonnaderne saa godt som begrave den imellem deres uhyre Buer.

Kolonnaderne bestaa af fire Rækker kolossale i Travertin udhugne Søiler, 68 Fod høie, henved 380 i Antal, iberegnede Pilastrene. En Snees Stykker af disse Søiler vilde være nok til at danne en mægtig Tempelhal.

Er Kirken stor, ere disse Arkader dog endnu langt større; — med knusende Magt tilintetgjøre de St. Pe-

ters berømte Storhed. Man kan tilmaale sig den, men ikke føle den.

I Forbigaaende sagt, bære disse Kolonnader paa deres Balustrader ikke færre end 200 Helgenstatuer, alle, saavidt jeg veed, af Berninis Fabrik.

Da jeg idag gik forbi **fontana Trevi**, standsede jeg udenfor en Høkerbutik. — Hvad i Alverden er dog dette? — Hvilket æsthetisk Raseri har dog grebet denne Spekhøker? —

Da faldt Fasten mig ind. Men endskjøndt jeg vel i Almindelighed kjendte Italienernes Sands for smagfuld Anretning af Fødevarer og net Udpyntning af deres Udsalgssteder, overgik dog dette vidt alt mit Begreb.

Butikens Rum var næsten cirkelrundt. Loftet var blevet bragt i Form af en Hvælving og indlagt med Skinker ligesom med Mosaik. Skinke sad ved Skinke, udstafferet med friskt Grønt og glimrende kunstige Blomster; det ene Stykke passede ziirlig til det andet, som om det var blevet udskaaret og poleret. I Midten af Hvælvingen fandtes en Roset af glimrende brandgule **formaggj di cavallo**, et Slags Oste, tillavede i Blærer; Knoppen dannedes af en blodrød Sløife. Væg=

gene vare fra Loftet af rundt om beklædte med blanke Flesfesider, smukt marmorerede med rødt og blaat, med Sølv- og Guld-Papiir; de viiste alle en skinnende hvid Kant frem, og denne var besaaet med purpurfarvede Papiirstjerner. Nedenunder kom Ostenes Region; men dermed var man endnu ikke kommen videre end til Badskningen. Det smukkeste var dog Baggrunden. Her tronede Madonna i et Tempel rigt udstyret med Søiler af velblegede Lys, gjennemflettede med Grønt, farvede Baand, røde og hvide Roser. —

Dog Indgangen maa jeg ikke forglemme; denne var maaskee dekoreret paa den meest geniale Maade. Den var nemlig stafferet med Pølser heelt rundt op og ned, ligesom hos os stundom Schweizer-Lysthusene stafferes med Bark og itusaugede Grene. Grønt og Blomster pippede frem overalt.

Naar nu alt dette bliver færdigt, og en glimrende Belysning kommer til, da — hvilken Pragt!

Her varsles atter Paasken; dette er nok den eneste Tid paa Aaret, da Italienerne gjøre deres Vaaninger rigtig rene! — Saa skulle jo Husene indvies og velsignes!

Jaften har jeg seet det, der endnu bedre er. Jeg har nemlig seet slig en Butik vel oplyst; — jeg har

seet en Madonna i Smør; — jeg har seet den døende Fægter i Fidt! — Mange Ting saae jeg endydermere; men deres Idee var mig desværre altfor uklar.

Da jeg gik igjennem Ripettaen, blev jeg Vidne til en Scene af virkelig gribende, endskjøndt — religiøs-pompøs Art.

Det var silde. — Det hellige Sakrament blev baaret igjennem Gaden til en døende. Foran gik en Messedreng og gav Lyd med en Klokke; ham fulgte Præsten med det hellige Sakrament, ledsaget af et Par Kjertebærere. Overalt, hvor Processionen kom frem, blev der sat Lys i Vinduerne; Klokken gav Formaningen dertil.

Længe blev jeg staaende og saae efter Toget. Klokken kunde jeg ikke længer høre; men som ved et Trylleri dukkede Lysene efterhaanden frem paa begge Sider af Gaden liig funklende Stjerner.

I syv Uger har jeg nu saa godt som daglig været i Vatikanet. Mine Besøg have lønnet sig; med dyb og inderlig Glæde erkjender jeg det. Jeg er nu saa vel bekjendt med disse vidtløftige Samlinger, at jeg, naar jeg sætter mig hen for at hvile og drømme, hvilket jeg ikke saa sjelden gjør, kan gjennemgaae dem i

Fantasien, uden at glemme noget Stykke, som frembyder nogen dybere Interesse. Nu begynder først Nydelsen, og nu — skal jeg snart bort herfra.

Paa samme Tid har jeg gjennemgaaet Kirkerne, de mindre offentlige Samlinger og de fleste private Museer. Af egentlige Udflugter har jeg i al denne Tid kun foretaget ganske faa; Kunsten og dens taknemlige Studium have gjort mig til deres Slave. Dog kjender jeg hele det gamle Rom tilstrækkelig for at finde mig overalt vel tilrette.

Dog, det er en Selvforglemmelse, at jeg saaledes snakker om mig selv! Jeg vilde have spurgt Dem, om De kjender Kobberstikkene af Rafaels Arazzi'er. Kartonerne til disse kostelige Tapeter findes, saavidt jeg veed, i England. Ved den franske Invasion i Begyndelsen af dette Aarhundrede havde disse Arrazzi'er en forunderlig Skjæbne. De kom pludselig frahaanden, man veed ikke ret, hvorledes. Lang Tid derefter duktede de atter frem i Genua; Joderne havde faaet fat i dem. Den regjerende Pave maatte dyrt kjøbe sin egen Eiendom tilbage. Men han fik den ikke ubeskaaren igjen. Joderne havde begyndt at udpille Guldtraadene; men da denne Methode snart forekom dem for besværlig, havde de tilsidst kastet et af disse uvurdeerlige Tapeter paa Ilden for at udsmelte Guldet. — Dog nei, de fore-

toge i betænksom Hu først Prøve med et halvt. Men heller ikke paa denne Viis maa Arbeidet have lønnet sig ret, og denne Omstændighed skylder man, at den store Deel af disse Kunstværker blev frelst.

Men kun med dyb Beklagelse kan jeg see dette halve Tapet, som blev tilbage fra Forsøget. Det var et af de smukkeste! —

Forend man kommer i Paradiset, maa man gaae igjennem Skjærsilden. — Saaledes lærer den katholske Kirke. Jeg har paa en vis Maade faaet Troen i Hænderne. Naar jeg om Morgenen gaaer i Vatikanet, indtræffer det sædvanlig, at jeg i de snevre Gader maa kæmpe mig igjennem en eller flere Legioner af kostebevæbnede Dæmoner, det vil sige saa meget som: Gadefeiere. Ild bruge de rigtignok ikke ved Purificationen; — gid de dog blot brugte Vand! Indulgents gives der ikke i denne Skjærsild; det rygende Gadeskarn bliver feiet En lige i Dinene. Undvige kan man ikke; igjennem skal man; der er altsaa ikke andet at gjøre end at lukke Dinene, holde Aanden og stolpre frem over Kostene i muligste Hast. Et Par Gange har jeg været nærved at miste Veiret under denne Passage.

Undre vilde det Dem, naar De i en Gade af Chri-

skenbernikovstrædes Betydenhed fandt henved tyve Gadefeiere i Virksomhed paa een Plet. Det er ikke Privativer, der leder dette Arbeide; det er overhovedet — slet ingen Iver. Sagen hænger nemlig saaledes sammen: Det offentlige gjør, som bekjendt, i Rom overordenlig meget for at underholde Trængende og Dagdrivere; navnlig anvende de slige Personer ved Udgravninger og Gaderenovation. De faa 15 bjc., 2 Mk., om Dagen, og have Lov til at bestille, hvad de selv ville. Er det ikke gunstige Betingelser? De skulde blot engang see disse Gadefeiere. De røre sig netop saa meget, som nødvendigt er for at sætte Støvet i Bevægelse, men heller ikke mere. De danne et fordialt Broderskab, et Slags ambulerende Klub. Nu støtte de sig paa Kostene og sladdre; af og til rører en af dem op i Skarnet. Nu byde de hinanden en Priis; nu lade de en Mezza gaae rundt; saa feie de, — nei saa sladdre de igjen. Dagen er lang, og det dem anviste Kvarteer ikke stort. Jeg har ofte i mit stille Sind ønsket disse Dagdrivere en Ulykke paa Halsen, det vil sige en dygtig kjøbenhavnsk Gadekommissær, — fordi de intet Vand bruge ved Feiningen.

En anden Fatalitet er den at møde Hunde- og Katte-Restauratøren. — Det var da et morsomt Ord! — Ogsaa her fremtræder en Akt af den offentlige Godgjørenhed. Rom vrimler nemlig af Hunde og Katte;

nen disse Dyr, navnlig de første, ere for største Delen
erreløse; enten ere de vilde — eller Hvermands Ven-
er. De have saaledes, som let begribeligt, kun et yder-
g knapt Udkomme, og den offentlige Medlidenhed har
undet sig foranlediget til at tage dem under sit Patro-
at. Bestemte Folk blive betalte for om Morgenen at
ringe Affaldet fra Slagterboderne ind i Byen og føre
et omkring i Gaderne under en billig og retfærdig For-
eling.

Naar nu Hundene og Kattene høre Restauratørens
elbekjendte Raab, styrte de ud af Husene og efskortere
am skareviis igjennem Gaden. Naar det da synes
am, at han har samlet et tilstrækkeligt Antal Abonnen-
er omkring sig, sætter han sig ned paa sin Trillebør,
kjærer Kjødet istykker og deler det ud. Denne Anret-
ning er just ikke appetitlig, og Hundene lade sig før
ræde paa, end at de skulde gaae afveien. Jeg siger:
Hundene; thi Kattene holde sig sædvanligviis i respekt-
uld Afstand, og takke alene Almisseuddelerens Retfær-
dighed for de enkelte Lækkerbidskener, der falde i de-
res Lod.

Imorges blev jeg standset af en Procession i en
nævrer Gyde. Det hellige blev baaret frem af en Præst,
der gik under en Baldakin, fulgt af trende underordne-
de Geistlige, som bare Fligene af hans sølvbroderede

Silkekaabe. Foran og bagefter bares der, som sædvanlig, Bannere og Kors, ledsagede af flammende Kjerter.

Ved slig Leilighed staaer man stille og tager sin Hat af. Men heelt underligt er det at see, hvorledes Folk styrte frem paa begge Sider af Gaden og kaste sig paa Knæ i Gadedørene og paa Fortougene.

Man kunde let af alt det foregaaende slutte, at Lediggang og Dovenskab er en ganske almindelig Skjødesynd i Rom, overhovedet i Italien. Men at paastaae dette, vilde være en Ubillighed. De Folk, der udelukkende ere henviste til Brugen af deres legemlige Kræfter for det kjære Brøds Skyld, ere i Almindelighed meget virksomme. Haandværksstanden i det Hele taget ligger ingenlunde paa den lade Side, og kan det heller ikke; thi i Forhold til de daglige Livsfornødenheder ere Manufakturvarerne meget billige, og for disse Folk gives der ingen Udvei uden den at arbeide. Men iblandt Haandværkerne, — herved maa dog bemærkes, at disse for en stor Deel ere indvandrede Folk, — ere ingen, tør jeg vel sige, flittigere end Skomagerne. I de aabne Døre, udenfor Husene, i Hjørnerne af de offentlige Pladse seer man dem i Virksomhed tidlig og sildig.

Imorges gik jeg over **campo de' fiori**. Der sad i en lang lige Rad ikke mindre end sex Skomagere

og huggede ud til Siderne, saa det stod efter. Og vel maatte de have travlt; de havde ikke noget mindre Publikum at betjene, end Mængden af de paa Pladsen forsamlede Landfolk.

I Kampagnen trives hverken Natur eller Kunst. Naar Folk trænge til at faae deres Sko forsaalede, maa de ind til Byen. De styre da lige til **piazza Montanara, campo de' fiori**, eller en anden lignende Plads; her finde de uden Vanskelighed, hvad de søge. De gaa da uden videre hen til en af de paa Torvet etablerede Mestere, trække deres Sko eller Støvler af og faae dem øieblikkelig satte i Arbeide. Mesteren giver dem et Par Slæber istedet, og i disse liste de sig om paa Pladsen, gaae fra og til, og more sig overmaade godt, medens deres Fodtøi bliver sat istand. Naar de saa gaa hjem, trampe de ret drabelig paa Steenbroen af den gamle **via Appia** eller **via Flamminia**, og have Undere at fortælle, naar de atter samles med Deres.

Men ynkeligt er det rigtignok at see dem slæbe sig omkring paa Torvet i disse laante Tøfler, som skulle passe alle og ingen passe. Dog, Skinnet bedrager; det er en ligesaa kostelig som — sjelden Morskab!

Skjærtorsdag var jeg tilstede ved den høiti-

[illegible] af [illegible]

[illegible] maa [illegible]

[illegible] er det

[illegible] Sider af

[illegible] og paa [illegible]

[illegible] af alt det [illegible]

[illegible] i Italien.

[illegible] Frihed. De

[illegible] af [illegible]

[illegible] er i [illegible]

[illegible] i det

[illegible] Side, og

[illegible] billige, og

[illegible] at [illegible]

[illegible] — [illegible] maa [illegible]

[illegible] indvandrede [illegible]

[illegible] Skom[illegible]

[illegible], i Hjem[illegible]

[illegible] Birkedømmet [illegible]

[illegible] over [illegible]

[illegible] ikke mindre [illegible]

[illegible] til Kirken, [illegible]
[illegible]; de havde ikke [illegible]
[illegible], at Maanen [illegible] paa Kjoler [illegible]
[illegible].

[illegible] hverken Natur eller Kunst.
[illegible] til at faae deres Ske forniaalede, maa
[illegible] De gaae da hen til piazza Mon-
[illegible] Fori, eller en anden lignende
[illegible] Landskabet, hvad de søge.
[illegible] hen til en af de paa Torvet
[illegible] deres Ske eller Stevler af og
[illegible] Rejseren giver dem
[illegible] de saa om [illegible]
[illegible] saa overmaade [illegible]
[illegible] Naar de [illegible]
[illegible] paa Steenene [illegible]
[illegible] Fumomania [illegible]
[illegible]

dog lige-
tryk — at
redrag, der
iv og Kun-
Ceremoni-
blive de jo
igjennem,
mlig over-
ltjor langt
af tvende
lide ved
Opmærk-
dlings be-
et paa fin
til anden;
Diakons
n beroeger
i en an-
beroge alle
i. Enhver

dem paa allehaande uvedkommende Steder, at de nu hverken lukke op paa Jorden eller i Himlen.

Jeg kom Kl. Fire. I Chorkapellet vare henved hundrede Præster forsamlede, som neppe lode sig skjelne fra hinanden igjennem den tætte Damp af Virak. Hvori bestod nu Gudstjenesten? Deri, at disse Præster flere Timer sad og brægede latinske Litanier, indtil endelig Messeofferet blev fuldbragt. Jeg beder om Undskyldning for det hæslige Udtryk — brægede. — Med Modbydelighed har jeg benyttet det; men jeg kjender intet, der ligger Virkeligheden nærmere. Jeg havde forestillet mig, at den katholske Kirke i det mindste udviklede stor Værdighed ved sine Ceremonier; alt er jo beregnet paa et sandseligt Indtryk, og saaledes, syntes mig, kunde den theatralske Anstand ingenlunde savnes. Men jeg følte mig i høi Grad skuffet. Den katholske Præst udfører de hellige Ceremonier i Almindelighed paa skjødesløs, oftere endnu paa ubehjælpsom Maade. Han slæber sig frem og tilbage foran Alteret, gjør sine Knix og sine Haandbevægelser som en mekanisk Dukke. Messen foredrages i en søvnig og slæbende, snøvlende Tone, ikke alene uden alt indre Liv, men ogsaa uden al ydre Kunstfærdighed. Saavidt jeg har mærket, er dette Foredrag rigtignok paa traditionel og konventionel Maade

betinget eengang for alle; men det er og bliver dog ligefuldt i høi Grad stødende.

Jeg bliver altsaa staaende ved mit Udtryk — at bræge. — Herved forstaaer jeg nemlig et Foredrag, der aldeles er blottet for Aandens inspirerende Liv og Kunstens ydre Holdning og Anstand.

Hvilke forunderlige Ceremonier! Naar Ceremonierne vise sig blottede for aandigt Underlag, blive de jo kun et reent Narreværk!

Og selv hvor Betydningen kan skimtes igjennem, gjøre de ofte alligevel et vammelt Indtryk, nemlig overalt, hvor samme er altfor smaalig eller søgt altfor langt borte.

Naar Hostien tages frem, holdes der af tvende Præster en Dug under. Kan det hellige da lide ved at det har Jorden umiddelbart under sig? Opmærksomheden bortledes kun fra den hellige Handlings betydningsfulde Moment.

Naar Monstrantsen atter er bleven hensat paa sin Plads, berøger Præsten Alteret fra Ende til anden; derpaa bliver Røgelsekarret overgivet i en Diakons Haand, der med Samvittighedsfuldhed igjen berøger Præsten fra alle Sider; saa gaaer det over i en anden Geistligs Hænder, der giver sig til at berøge alle de øvrige tilstedeværende Præster een for en. Enhver

reiser sig, naar Turen kommer til ham, og bukker, naar det synes ham, at det nu kunde være nok. Tilsidst skal den, der har berøget alle de andre, ogsaa have sin Deel. Røgelsekarret gaaer da over i en lavere Kirketjeners Haand; atter Skyer af Virak, atter et Buk, og dermed er da endelig Røgelse-Historien tilende.

Dette kalder jeg ikke — at vække Sandserne; det er at døve, at dræbe dem. Aldrig har jeg overværet en mere kjedsommelig, mere trættende Ceremoni.

Nu vandrer Broder-Hilsenen ud fra den fungerende Præst, der imidlertid har staaet aldeles ledig paa Torvet; denne antydes ved en Berørelse med de flade Hænder paa den modsatte Persons Arme eller Skuldre. Fra Alter-Præsten gaaer den over til en af de underordnede administrerende Geistlige, fra ham til de øvrige forsamlede Præsters Mængde. Som en Løbeild forplanter den sig igjennem Rækkerne, og vender tilsidst igjen tilbage til Alteret. — Denne Ceremoni mangler ikke Idee; men den er slet anlagt og gjennemført. Ideen er bleven stillet i Gabestokken; man maa lee deraf uagtet al sin Respekt for det oversandselige.

Og hele dette Væsen øvede Præsterne saa godt som alene til deres egen Opbyggelse; Kapellet selv var ikke tilgængeligt for den profane Mængde.

Men i Døren og udenfor i Skibet havde dog en-

deel andægtige og nysgjerrige taget Plads og grupperet sig paa den frieste Maade, enkelte og i Klynger. Nogle stode, andre knælede, andre igjen laa. Iøvrigt herskede der et meget gemytligt Liv i disse Grupper. Mødre havde leiret sig paa Gulvet med deres Glutter i Skjødet; større Børn løbe fra og til; Hunde legede med hinanden, sprang omkring og bjæffede.

Af og til standsede jeg et Øieblik foran Døren og fik min Deel af Skjærtorsdag-Høitideligheden; men i Kirkens store, frie Rum fandt jeg unægtelig langt bedre Sysselsættelse for Aanden.

Peterskirken var forvandlet til en Promenade, hvor Folk i Klynger og enkeltviis bevægede sig frem og tilbage, saae sig om, snakkede med hinanden, spøgede og lo. Dog, maaskee endnu bedre kunde Kirken sammenlignes med en stor Markedsplads, rundt omkring omgiven med Boder, hvori der forevises allehaande Kunster for et skuelystent Publikum. Thi i en heel Deel Kapeller foretoges der forskjellige Ceremonier, ogsaa hist og her i Kirkens aabne Haller. Jeg forstod intet deraf, og jeg tænker, det gik de fleste andre paa lignende Maade.

Hist var et Alter oplyst vel med halvandet hundrede Kjærter. Præster gik fra og til, neiede og korsede sig; men det blev ikke til andet.

Her sad i en Skriftestol en gammel Præst, der tog imod Penge og indtegnede Folk til — Gud veed hvad!

Hist ovre under Pillen har Stor-Penitentiaren opreist sit Katheder. Store Masser af Mennesker trænge sig sammen om ham; en efter en træde de frem og knæle. Men den ærværdige Herre sidder med en lang, tynd Stang i Haanden, der skal forestille St. Peters Fiskestang; han rækker sig møisommelig forover og giver de knælende et let Slag paa Skulderen. Dette skal forestille en Tugtelse. I Løbet af en Time expederer han vel 4 til 600 Individer; saa holder han op; — intet Under, den arme Mand maa jo være stiv og træt i alle Lemmer!

Men de fleste af disse Mennesker trængte sig kun til for at være med; paa ikke faa Ansigter saae jeg Smiil og Spøg, kun paa meget faa virkeligt — hjertelig Alvor.

Paa ethvert Sted i det uhyre Rum foregik der noget særeget. Talrige Broderskaber af andægtige droge maskerede igjennem Kirken med Kjærter, Lygter og Blus, under monotone Litanier. Nu blev Korset plantet; alle knælede og bleve liggende en Stund i stille Underholdning med sig selv. Saa gik Korset og Toget videre til en anden Station.

Afdelinger af Schweizere patrouillerede igjennem Kirken paa kryds og tvers, ialmindelighed ifølge med en eller anden Procession, som skulde have frit Raaderum til sine Bevægelser. Nogle underlige Soldater ere disse Schweizere, til Hoiderne klædte i guult, rødt og sort i broget Sammensætning, med en svær høirød Busk i Filtehatten, med vægtige Hellebarder. Deres Kostume er fuldkommen i middelalderlig Stiil. Kollert og Beenklæder ere besatte med Puffer; de bære lange stiklede Strømper og rundnæsede Spændesko; om Livet have de et Hjortelæders Gehæng med en kort og bred Dyrendal; — kort sagt, Ruderknægt i vore Kortspil afgiver deres livagtige Kontrafei.

Den forsamlede Menneskemasse beløb sig vel til 4—5000 Mennesker. Det er vanskeligt blot nogenlunde at bestemme Antallet i sligt uhyre Rum. Hvor frit og ugeneert, hvor gemytlig bevægede ikke alt sig imellem hinanden paa ægte folkelig Viis! Det faldt En slet ikke ind, at man var i en Kirke. Tusinde forskjellige Sager bleve vistnok drøftede, Aftaler trufne, Forhold klarede. For Tiggerne var det en sand Lykkesdag; her havde de en riig Mark for deres Experimenter, og de benyttede sig ogsaa tilgavns af den gunstige Leilighed. Broget var Kirken, — alle Piller vare

Her sad i en Skriftestol en gammel Præst, der tog imod Penge og indtegnede Folk til — Gud veed hvad!

Histstorre under Pillen har Stor-Poenitentiaren opreist sit Katheder. Store Masser af Mennesker trænge sig sammen om ham; en efter en træde de frem og knæle. Men den ærværdige Herre sidder med en lang, tynd Stang i Haanden, der skal forestille St. Peters Fiskestang; han rækker sig møisommelig forover og giver de knælende et let Slag paa Skulderen. Dette skal forestille en Tugtelse. I Løbet af en Time expederer han vel 4 til 600 Individer; saa holder han op; — intet Under, den arme Mand maa jo være stiv og træt i alle Lemmer!

Men de fleste af disse Mennesker trængte sig kun til for at være med; paa ikke faa Ansigter saae jeg Smiil og Spøg, kun paa meget faa virkeligt — hjerteligt Alvor.

Paa ethvert Sted i det uhyre Rum foregik der noget særeget. Talrige Broderskaber af andægtige droge maskerede igjennem Kirken med Kjærter, Lygter og Blus, under monotone Litanier. Nu blev Korset plantet; alle knælede og bleve liggende en Stund i stille Underholdning med sig selv. Saa gik Korset og Toget videre til en anden Station.

Afdelinger af Schweizere patrouillerede igjennem Kirken paa kryds og tvers, ialmindelighed ifølge med en eller anden Procession, som skulde have frit Raaderum til sine Bevægelser. Nogle underlige Soldater ere disse Schweizere, til Hoitiderne klædte i guult, rødt og sort i broget Sammensætning, med en svær høirød Busk i Filtehatten, med vægtige Hellebarder. Deres Kostume er fuldkommen i middelalderlig Stiil. Kollert og Beenklæder ere besatte med Puffer; de bære lange stiklede Strømper og rundnæsede Spændesko; om Livet have de et Hjortelæders Gehæng med en kort og bred Dyrendal; — kort sagt, Ruderknægt i vore Kortspil afgiver deres livagtige Kontrafei.

Den forsamlede Menneskemasse beløb sig vel til 4—5000 Mennesker. Det er vanskeligt blot nogenlunde at bestemme Antallet i sligt uhyre Rum. Hvor frit og ugeneert, hvor gemytlig bevægede ikke alt sig mellem hinanden paa ægte folkelig Viis! Det faldt En slet ikke ind, at man var i en Kirke. Tusinde forskjellige Sager bleve vistnok drøftede, Aftaler trufne, Forhold klarede. For Tiggerne var det en sand Lykkesdag; her havde de en riig Mark for deres Experimenter, og de benyttede sig ogsaa tilgavns af den gunstige Leilighed. Broget var Kirken, — alle Piller vare

Silkekaabe. Foran og bagefter bares der, som sædvanlig, Bannere og Kors, ledsagede af flammende Kjerter.

Ved slig Leilighed staaer man stille og tager sin Hat af. Men heelt underligt er det at see, hvorledes Folk styrte frem paa begge Sider af Gaden og kaste sig paa Knæ i Gadedørene og paa Fortougene.

Man kunde let af alt det foregaaende slutte, at Lediggang og Dovenskab er en ganske almindelig Skjødesynd i Rom, overhovedet i Italien. Men at paastaae dette, vilde være en Ubillighed. De Folk, der udelukkende ere henviste til Brugen af deres legemlige Kræfter for det kjære Brøds Skyld, ere i Almindelighed meget virksomme. Haandværksstanden i det Hele taget ligger ingenlunde paa den lade Side, og kan det heller ikke; thi i Forhold til de daglige Livsfornødenheder ere Manufakturvarerne meget billige, og for disse Folk gives der ingen Udvei uden den at arbeide. Men iblandt Haandværkerne, — herved maa dog bemærkes, at disse for en stor Deel ere indvandrede Folk, — ere ingen, tør jeg vel sige, flittigere end Skomagerne. I de aabne Døre, udenfor Husene, i Hjørnerne af de offentlige Pladse seer man dem i Virksomhed tidlig og sildig.

Imorges gik jeg over campo de' fiori. Der sad i en lang lige Rad ikke mindre end sex Skomagere

og huggede ud til Siderne, saa det stod efter. Og vel maatte de have travlt; de havde ikke noget mindre Publikum at betjene, end Mængden af de paa Pladsen forsamlede Landsfolk.

I Kampagnen trives hverken Natur eller Kunst. Naar Folk trænge til at faae deres Sko forsaalede, maa de ind til Byen. De styre da lige til **piazza Montanara, campo de' fiori**, eller en anden lignende Plads; her finde de uden Vanskelighed, hvad de søge. De gaa da uden videre hen til en af de paa Torvet etablerede Mestere, trække deres Sko eller Støvler af og faae dem øieblikkelig satte i Arbeide. Mesteren giver dem et Par Slæber istedet, og i disse liste de sig om paa Pladsen, gaae fra og til, og more sig overmaade godt, medens deres Fodtøi bliver sat istand. Naar de saa gaa hjem, trampe de ret drabelig paa Steenbroen af den gamle **via Appia** eller **via Flamminia**, og have Andere at fortælle, naar de atter samles med Deres.

Men ynkeligt er det rigtignok at see dem slæbe sig omkring paa Torvet i disse laante Tøfler, som skulle passe alle og ingen passe. Dog, Skinnet bedrager; det er en ligesaa kostelig som — sjelden Morskab!

Skjærtorsdag var jeg tilstede ved den høiti-

delige Aftensang i Peterskirken. Det var Aftensang, og det blev heller ikke til andet end Sang fra Begyndelse til Ende.

Hvilken skrigende Modsætning imellem her og hjemme! Hjemme gjøres der intet eller dog kun lidet for at lægge Folk den høihellige Fest paa Hjertet, og den paatrænger sig dog med dybt, høitideligt Alvor. Festen melder sig ligesom af sig selv igjennem alt, baade det aandige og det materielle. — Her udvikles en ubeskrivelig Pomp for at betegne og lægge Betydning i Festdagene; der spares hverken Uleilighed eller Bekostning, — og dog bringes den opløftende Følelse ikke tilveie. Jeg taler her ikke ud af mig selv, af min protestantiske Bevidsthed, men ud af Folket her paa Stedet, den ene saliggjørende Kirkes Børn. I Almindelighed er intet vanskeligere end at læse i Menneskenes Hjerter; men under de her givne Betingelser er det overmaade let. De nuværende Katholiker bære overalt Aandens utilfredsstillede Liv tilskue. De iagttage Gudstjenestens Former ifølge Tradition, af Vane, for Omtalens Skyld, — naar det ikke skeer ifølge et indskrænket Væsens plumpe Overtro eller en umyndig, en fattig Sjæls naive Enfoldighed; — men Opbyggelse søge og finde de kun under de sidste Forudsætninger. Til de store Kirkehøitideligheder strømme Folk sammen som til prægtige Skuespil.

De nyde gjennem Øret og Øiet; de more sig, gabe iblandt, og gaa endelig bort, overmætte, men ikke tilfredsstillede.

Hjemme — Hjertet begynder at svulme, saasnart Kirkeklokkerne give sig til at ringe. Man læser Festen i alles Miner; den ligesom aander En imøde fra alle Gjenstande. Man gaaer i Kirke med hinanden og hører Guds Ord. Og naar man kommer hjem, føler man sig saa hjertelig stemt til ogsaa at nyde Festen i den huuslige Kreds. Høitiden har ligesom bragt Hjerterne nærmere til hverandre; dens Glorie bestraaler ogsaa Familie- og Huus-Livets Arne.

I Rom ringe Klokkerne altid; tidlig og sildig forkynde de den store Løgn, som ingen længer troer paa. I Minerne læser man ingen Festlighed; thi det er Aanden, som skal kaste sin Glands over Ansigterne, og Aanden mangler. I Kirkerne er Guds Ord en Biting, som sjelden høres; Ceremonierne, der ofte mangle al Idee, skulle gjøre næsten alting af. Familieliv existerer saa godt som ikke; og selv om det existerede, vilde Festen forgjæves banke paa Døren, — thi Nøglen er bleven borte, den evige Troes Nøgle.

Og dog gjør Pavedømmet sig netop til af fine Nøgler, Symbolerne paa den sande Troes, paa Aandens Almagt. Men Paverne have saalænge vrikket med

dem paa allehaande uvedkommende Steder, at de nu hverken lukke op paa Jorden eller i Himlen.

Jeg kom Kl. Fire. I Chorkapellet vare henved hundrede Præster forsamlede, som neppe lode sig skjelne fra hinanden igjennem den tætte Damp af Virak. Hvori bestod nu Gudstjenesten? Deri, at disse Præster flere Timer sad og brægede latinske Litanier, indtil endelig Messeofferet blev fuldbragt. Jeg beder om Undskyldning for det hæslige Udtryk — brægede. — Med Modbydelighed har jeg benyttet det; men jeg kjender intet, der ligger Virkeligheden nærmere. Jeg havde forestillet mig, at den katholske Kirke i det mindste udviklede stor Værdighed ved sine Ceremonier; alt er jo beregnet paa et sandseligt Indtryk, og saaledes, syntes mig, kunde den theatralske Anstand ingenlunde savnes. Men jeg følte mig i høi Grad skuffet. Den katholske Præst udfører de hellige Ceremonier i Almindelighed paa skjødesløs, oftere endnu paa ubehjælpsom Maade. Han slæber sig frem og tilbage foran Alteret, gjør sine Knix og sine Haandbevægelser som en mekanisk Dukke. Messen foredrages i en søvnig og slæbende, snøvlende Tone, ikke alene uden alt indre Liv, men ogsaa uden al ydre Kunstfærdighed. Saavidt jeg har mærket, er dette Foredrag rigtignok paa traditionel og konventionel Maade

betinget eengang for alle; men det er og bliver dog ligefuldt i høi Grad stødende.

Jeg bliver altsaa staaende ved mit Udtryk — at bræge. — Herved forstaaer jeg nemlig et Foredrag, der aldeles er blottet for Aandens inspirerende Liv og Kunstens ydre Holdning og Anstand.

Hvilke forunderlige Ceremonier! Naar Ceremonierne vise sig blottede for aandigt Underlag, blive de jo kun et reent Narreværk!

Og selv hvor Betydningen kan skimtes igjennem, gjøre de ofte alligevel et vammelt Indtryk, nemlig overalt, hvor samme er altfor smaalig eller søgt altfor langt borte.

Naar Hostien tages frem, holdes der af tvende Præster en Dug under. Kan det hellige da lide ved at det har Jorden umiddelbart under sig? Opmærksomheden bortledes kun fra den hellige Handlings betydningsfulde Moment.

Naar Monstrantsen atter er bleven hensat paa sin Plads, berøger Præsten Alteret fra Ende til anden; derpaa bliver Røgelsekarret overgivet i en Diakons Haand, der med Samvittighedsfuldhed igjen berøger Præsten fra alle Sider; saa gaaer det over i en anden Geistligs Hænder, der giver sig til at berøge alle de øvrige tilstedeværende Præster ett for en. Enhver

reiser sig, naar Turen kommer til ham, og bukker, naar det synes ham, at det nu kunde være nok. Tilsidst skal den, der har berøget alle de andre, ogsaa have sin Deel. Røgelsekarret gaaer da over i en lavere Kirketjeners Haand; atter Skyer af Virak, atter et Buk, og dermed er da endelig Røgelse-Historien tilende.

Dette kalder jeg ikke — at vække Sandserne; det er at døve, at dræbe dem. Aldrig har jeg overværet en mere kjedsommelig, mere trættende Ceremoni.

Nu vandrer Broder-Hilsenen ud fra den fungerende Præst, der imidlertid har staaet aldeles ledig paa Torvet; denne antydes ved en Berørelse med de flade Hænder paa den modsatte Persons Arme eller Skuldre. Fra Alter-Præsten gaaer den over til en af de underordnede administrerende Geistlige, fra ham til de øvrige forsamlede Præsters Mængde. Som en Løbeild forplanter den sig igjennem Rækkerne, og vender tilsidst igjen tilbage til Alteret. — Denne Ceremoni mangler ikke Idee; men den er slet anlagt og gjennemført. Ideen er bleven stillet i Gabestokken; man maa lee deraf uagtet al sin Respekt for det oversandselige.

Og hele dette Væsen øvede Præsterne saa godt som alene til deres egen Opbyggelse; Kapellet selv var ikke tilgængeligt for den profane Mængde.

Men i Døren og udenfor i Skibet havde dog en-

deel andægtige og nysgjerrige taget Plads og grupperet sig paa den frieste Maade, enkelte og i Klynger. Nogle stode, andre knælede, andre igjen laa. Iøvrigt herskede der et meget gemytligt Liv i disse Grupper. Mødre havde leiret sig paa Gulvet med deres Glutter i Skjødet; større Børn løbe fra og til; Hunde legede med hinanden, sprang omkring og bjæffede.

Af og til standsede jeg et Øieblik foran Døren og fik min Deel af Skjærtorsdag-Høitideligheden; men i Kirkens store, frie Rum fandt jeg unægtelig langt bedre Sysselsættelse for Aanden.

Peterskirken var forvandlet til en Promenade, hvor Folk i Klynger og enkeltviis bevægede sig frem og tilbage, saae sig om, snakkede med hinanden, spøgede og lo. Dog, maaskee endnu bedre kunde Kirken sammenlignes med en stor Markedsplads, rundt omkring omgiven med Boder, hvori der forevises allehaande Kunster for et skuelystent Publikum. Thi i en heel Deel Kapeller foretoges der forskjellige Ceremonier, ogsaa hist og her i Kirkens aabne Haller. Jeg forstod intet deraf, og jeg tænker, det gik de fleste andre paa lignende Maade.

Hist var et Alter oplyst vel med halvandet hundrede Kjærter. Præster gik fra og til, neiede og korsede sig; men det blev ikke til andet.

Her sad i en Skriftestol en gammel Præst, der tog imod Penge og indtegnede Folk til — Gud veed hvad!

Histovre under Pillen har Stor-Poenitentiaren opreist sit Katheder. Store Masser af Mennesker trænge sig sammen om ham; en efter en træde de frem og knæle. Men den ærværdige Herre sidder med en lang, tynd Stang i Haanden, der skal forestille St. Peters Fiskestang; han rækker sig møisommelig forover og giver de knælende et let Slag paa Skulderen. Dette skal forestille en Tugtelse. I Løbet af en Time expederer han vel 4 til 600 Individer; saa holder han op; — intet Under, den arme Mand maa jo være stiv og træt i alle Lemmer!

Men de fleste af disse Mennesker trængte sig kun til for at være med; paa ikke faa Ansigter saae jeg Smiil og Spøg, kun paa meget faa virkeligt — hjertelig Alvor.

Paa ethvert Sted i det uhyre Rum foregik der noget særeget. Talrige Broderskaber af andægtige droge maskerede igjennem Kirken med Kjærter, Lygter og Blus, under monotone Litanier. Nu blev Korset plantet; alle knælede og bleve liggende en Stund i stille Underholdning med sig selv. Saa gik Korset og Toget videre til en anden Station.

Afdelinger af Schweizere patrouillerede igjennem Kirken paa kryds og tvers, ialmindelighed isolge med en eller anden Procession, som skulde have frit Raaderum til sine Bevægelser. Nogle underlige Soldater ere disse Schweizere, til Hoitiderne klædte i guult, rødt og sort i broget Sammensætning, med en svær høirød Busk i Filtehatten, med vægtige Hellebarder. Deres Kostume er fuldkommen i middelalderlig Stiil. Kollert og Beenklæder ere besatte med Puffer; de bære lange stribede Strømper og rundnæsede Spændesko; om Livet bære de et Hjortelæders Gehæng med en kort og bred Dyrendal; — kort sagt, Ruderknægt i vore Kortspil afgiver deres livagtige Kontrafei.

Den forsamlede Menneskemasse beløb sig vel til 4—5000 Mennesker. Det er vanskeligt blot nogenlunde at bestemme Antallet i sligt uhyre Rum. Hvor frit og ugeneert, hvor gemytlig bevægede ikke alt sig mellem hinanden paa ægte folkelig Viis! Det faldt En slet ikke ind, at man var i en Kirke. Tusinde forskjellige Sager bleve vistnok drøftede, Aftaler trufne, Forhold klarede. For Tiggerne var det en sand Lykkesdag; her havde de en riig Mark for deres Experimenter, og de benyttede sig ogsaa tilgavns af den gunstige Leilighed. Broget var Kirken, — alle Piller vare

beklædte med Skarlagens Tæpper; — men endnu mere broget var isandhed det Liv, som bevægede sig derinde.

Jeg havde vel opholdt mig i Kirken henved to Timer, da jeg fik en Oplysning af den største Vigtighed. I Chorkapellet aflirede de endnu deres dræbende Litanier; men disse Øvelser havde dog deres bestemte Grændse. Ved Siden af Alteret fandtes der en Pyramide af Lys; efter denne sang Præsterne, ligesom overhovedet de Troende bede deres Bønner efter en Rosenkrands. Jeg havde ikke lagt Mærke til, at det ene Lys var blevet slukket efter det andet, og dog var denne Omstændighed af den største Betydning; thi saasnart det sidste Lys var slukket, havde Litaniet en Ende, og — det høitidelige Miserere begyndte.

Jeg kom netop tidsnok for at see det sidste Lys slukkes. Kort efter begyndte Misereret.

Musiken var deilig; Udførelsen var vistnok mesterlig. Men disse Diskantstemmer, — de frembragte dog et underlig blandet Indtryk paa Sjælen. Der var kun et Par, og de øvrige Partier vare meget stærkt besatte; men alligevel trængte de igjennem i deres fulde Klarhed; man hørte næsten intet uden dem. De manglede Fylde og Rundhed; men de besade en Klang og en Klarhed, som bragte Hjertet til at zittre. Man følte sig henrykt og ængstet ved disse Toner; der laa noget

fremmed deri, noget unaturlig gribende, som traadte næsten fjendtlig op imod det sødt berusende Indtryk. Nu døde de langsomt hen; nu hævede de sig atter af Tonernes bølgende Dyb, — hævede sig indtil Skyerne. Fortryllet maatte man følge dem paa deres Flugt, uagtet med bævende, modstræbende Indre.

Og det er virkelig en Trolddomsmagt, som her regjerer; man har tvunget Naturen til at overgaae, — til at skride ud over sig selv.

Da Hymnen var tilende, var det næsten blevet mørkt i Kirken. Folk havde leiret sig hist og her rundt omkring i fortrolige Grupper, altsom det faldt beqvemest, paa Soklerne af Pilarerne, ved Monumenterne, paa Altertrinene, paa Bedepultene o. s. v. Det mangled kun, at de enkelte Kredse skulde have taget deres Aftensmad med; saa havde det været fuldkommen hyggeligt og hjemligt. De Smaa vare imidlertid faldne isøvn; Hundene havde rullet sig sammen i Krogene; alene Tiggere vare aarvaagne og virksomme endnu.

Nu drog en ny Procession igjennem Kirken, talrigere end nogen af de foregaaende. Dette Tog gjorde i Tusmørket en isandhed gribende Virkning. Det var hvidt klædte og hvidt tilslørede Kvinder, som parviis droge frem, langsomt og stille, uden Sang og Kjærter, — et helligt Søsterskab. Det var ligesom en Aaben-

barelse af Aander; hvor Toget kom frem, blev det lydløst stille. Det traadte ud af Mørket, og forsvandt atter i Mørket.

Nu bleve da Kjærter og Fakler tændte hist og her i Kirkens Hovedskib. Men lidet forsloge de kun i den uhyre Hal; Rummet udvidedes ved denne Foranstaltning i det ubegrændsede.

I Chorkapellet var Hoitideligheden tilende; Præsterne kom ud derfra, alle med hvide Smaakoste i Hænderne. Hvad havde det vel nu at betyde?

Det pavelige Alter midt i Kirken var aldeles afklædt og blottet for Prydelser; det var kun sparsomt oplyst ved mægtige Voxkjærter. Schweizerne stode Vagt ved de fire Hjørner; Skarerne havde leiret sig trindt omkring.

En ny Hoitidelighed begyndte. En Præst var traadt op med sine Diakoner og istemmede et nyt Litani.

Jeg spurgte min Sidemand, hvad alt dette havde at betyde. — Aa, — svarede han: — det er det morsomste af det hele; nu skal St. Peters Alter vadskes. —

Jeg stirrede paa Manden, og troede, at jeg havde misforstaaet ham. — Men saaledes var det i Virkeligheden. Strax efter tog den hellige Handling sin Begyndelse. En Uendelighed af Præster, af Geistlige og vordende Geistlige steg en efter en efterhaanden op til

Alteret og feiede løs med Kosten. Særdeles morsomt var det at see, hvor alvorlig og samvittighedsfuldt nogle, mest ældre Geistlige, toge sig af Arbeidet — de støvede rigtig ned, maa De troe — og hvor letfærdig andre, især yngre, skilte sig ved Forretningen. Nogle feiede endog med to Koste; rimeligviis gjaldt denne Dobbelthed en eller anden from Medarbeider, som var forhindret fra personligt Møde.

Da endelig hele Sværmen havde passeret Alteret, begyndte det forfra igjen. Nu førte man Linklæder med sig, og det hellige Bord blev overflødig aftørret.

Derefter indtraadte et Pusterum.

— Hvad kommer nu? — spurgte jeg, idet jeg josflig stødte min Sidemand paa Armet. Jeg begyndte at føle mig træt.

— Nu vises de høihellige Relikvier frem, hist oppe fra Loggien i Pillen. — svarede han, idet han gavede sig til at gaae: — Men det er der slet intet morsomt ved. —

Det fandt jeg ikke heller, endskjøndt dette Skue hører til de kostbareste Sjeldenheder. Der er herom ikke andet at sige end — netop Mandens Ord: Relikvierne bleve viste frem, Korset, Svededugen, Landsen, i kostbare, glimrende Indfatninger, oppe fra en i Høiden

staaende Loggie, som kun betrædes visse enkelte Gange om Aaret netop i denne Anledning.

Det eneste høitidelige ved Akten var, at alle tilstedeværende sank i Knæ med opløftede Blikke. — Men — hvorfor ikke ligesaa godt see op til Gud, da Diet dog engang var saa vel paa Veien? —

Klyngeviis droge Folk ud af Kirken, livlig snakkende og gestikulerende, som om de kom — fra Theatret.

Jeg fulgte langsomt efter. Jeg saae op til Hvælvingen; — den var neppe til at skimte. Jeg stirrede op i Kuppelen; mit Blik fortabte sig i et mørkt endeløst Rum. Jeg saae tilbage igjennem Kirken til Hovedalteret; det var, som om jeg saae vidt tilbage gjennem en bred Gade, begrændset af stolte Paladser. Jeg saae til Siderne; — hvor forunderlig spøgelseagtig toge ikke de kolossale Marmorstatuer af asketiske Helgener sig ud i det halvdunkle Rum!

Saaledes feirede Romerne deres Skjærtorsdag, den høie Mindefest om den sig i Døden hengivende Kristus. Pomp var der nok af, Optoge og Skuespil; men ikke et Ord blev der talt til det efter Frelse og Helliggjørelse higende Menneskehjerte!

Da jeg gik hjem, kom jeg forbi en glimrende ud-

pyntet og oplyst Hokerbutik, foran hvilken der havde samlet sig en tæt Klynge af Mennesker. Jeg sluttede ganske rigtig, at der her maatte bydes et Skuespil af usædvanlig Natur, og indtog en beskeden Plads paa bageste Bænk, det vil sige, op imod det lige overfor staaende Huus. Jeg havde heldigviis en lille Kikkert hos mig, og ved Hjælp af denne nød jeg Skuespillet saa godt som nogen.

I Baggrundens Nische var der istedet for Madonnabilledet anbragt et Cylinder, som uophørlig dreiede sig rundt og i stærkt kolorerede Billeder gav hele Lidelseshistorien. Hvilken ophøiet Idee! — Ved Disken gik imidlertid de sædvanlige Forretninger rask for sig; der afveiedes for 2 bj. Ost, for 3 bj. Pølse, ½ libra Fidt, o. s. v. o. s. v. Hvilken lav Virkelighed!

Hokeren indhøstede imidlertid fortjent Roes for sin Opfindsomhed. Tilskuerne følte sig henrevne, begeistrede. Et Par Gange klappedes der og raabtes: — **Evviva il divoto pizzicagnolo!** —

Høitiden falder forøvrigt iaar lidt fattig ud; — Sjælen i hele dette Væsen mangler jo. Skjærtorsdag er der ellers om Morgenen Pavemesse i det sixtinske Kapel; dernæst overfører Paven det hellige Sakrament i det paulinske Kapel, og uddeler Velsignelsen fra Ba-

filikens store Loggie; endelig vadsker han Fødderne paa 13 fattige Præster af forskjellige Nationer og opvarter dem personlig ved det festlige Maaltid.

Langfredag er der ligeledes Pavemesse i det firtinske Kapel. Om Løverdagen døbes i St. Giovanni in Laterano de Jøder, Tyrker og Hedninger, som have ladet sig omvende til Kristendommen, samt indvies de Troende, der have valgt den geistlige Stand. Dog denne sidste Høitidelighed fandt ogsaa virkelig Sted uagtet Pavens Fraværelse. Principernes Fodvadskning gik vi derimod glip af. Alle tre Festdage ved Aftenstid have disse høifornemme Herrer for Skik efter Hs. Helligheds ophøiede Exempel at vadske Fødderne paa et vist Antal Pilgrimme, og opvarte dem ved det paafølgende Gjæstebud. — Hvorfor kunde vel denne Høitidelighed ikke finde Sted iaar? — Manglede Principerne eller manglede Pilgrimmene?

Fromme Principer seer man dog af og til. Af fromme Pilgrimme har jeg ved denne Fest kun seet en eneste; men det var ogsaa en ægte. I ydmygt Optog drog han igjennem Gaden, med en dybt nedslaaet Hat, besat med Muslingskaller, med lang Stav i Haanden, Vandretaske paa Siden, med vel opkiltet Klædebon og bare Fødder.

Han gik omkring fra Huus til Huus og bad om

lidt til sin Nødtørft. Netop, som jeg kom forbi, traadte han ind til en fornajo. Da han atter kom ud, havde han en anseelig Brødkage i Haanden. Men idet han gjorde den første Bid deri, klagede just en Tigger sin Nød for ham. Pilgrimmen gav ham uden Betænkning Brødet, — og gik ind i det næste Huus for at prøve Guds Barmhjertighed og Menneskenes Medlidenhed paa en frisk. — Det var da endelig en ægte Katholik, i hvem der ikke var Svig.

Klokkeklangen er aldeles ophørt. Hvor jeg savner den! Ved Solnedgang gaa Drengene i lang Række igjennem Gaden og banke med Stene paa Huusdørene, idet de skrige: Ave Maria! Det er en Børnefest, der kun besidder liden Ynde, men giver stor Larm. Puslinger, der neppe kunne gaae, slutte sig til Toget, og lalle: Ave Maria! Tidlig faaer Ungdommen her et Begreb om det hellige, — men hvilket Begreb! Vil De høre, hvorledes en øm Moder bibringer sit Barn de første Religionslærdomme? Jeg selv erfarede det først iaftes.

Jeg sad paa mit Værelse og læste. Ave Maria var længst forbi. — Da hørte jeg en underlig Sang begynde nede i min lille Gade ved Madonnabilledet, hvor Lygten brænder. Jeg lyttede. Det var en ung Kone, der i døsige Toner og paa plapprende Viis fo-

redrog et eller andet bedrøveligt Litani, Gud veed hvilket. Strofe for Strofe maatte et lille Barn prøve paa at gjøre hende det efter. Moderen har vistnok paa samme Tid henpeget til Madonnabilledet; men Barnet har rimeligviis hverken begrebet det ene eller det andet. Det lallede saa godt det kunde, — Melodien havde det ret vel opfattet; men Ordene forstod det visselig ikke, endnu mindre den Betydning, som knyttede sig dertil. Med Aarene vil imidlertid nok Begrebet udvikle sig; men den Bevidsthed, som da efterhaanden vindes, som Fundament til det kristelige Troesliv, maa nødvendigviis blive af en afgjort hedensk Art. Og — naar der bygges paa Løgnen, hvorledes skal da Sandheden nogensinde kunne naaes?

Ved Gud, — iaften, netop i dette Øieblik begynder Religionsunderviisningen igjen dernede! Barnets Lallen skurrer i mit Øre, i mit Indre. Ovenikjøbet er det — Latin, der foredrages! — Den arme Barnesjæl!

Det er stjerneklart. Hvor kan dog Moderen glemme de evige Lys for den dosige Lampe! Hvorfor peger hun ikke op mod Stjernerne og siger til sit Barn: — Deroppe boer han, der har skabt Dig, mig og alt, og som ved sin Kjærlighed opholder os alle og den

hele Verden! —? Sligt vilde Barnet forstaae. Barnet er neppe født, forend det griber efter Lyset.

Fredag Aften var jeg inde i Jesuiternes Hovedkirke; her skulde der holdes en Fest, som man havde Grund til at vente sig noget af. Hos Jesuiterne, men som det synes, kun hos dem er der Methode i Galskaben; — den skarpt udviklede Forstand er traadt i Stedet for den frie Fornuft, og samler med klar Besindighed og streng Konsekvents alting under sig. Jesuiterne ere for Tiden Kirkens Piller, og derfra skrive sig hine naive Yttringer, som give Jesuiterne Skyld for alt.

I alting, hvad Jesuiterne foretage sig, er der Methode og Værdighed. De have altid fast bestemte Øiemed, og de efterstræbe dem ikke paa maa og faa; de begynde ikke paa noget, uden at Virkningen efter menneskeligt Skjøn er aldeles sikker.

Derfor udmærke sig ogsaa deres Kirkefester paa en meget betegnet Maade; der er Stiil i al denne Pragt, Væsen i alle disse Ceremonier.

Den herlige Kirke var betrukken med Skarlagen. Hovedalteret var oplyst med henved 500 Kjærter. Men det var ikke, som sædvanlig, en forvirret og forvirrende Glands, der udstrømmede fra Alteret; Kjærterne vare ordnede efter den herligste Tegning til et stort harmo-

nisk Heelt, der med koncentreret Styrke udgjød sin Virkning over Sjælen. Noget mere smagfuldt, noget deiligere i denne Art har jeg aldrig seet, end disse Hundreder af Stjerner, der samlede i eet uhyre Stjernebilled glimtede igjennem Kirkehallens Mørke. — I Kirken selv var der ikke tændt et eneste Lys. Hvor høitideligt var ikke dette ligesom bølgende Halvmørke i Sideskibene!

Høitiden blev feiret ved en simpel, men pragtfuld Messe, ved enkelte Processioner i stor, alvorlig Stiil, og ved den herligste Sang. Alt var beregnet paa et dybt sandseligt Indtryk, og Beregningen slog fuldkommen til; thi alt var holdt ude, som kunde vække den ironiske Reflexion.

Alteret, hørte jeg, vilde blive oplyst paa samme Maade de tvende næstfølgende Aftener.

Løverdag Eftermiddag var jeg gaaet hen i St. Biagio for at overvære en høitidelig Gudstjeneste efter armenisk Ritus. Kirken var propfuld, størstedelen af Fremmede, der vare løbne sammen som til et sjeldent Skuespil. En Bisköp fungerede. Messen var overordentlig pragtfuld; men det er næsten ogsaa det eneste, som derom lader sig sige. Dog een Ting frapperede mig, — den paafaldende Liighed, som dette Gudstempel i sin Indretning havde med det jødiske Tempel.

Vi sade i Forgaarden; det hellige, der ligesom Scenen i et Theater, hævede sig betydelig over — Tilskuerpladsen, var adskilt fra Forgaarden ved et Tæppe af storblomstret Sirts; Alteret, det allerhelligste, kunde ved et andet Forhæng adskilles fra det hellige. Denne Adskillelse fandt ogsaa virkelig Sted, da Biskoppen fuldbragte Messeofferet; imedens dette stod paa, saae vi ikkun — hans Been.

Da Skuddet imiddags lød fra Engelsborg, begyndte paa eengang alle Byens 200 Klokker at ringe. Mine Vinduer stode aabne; De kan troe, jeg havde den fulde Nydelse af denne Klokkeklang heroppe i min høie Region. — Det har siden efter ringet for mine Ører hele Dagen.

Da jeg i Eftermiddags uden at tænke paa mindste ondt sad i de hyggelige Katakomber og fortærede min tarvelige Middagsmad, traadte en Præst med Drabanter pludselig ind ad Døren og stænkede mig Ansigtet fuldt af Vand. Saaledes fik jeg da paa haandgribelig Maade at vide, hvad Husenes Indvielse havde at sige.

Neppe noget Sted i Verden er den Fremmede sat under saa hæderlige og frie Betingelser som her i

Rom. Overalt kommer man ham høflig og tjenstagtig imøde; man giver ham alt, hvad han peger paa, blot imod hans Ord; man sætter en Ære i at eie noget, som kan vække hans Opmærksomhed. Verdens rigeste og kostbareste Samlinger staa ham aabne; han kan bevæge sig der saa frit omkring som i sit eget kjøbte og betalte Huus. Alt er overgivet i hans Hænder, er betroet hans Diskretion og dannede Følelse. Han vandrer om iblandt Skatte, som ikke Alverdens Guld kunde betale; alt er kun til for hans Skyld. Var han sig ubehændig ad og voldede, at noget leed Skade, var Erstatning utænkelig; men om den Fremmede troer man uden videre alt det bedste. Træder en Italiener ind i Vatikanets Museum, faaer han uden videre en Custode i Hælene paa sig, som ikke viger fra ham. Naar jeg nærmer mig Gitterporten, bliver der lukket op for mig med en Beredvillighed, som om jeg traadte ind til min egen Arne, og jeg faaer Lov til at skjøtte mig selv paa min vilkaarlig bestemte Vandring igjennem de vidt udstrakte og forgrenede Haller.

Fyrsternes og de Stores Paladser, Haver, Parke og Villaer staa aabne for den Fremmede; ogsaa her har han kun at befale. De lønligste Skatte blive afdækkede for ham; Familierne forlade deres Værelser for at give den Fremmede fri Gjennemgang og berede

ham fri Nydelse. Han kan komme een, to, tre Gange; han kan gaae ud og ind, som ham behager.

Ja, Livet i Rom er ubeskrivelig herligt!

Saa ofte, som jeg finder Leilighed dertil, foretager jeg Spadsereture i de prægtige Haver, som høre til de fyrstelige Paladser. **Doria, Pamphili, Rospigliosi, Barberini, Borghese, Medici, Savelli, Aldobrandini, Corsini, Farnese, Orsini, Colonna,** — De kjender alle disse Navne! I Rom have de fleste gamle Familier holdt sig, om end tildeels under dalende Vilkaar; hine Navne betegne Slægter, som igjennem en Række af Aarhundreder have havt Roms, ja tildeels hele Italiens Skjæbne i deres Hænder. Dog ere Navnene — Medici — og — Farnese — nu kun tomme Benævnelser; den deilige Villa Medici tilhører det franske Akademi, og **palazzo Farnese** samt **villa Farnesina** Kongen af Neapel. Overalt, hvorhen man vender sig i Rom, mindes man om en stor og betydningsfuld Fortid.

I disse deilige Haver hersker der et evigt Foraar. De vil indvende, at jeg haardt har klaget over Vinteren i Rom. — Jeg indrømmer det; men Vinteren hersker her almindeligviis kun inde i Husene, og den maa være saa streng, den vil, saa prange dog disse

Haver stedse med friskt Grønsvær, Blomster, grønne Buske, Hækker og Træer — og med gyldne Frugter.

Længe havde jeg foresat mig at besøge den prægtige Have, som tilhører Fyrstehuset Colonna. Imorges, da jeg gik forbi Paladset, blev jeg atter mindet om mit Forsæt. Men her var ikke den egentlige Indgang; den fandtes desværre langt borte paa monte Cavallo. Veiret var saa smukt; Indbydelsen, som Navnet Colonna havde udstedt, var saa fristende. Men, det var forbundet med altfor stort Tidsspilde at gjøre den lange Omvei.

— Hvad om man indlod Dig igjennem Paladset? — tænkte jeg: — Du kan jo dog i det mindste prøve derpaa. —

Jeg prøvede, og der var intet iveien. En Tjener førte mig igjennem den lange Række af Pragtsale, — jeg fik med det samme Leilighed til at kaste et Blik paa den mig allerede bekjendte kostelige Kunstsamling, — og gav mig Adgang til Haven ad en heelt besynderlig Vei. Vi befandt os paa første Sal; denne var ved fire herlige Buer, der liig Broer kastede sig over Gaden dybt nedenunder, sat i Forbindelse med Haven. Over en af disse Broer slap jeg ud; den ringe Gave af 1 paoli skaffede mig et tante grazie med paa Veien.

Disse Haver ere anlagte i en Stiil, der er vidt forskjellig fra den, der almindeligviis er gjennemført hjemme i vore; ogsaa heri afpræger sig den store, heiædle Fortid. Man kan vistnok i Almindelighed kalde dem stive og tildeels kunstlede; men netop heri hviler hiint karakteristiske Moment, der paa en saa forunderlig Maade tiltaler Gemyttet. Det synes, som om Skulpturen og Arkitekturen, disse tvende Kunster, hvorved det klassiske Liv gav Mængden af sine Ideer Form, her uvilkaarlig ere blevne overførte paa Naturen. I disse lange, dunkle Løvhaller, mellem disse vinkelret tilskaarne Hækker, Pyramider og Vaser, i disse kjølige Løvgrotter, hvor Kilden sprudler, ved disse Basiner, Vandfald og Vandspring med Nymfer og Tritoner, disse Lunde, hvor de hvide Statuer overraskende træde frem af det mørkegrønne Løv, — overalt aander man klassisk Luft. Og hvor deilige ere ikke de eneстaaende Cypresser, Pinier og Palmer, Loggierne med Oranger og Limoner, de tætte Buskadser af Laurer og Myrter, — hvor imponerende ikke de mægtige, stive Aloer og heitrankende Cactus, de kæmpemæssige, knudrede Steenege!

Alt dette fandt jeg i denne Have. I Terrasser hævede den sig op imod Monte Cavallo; igjennem skyggefulde Buegange steg jeg tilveirs langs med en

pragtfuld Kaskade, der for hver Terasse havde et Fald og et herligt Basin. Den yppige Vegetation indfattede den paa begge Sider med svulmende Grønt; kokette Flodnymfer speilede sig i de klare Vande.

Endelig havde jeg naaet Foden af det øverste og betydeligste Fald. En uhyre Muur, der syntes at bære monte Cavallo, hævede sig høit iveiret. Det maatte være en antik Levning; endskjøndt fuld af dybe Revner kneisede den urokket endnu. Smaabuske og rankende Planter havde overværet den med deres rige Løv. Dybt i Muren var der udhugget en Grotte fra øverst til nederst; herigjennem styrtede Vandet brusende ned fra den høieste Skrænt.

En bugtet Sti førte mig op paa denne sidste og høieste Terasse. Jeg stod paa de mægtige Ruiner af Constantiis Thermer, med Udsigt vide over Byen.

Her begyndte en ny Afdeling af Haven, regelmæssig inddeelte Blomsterkvarterer, der sendte mig hele Foraarets Duft imøde, Smaalunde af Ege og Laurer, hvoraf enkelte Pinier, Cypresser og Palmer ragede iveiret. De skjelmiske og modvillige Fauner tittede frem af Løvet og bevogtede mine Skridt; — her drømte en ungdommelig Venus sin første Kjærlighedsdrøm, hist opførte en yppig Bakkantinde sine vilde, men yndefulde Dandse.

Jeg traadte ind i en Loggia, en hvælvet, luftig Buegang, hvor Orangerne og Limonerne hang mig over Hovedet i det dunkle Løv. Hvilken henrivende Pragt, hvilken beruſende Aroma! — Her traf jeg Gartneren. Skal jeg tilſtaae Dem, at jeg tiggede et af disſe duftſvangre Guldæbler af ham, for at gjemme det, om muligt, indtil jeg atter betræder det paa Sol og Lys fattige Hjem? Han ikke alene gav mig en Bergamo-Limon, men ſkjænkede mig endog deilige Blomſter oven i Kjøbet. Og han tilſtedede mig ſelv at plukke Limonen, medens han med kunſtøvet Haand afbrød Blomſterne. — O, De begriber ikke, hvor mit Valg var vanſkeligt! Naar jeg havde een Frugt i Haanden, forelſkede jeg mig i en anden; naar jeg greb denne, ſtak hiin mig i Øinene. Forſtanden raadede mig til at vælge en Frugt iblandt de mindſt modne; Sandſerne tilſkyndede mig til at tage en af de meſt ſtraalende. Slig Tvivlraadighed og Kamp er overmaade piinlig. Og dog, hvilken Lykke, — jeg maatte ſelv plukke! — Det var førſte Gang i mit Liv, jeg havde plukket en Agrume, endſkjøndt jeg havde ſpiſt mangfoldige.

Endelig fik jeg gjort mit Valg, modtog mine Blomſter, og blev lukket ud igjennem Gitterporten til monte Cavallo, Qvirinals-Pladſen. Limonen ligger

foran mig i en lille Marmorvase; Blomsterne ere med forsigtig Haand lagte til Tørring i min Svetonius.

Det er Paaskedag; allerede fra den tidlige Morgenstund have Byens Klokker bebudet den høie Festdag. Jeg har lyttet dertil, for ogsaa herigjennem at optage Festen i mig; men — anderledes sød er dog Klokkernes Lyd i Danmark!

Jeg har været tidlig oppe; i Morgenstunden er Høitiden dobbelt høitidelig, og allerede Klokken 8 skal jeg være i Peterskirken. Hans Hellighed synger rigtignok ikke selv Messen, — Velsignelsen fra Loggien over det forsamlede Folk finder heller ikke Sted; men Paasken, Katholikernes største Høitid, maa dog sikkert feires paa en overordentlig Maade. Jeg har rigtignok Forudfølelsen af, at jeg vil blive skuffet; — hvor meget heller gik jeg ikke i Trinità de' monti, eller i det protestantiske Kapel! — Men hvilken signor forestiere tør vel udeblive fra Peterskirken Paaskedag! — — — — —

— Ja, skuffet blev jeg rigtignok! Fra Kl. 8—12 varede Gudstjenesten; samvittighedsfuldt tog jeg mig

alting til Hjerte, — og dog var mit Indre usigelig tomt, da jeg forlod Kirken.

De to første Timer blev der plappret, sunget og messet i Chorkapellet; derefter begyndte den høitidelige Kardinalsmesse.

Midt i Kirken, lige ud for det pavelige Alter var der ved Hjælp af høiryggede Bænke dannet et stort Afslukke. Disse Bænke vare beklædte og prydede paa meget forskjellig Maade. En af de øverste, netop den, bagved hvilken jeg stod, var udstyret med skarlagenrødt Fløiel og Guldtresser; endeel af de næstfølgende paa begge Sider vare overtrukne med høirødt Klæde, og de øvrige simpelthen med sort Tøi. I Midten af Indhegningen var der ordnet endeel simple Bænke uden Beklædning; men foran Alteret fandtes en bispoppelig Stol, betrukken med Fløil og garneret med Guldfrynd-ser. Baade paa denne og hiin Side var der anbragt et portativt Orgel, med Tribune til Sangerne.

Sangerne indfandt sig først, og indtoge deres Pladser. I disse Kunstneres Optræden modtog jeg kun en slet Forbetydning; det var størstedeels Mennesker af det simpleste Væsen, klædte i smudsige og jaskede Kirkedragter. Saa meget er vist, skal man høre disse Sangere med Fornøielse, maa man i det mindste være forskaanet for at see dem.

Lidt efter lidt samledes de Geistlige af tredie og fjerde Rang; men længe varede det, inden Prælaterne indfandt sig. Endelig droge de ind i glimrende Procession, tre Kardinaler, iberegnet den fungerende, en Mængde Monsignorer og Riverenzer.

Enhver tog med al mulig Værdighed den ham bestemte Plads i Besiddelse. Kardinalen, der skulde fungere ved Messen, nedlod sig, klædt i sit fulde Kirkeornat, med Besvær i Bispestolen; de to andre Hermelin og Purpur iklædte Kirkefyrster toge Sæde paa den med Skarlagen og Guldstof beklædte Bank, hvortil jeg netop støttede mig. Men havde hiin havt Besvær for at komme tilsæde, havde disse det endnu mere. Den lange Purpurkaabe var, for at Gangen skulde blive dem mulig, rullet sammen og slaaet i Knude bag paa deres Ryg; denne maatte først løses, rulles op og udglattes. Trende unge Præster, der som ydmyge Tjenere ledsagede de høie Herrer, udførte med geskjæftige Hænder men ikke uden Tidsbekostning dette vigtige Arbeide. Endelig kom da ogsaa Kardinalerne tilsæde. De opvartende Geistlige skjøde dem en Fløielspude under den silkeklædte Fod, og toge derpaa selv Plads — ved deres Fødder.

Nu begyndte da Høitideligheden, der, som sædvanlig, bestod af lutter Ceremonier og Musik. Den arme Kardinal foran Alteret blev en Dukke i endeel

rigtklædte Præsters Hænder. Nu løftede de ham op, nu satte de ham ned; nu toge de Bispehuen af ham, nu trykkede de ham den atter ned over Panden. Intet gjorde han af sig selv, men med en velindrettet Maskines Villighed alt, hvad der blev fordret af ham. Snart blev et Missale holdt foran ham, og han maatte læse eller synge, snart et Røgelsekar, og han maatte komme Virak paa Gløderne. Naar de da endelig lode ham iro, sad han stiv og ubehjælpsom liig et Afgudsbilled, uden mindste Udtryk i Miner og Øie. Nu blev der røget for ham, og han forsvandt i Skyer af Virak; saa blev der bukket for ham, og han maatte nikke den ene Gang efter den anden.

Alt imellem præluderede et af Orgelerne med de lifligste Dandsemelodier, og Sangen begyndte. Men idag behagede den mig slet ikke, maaskee fordi jeg havde Sangerne for Øie, — dog allermindst Solopartierne og Duetterne. Snart blev en, snart en anden Stakkel trukken frem for at vise, hvad han formaaede. Men idel Jammerlighed blev det; disse ufuldbaarne Stemmer vare for størstedelen svage, usikkre og skrattende. Vare tilfældigviis netop de sletteste Sangere blevne trukne frem idag, eller laa Ondet i den Omstændighed, at de skulde stille sig offentlig tilskue?

Jeg vil snarest troe, at begge Momenter heri vare samvirkende til eet Resultat.

Min Opmærksomhed henvendte sig tilsidst udelukkende paa de to Kardinaler. Mit ad historisk Vei erhvervede Begreb om Præstestolthed saae jeg her fuldkommen personificeret. De vare begge endnu unge Mænd, formodentlig Ætlinge af gamle høiadelige Familier; maaskee bare de netop tvende af hine Navne, som jeg forhen har anført. Tidlig vare de komne i Purpuret; men begge forstode de at bære det. Dog var deres Karakteer meget forskjellig. Den af begge, der sad mig nærmest, var en alvorlig Mand med mørke, skarpe Træk. Man læste tydelig, at han var vant til at byde, men tillige, at han i en klar Forstand og en fast Villie fandt Midler til at gjøre sit Bud betydningsfuldt. Hans sorte Øie hævede sig kun sjelden fra Bønnebogen; men naar dette skete, syntes hans Blik at glide ud over en undertvungen Verden.

Hos den anden Kardinal havde Stoltheden en ulige mindre værdig og imponerende Karakteer. Han saae ud over Verden, som om den neppe var ham god nok til at træde paa; han skuede op til Himlen, som om Vorherre vel maatte vide at skjælne imellem den store Pøbel af Syndere og de enkelte Ætlinge af hans Fortjeneste, — som om han forlængst havde abonneret paa

en af de øverste Pladser nærmest ved Kristi Trone. Han heldede med Hovedet, han fordreiede Øinene; han vidste ikke, hvorledes han vilde skabe sig af lutter Hellighed og Høihed. Neppe har det aandelige Hovmod nogensinde udpræget sig paa en stærkere, en mere modbydelig Maade.

Disse to Mænd vare et Studium værd. Det forekom mig, som om hele det katholske Hierarki vel kunde ansees for repræsenteret i disses Liighed og Forskjellighed.

Under Betragtningen faldt den Sandsynlighed mig paafinde, at Tiaren vel kunde komme til at pryde en af disse stolte Pander. Til hiin af begge Kirkefyrster kunde Hierarkiet maaskee komme til at klynge sig fast i i sit yderste Elende, som den eneste, hvis Klogskab og stærke Villie var istand til at styre St. Peters Skib. — Hvis denne under slige Vilkaar kom til Roret, vilde Skibbrudet upaatvivlelig være sikkert!

Forresten plapprede Kardinalerne deres Bønner og Responser ganske paa samme Maade som den store borneerte Masse, — som jammerlige Peblinger, der ere blevne ihjelslagne af Ordet.

Ligeledes knælede de som ganske almindelige Syndere. Men denne Akt voldede mange Omstændigheder.

Stedse maatte først Purpurkaaben ordnes — med det uhyre lange Slæb, og Fløielspuden lægges tilrette.

Endelig blev den administrerende Kardinal berøget for sidste Gang. Derpaa traadte en Monsignore frem og berøgede de to andre Kardinaler; en Præst af lavere Rang viste Prælaterne og Præsterne denne Ære; tilsidst fik Diakonen Røgelsekarret i Hænderne for at svinge det omkring Chordrengene, som havde deres Plads midt paa Gulvet.

Derefter vandrede Broderhilsenen ud ganske paa samme Maade; mange hundrede Hænder kom efterhaanden i Bevægelse for at forplante den videre, indtil den var gaaet heelt rundt.

Dermed var Gudstjenesten tilende. Processionen skulde nu med Pomp vende tilbage. Da fik de tvende betjenende Geistlige travlt med at bringe de høi-hellige Kardinalers Slæb i Orden. — Det gik ganske saaledes til, — nei, jeg skammer mig ved at sige det! — Dog, De har jo ofte seet, hvorledes man hjemme bærer sig ad ved Hestene, naar Føret er smudsigt? — Først snoer man Halen dygtig; saa slaaer man en Knude derpaa. — Nu, ganske saaledes gik det til her!

Naar Enden er god, er alting godt. — — — —

Men Skade er det dog, at jeg gaaer glip af at see den uhyre Kuppel paa St. Peter oplyst, med 4400 Lamper den ene Dag, og 790 Fakler den anden. Og saa Girondola'en fra Engelsborg, dette mægtige Ildneeg af 4500 Raketter! De gjætter naturligviis, fra hvem denne kolossale Opfindelse skriver sig? — Fra Michel Agnolo Buonarotti!

Stykke maatte først Purpurkaaben ordnes — med d uhyre lange Slæb, og Floielspuden lægges tilrette.

Endelig blev den administrerende Kardinal beroy for sidste Gang. Derpaa traadte en Monsignore fre og berøgede de to andre Kardinaler; en Præst af la vere Rang viste Prælaterne og Præsterne denne Ær tilsidst fik Diakonen Røgelsekarret i Hænderne for s svinge det omkring Chordrengene, som havde deres Plad midt paa Gulvet.

Derefter vandrede Broderhilsenen ud gan paa samme Maade; mange hundrede Hænder k efterhaanden i Bevægelse for at forplante den vide indtil den var gaaet heelt rundt.

Dermed var Gudstjenesten tilende. Pro sionen skulde nu med Pomp vende tilbage. D de twende betjenende Geistlige travlt med at bring hoihellige Kardinalers Slæb i Orden. — Det gik ske saaledes til, — nei, jeg skammer mig ved at det! — Dog, De har jo ofte seet, hvorledes m hjemme bærer sig ad ved Hestene, naar Føret er smu sigt? — Først snoer man Halen dygtig; saa slaa man en Knude derpaa. — Nu, ganske saaledes g det til her!

Naar Enden er god, er altin[illegible] godt. — — —

Men Skade er det dog, at jeg [illegible] e den ydre Kuppel paa St. Peter [illegible] umper den ene Dag, og 790 Lygter den anden. [illegible] n Girandola'en fra Engelsborg, hele [illegible] 4500 Raketter! De gjentage [illegible] ne kolossale Opmindelse [illegible] — [illegible] l Aquila [illegible]

Rupe Tarpejo d. 4de Apr. 1850.

En Dag i Begyndelsen af mit Ophold her i Rom kom vor Konsul, Hr Ridder Bravo, op at aflægge mig et Besøg. Da han var ved at gaae, yttrede han, at der i det Huus, jeg beboede, oftere var skeet Indbrud, og at han derfor vilde tilraade mig, ei at beholde for mange Penge hos mig, men heller overgive ham dem til Forvaring.

Tilbudet var forbindtligt; men da jeg ikke førte flere rede Penge med mig, end der rimeligviis vilde gaae med i Rom, ønskede jeg ikke at volde Uleilighed, men udtalte min Tak med Tilføiende, at de faa Penge, jeg kunde lægge hen, skulde jeg nok hitte paa at forvare selv.

En af de følgende Dage omsatte jeg den største Deel af mine Guldpenge i Sedler; nu gjaldt det altsaa om at finde et godt Gjemmested.

Jeg tiltroer mig selv ikke stor praktisk Opfindsomhed; dog forekom det mig, som om jeg ved denne Leilighed havde tvende glimrende Indfald.

Sedlerne forvarede jeg i en gammel pjaltet Bog, hvilken jeg derpaa puttede ind i en Stabel af andre Bøger, som stod paa min Kommode. — Den, der søgte mine Penge, vilde rimeligviis ikke søge dem her.

Guldstykkerne, en 12—14 Stykker, lagde jeg enkeltviis ind i et Stykke Papiir, og gjemte dem tilligemed mit Kreditiv — under en lille Skuffe i mit Toiletbord.

Nu var jeg ganske rolig, og tænkte ikke videre paa den Ting. Mit Forraad af Sedler skjænkede jeg af og til min Opmærksomhed, — saa længe, indtil der ikke var mere at hente.

Da jeg atter trængte til Penge, var Bogen tom. Dog herover forskrækkedes jeg ingenlunde; jeg vidste ret vel, at jeg selv havde hentet, hvad der var. Nu maatte altsaa Guldstykkerne for en Dag.

Men dem havde jeg ikke tænkt paa, siden jeg forvarede dem; siden hiin Tid var der forløbet et heelt Fjerdingaar. I dette lange Tidsrum havde jeg været sysselsat paa en saa mangfoldig og levende Maade i Aandens Tjeneste, at jeg kun havde havt liden, alene den allernødvendigste Opmærksomhed tilovers for de reent materielle Livsfordringer. — Vil De da undre Dem over, at jeg ikke længer eiede den fjerneste Forestilling om, hvor Pengene vare gjemte?

Nu kom jeg selv paa den allerynkeligste Maade til at levere Beviset for det glimrende, det geniale i min Opfindsomhed. Jeg ledte med en Iver, der skal søge sin lige; — jeg har for Skik, aldrig at gjøre noget halvt. Intet Rum i det hele Værelse blev overseet; enhver Gjenstand blev undersøgt, vendt og dreiet. De veed, hvorledes det gaaer til under slige Omstændigheder; — for ikke at lade noget uprøvet, søger man selv paa de allerurimeligste Steder, saa at man stundom maa lee af sig selv. Saaledes gik det ogsaa mig; jeg begik Urimeligheder, lo og ærgrede mig.

Men kun lidet hjalp det altsammen. Pengene fandtes ikke, og jeg maatte **nolens — volens** slaae mig tilro. Fatalt var det; snart skulde jeg reise, for Dieblikket trængte jeg til Penge, — og saa det vigtige Papiir, Kreditivet!

Men — jeg maatte slaae mig tiltaals, og vente paa en Indskydelse, — ligesaa genial som den, jeg havde havt, da jeg forvarede Pengene. Jeg laante mig frem, og lod Fuglen flyve for det første.

— — Kort at fortælle, Indskydelsen fik jeg virkelig en af de følgende Dage; og det var visselig heldigt. Jeg sad paa min Kanapee og mønstrede Gjenstandene rundt omkring i Erindringen om min forsvundne Skat. Da faldt det mig ind, ad methodisk,

logisk Vei at løse Trylleriet, idet jeg satte mig tilbage i hiin Tankegang, som havde betinget Valget af mit Gjemmested. Jeg spurgte mig selv: — Hvor vilde Du nu gjemme Dine Penge, — hvis Du havde dem? — Med et Suk svarede jeg mig selv: — Der, hvor Tyven mindst kunde vente at finde dem. —

— Men hvilket er vel dette Sted? —

— Det er det modsatte af det, hvor han først vilde søge dem. —

— Nuvel, hvor vilde han vel først og fremmest søge dem? —

— Jeg tænker, i Skufferne, eftersom Værelset ikke indeholder hverken Pult eller Chatol. —

— Vel svaret; — men — — hvad er da vel det modsatte af Skufferne?

Her blev jeg mig selv Svaret skyldig.

Men pludselig gik der et Lys op for mig. — I Skufferne, i Skufferne! — Det modsatte maatte aabenbart være — under Skufferne!

Under Skuffen fandt jeg ogsaa igjen mine Penge i god Behold.

Saaledes endte Eventyret, — eller rettere Intrigen, som jeg havde gjennemført med mig selv indenfor lukte Døre. En deus ex machina bragte Løsningen tilveie til alle Parters Tilfredshed. Jeg siger:

alle Parter; thi aabenbart findes der tre Personer: Jfr. pecunia, Tyven og den bestjaalne unge Herre. Tyven maatte gaae i sig selv og love at forbedre sig; de to andre fik hinanden, — som Skik og Brug er i alle Komedier.

Naar jeg træffer sammen med min muntre Pariser, faaer jeg gjerne en eller anden kurios Historie at høre.

Idag gik vi sammen igjennem Trastevere. — Veed De vel, hvad det er for et stort Huus? — spurgte han.

Jeg maatte benægte det.

— Det er Opfostringshuset. Den priselige Skik at udsætte Børn har i Rom bedre end noget andet Sted, — jeg undtager naturligviis min Fødestad Paris — holdt sig redlige fra de gode gamle Tider, og det offentlige gjør sit bedste for at den ikke skal uddøe. At bringe Børnene til Verden, det er den enkeltes Sag; at forsørge dem, det er Statens.

— Denne Anstalt optager aarlig omtrent 800 Hittebørn; den kan forsørge indtil 30,000; — det er et stort Tal; jeg beder Dem, ikke at faae det i Vrangstruben. — Drengene kunne blive der indtil deres Konfirmation, men Pigerne, om de ville, endog hele deres

Levetid. De blive da anvendte ved Børnenes Pleie og Opdragelse. Men de kunne forlade Stiftelsen, naar de selv ville. Mange blive gifte derfra; thi det offentlige knytter en lille Medgift til deres Besiddelse. For Mænd af Arbeidsklassen, der i Konen ikke søge andet end en Deeltagerinde i Livets Møisommeligheder, har denne Medgift noget yderst fristende. Her er naturligviis al Sjæleharmoni, endog alt Bekjendtskab overflødigt. Naar en Mand faaer Lyst til at gifte sig, indfinder han sig paa Stiftelsen; de unge, eller vel rettere de giftelystne Piger blive opstillede i en Række, og Manden gaaer fra en til en anden, og seer sig godt for, indtil det synes ham, at han har fundet den rette. Hun bliver saa den lykkelige. Det er et Slags Slavemarked, men i al Tugt og Ære, thi Vielsen følger jo ovenpaa. I vore egne Saloner kjende vi noget lignende; men det gaaer rigtignok til paa en langt finere Maade.

— Nu troer De vist, at min Historie er ude; nei, nu begynder den først.

— Forrige Aar kom to Bønder fra Kampagnen, Naboer og gode Venner, ind til Byen for at hente sig en Medgift — og en Kone. Naar De gaaer ind til Hertug Torlonia og forlanger et Dusin Cigarer eller et halvt libra Ollandine, saa faaer De det uden

alle Parter; thi aabenbart findes der tre Personer: Jfr. pecunia, Tyven og den bestjaalne unge Herre. Tyven maatte gaae i sig selv og love at forbedre sig; de to andre fik hinanden, — som Skik og Brug er i alle Komedier.

Naar jeg træffer sammen med min muntre Pariser, faaer jeg gjerne en eller anden curiøs Historie at høre.

Idag gik vi sammen igjennem Trastevere. — Veed De vel, hvad det er for et stort Huus? — spurgte han.

Jeg maatte benægte det.

— Det er Opfostringshuset. Den priselige Skik at udsætte Børn har i Rom bedre end noget andet Sted, — jeg undtager naturligviis min Fødestad Paris — holdt sig vedlige fra de gode gamle Tider, og det offentlige gjør sit bedste for at den ikke skal uddøe. At bringe Børnene til Verden, det er den enkeltes Sag; at forsørge dem, det er Statens.

— Denne Anstalt optager aarlig omtrent 800 Hittebørn; den kan forsørge indtil 30,000; — det er et stort Tal; jeg beder Dem, ikke at faae det i Vrangstruben. — Drengene kunne blive der indtil deres Konfirmation, men Pigerne, om de ville, endog hele deres

Levetid. De blive da anvendte ved Børnenes Pleie og Opdragelse. Men de kunne forlade Stiftelsen, naar de selv ville. Mange blive gifte derfra; thi det offentlige knytter en lille Medgift til deres Besiddelse. For Mænd af Arbeidsklassen, der i Konen ikke søge andet end en Deeltagerinde i Livets Møisommeligheder, har denne Medgift noget yderst fristende. Her er naturligviis al Sjæleharmoni, endog alt Bekjendtskab overflødigt. Naar en Mand faaer Lyst til at gifte sig, indfinder han sig paa Stiftelsen; de unge, eller vel rettere de giftelystne Piger blive opstillede i en Række, og Manden gaaer fra en til en anden, og seer sig godt for, indtil det synes ham, at han har fundet den rette. Hun bliver saa den lykkelige. Det er et Slags Slavemarked, men i al Tugt og Ære, thi Vielsen følger jo ovenpaa. I vore egne Saloner kjende vi noget lignende; men det gaaer rigtignok til paa en langt finere Maade.

— Nu troer De vist, at min Historie er ude; nei, nu begynder den først.

— Forrige Aar kom to Bønder fra Kampagnen, Naboer og gode Venner, ind til Byen for at hente sig en Medgift — og en Kone. Naar De gaaer ind til Hertug Torlonia og forlanger et Dusin Cigarer eller et halvt **libra Ollandine**, saa faaer De det uden

Omstændigheder. Ganske saaledes gaaer det til i Hittebørns-Huset; naar man forlanger en Kone, faaer man strax en. Og ligesom man hos Torlonia faaer en heel Kasse Cigarer til Udvalg, saaledes faaer man her Valget imellem en halv eller en heel Skok Fruentimmer. Den eneste Forskjel er, at man hos Torlonia maa betale, hvad man faaer, men paa Opfostrings-Huset faaer Penge til oven i Kjøbet. — Kort at fortælle, de to Bønder fik hver sin Kone, og begave sig ufortøvet paa Tilbageveien.

— I god Mag vandrede de over den vide Kampagne; deres Livsledsagerinder — ledsagede dem naturligviis. Da de ikke havde andet at bestille, klingrede de med Pengene i deres Lomme og betragtede de unge Damer, og saaledes gik Tiden og Kampagnen. Men altsom de klingrede og betragtede, gik det op for dem begge, at de igrunden syntes bedst om hinandens Koner.

— Dette vilde have givet enhver anden noget at tænke paa, men ikke vore af fri Natur og borneret Raahed sammensatte Kampagnebønder. Der existerede intet Bekjendtskab mellem dem og deres Koner, ingen reel Forpligtelse, overhovedet slet ingen Forbindelse — uden den kirkelig ceremonielle, — hvad var da naturligere end at de byttede itide?

— Som tænkt, saa gjort. Og ikke fortrøde de

dette Mageskifte; thi de levede overmaade lykkelig med — hinandens Koner.

— Nu maa De vide, at Opfostringshuset ikke alene udreder en Medgift, men ogsaa betaler en Præmie for Ægteskabets førstefødte Barn.

— For fjorten Dage siden kom vor ene Kampagnebonde til Byen i et overmaade vigtigt Ærinde. Han havde at bestille paa Opfostringshuset. Tillidsfuld ringede han paa; man lukkede op og spurgte, hvad han vilde. Med vigtige Gebærder og med inderlig Selvtilfredshed fortalte han da, at hans Kone havde faaet en Søn, og at han kom for at hente Præmien.

— Vær saa god at træde ind, — heed det: — og sig os saa din Kones Nummer og Navn; vi ville da slaae op i Stiftelsens Protokol. —

— Protokollen blev spurgt tilraads, og da viste det sig til stor Forfærdelse for de fromme Fædre, at Bonden anmeldte en Søn, som havde en fremmed Mands Kone til Moder. — — —

— Begge Bønder ere fængslede; man vil vel lære dem at respektere Sakramentet. — Men sligt kommer der ud af deslige Handeler. Sakramentet skal hellige den bestaaende Forbindelse; i og for sig selv kan den ingen virkelig Magt tilveiebringe. — De kan see, jeg er en Filosof som den bedste. —

Det indrømmede jeg ham. Men for mig var dette ingenlunde nogen lystig Historie, uagtet det komiske deri. Dette herlige Folkeslag lider under — man kan ikke sige: Fordærvelse, — men under en moralsk Slaphed, som det hierarkiske Uvæsen bærer hele Ansvaret for.

Og dette Uvæsen har Pave Pius IX i disse Dage paany støttet ved uhyre Laan, som det arme mishandlede Folk skal arbeide sig tildøde under. Republiken var et dødfødt Barn. Naar vil da engang Romeren ringe paa hos Kleresiet og forlange Friheden som Præmie for et fuldbaaret Foster?

Endnu aldrig har jeg følt mig saa angreben efter min lange Formiddagsudflugt som idag. Jeg har faaet et ret tydeligt Begreb om, hvorledes det maa være at spadsere omkring i Afrikas Sandørkener. Der blæser en voldsom Sirokko; i Hvirvler farer den frem og næsten kvæler Aandedrættet i Ens Bryst; den oprører det tørre Støv og fører det med sig gjennem Luften i tykke Skyer. Øine, Næse og Mund blive fulde af det fine Støv; man maa kæmpe sig frem, og Lemmerne ere ligesom opløste af Mathed.

Allerede i længere Tid havde jeg foresat mig at

besøge **la Farnesina**, en Villa, som i sin Tid tilhørte en af Rafaels fortrolige Venner, som nu tilhører Kongen af Neapel. Her findes de berømte Freskoer efter Rafaels Tegninger, som fremstille Eros' og Psyches Historie. Emnet er deiligt, — det er udført med aandrig Naivitet; men dog modtager man Indtrykket af, at Rafael her ikke ganske har været sin høie Opgave voxen. Til at fremstille denne Sjælehistorie paa en aldeles tilfredsstillende Maade under Billedets Form, hører der hiin simple og rene, ophøiet-ideale Stiil, som levede og aandede i den græske Kunsts Fuldendelses-Periode. I Behandlingen af religiøse Emner formaaer Rafael at hæve sig til et adæquat Standpunkt; i Behandlingen af klassisk-mythiske synker han uagtet sin ideale Tendents ned til det naturlige og reent menneskelige. Vistnok er han ogsaa deilig heri; men Kunstens Koryfee, den beundrede Rafael maa ikke søges i disse Værker.

I **la Farnesina** findes et Maleri af en anden Mester, der kun har efterladt sig faa Værker i Rom, af Giovanni Razzi, almindelig kaldet Sodoma, Rafaels Samtidige. I Siena findes hans egentlige Virkekreds, og her har jeg lært at beundre ham, forend jeg lærte at kjende Rafael. Dette Billed forestiller Alexanders og Roxanes Bryllup. Det er gjennemført med en saa

aandrig Idealitet, med en saa stor poetisk Dybde, — der er en saadan Rigdom og Eenhed i dette Maleri, at Sjælen umiddelbart fyldes uden al Reflexion. Det fremviser vistnok mindre fri Ynde og mindre teknisk Fuldkommenhed end Rafaels Malerier; men dog maa, i det mindste for almindelige Beskuere, — til hvilken Klasse jeg henhører, — Rafael paa dette Sted træde i Skygge for Sodoma. Denne Roes er imidlertid kun relativ; i den første Sal af Vatikanets Malerisamling eller i Stanzerne vilde Roxanes Bryllup vel neppe tage sig saa fordeelagtig ud.

— See ret paa dette Huus! — yttrede min Ledsager, da vi paa Tilbageveien fra Trastevere nærmede os ponte Sisto.

Vi stode foran en ældgammel, kun ved idelig Repartur sammenholdt Bygning. Den gjorde et eiendommelig interessant Indtryk ved paa levende Maade at minde om den gode gamle Middelalder.

— Her fandt Rafael sin — **bella Fornarina**, — det er hendes Fædrehuus. —

Denne Oplysning gjorde naturligviis Bygningen endnu mere interessant, — endskjøndt jeg i Rom havde faaet Afsmag for **la bella Fornarina**, omtrent i samme Forhold, som jeg havde faaet Smag for Rafael.

I Florents havde jeg seet hendes deilige Portræt, med kjærlig Haand malet af Rafael selv; her pranger hun i den fuldendte Kvindes hele aandfulde og rene Pragt. I Rafaels berømte Madonna della Seggiola havde jeg opdaget hendes forklarede Træk. Jeg kjender kun lidet til Forholdet mellem Rafael og hans bella; men igjennem disse to Billeder var det gaaet op for mig i klar og fyldig Poesi.

Her i Rom findes der ogsaa Billeder af la bella Fornarina; jeg har vist seet 4—5 Stykker. I palazzo Barberini findes det bedste, der efter Sigende skal være malet af Rafael selv; de øvrige betegnes som Kopier af Giulio Romano, hans Discipel.

Men denne Fornarina er ikke den florentinske. Hun er her fremstillet halv nøgen og har ganske tabt sin Skjønheds ædle Blomst. Hun er betydelig ældre, — Lidenskaberne have overmodnet hende, — — hun har et næsten frækt Udseende.

Mon ikke Giulio Romano skulde have malet alle disse Billeder selv, han eller igjen hans Disciple? Et dunkelt Sagn her paa Stedet melder om, at Rafael testamenterede sin kjæreste Discipel sine Pensler og sin — bella Fornarina! — —

I en af de snevre Gader i Nærheden af Maria

della Pace — den Kirke, hvori Rafaels Sibyller findes, — standsede jeg af mig selv udenfor et Huus af en høist mærkværdig Bygning. Det stammede øiensynlig fra det første Aarhundrede af den moderne Tid, opført af Kvadere, i en simpel, men ædel Stiil, med en Fasthed, som syntes at kunne trodse Aartusinder. De tre svundne Aarhundreder vare gledne det næsten sporløst forbi. Ved nøiere Betragtning opdagede jeg en Indskrift, der som en Frise indtog hele Husets Brede; heri fandt jeg et ikke uvæsentligt Bidrag til Husets Historie.

Petrus Turchi ab epistolis apostol. scribendis dictandisque hanc ædem fecit. 15 —** P. T. fandt Midler til at opføre dette Huus ved at skrive og diktere apostoliske Breve. —

Nu, dette Brevskriveri har visselig betalt sig; thi sligt et Palads opføres ikke for intet. Men et naivt Indfald er det, saaledes at angive Kilden til sin Rigdom. Sign. P. T. har derved ligesom stillet sin Patron, den hellige Fader i Gabestokken; — — hvad maa der være gaaet med, naar alene en Sekretær har kunnet trække slige Midler til sig?

En underlig Skik existerer her i Fasten, naturligviis imellem utallige andre. De høiere Adelige, især

Principer og Hertuger, separere sig en vis Tid af Fasten fra deres Gemalinder, i Fornægtelse af alle Kjødets Begjærligheder; Ægteparret lever da adskilt i respektive Klostre tre til fire Uger. — De stemple derved selv deres Ægteskab til en Afskyelighed. Aanden er det, der levendegjør; Kjødet gavner intet.

Da jeg langsomt slæbte mig hjem fra Middagsspiisningen med Sirokkoen i alle Lemmer, standsede jeg trende Gange for at læse tre heist mærkværdige Plakater. Den første indeholdt et forfærdeligt Opraab til de ugudelige, det vil sige dem, der have faaet en lykkelig Anelse om deres frie Menneskeværdighed i Aand og Sandhed.

Bestemmiatori!
— Orrendo nome!
Voi bestemmiate quel Dio,
che vi creò, vi ha redenti,
vi conserva!
Bestemmiatori!
— nome esecrabile!
Nel momento stesso delle vostre
Bestemmie,
voi potete precipitare nel inferno!

[illegible]!

Penaateci, pentitevi!

[illegible]

Jutthalli:

[illegible]

della Commissione governatoria del Stato.

La providenza divina, dopo aver redon[illegible] to agli stati della S. Sede col mezzo delle va[illegible] lorose armate Catt[illegible] [illegible]e, che era sta[illegible] to turbato e sco[illegible] [illegible]abili eccessi

d'una insurrezione funesta, — oggi si degna compiere l'opera del alto suo favore con render il Sommo Pontefice alla generale espettazione dei divoti sudditi suoi, i quali vedeano con dolore prolungarsi gli amari giorni della violente separazione, mentre era non meno a lui di vivo cordaglio il rimanere si lungo tempo diviso dagli amati suoi figli.

— — — — —

I Oversættelse:

Bekjendtgjørelse

fra Statens Bestyrelsescommission.

Efter at det guddommelige Forsyn ved Hjælp af de tappre katholske Armeer i den hellige Stols Lande har gjenoprettet Ordenen, som var bleven forstyrret og tilintetgjort ved et fordærveligt Oprørs beklagelige Udskeielser, — fuldender det nu i Mildhed sin høie Raades Værk, ved at føre Kirkens Overhoved tilbage i sine fromme Undersaatters Arme. Med Smerte saae de den voldsomme Skilsmisses bittre Dage forlænges, medens det paa samme Tid ikke mindre dybt smertede ham, saa lang Tid at være adskilt fra sine kjære Børn.

Slutningen af Bekjendtgjørelsen udtalte den sikkre Forv[illegible]ning, at Byens Borgere vilde gjøre alt muligt

Bestemmiatori!

Pensateci, pentitevi!!

Slige Ord er der Kraft i! Kirken tager Bussemanden frem for at skræmme sine Børn; hvad bryder den sig om at træde al Fornuft under Fødder, naar den blot skaffer sig Lydighed! Den vil heller herske over umælende, end sideordne sig den sunde Forstand. Men de romerske Kristne ere ikke Børn længer; et stort Spørgsmaal er det, om de ville lade sig skræmme.

Plakaten lyder saaledes i Oversættelse:

Gudsbespottere! Forfærdelige Navn! — I spotte den Gud, der har skabt, der har frelst, — der bevarer eder! — Gudsbespottere! Forbandede Navn! — I samme Dieblik, som I spotte Gud, kunne I styrte paa Hovedet ned i Helvede! — Gudsbespottere! Overveier vore Ord! — Gaaer i eder selv!

Den anden Plakat havde et ikke mindre vigtigt Indhold:

Notificatione

della Commissione governatoria del Stato.

La providenza divina, dopo aver redonato agli stati della S. Sede col mezzo delle valorose armate Cattoliche, l'ordine, che era stato turbato e sconvulto dai deplorabili eccessi

d'una insurrezione funesta, — **oggi** si **degna** compiere l'opera del alto suo favore con render il **Sommo Pontefice** alla generale espettazione dei divoti sudditi suoi, i quali vedeanò con dolore prolungarsi gli amari giorni della violente separazione, mentrè era non meno a **lui** di vivo cordaglio il rimanere si lungo tempo diviso dagli amati suoi figli.

— — — — —

I Oversættelse:

Bekjendtgjørelse

fra Statens Bestyrelsescommission.

Efter at det guddommelige Forsyn ved Hjælp af de tappre katholske Armeer i den hellige Stols Lande har gjenoprettet Ordenen, som var bleven forstyrret og tilintetgjort ved et fordærveligt Oprørs beklagelige Udskeielser, — fuldender det nu i Miskundhed sin høie Naades Værk, ved at føre **Kirkens Overhoved** tilbage i sine fromme Undersaatters Arme. Med Smerte saae de den voldsomme Skilsmisses bittre Dage forlænges, medens det paa samme Tid ikke mindre dybt smertede **ham**, saa lang Tid at være adskilt fra sine kjære Børn.

Slutningen af Bekjendtgjørelsen udtalte den sikkre Forudsætning, at Byens Borgere vilde gjøre alt muligt

for ved en festlig Modtagelse at tilkjendegive deres Glæde og Taknemlighed.

Den tredie Plakat var udstedt af

La Commissione Provisoria Municipale — ai Romani!

Den indeholdt en indtrængende Opfordring til Borgerne, — til at paaskjønne denne Begivenhed, der var en af de lykkeligste i Roms Historie, idet de samdrægtig hen-vendte hele deres Øn paa festlige Tilberedelser.

Slutningen lød saaledes:

Festeggiate, o cittadini, così fortunato evento! Vincite la gioja delle altre città! Poichè il ritorno del Sovrano Pontefice darà riposo ai vostri desiderii, e sarà pegno indubitato di verace prosperità!

Principe Odescalchi
&c. &c. &c.

I Oversættelse:

Festligholder altsaa, o Borgere, en saa lykkelig Begivenhed! Seirer i Kappestriden med de øvrige Byer! Hs. Hellighed, eders Fyrstes Tilbagekomst skal jo krone alle eders Ønsker, være et sikkert Pant paa sand Lyksalighed!

I disse Opmuntringer har man paa en næsten komisk Maade ganske ufrivillig udtrykt Bevidsthe-

den om den sande Tingenes Tilstand, Folkets heelt uvillige Stemning. Man har anstrengt sig over Evne for at gjøre Romerne deres Lykke begribelig; Anstrengelserne vilde kun vække Spot og Harme.

Vistnok har Paven sit Parti her i Rom, og det endda ikke saa lidet, nemlig i alle dem, der ubekjendte med Ideen og ubekymrede for den almindelige Velfærd alene tage Hensyn til deres egne øieblikkelige Interesser: — alleslags Handlende, navnlig Kunst-Handlende, Kunstnere, der møisommelig maa leve af deres Arbeider, Udleiere af Værelser, Restauranter og Hotelværter, Kustoder og Leietjenere. Præsteskabet, Munkestanden og den store Skare af pavelige Embedsmænd og Betjente vil jeg slet ikke tale om; disse ere nu engang paa absolut Maade knyttede til Pavens Existents. At mange høiadelige Familier hænge ved den pavelige Stol, er ligeledes en Selvfølge; enten frygte de for Demokratiet, og de have vel Grund dertil, eller ogsaa ære de Slægtninge, som ere Hs. Helligheds Kreaturer, og hvis Fremtid er afhængig af hans Velgaaende. — Men iblandt det egentlige Folks saakaldte dannede Klasse findes der visselig ikkun faa, der ere hildede i en stupide Tro, at Statens og Folkets Velfærd beroer paa Hierarkiets velbefæstede Souverænitet.

Men, hvordan end Modtagelsen bliver, saa er det

dog nu utvivlsomt, at Paven endelig kommer. Vel tyve Gange har man loiet ham tilbage; man har flere Gange gjort allehaande Anstalter, ligesom for at lokke ham; — nu kommer han virkelig.

Han tager ind i Vatikanet, maaskee for at være i Nærheden af sit Engelsborg. Nu begriber jeg, hvorfor man har havt saa travlt i disse Dage med at bortrydde Gruset af trende Bygninger i Nærheden af Broen, som vare blevne skudte sammen af franske Kugler. Der har været 3—400 Vogne igang fra tidlig Morgen til sildig Aften; som ved et Underværk er allerede den store Plads bleven ryddelig. Det maatte ogsaa være ubehageligt for Hs. Hellighed, at see de faktiske Virkninger af sine trofaste Hjælperes — Tapperhed, — delle valorose armate Cattoliche!

I Karnevalet kunde efter Sigende enhver Stodder faae 3 paoli for at vise sig forklædt i Korsoen. Nu, tænker jeg, faae vi et nyt Karneval! Hvad er vel 3 paoli for Paven? — Han har jo laant — Gud veed, hvormange Millioner — til at bestride disse og lignende Omkostninger!

De maa ingenlunde troe, at jeg har glemt mit Løfte, engang ved Leilighed at føre Dem videre igjen-

nem Capitoliets Museum. Idag er Veiret klart og varmt; hvis De har Lyst, ville vi aflægge et Besøg derinde, kortere eller længere efter Omstændighederne. Naar Paven først har holdt sit Indtog i Rom, bliver der saa meget andet at tænke paa; den rolige, stille Nydelse af Fortiden vil i det mindste for nogle Uger kvæles af Nutidens bevægede og larmfulde Liv.

Fra Galleriet træde vi ind i Salen med Keiserbusterne. Ikke sandt, man føler sig heelt underlig tilmode imellem denne Mængde individuelt betydningsfulde Billeder? Her kan De læse Roms Historie, fra Kristi Fødsel indtil Rigets Undergang, uden Bogstaver, ja i en vis Forstand den hele Verdens Historie i dette lange Tidsrum.

De staaer foran August. Dette Hoved med de fine, paa klassisk Viis markerede Træk er et Billed af den personificerede Klogskab. Den Bemærkning er vist allerede ofte gjort, at August maa have havt paafaldende Liighed med Napoleon. Men dog er han ingenlunde denne Keisers Forbillede i historisk Betydning. August var alene Statsmand, Napoleon baade Helt og Statsmand. Uden Vanskelighed vil De ogsaa finde denne Væsensforskjel udtrykt i Busterne.

Livia Drusilla, Augusts anden Gemalinde, Tiberius' Moder, den rænkefulde Giftblanderske, findes

dog nu utvivlsomt, at Paven endelig kommer. Vel tyve Gange har man løiet ham tilbage; man har flere Gange gjort allehaande Anstalter, ligesom for at lokke ham; — nu kommer han virkelig.

Han tager ind i Vatikanet, maaskee for at være i Nærheden af sit Engelsborg. Nu begriber jeg, hvorfor man har havt saa travlt i disse Dage med at bortrydde Gruset af trende Bygninger i Nærheden af Broen, som vare blevne skudte sammen af franske Kugler. Der har været 3—400 Vogne igang fra tidlig Morgen til sildig Aften; som ved et Underværk er allerede den store Plads bleven ryddelig. Det maatte ogsaa være ubehageligt for Hs. Hellighed, at see de faktiske Virkninger af sine trofaste Hjælperes — Tapperhed, — delle valorose armate Cattoliche!

I Karnevalet kunde efter Sigende enhver Stodder faae 3 paoli for at vise sig forklædt i Korsoen. Nu, tænker jeg, faae vi et nyt Karneval! Hvad er vel 3 paoli for Paven? — Han har jo laant — Gud veed, hvormange Millioner — til at bestride disse og lignende Omkostninger!

De maa ingenlunde troe, at jeg har glemt mit Løfte, engang ved Leilighed at føre Dem videre igjen-

nem Capitoliets Museum. Idag er Veiret klart og varmt; hvis De har Lyst, ville vi aflægge et Besøg derinde, kortere eller længere efter Omstændighederne. Naar Paven først har holdt sit Indtog i Rom, bliver der saa meget andet at tænke paa; den rolige, stille Nydelse af Fortiden vil i det mindste for nogle Uger kvæles af Nutidens bevægede og larmfulde Liv.

Fra Galleriet træde vi ind i Salen med Keiserbusterne. Ikke sandt, man føler sig heelt underlig tilmode imellem denne Mængde individuelt betydningsfulde Billeder? Her kan De læse Roms Historie, fra Kristi Fødsel indtil Rigets Undergang, uden Bogstaver, ja i en vis Forstand den hele Verdens Historie i dette lange Tidsrum.

De staaer foran August. Dette Hoved med de fine, paa klassisk Viis markerede Træk er et Billed af den personificerede Klogskab. Den Bemærkning er vist allerede ofte gjort, at August maa have havt paafaldende Liighed med Napoleon. Men dog er han ingenlunde denne Keisers Forbillede i historisk Betydning. August var alene Statsmand, Napoleon baade Helt og Statsmand. Uden Vanskelighed vil De ogsaa finde denne Væsensforskjel udtrykt i Busterne.

Livia Drusilla, Augusts anden Gemalinde, Tiberius' Moder, den rænkefulde Giftblanderske, findes

her ikke. I Vatikanets Museum sees hendes Portrætstatue; det er et haardt og koldt, uagtet sin Skjønhed kun lidet frydefuldt Ansigt.

Denne Buste er meget sjelden; den fremstiller Marcellus, en Søn af Augustus' Søster Octavia, gift med Julia, Augustus' Datter af første Ægteskab. Han døde ung, begrædt af den barnløse Keiser og hele Folket, et Offer, det første, — som Livia bragte sin Søn Tiberius. Julia, den unge Enke, begravede med ham sin skjønne, lykkelige og skyldfri Ungdom.

Digteren Virgilius besang Marcellus' Minde; en Snees Linier blev af den taknemlige Keiser betalt med 10000 Rbd.

Kun faa Kvinders Skjæbne er gaaet mig saa nær til Hiertet som den arme Julias. Endnu forend hun havde udgrædt paa den elskede Marcellus' Grav, blev hun tvungen i Armene paa en ny Gemal, den aldrende Agrippa, hendes Faders Ven. Livia havede hende, og Augustus vilde see sin Slægt forplantet. Julia blev et beklageligt Offer for begges Stræbter. Da Agrippa var død, maatte hun, tvungen af Livias Rænker, hengive sig til Vellystningen og Niddingen Tiberius; hun var ikke langt fra at blive vanvittig. Hendes Hjerte var brudt, hendes Væsen forgiftet; af Fortvivlelse overgav hun sig til Beruselsen i et frit

sandseligt Liv — for at glemme sig selv. Hun tilhørte Tiberius; mishandlet var hendes Væsen iforveien, — nu var det vanhelliget! — Julia, Augustus' ædle og elskværdige Datter, var ikke mere.

Og alligevel maatte hun staae til Regnskab for hiin Personlighed, som man med grusom Haand havde dræbt i hende. Hun blev af sin Fader forviist til en øde Øe ved Kampaniens Kyst; hendes Gemal lod hende saa godt som sulte ihjel. — Arme Julia!

Denne Buste med det uhyggelige Udtryk, hvori Wellyst parrer sig med Ondskab, forestiller Tiberius. Det var ham, der, hele Verdens Herre, afspærrede sig fra Alverden paa den lille Øe Capri — for tilgavns at nyde Livet. — —

De staaer foran hans Broder Drusus den ældre, formælet med Marcels Søster, den herlige Antonia. Hvor forskjelligt er ikke dette Ansigt fra Broderens? Han var født Kriger og Feltherre: Germanerne maatte sande hans Tapperhed og strategiske Talent. — Livia opoffrede denne sin brave Søn — for Uhyret, den ene elskede Tiberius; Gift bortryddede ham midt paa hans Heltebane. I Claudius efterlod han Fædrelandet en fordærvelig Arv.

Meget forskjellig fra denne Drusus var Drusus den yngre, Tiberius' Søn. Han fortjente ikke at

leve; Sejan, Tiberius' Yndling, ryddede ham afveien — for at faae hans Gemalinde Livia; — hendes Gunst eiede han iforveien. —

De er utaalmodig efter at erfare, hvem det betydeligste Stykke i hele denne Samling skal forestille, en i siddende Stilling hvilende Statue i fuld Legemsstørrelse. — De skal snart blive tilfredsstillet. Det er en Kvinde, der er ude over sit Livs Foraar og første Sommer; men skjøn er hun endnu. Hvor ædle ere ikke disse Træk, hvilket Udtryk ligger der ikke i dette himmelvendte Blik, og hvor frit og yndefuldt hviler hun ikke i Stolen! Det er et Kunstværk af fortræffelig Stiil, endskjøndt ikkun lidet udført. Det skal forestille Agrippina den ældre, Germanicus' Gemalinde. Jeg siger skal; thi jeg tør ikke indestaae derfor. I Vatikanets Museum findes der Buster af denne ædle Romerinde, som ikkun svagt minde om disse Træk; rigtignok fremstille disse hende i en mere fremrykket Alder.

Germanicus var en Søn af den ældre Drusus og Antonia, en Broder til Claudius. Sit berømmelige Navn fik han ved sine Bedrifter i Germanien; Drusus-Buen, som endnu findes indenfor **porta S Sebastiano**, minder om hans Triumftog, der forherligedes af en Mængde ædle Fanger, hvoriblandt Hermans

ædle og høihjertede Gemalinde Thusnelda. Men Tiberius betragtede sin Brodersøns Triumf med onde Blikke. Han blev sendt til Asien, og der kort efter forgiven. Den trofaste, utrøstelige Agrippina bragte hans Støv tilbage til Europa i en Guldurne.

Erindrer De Agrippinas videre Historie? Hun blev forviist til Øen Pandataria, hvor hun hungrede sig selv ihjel. Hendes ældre Søn opholdt Livet en halv Snees Dage ved de Urter, hvormed hans Madratse var stoppet. — Hendes yngre Søn hed Cajus med Tilnavnet Caligula, senere Keiser; hendes Datter Agrippina ægtede først Domitius Ahenobarbus, ved hvem hun blev Moder til Nero, og senere sin Farbroder, Keiser Claudius.

Et ganske eiendommeligt Slægtsmærke fremvise disse Buster af Roms første Keisere. See blot, hvor langt Haaret er voxet dem ned ad Nakken! Er det maaskee et Tegn paa den dyriske Livsfylde, hvilken disse Mennesker have besiddet i saa overordentlig en Grad? Det seer ganske forunderlig ud; jeg veed ikke, at jeg har seet noget lignende hos den nulevende Slægt.

C a j u s C a l i g u l a viser sig strax at være af Racen. Han var unægtelig snarere et rasende Dyr end et fornuftigt Menneske. Der fortælles, at han fra Begyndelsen havde været en ganske anden; efter en haard Syg-

dom var han bleven saa forandret, at man ikke kjendte ham igjen. Tiberius var uagtet sin raffinerede Nydelsessyge en fuldendt Gnier. Caligula elskede Guldet saa høit, at det var ham en Vellyst at vælte sig i Guldstykker; men de 90 Millioner Rbd., som Tiberius havde efterladt sig, satte han ikke destomindre overstyr i nogle faa Maaneder. Fordyb Dem ret i disse Træk! Meget andet, kun ikke Vanvidet lader sig efterspore deri. Og dog var han vanvittig til den Grad, at han indledede en Elskovsforstaaelse med Maanen, at han lod sig tilbede som en Gud, at han ansatte sig selv, sin Gemalinde og sin Hest som Præster ved sin egen Helligdom. Da hans elskede Søster Drusilla døde, lod han hende optage iblandt Gudbommene. — Græd man, blev man henrettet, fordi man syntes at misunde hende det forklarede Liv; græd man ikke, blev man ogsaa henrettet, fordi man syntes at glæde sig over hendes Bortgang fra Livet. — Men jeg maa afbryde mig selv; — sligt Vanvid bringer selv den klare Fornuft til at svimle! Vi maa gaae videre til Claudius.

Denne Buste vil forekomme Dem at have et heelt jammerligt Udtryk; den bærer ikke engang Præget af tyrisk Kraft som de øvrige. Og Claudius var i Virkeligheden ogsaa en ynkelig Personlighed, enfoldig, svag og pedantisk. Han affekterede Videnskabsmanden;

men kun en eneste Ting forstod han ret tilgavns: — at spille Tærninger. Imidlertid gad jeg nok have læst hans Autobiografi.

Deres Blik er allerede gledet over paa Fruentimmerbusten, som findes umiddelbart ved Siden. Det er deilige Træk, ikke sandt, yppig forførerisk til en vistnok ukjendt Grad? Hvilken Blødhed i denne Form, hvilket sandseligt Trylleri i dette Øie, i Mundens frivole Smiil! Men længe vil De ikke kunne holde ved at betragte dette Ansigt uden at føle inderlig Modbydelighed. Det er Messalina.

Ingen Lov var hellig for dette Fruentimmer, hverken guddommelige eller menneskelige. Den usle Claudius lod hende gaae sine egne Veie. Men endelig forekom det ham dog, som om hendes Frækhed gik for vidt. Engang, da hendes Gemal havde fjernet sig en 3—4 Miil fra Rom, holdt hun offentlig Bryllup med en ung Sprade, Cajus Celius, hvem hun havde tvunget til at skille sig fra sin Kone.

Da underskrev Claudius hendes Dødsdom.

Men nogle faa Dage efter spurgte den af Lærdom og Viin adspredte Claudius ved Middagstaflet, — hvorfor hans Gemalinde dog ikke indfandt sig? — —

Denne Kvindebuste, ikke mindre smuk, men ulige mindre yppig og mere aandfuld, vil fængsle Dem læn-

ger. Til den klassiske Skjønhed hørte en lav Pande. Hvor yndig bugte sig ikke de krusede Lokker om denne usædvanlig lave Pande! Trækkene ere blide, men tillige fine og karakteerfulde. Næsen bøier sig svagt, Munden er liden og svulmende, men tillige paa aandrig Maade tiltalende. I Øie og paa Læbe ligger der Smiil, men tillige Forstand, Alvor og Kraft. Dog læser man ikke den lidenskabelige Ærgjerrighed og Herskesyge i disse Træk; maaskee ligger det deri, at denne Buste fremstiller en endnu temmelig ung Personlighed. Det er Agrippina den yngre, en Datter af hiin ulykkelige Agrippina og Germanicus, — selv ulykkelig!

Man pleier i Almindelighed at stille Messalina og Agrippina ved Siden af hinanden, maaskee nærmest fordi de vare den samme Mands Gemalinder; men denne Sammenstilling er vistselig uretfærdig. Agrippina var i det mindste et Væsen; hun havde sit Livsformaal, og besad Klegt og Kraft til at gjennemføre de dertil knyttede Idrætter. Sin forfærdelige Skjæbne fortjente hun i alt Fald ikke; Gjengjældelsen skulde i det mindste ikke have rammet hende ved den Haand. —

Vil De ret betragte disse to Buster! De fremstille samme Person i forskjellige Aldere. Hvor blidt, uskyldigt og tillidvækkende er ikke dette første Billed! I det andet har den fra Aanden løsrevne Sandselighed

vundet sit fuldeste Udtryk i store, fyldig afrundede Former. I dette sidste Ansigt finder man intet Træk, hvortil Aanden kan knytte sig; det er haardt og koldt i al sin Yppighed og Storhed som den personificerede Naturkraft. Det er Nero. — Disse tvende Billeder repræsentere hans to Livsperioder; her seer De den Nero, som yttrede det Ønske, ikke at kunne skrive, da man forelagde ham en Dødsdom til Underskrift; her ved Siden af seer De hiin anden, som ønskede, at alle Roms Hoveder sade paa een Hals.

Denne Tyrehals indeslutter hiin kostbare Strube, der ved sine Triller tiltvang sig Beundring paa Theatrene i Rom, ved de høitidelige Lege i Olympia. Han var Verdens Keiser, men satte sin Forfængelighed i at kaldes Verdens første Sanger. Ved Sangen forherligede han sine Bedrifter. Da han havde antændt Rom paa alle fire Hjørner, besang han med Flammehavet for Øie Iliums Brand i høit begeistrede Toner. Endnu findes der en Taarnruin i Rom, som kaldes **il torre di Nerone**; Sagnet fortæller, at det var herfra, han nød det kostbare Skuespil. Taarnet er fra Middelalderen; Sagnet er fra Oldtiden. I en af det vatikanske Museums Sale findes en siddende Statue, som forestiller Nero under Skikkelse af Apollo Kitharoedos. Som Kunstværk

har denne Statue intet Værd; som historisk Monument er den uvurdeerlig.

Agrippinas klare, kraftige Villie var Sonnen snart iveien overalt. Han besluttede hendes Død. Først gjorde han Forsøg med at lade hende drukne; — den fattede, kraftige Kvinde svømmede iland. Men døe maatte hun; — han lod hende efterjage og dræbe som et vildt Dyr.

Nero var en Skurk, men en feig Skurk; han frygtede endog sin egen Skygge. Furierne forfulgte ham og holdt ham blodige Billeder for Øie Dag og Nat; hans blodige Rasen steg indtil Vanvid.

Han havde ikke engang Mod til at dræbe sig selv, da alt var tabt, — han, en Romer! En Slave maatte hjælpe ham med at støde Dolken i Struben. — —

Skulde De troe, at dette blide og aabne, skjønne Ansigt tilhørte Poppæa Sabina? Smuk var hun, og hun vidste det; for at vedligeholde sin fine og bløde Hud, badede hun sig daglig i Melken af femhundrede Aseninder. Hun var formælet med Otho, den samme, der efter Galbas Død optraadte som Keiser imod Vitellius. Otho, Neros Ven og Staldbroder, havde selv rost sin Gemalindes Skjønhed for Keiseren. Denne ubetimelige Aabenhjertighed maatte han haardt fortryde, da Nero hyldede hans Smag og tvang ham til at stille

sig ved den lovpriste Skjønhed. Poppæa blev Neros Elskerinde; ikke længe varede det imidlertid, forend hun gjorde Fordring paa en Gemalindes Værdighed. Nero var formælet, — med den lastefulde Messalinas dydige Datter, Octavia; men kun lidet agtede han baade Dyd og hellige Baand; han forskjød hende og lod hende siden myrde, ligesom han iforveien havde myrdet hendes Broder, Helten Britannicus.

Det romerske Senat, Folkets ærværdige Fædre, anstillede et Takoffer, da han havde bortryddet sin Gemalinde, ligesom det iforveien havde ønsket ham tillykke, da han havde faaet sin Moder taget af Dage.

Men ikke længe nød Poppæa sin Høihedѕ Lykke; Nero skaante ikke engang det, der besad hans fulde Tilbeilighed. Et Fodspark blandede sig engang i hans Ømhedstegn, og dræbte paa eengang den vordende Moder og Fosteret, som hun bar under Hjertet.

Den forladte Gemal, Otho, seer De her ved Siden af, et kraftigt Fysiognomi. Det var ham, der tog Livet af sig selv, fordi han ansaae sig for uværdig til at hans Venner skulde blode for ham i en tvivlsom Kamp. Han bragte Forsoning for et daadløst Liv ved en heroisk Død; — flere af hans Soldater kastede sig frivillig paa hans Baal.

Jeg behøver ikke at sige Dem Navnet paa denne

mæskede, under Vægten af sit Kjød aarkende Imperator! Der gives kun een Vitellius. At han levede for at æde, seer man let; men at han i tre Maaneder opaad 42 Millioner, overgaaer dog al Indbildningskraft. Imidlertid vil man dog nogenlunde kunne fatte sig deri, naar man som Bilag faaer den Oplysning, at en Ret Fugletunger — af lutter Sangfugle, tilføier Sagnet, — har kostet ham 25,000 Rbd., — at hans Indtog i Rom blev feiret med et Maaltid, hvorved der blev frembaaret alene 2000 forskjellige Retter Fisk.

I Vespasians Ansigt vil De finde Karakteren af den strenge Feltherre og den kloge, ufølsomme Statsmand. Jeg maa beundre hans Kraft; men aldrig kan jeg tilgive ham hans blodige Strenghed imod Gallus Sabinus. En Efterkommer af Julius Cæsar havde denne bragt Gallien i Oprør imod Vespasian. Totalt slagen flygtede han til en Hule, hvor han levede skjult i ni Aar, trøstet af sin ædle Hustru, Epponina, som i denne Elendighedens Bolig fødte og opdrog ham flere Børn. Endelig blev han opdaget. Vespasian var ufølsom for Mandens Elendighed, for Hustruens og Børnenes Fortvivlelse, og afsagde Dødsdommen. Tro heri som i alt fulgte Epponina sin Gemal ogsaa i Døden. — Sabinus' Liig blev henslængt paa Sukkenes Trappe;

hans Hund forlod ikke Stedet, men vogtede Liget, indtil Sorgen havde dræbt den.

Sonnen var Faderen meget uliig; her seer De den milde og følsomme Titus. Han har en Imperators Træk; men af hver en Mine fremlyser Mennesket.

Ja, De maa nok undre Dem over denne unge Dames Haarpynt! Kruset i uendelig fine Krøller er Forhaaret bragt i en Pølses Form over Panden og Tindingerne. Formodentlig er dette Haar laant. Parykker vare meget ibrug hos Damerne i Keisertiden. Barbarernes blonde Haar betaltes med en uhyre Priis. — Det er Titus' Datter, Julia. En lignende Opsats har Domitilla, som er fremstillet i hiin Buste tæt ved Siden af.

Her seer De den forstandige Vespasians Søn, den følsomme Titus' Broder, — Umennesket Domitian. Aldrig har nogen Spire i Naturen baaret tre saa vidt forskjellige Frugter. Der ligger ligesom en skummel Skygge over disse Træk, der varsler ilde, og i Virkeligheden, fordærveligt var ogsaa alene hans Blik. Enhver, som han viste udmærket Venlighed, kunde fatte sig paa Døden. Han legede med Menneskeliv som med Tærninger; hans Lune spillede Skjæbnens Rolle.

Maa jeg kalde Dem en af hans morsomste Historier iminde? — Engang indbød han nogle af de fornemste

Denne Buste med de kraftige Træk giver Dem Hadrians velltykkede Billed. Intet Under! Romerne bleve ifølge deres reale Aandsretning sande Mestere i at levere Portræter, og den græsk-romerske Kunst bar Blomst paa Hadrians Tid. De kjender naturligviis den vidtberømte Antinous, det mest fuldendte Kunstværk, som Rom har leveret. Det findes tæt her ved Siden af i næste Værelse; dog — De maa bie! — Arme Hadrian, at Du saa tidlig skulde miste Din Yndling! Du forgudede ham, — kun en usel Trøst! — Han var jo allerede forgudet, førend han døde. Og hvad hjalp det vel, at Himlen vandt, hvad Du tabte? — Antinous blev en ægyptisk Guddom; Hadrian balsamerede hans Liig med utandselige Taarer.

Hvor lunefuld er ikke Skjæbnen! Hadrian kunde barhovedet spadsere hele sit Rige igjennem, det vil sige, hele Verden rundt, uden at geraade i nogen Fare, — og han var nær bleven dræbt, da han en Dag vilde gaae over Gaardsrummet i sin Villa!

Denne Kvinde med det høie Diadem, med de blide, uskyldige Miner, er Hadrians Gemalinde, Julia Sabina. I Vatikanet findes hendes Statue; hun har ladet sig afbilde — under Venus's Skikkelse. Et gjennemsigtigt Klædebon, der slutter sig tæt til Lemmerne, bedækker, men ikke skjuler den yppige Form.

Hvilket Vanvid har grebet endog de ærbare romerske Fruentimmer! — Ude i Galleriet findes en anden indtil over Bæltestedet nøgen Venus-Statue; en aldrende romersk Matrone har ladet sig afbilde paa denne Maade. Tænk Dem! aldrende — nøgen — og med Paryk paa! — I Vatikanet findes flere lignende Statuer. Blandt andet har en gammel Dame ladet sig afbilde under denne Karakteer ovenpaa Laaget af sin Sarkofag. Hun hviler der halvnøgen, — naturligviis med ærbar Paryk paa det ærværdige Hoved. Det kan man kalde at holde fast paa Forfængeligheden indtil det sidste. Og hvilken Forfængelighed!

Her er Antonin og Faustina, elskværdige begge baade i Træk og Væsen. Jeg under dem deres Forgudelse, og tager min Hat af for deres Tempel paa forum **Romanum**. Her er Marcus Aurelius og Faustina den yngre, videre fremme Lucius Verus og hans Gemalinde Lucilla. Hiin Lucilla, om jeg tidligere og oftere har seet, kan ikke være L. Verus' Gemalinde; hun ligner slet ikke dette Billed.

Vi have naaet Commodus, eller Herkules-Commodus, som han selv fandt Behag i at kaldes. I Vatikanet findes han ogsaa fremstillet som Herkules. Han var i Virkeligheden ogsaa en Herkules, kun med den Forskjel, at hiin Jupiters Søn paa Skilleveien havde

valgt at følge Dyden, — han derimod havde foretrukket at følge Lasten. Kun liden Nytte havde hine filosofiske Breve været til, som hans Fader under meget Hovedbrud havde tilskrevet ham; Theorien i og for sig er en død Ting, og den Praxis, som Commodus af naturlig Drift havde valgt, stemmede ingenlunde med Theorien. Han kunde skyde hundrede indespærrede Løver paa een Dag, men ikke overvinde de beseirede Marcomanner. 730 Gange optraadte han offentlig som Gladiator, og lod sig for hver Gang udbetale 30000 Rbd. af Staten.

Kast Deres Blik paa dette blide og aabne, barnlige Kvindeansigt! — Det er Crispina, hans Gemalinde. Arme Crispina, — Du døde altfor seent, endskjøndt Du blev myrdet i din fagreste Vaar! Arme Lucilla, hvor inderlig maa ikke ogsaa Du have længtes efter Døden, forend Du modtog den af din Broders vanhellige, grusom-barmhjertige Haand.

Commodus blev paa sin Frilles Foranstaltning kvalt af Fægteren Narcissus. Det var hans sidste Gladiatorkamp.

Hans Rytterstatue findes i Vatikanet henstillet i Dyre-Salen; — der er den fuldkommen paa sin rette Plads.

Didius Julianus har maaskee været en dyg-

tig Guldsmed; men han var en ynkelig Keiser. I ethvert Tilfælde var han ingenlunde sin egen Lykkes Smed, da han kjøbte Keiserværdigheden. Septimius Severus her ved Siden af vidste bedre, hvad den var værd; han kjøbte den med Staal istedetfor Guld, og forkjøbte sig ikke. Men dette raa og haarde Krigeransigt kan ikke fængsle os længe. De vil spørge, hvorledes denne jomfruelig fine og sjælfuldt blide Kvinde, der i den følgende Buste fremstilles som hans Gemalinde, kunde passe til slig en Ægtefælle som S. Severus, — hvorledes hun kunde blive Moder til slig en Søn som Caracalla? — Det er Julia Pia, Septimius' anden Gemalinde; men hun er ikke Moder til Caracalla. Hun maatte offre den aldrende, raa Keiser sin friske, blide Ungdom; — var denne Tilskikkelse hende ikke haard nok?

Hos alle de øvrige Uhyrer, der beklædte Roms Trone, gjorde den dæmoniske Natur, gjorde Vanvidet sig gjældende i lavere eller høiere Grad; de rasede som glubende Dyr ligesom ifølge et Naturinstinkt. I Caracallas stumle Træk er Mennesket ikke heelt udslettet; der er netop Træk nok tilbage for at personliggjøre den selvbevidste Ondskab. Denne lave, rynkede Pande, disse stærkt fremtrædende, sammentrukne Øienbryn pønse paa Nederdrægtighed; det lille, dybtliggende

Pile gjennemborer allerede sit Offer; den fortrukne Mund udtaler med djævelsk Glæde den forfærdelige Dom.

Caracalla havde draget Sværdet mod sin egen Fader; for sin Faders Øine dræbte han dennes trofaste Venner; sin blide Broder myrdede han i sin Moders Arme.

Her seer De **Geta**, og troer at see Uskyldigheden selv. Geta var en anden Abel, ligesom Caracalla en anden Cain. —

Caracalla lod sin myrdede Broder optage iblandt Guddommene. — **Sit divus, dummodo non sit vivus!** — Lad ham kun længe nok være en Guddom, naar han blot ikke er levende! — Himlen undte han ham heel og holden, men end ikke den mindste Andeel i Verden; han lod hans Billed og hans Navn udslette paa alle offentlige Monumenter, for at end ikke det svageste Minde skulde vedligeholde sig om ham iblandt Menneskene.

Getas Buste er derfor meget sjelden; men endnu sjeldnere er dog **Heliogabals**. Sin første Ungdom havde han tilbragt som Solens Ypperstepræst i Emesa; han var ældgammel i enhver Udsvævelse, da han i sit fjortende Aar besteg Roms Throne. Kun fire Aar regjerede han, en Evighed for det Folk, der rasende son-

derhuggede hans Liig og tilintetgjorde ethvert Minde om ham.

Det er forunderligviis et blidt og aabent Ansigt. Synden har skrevet sine Træk deri; men aabenbart havde Naturen bestemt ham til noget bedre end at være Solens Præst og Caracallas Efterfølger. Saaledes saae han ud omtrent i sit 15de Aar; de følgende tre Aar, Resten af hans Liv, maa vistnok have forandret hans Udseende meget.

Bekrandset og kvindeklædt dandser han med smukke Drenge omkring Solens Vogn; Roms ædleste Jomfruer maa som Præstinder udføre Offrene.

Aldrig bar han nogen Klædning mere end eengang; Stierne, som hans Fod skulde betræde, lod han bestrøe med Guldstøv; sine Fiskeparke lod han fylde med Rosenvand, og sine Hunde fodre med Gaaselever.

Han var den høieste Guddoms Ypperstepræst; men intet var ham helligt. Med Frækhed betraadte han Vestas Tempel og slæbte den skjønneste af Præstinderne med sig. Aquilia Severa, — arme Mø! — Saa dog heller — levende begraves!

Endelig kom da Gjengjældelsen; Helidgabal blev dræbt — værgeløs ved sin Moders Bryst.

Dette letfærdige Ansigt tilhører Annia Fausti-

na, Heliogabals Gemalinde, det vil sige, en af de sex, som han havde i Løbet af fire Aar.

Denne Buste forestiller Alexander Severus, Heliogabals Fætter. Tidlig Modenhed knyttede sig til denne Slægt: Heliogabal modnedes tidlig til Uhyre, Alexander ligesaa tidlig til den ædle Mands Værdighed. Man læser det i disse Træk, uagtet Kunsten ingenlunde har været Naturen værdig. Streng var han, men streng imod sig selv som imod andre.

I Vatikanets Belvedere findes hans Gemalindes Portrætstatue. Hun er fremstillet som Venus i hele sin individuelle Naturlighed, med en kjælen Amor ved Siden. Paa Fodstykket læses: **Veneri felici sacrum Sallustia Barbia Orbiana dono dedit.** Denne Statue fandtes i Alexanders Nymphæum, hvis Ruiner endnu findes ved **porta maggiore.** Om Sallustia Barbia har været en god Hustru, veed jeg ikke; men en slet Venus er og bliver hun. For hans Dyders Skyld vil jeg tilgive Alexander Severus denne Daarskab.

A. S. havde regjeret 13 Aar og var kun 29 Aar gammel, da han — ogsaa han blev myrdet i sin Moders, Julia Mammæas Arme.

De er vel træt? — Nuvel, videre vil jeg ikke

føre Dem idag. Dog, førend vi forlade Salen, maa De dog lægge Mærke til tvende Basreliefs, som høre til de mest udmærkede, hvilke Oldtiden har efterladt os. Man kunde fristes til at stemme for, at de ere virkelig græske Arbeider.

Her seer De Endymions ungdommelig=herlige Skikkelse! Hans skjønne Lemmer ere opløste i den søde Søvn; Hovedet er sænket ned imod Brystet. Der kan neppe gives noget smukkere Udtryk for Hvilen og Slummeren. Diana seer man ikke, man føler hende. Læg blot Mærke til hans Hund! Den gjøer ad Maanen i Skyerne. I denne simple Antydning afslutter Billedet sig.

Ofte har De vistnok seet Perseus og Andromeda fremstillede, men sikkert aldrig paa saa skjøn en Maade som her. Uhyret er beseiret. Perseus har rakt Andromeda sin høire Haand, for at løse hende fra den skjæbnesvangre Klippe. Den venstre Haand holder han paa Ryggen, — naturligviis, — deri har han jo Medusahovedet. I Perseus seer De den fuldendte Heros, kraftig, slank og harmonisk skjøn; i Andromeda anskuer De det yndigste Billed af den herlig udviklede, rene Mø. Hvilken Fiinhed, hvilken Blufærdighed, hvilken Duft af lykkelig Anelse over disse Træk og disse Former!

Nu ringe alle Roms Klokker; veed De vel, hvad dette har at betyde? Pio nono holder jo idag sit Indtog i Rom — paa de gamle Cæsarers Viis; vi skrive Fredagen d. 12te April.

Denne lykkelige Begivenhed har allerede paa mangfoldige Maader været forud bebudet. I St. Peter har man hængt de skarlagenrøde Tapeter op. Forfærdeligt var det at see Mennesker bevæge sig oppe paa Gesimserne i en Høide af 2—300 Fod for at anbringe disse Klude. De havde rigtignok en Sele om Livet, hvori der var fastgjort et Toug; men denne Sikkerhedsforanstaltning syntes mig heelt utilstrækkelig. Baade Quirinalets Palads og Vatikanets ere blevne satte istand til Pavens Modtagelse; men han har bestemt sig til at tage ind paa det sidste Sted. Jeg var igaar inde i Vatikanets Have og tilhørende Casino. De kunstige Anlæg var jeg snart mæt af; men der findes her en naturlig Lund af Skovtræer, som fængslede mig endog over Tiden. Siden jeg tog hjemmefra, har jeg ikke paa slig hjertelig Viis indaandet den frie Natur; Anlæget gjør sig ellers i større eller mindre Grad gjældende, hvorhen man end vender sig. Gartneren var sikkerlig en Skalk; han udtømte sig i ironiske Klager over Republiken.

Han førte os hen til de prægtige Volièrer; — de vare tomme; Republikanerne havde spist baade Fasaner og Perlehøns. Han førte os hen til Orangerierne; Republikanerne havde lædsket sig paa Frugterne, og Træerne selv vare gaaede ud i den strenge Vinter, eftersom Republikanerne havde brændt alt, hvad der hørte til at dække dem imod Frosten.

De fleste Butiker i Rom ere blevne forvandlede til Udsalgssteder for Papiirslamper til Illuminationen. Pius' Navnetræk pranger naturligviis derpaa. I Gader og Stræder udraabes denne nye Handelsartikel tidlig og sildig.

Alle Gadehjørner ere fulde af Plakater, der skulle berede Hs. Hellighed en passende Modtagelse. De maa troe, at Folkestemningen bearbeides tilgavns. Bladene flyde over af Jubel og Taknemlighed; Plakaterne levne ikke Republikanerne Ære for to ß; overalt bygges der uden videre paa den mere end tvivlsomme Forudsætning, at Folkets Hjerter slaa Hs. Hellighed imøde, og at Misfornøielsen kun findes hos enkelte Skumlere. Forleden havde et republikansk Flyveskrift fra Genua faaet Indpas i Rom; — strax efter læstes der over hele Byen en Plakat, der med opskruet Deklamation og tøilesløse Skjældsord rasede imod Republikanerne.

Flyveskrifter anmeldes daglig, og uddeles gratis; — ja, Jesuiterne forstaa at benytte Dieblikket og det tilgavns!

Det kunde maaskee interessere Dem at høre enkelte Tirader af sligt et Flyveskrift, et af dem, der ere holdte i den værdigste Tone? —:

— Det er nu Dagen forud for den store Begivenhed, som med Ængstelighed ventes af hele den katholske Verden, og som i de retskafnes Hjerter føder saa mangt et lykkeligt Haab om Orden og Fred, — og ligefuldt findes der i dette hellige Rom Stemmer, som hviske om, at Pavens Gjenkomst nu indtræffer baade for tidlig og for sildig. Og vide I, hvorfra disse Stemmer komme? — Lugter Lunten! (**sentite fior di séuno!**) — — De komme naturligviis fra Mazzinianerne. — —

— Det er dem, der søge at rokke den Stol, paa hvilken Forsynet har sat St. Peters Efterfølgere, med hiin i uudslettelige Træk vedføiede Paaskrift: **Le porte dell'inferno non prevaranno contro di te!** — Og det er Katholikernes Gud, der har skrevet dette, o Romerfolk, ikke Mazzinis Gud; thi han er en Løgnens Fader og det inkarnerede Bedrag!

— — Og hvad har Du vundet, o Romerfolk, ved at hengive Dig til Mazzinianerne? — Maaskee en uforgængelig Hæder, en Regjering, der var bedre end

Præsternes? — Nei, intet af alt dette. — Vanære istedetfor Ære! — Borgerlig Elendighed uden Maal og Ende, — tredobbelte Paalæg, værdiløse Papiirspenge, en standset Handel, Vandel og Fortjeneste! (Hvor underfundigt! Det er netop at gribe Folket paa det rette ømme Sted!) — — Brochuren ender med et Udsagn af Napoleon, — en velanbragt Smiger til Franskmændene, Støtterne for det nye Regimente! — —

Mange Rygter circulere i Byen. Forrige Nat skal der være anbragt Fasfkiner ved Quirinalspaladset for at stikke det ibrand; ved palazzo Colonna, hvor den franske Overgeneral boer, skal der være sprunget to Petarder, der dog kun ødelagde endeel Ruder. Men disse Rygter anseer jeg for upaalidelige; til Visshed er det imidlertid umuligt at komme.

Uheldigviis for Paven er det idag et meget slet Veir; sorte Skyer drage sig sammen, og det stormer, saa mine Vinduer ryste. Et Folk, der ledes ved Overtro, vil i denne Omstændighed see et ugunstigt Varsel. Himlen pleier jo ellers at begunstige Fyrsternes Ud- og Indflugter med det skjønneste Veir, — og Kristi Statholder, der er sat over alle Fyrster, som har Noglerne baade til Himmel og Helvede, kan ikke engang udvirke sig en lignende Begunstigelse, saa ubetydelig i Forhold til Pavens aandelige Magt og Kirkens Mirakler! —

[illegible] [illegible] dagligt, og uddeles gratis; — jo, [illegible] [illegible] at benytte Øieblikket og det tilgavns!

Det kunde maaskee interessere Dem at høre enkelte Stumper af [illegible] [illegible], et af dem, der ere holdte i den [illegible] Tone? —:

— Det er nu Dagen forud for den store Begivenhed, som med [illegible] ventes af hele den katholske Verden, og som i de retskafnes Hjerter føder saa mange et helligt Haab om Orden og Fred, — og [illegible] findes der i dette hellige Rom Stemmer, som [illegible] om, at Pavens Gjenkomst nu indtraffer baade for [illegible] og for [illegible]. Og vide I, hvorfra disse Stemmer komme? — Lugter Lunten! (sentite fior di veleno!) — — De komme naturligviis fra Mazzinisterne. — —

— Det er dem, der søge at vælte den Stol, paa hvilken Herren har sat St. Peters Efterfølgere, med hvem i [illegible] [illegible] [illegible] Paaskrift: Le porte dell' inferno non prevaranno contro di te! — Og det er Katholikernes Gud, der har skrevet dette, [illegible] [illegible] ikke Mazzinis Gud; thi han er en Løgnens Fader og det infamerende Bedrag!

— — Og hvad har Du vundet, o [illegible] [illegible] ved at bemægtige Dig til [illegible] [illegible] Hæder, en

Præsternes? — [illegible]

derfor Ære! — [illegible]

Ende, — [illegible]

en standset Handel. [illegible]

forsyndigt! Det er [illegible]

omme Sted!) — — [illegible]

af Napoleon, — en [illegible]

dene, Statterne for de [illegible]

Mange Rygter [illegible]

skal der være anbragt [illegible]

for at sikke det [illegible]

den franske [illegible]

Petarder, der dog [illegible]

disse Rygter anseer [illegible]

det imidlertid [illegible]

Uheldigviis [illegible]

Veir; sorte Skyer [illegible]

saa mine Vinduer [illegible]

tro, vil i denne [illegible]

Himlen pleier jo [illegible]

Indflugter med de [illegible]

holder, der er [illegible]

[illegible]

Det troende Folk havde i det mindste ventet at see St. Peter og St. Paul svævende i Luften ved Pavens Indtog som guddommelige Drabanter!

— Her staaer endog Jesuiternes Kløgt stille!

Kl. 4 skulde Pave Pius IX indtræffe til Rom; allerede Kl. 2 var hele Rom i bølgende Oprør. Kvartererne i Nærheden af forum vrimlede saa tæt af Mennesker og Vogne, da jeg gik ned i Cafè nuovo for at træffe en af mine Landsmænd, at jeg neppe kunde snoe mig frem igjennem Strømmen. I broget Blanding myldrede Folk imellem hverandre, romersk Middelstand og Almue, franske Soldater og Fremmede fra alle Europas Lande, pyntede Præster og smudsige Munke. Romerske Almuesfruentimmer udgjorde ikke den mindste Deel, og mange havde taget deres Børn med sig, thi ikke i alle Huse fandtes der en gammel Moer, hvem Skrøbeligheden tvang til at blive hjemme. Manden gik da iforveien og tog Stødet af; bagefter fulgte den fyldig=anseelige Matrone med sin Glut i Armene og slæbende et Par større Børn i Skjørterne. Men hvert Øieblik bleve Familiens Lemmer borte for hverandre; uafladelig lød det i Klyngerne: Giuseppe — Genovefa — Betta — Pippo — Maso — Gio-

vanna — **Rosalina!** — Og der er Klang i de romerske Stemmer! — Man havde hele Tiden Ørerne fulde. — Kardinalernes og Prælaternes Vogne begyndte allerede at rulle, plumpe Karosser i gammeldags Stiil, udsmykkede med forgyldt Billedværk, trukne af to eller fire med brogede Kvaster og Snore bedækkede Heste. Hist er ved den bratte Nedkjørsel en af Stanghestene for slig en Maskine styrtet; i en Fart ere de tre tykke med vidtløftige guldbesatte Kjoler og tunge trekantede Hatte udpyntede Heidukker komne ned af Brædtet for at hjælpe den høiærværdige Herre ud af Vognen; han kommer da ogsaa ud, rigtignok saa godt som paa Hovedet formedelst sin ubeleilige Korpulents. Blot ikke Skrækken sætter sig i hans Mave! Hvor han seer bleg ud! — — Der er ikke en Leievogn mere at faae i hele Byen. De fleste ere allerede paa Farten; thi det vil tilsidst knibe for at faae Plads. Mængden af dem er besat med Fremmede, der have Raad til at betale de otte Hesteben i dyre Domme; i lykkelig Forudfølelse see de allerede hele deres Reise betalt i denne eneste Dag. Naar de komme hjem, kunne de med stolt Selvfølelse sige: Jeg har seet. — J e g har seet! — De arme Heste, hvor magre og usle, og dog maa de springe i Galop, som om de vare Lystigheden selv. Hvilken bitter Ironi, at de ere smykkede med Klokker

og vaiende Fjerbuske! — Smeld, Smeld! — Holder Vognen, holde nok Hestene! — tænker den joviale Kudsk! — Paa Bukken hænge to Mandspersoner foruden Kjøresvenden; i Vognen er der lutter Fruentimmer af Almuesklassen — en, tre, — syv; bag paa Brædtet hænge tre af de unge Damers Elskere. — Men, hvor alle disse Ansigter straale i Glæde og Forventning, — hvor lifslig toner ikke Latteren og det søde Sprogs bevingede Ord! Og hvilken Pragt af funklende Øine, og glimrende Inkarnat, — af glindsende Haar og lysende Tænder, — af gløende Skarlagen og skinnende Hvidt! — Hvo, som forstaaer at nyde, han nyde med alle Sandser! Idag aabenbarer det sydlige Liv sig i sin største Yppighed, Rigdom og Mangfoldighed! — Jeg skal love for, at der idag indsuges Stof til mange tusinde Kroniker, som Efterslægten vil faae at høre vidt og bredt over Verden. Maaskee — ja sandsynligviis er der da ingen Pave længer; desto interessantere ville Kronikerne blive. — Men det tænke I slet ikke paa, I unge, glimrende Skjønheder fra Frascati, som jage mig forbi; — I tænke slet ikke paa at blive Bedstemødre. Nu, det falder af sig selv, naar Tiden kommer; nu have vi andet at tænke paa. — Fremad, frem!

— Puh! — hvor det støver! — Man tør neppe aande. Man har havt det gale Indfald at bestrøe

hele Veien, som Toget skal passere, med guult Sand; de Tusinder af Fødder sætte det nu i Bevægelse, og i tætte Skyer omhvælver det Masserne. — Det kan ikke hjælpe, De børster Dem, min Hr. Franskmand! De slipper ikke for bedre Kjøb! — Det truer med Regn, og Solen brænder, naar den træder frem. Det vil blive en varm Dag for os — og Paven.

Romerske Regimenter ere fornys marscherede igjennem og have afsat Patrouiller hele Veien. Soldaterne bare grønne Kviste i deres Chakoer; formodentlig er det en Parolbefaling. Paa hvert Sted, hvor Gaden har et Indhug, er der opreist Tribuner, hvor man betaler 5 bjocchi for en Plads. — Jo vist, mig fanger Du ikke! Jeg har bestemt at gjøre hele Festen med. Rigtignok hører der stærke Been og et svimmelfrit Hoved til at gjennemgaae en saadan Høitidelighed fra Ende til anden; men — Allah er stor! Vi ville see!

Fra alle Vinduer hænger der brogede Tæpper ud af Vinduerne, — fra Vinduerne, ikke fra Hjertet. Enhver er nødt til at gjøre, hvad hans Nabo gjør; den ene trækker den anden med sig. Hvo der ikke har havt noget bedre, har hængt sine Sengetæpper eller Gulvtæpper ud; men det vækker slet ingen Forargelse.

Nu ere Kardinalernes og Monsignorernes Vogne ret komne igang. Hvilken barok og overlæsset Stiil i

disse Pragt-Arker! Men der hersker stor Mangfoldighed baade i Vogne, Seletøi og Livreer; det forsoner mig en Smule med den plumpe Smag. Dette er en af de faa Dage, da Prælaternes dovne Tjenerskab bliver ret udluftet; Luften angriber, men hvor kostelig vil det ikke igjen lade sig sove, naar alt er overstaaet!

Colosseum er afspærret. Det er klogt; derinde kunde godt skjule sig en heel — Republik. Jeg føres af Strømmen ned igjennem via di S. Giovanni. Tilvenstre er der en blind Muur, i afmaalte Mellemrum behængt med Trætavler, hvorpaa der læses bombastiske Velkomsthilsener til Pio IX. Hvor rørende! Lægger Paven ikke Mærke dertil, vil nok Præsteskabet notere den loyale Forfatters Navn. Nu ere vi da endelig paa piazza di S. Giovanni in Laterano!

Denne Plads hører til Roms største og smukkeste; de fremspringende Bygninger af Basiliken og Paladset dele den i tvende Dele. Langsomt bølger Massen frem over Pladsen No. 1. Tilhøire have vi Keiser Constantins Baptisterium; tilvenstre afsættes en umaadelig lang, snorlige Gade eller rettere Vei, der imellem Vigner og Haver, hvoraf Cypresser og Pinier rage malerisk iveiret, over en Dalbugt løber op til Sta Maria maggiore. Ligefor os findes den hellige Trappe og Leo d. 3dies Triclinium. — Veien bliver stedse mere

trang; Vognene pløie Massen uophørlig. — Men her kunne vi umulig blive staaende. Kl. 4 kommer den saa ofte forgjæves ventede **Pio nono**, og Klokken er snart tre Kvarteer! —

Endelig bølgede vi forbi det Forbjerg, som Lateranet danner. — Hvilken Scene udbredte der sig nu for os! — Tilhøire den prægtige Basilica, tilvenstre Vigner og Haver med yppig Trævært og hensmuldrende Ruiner. Hine uhyre Buer, der i lige Linie gjennemskjære Rummarken, er Claudius' Vandledning. Roms ældgamle Mure udstrække sig vide i romantisk Forfald og ærværdig Majestæt; tilhøire er Porten St. Giovanni, fordum **porta asinaria**. Udover Muren, udover den vide Kampagne med sine Ruiner af Grave og Aquæducter møder det studsende Blik Albaner- og Sabiner-Bjergene i hele deres trylerige Glands og Farvepragt.

Idelig og idelig frembyder dette glimrende Skue sig for mit Øie; det griber mig stedse paa samme levende Maade. Sjælen beruses hver Gang ligesom ved en Aabenbarelse fra en anden Verden, som ved et himmelsk Fata Morgana. — Selv forklaret synes hiint tryllerige Bjergland at være forklarede Sjæles lyksalige Hjem. — —

Hvorledes jeg kom videre, veed jeg ikke! Strømmen førte mig med sig, jeg kan vel sige, som en sjælløs

disse Pragt-Arker! Men der hersker stor Mangfoldighed baade i Vogne, Seletøi og Livreer; det forsoner mig en Smule med den plumpe Smag. Dette er en af de faa Dage, da Prælaternes dovne Tjenerskab bliver ret udluftet; Luften angriber, men hvor kostelig vil det ikke igjen lade sig sove, naar alt er overstaaet!

Colosseum er afspærret. Det er klogt; derinde kunde godt skjule sig en heel — Republik. Jeg føres af Strømmen ned igjennem via di S. Giovanni. Tilvenstre er der en blind Muur, i afmaalte Mellemrum behængt med Trætavler, hvorpaa der læses bombastiske Velkomsthilsener til Pio IX. Hvor rørende! Lægger Paven ikke Mærke dertil, vil nok Præsteskabet notere den loyale Forfatters Navn. Nu ere vi da endelig paa piazza di S. Giovanni in Laterano!

Denne Plads hører til Roms største og smukkeste; de fremspringende Bygninger af Basiliken og Paladset dele den i tvende Dele. Langsomt bølger Massen frem over Pladsen No. 1. Tilhøire have vi Keiser Constantins Baptisterium; tilvenstre afsættes en umaadelig lang, snorlige Gade eller rettere Vei, der imellem Vigner og Haver, hvoraf Cypresser og Pinier rage malerisk iveiret, over en Dalbugt løber op til Sta Maria maggiore. Ligefor os findes den hellige Trappe og Leo d. 3dies Triclinium. — Veien bliver stedse mere

trang; Vognene pløie Massen uophørlig. — Men her kunne vi umulig blive staaende. Kl. 4 kommer den saa ofte forgjæves ventede **Pio nono**, og Klokken er snart tre Kvarteer! —

Endelig bølgede vi forbi det Forbjerg, som Lateranet danner. — Hvilken Scene udbredte der sig nu for os! — Tilhøire den prægtige Basilica, tilvenstre Vigner og Haver med yppig Træværk og hensmuldrende Ruiner. Hine uhyre Buer, der i lige Linie gjennemskjære Rummarken, er Claudius' Vandledning. Roms ældgamle Mure udstrække sig vide i romantisk Forfald og ærværdig Majestæt; tilhøire er Porten St. Giovanni, fordum **porta asinaria**. Udover Muren, udover den vide Kampagne med sine Ruiner af Grave og Aquæducter møder det studsende Blik Albaner- og Sabiner-Bjergene i hele deres tryllerige Glands og Farvepragt.

Idelig og idelig frembyder dette glimrende Skue sig for mit Øie; det griber mig stedse paa samme levende Maade. Sjælen beruses hver Gang ligesom ved en Aabenbarelse fra en anden Verden, som ved et himmelsk Fata Morgana. — Selv forklaret synes hiint tryllerige Bjergland at være forklarede Sjæles lyksalige Hjem. — —

Hvorledes jeg kom videre, veed jeg ikke! Strømmen førte mig med sig, jeg kan vel sige, som en sjælløs

Leerform; thi min Sjæl havde glemt baade Pio nono og den skuelystne Poet N N, og flagrede vide over Kampagnen.

Dog snart gjorde Virkeligheden atter sin Ret gjældende over mig. Vi vare paa Stedet. I Masse kunde vi ikke trænge længer frem; nu gjaldt det om enkeltviis hver for sig at anbringe sin Person. En viid Plads foran Kirken var bleven holdt ryddelig af franske Dragoner; alene Prælaterne og Diplomaterne fik Indpas her. Udenfor Kredsen, hvilken Dragonerne dannede, havde Eqvipagernes Mangfoldighed efter bedste Mulighed ordnet sig; Massen af Fodgængere trængte sig ind og fyldte hvert et nok saa lille Mellemrum. Men kummerlig nok var Udsigten her. Langt bedre vare deres Vilkaar, der med klog Beregning havde valgt sig Pladser iforveien; de høie Jerngittre for Paladsets Vinduer hang fulde af Mennesker, som Viinstokken af Drueklasser; Vignernes Mure, Kirketrapperne vare tæt besatte; de enkelte Træers Grene bugnede under Vægten af vingeløse Fugle.

Hvor jeg stod, saae jeg slet intet. Men jeg gjorde hos mig selv den listige Beregning, at der, naar det store Øieblik kom, maatte opstaae nogen Konfusion, og at enhver da vilde hjælpe sig, som han bedst kunde; jeg stillede mig derfor tæt ved en Vogn af en anseelig

Høide. Min Beregning var ganske rigtig; jeg fik en overmaade god Plads paa Vognens ene Baghjul.

Kl. var næsten 4; det høitidelige Dieblik maatte være nært. Pladsen foran Kirken var opfyldt med den aristokratiske beau-monde; Prælaterne kom tilsyne i deres glimrende Dragter og begyndte at ordne sig til Procession; purpurfarvede Telt-Skjærme eller Baldakiner bares frem over Kirkens hellige Fyrster.

Nu lod det til at blive Alvor. Ordonnantser sprængte frem og tilbage over Pladsen; — forunderligt nok, Dragonerne toge deres Karabiner frem og syntes færdige til Skud.

Kanonerne begyndte at tordne; alle Roms Klokker gave sig til at ringe, for at bebude — Hs. Hellighedds prægtige Indtog. — — —

— Enkelte svage Raab lode sig høre, hvide Tørklæder viftede fra den udvalgte Skare; — Pio nono rullede frem — i en simpel Postkareth, trukken af fire magre Krikker, styret af tvende almindelige Postkarle. —

Hs. Helligheds Optog var ikke uligt en Landsbypræsts, der kommer ind til Byen for at besøge sin Provst eller Bisp.

Mange bleve vist lange i Ansigtet; mig og vel mange andre imponerede dette Indtog. Pio nono vilde ikke med Pomp drage ind i den Stad, hvorfra

han var flygtet i jammerlig Hjælpeløshed. Han tænkte i dette Øieblik mere paa Gud, der havde ført ham lykkelig tilbage, end paa Romerfolket, der i en ulykkelig Tid havde jaget ham ud; for Gud var han ikkun den stakkels Præst, endskjøndt han for Romerfolket var Kristi Statholder.

Paven traadte ind i Laterankirken for at holde Bøn. Den har han vist holdt af sit inderste Hjerte; thi han havde al Grund dertil, og han skal være en god og from, endskjøndt ikke meget klog Mand.

Dette Ophold benyttede jeg til at faae et godt Forspring paa den lange Vei ud til Vatikanet, lang i sig selv, endnu længer, fordi jeg fulgte de Gader, hvorigjennem Toget skulde gaae. Paa ethvert Sted var der gjort alt, hvad der anstændigviis kunde ventes, for at forherlige samme; men for den frie Hjertelighed fandtes der kun høist sparsomme Udtryk. Hvor der gives en Fest, er Folket stedse med. Gaderne vrimlede naturligviis af skuelystne Mennesker i Høitidsdragter; paa den mest frie og maleriske Maade var ethvert Sted besat, som kunde love Nysgjerrigheden nogen Tilfredsstillelse: Mure, Trapper, Døre, Vinduer, Balkoner og Tage. For den store Masse af Mennesker, som ikke kjende nogen anden Fremtid end deres egen individuelle, ingen anden Interesse end den materielle, maatte des-

uden Pavens Gjenkomst være en virkelig Hoitid; hiin Standsning i Erhverv, hiin Vanskelighed i Udkomme, hvorunder Rom saa længe havde lidt, maatte nu uden- twivl ophøre. Men desuagtet udviste Romerne, selv den simpleste Klasse, i dunkel Følelse af, at de i samme Stund opgave et andet høiere Gode, en Takt for det værdige, som man vel neppe havde havt Ret til at vente.

Overalt afgave de brogede Tæpper et prægtigt Skue, men et ulige prægtigere dog de brogede Hoitidsdragter. Under Italiens Himmel glimrer enhver i sig selv fattig Pjalt, der blot har en reen Farve. Hvidt, rødt og guult ere Hovedfarverne; de dybere Farver ere vel ogsaa i Brug, men underordnes i Almindelighed hine; Nuancerne have kun en meget betinget Anvendelse.

Den nederste Etage af Husene dannede en uafbrudt Række af Loger; de store Glasdøre vare tagne bort, Vinduesposterne vare slagne ud; de aabne Rum vare i halv Høide draperede med Tæpper, og i Aabningen figurerede pyntede Fruentimmer og Børn. Hist og her var der opført Tribuner, der vare saa stærkt besatte, at det næsten var umuligt at skjelne Menneske fra Menneske.

Kirker og Paladser udviklede naturligviis den største og smagfuldeste Pragt. De første vare tæt behængte med forskjellige Bannere og med vævede eller

malede Tapper, der fremviste allehaande Helgen- og Martyrhistorier. Alt var her bragt i Anvendelse, hvad der blot kunde hænge sammen; de afblegede Farver vidnede ofte om en Alder af flere hundrede Aar. Fra Paladserne bølgede hist og her kostbare Gobelins; Balkonerne vare rigt draperede og udsmykkede med Guirlander; deres bedste Pryd var dog de glimrende Rækker af romerske Skjønheder, som ved denne Leilighed havde gjort det mest udsøgte Toilette i fransk-romersk Stiil.

Gaderne vare overalt stimmelfulde af Mennesker, der enten havde taget fast Post, eller som jeg skyndte sig til Vatikanet. Himlen havde klaret sig noget; imellem de adspredte mørke Skyer nedsendte Solen sine Straaler med en usædvanlig glimrende Virkning paa al denne farverige Pragt. En stor Lykke var det, at Regnen drev over; thi der gives ingen ynkeligere Skabning end en romersk Skjønhed i Regnveir. Pynten er let og fuld af Flitter; den er heelt beregnet paa Solskin. Er Veiret mørkt, tager Stadsen sig ikke ud; regner det, falder den ganske sammen. Har De aldrig seet en broget Sommerfugl i Regnveir? Nu vel, heri har De et fuldkommen tilsvarende Billed.

Hvor Præsterne sværmede idag, — ligesom de mørke Vandbier imellem de lyse Blomster! Man saae

ret paa dem, at de atter vare i deres fulde Kraft; — intet Under, Festen var jo saa godt som udelukkende til for dem! Paa de klare Pander læste man tydelig liflige Drømme om en tilbagevendt Guldalder.

Paa Engelsborg=Broen var Stimlen saa tæt, at den bevægede sig frem som eet uhyre Legeme, der kunde spotte enhver Modstand. Man gik ikke, og man kom dog frem; Bevægelsen var et Produkt af egen Idræt og den store omgivende Masses Anstrengelser. Var det faldet os ind, havde vi i dette Øieblik i en Haandevending taget Engelsborg. Men derpaa tænkte naturligviis ingen.

Saaledes naaede vi da endelig den lange Gade, som fører i lige Linie ud til Peterskirken og Vatikanet, il **borgo nuovo**. Denne Gade var stærkt besat med franske Soldater. Her var der allerede gjort Forberedelser til Illuminationen, og det storartede, maa De troe. Hele den lange Gade var tæt overspændt med Snore, hvori der hang brogede Papiirslygter. Det afgav et forunderligt Skue; man vandrede ligesom under et Tag af Lygter.

Midt i Gaden maatte vi standse; — jeg var meget tilfreds med at være kommen saa langt. Her maatte Indtoget vise sig i sin fuldeste Pragt og Betydning, paa Dørtærskelen til Peterskirken og Vatikanet. Men

det var vanskeligt at faae noget at see; Stimlen var tæt, og jeg og min Ledsager, den eneste, jeg af flere havde beholdt tilbage i Trængselen, hørte ikke til de høieste. Men vor gode Skjæbne havde stillet os udenfor en Loge, hvori der fandtes romerske Damer, som havde Øie og Hjerte for de fremmede Herrers Forlegenhed. De reiste sig og rakte med venlig Indbydelse deres Stole ud af Logen. — Ikke uden Forlegenhed toge vi imod dem; men var der vel andet at gjøre? Det lyder rigtignok heelt besynderlig, at en Dame reiser sig for at byde en Herre sin Stol, — og at Herren tager imod den; — men det hører ogsaa til Besynderlighederne, at en fordreven Pave holder sit Indtog i Rom.

Kanonerne begyndte at tordne fra Engelsborg; nu drog Toget over Broen.

I Spidsen rede romerske Karabinierer; efter dem fulgte et Regiment franske Dragoner. Efter et udvalgt Korps af Gensdarmer paraderede en Række af høie franske Officerer forbi.

Nu kom **Pio nono** selv i en prægtig, luefor-gyldt Vogn. Foran rede nogle Officerer af hans Nobelgarde; ved Siden af Vognen kurbetterede den franske Armees Overgeneral Baraguay-d'Hilliers, kjendelig ved Mangelen af den venstre Haand.

Med mild Værdighed hilste Pius til begge Sider, uddelende Velsignelsen. Elskelig er hans Person, elskeligt skal hans Væsen være; — hvorfor har dog Skjæbnen gjort ham til Pave! — For var han en Bold for sit eget gode Hjerte; nu vil han blive en Bold i det ham omgivende Hierarkies Hænder. Han vil ophøre at være sig selv; — det er en ulykkelig Mand.

Efter Vognen fulgte Nobelgarden, et Korps, der neppe finder sin lige, dannet af lutter Principer. Mange af disse have deelt Pavens Landflygtighed.

Hvor det maa være tungt for Pius at holde sit Indtog med franske Dragoner! Han maa ret vel vide, at han ikke er velkommen, at han uden denne udvortes Støtte aldrig mere var kommen indenfor det hellige Roms Mure. Hans Indtog er uhindret, det gaaer for sig uden alt Anstød, al Forargelse; men, naar man undtager de enkelte ufrivillige Udbrud af Beundring, som Indtogets Pragt afpresser den gabende Masse, hæver der sig ingen Stemme for at byde ham et hjerteligt Velkommen. Han føler sig fremmed i sin egen Stad, iblandt sit eget Folk, det Folk, som han har elsket, og tænkt at gjøre lykkeligt.

Af sine egne blev han jaget ud; af fremmede bliver han atter ført ind. Hvad har han ikke lidt i det

mellemliggende Tidsrum, — og hvad vil Fremtiden bringe ham!

Da han i Mulm og Mørke, med Angst og Harme i sit Hjerte flygtede fra Staden, mistvivlede han vist nok om nogensinde at betræde den igjen, — den evige Stad, det kjære, det hellige Rom. — Nu er han atter indenfor sin Byes Mure; — hvor hans Sjæl maa bæve af Henrykkelse, Taknemlighed og — Smerte!

Efter den talrige Eskorte af franske Dragoner fulgte Kardinalernes lange Række. Hvor smagløs er ikke denne plumpe og tunge Pragt i Vogne, Seletøier og Livreer! Man maa dog sige, at den er Traditionen, og som saadan ærværdig; den staaer i Overeensstemmelse med hele Katholicismens Væsen, der netop ved Traditionen er bleven til hvad den er. Alt dette maa indrømmes; — denne forældede Pomp af ornamentale Karosser, af blæget Forgyldning og Garnitur, af et overmasket Tjenerskab, — forekommer mig just at afgive et træffende Billed paa hele det katholske Væsen. Ved Lejlighed gaaer Bunden ud af slig en Maskine, og Hs. Høiærværdighed ligger paa den nederste Hylde; ved Leilighed vil ogsaa Bunden gaae ud af den katholske Kirke, og Hierarkiet falder igjennem — for aldrig mere at reise sig. — Endnu denne Gang holdt Politiken den hellige Magt oppe; — hvilket ynkeligt Vidnesbyrd for denne Magts

æsen! — En anden Gang vil rimeligviis selv den erteløse Politik faae Skrupler ved det profane Forsøg na at kalde det døde tillive.

Nu komme Diplomaternes Vogne; — hvilken agfuld Elegants! Ogsaa disse Livreer ere holdte i mmel Stiil; men Smagen har idealiseret dem. — vilke Tanker gjøre vel disse Diplomater sig? — Dyrt r visselig **Pio nono** kjøbt dette Indtog; disse Her- r have været Mæglere ved den tvetydige Handel.

Rækken synes ingen Ende at ville tage; skulde an slutte fra dette Optogs Vidtløftighed og Pragt, aatte man troe, at **il stato della chiesa** var en af største Stater i Verden.

Den sidste Vogn i Rækken var Hs. Helligheds ffedne Reisevogn; han lod den følge som et Tegn paa n Storheds taknemlige Ydmygelse under Forsynet. —

Med Hensyn til Veiret, maa jeg med Skam til- aae, har jeg yttret mig med en neppe tilgivelig Frem- ssenhed. Vel var Himlen ikke ganske klar; men desto erre er Tegnet, — det grændser lige til Miraklet: leppe havde Hs. Hellighed betraadt Peterskirken, førend et gav sig til at regne tæt over den store vanhellige Masse.

Idag begreb jeg for første Gang ret fuldkommen Peterspladsens Størrelse; jeg kunde udmaale den ved Hjælp af den uhyre Menneskemasse. Alt trængte sig

op til Kirken, og Kirken slugte alt uden at blive fyl-
dere.

Op til Kirken var der med guult Sand, Grønt og Blomster dannet en Sti, som naturligviis alene var bestemt for Hs. Hellighed; udenfor Kirkedøren udvidede den sig til et smagfuldt Urtebed, i hvis Midte Pavens Navnetræk var dannet med brogede Blomsterblade.

Kirken var iført sin Skarlagens-Høitidsdragt. Fra Konfessionens Alter, det samme, der hidtil havde staaet saa sørgelig forladt, strømmede os en ufattelig Lysglands imøde. Det var en heel Skov af gyldne Stanger og Kandelabrer med Voxkjærter af alle Størrelser, fra et Haandbreds indtil en Lillefingers Tykkelse. Alteret og Konfessionen vare smykkede med Krandse og Guirlander af Roser.

Midt i Hovedskibet var der anbragt en Bedeskammel, beklædt med et rigt Tæppe af purpurrødt Fløil. Her havde Pius opsendt sin Takkebøn til den evige Styrer.

Imellem tvende Geledder af franske Soldater rykkede jeg lidt efter lidt Alteret nærmere. En høitidelig Choral, et Slags Tedeum, brusede mig imøde. Paa den modsatte Side foran Alteret knælede Paven, omringet af sin glimrende, høiærværdige og høiædle Hofstat.

Da Sangen var hendød, begyndte Paven den høitidelige Messe, den eneste Messe, som nogensinde har

rebet mig med religiøs Magt. Hvilken Følelse maatte ke fylde Pave Pius i dette Øieblik! Kun et svagt Ud- yk vandt den i hans inderlig bevægede Stemme. Det ır en Messe, hvori der var Sandhed og Væsen, ikke lene for den administrerende selv, men ogsaa for et- vert følende Hjerte. Sympathien er en hellig, en un- ergjørende Magt; den formaaer endog at forbinde det, er efter Ideen er vidt adskilt. Mangt et protestantisk Hjerte slog vistnok i dette Øieblik for **Pio nono**, Ka- holicismens Overhoved, Værktøiet har en i Fornuftens Verden ikke længer berettiget Magt.

Pludselig traadte Soldaterrækkerne frem; — der lev kommanderet: **presentez vos armes!** — Som bevæget af een Villie knælede den uoverskuelige Folke- masse. Ingen Lyd hørtes iblandt disse mange Tusin- er. Da afbrødes den høitidelige Stilhed af en mæg- ig Tremmehvirvel. — **Pio nono** stod foran Alteret med Kalken hævet høit iveiret.

Messen var endt. Med Vanskelighed blev der ed Sweizergarden tilveiebragt et frit Rum paa denne Side af Alteret, rundt omkring Bedeskamlen. Paven ik igjennem Kirken; han knælede paa Skamlen, vendt mod Alteret, omgiven af sine Prælater. Hele Menig- heden, det vil sige, saa mange, som kunde røre sig, ank i Knæ tilligemed ham. — Jeg stod saa tæt, at

jeg kunde iagttage hvert et Træk i den hellige Faders Ansigt. Jeg saae, hvad jeg ønskede at see, hvad der kun sjælden frembyder sig selv i Rom, hvor der findes over 5000 Præster, hvor altsaa hvert tyvende Menneske er Geistlig, — Ansigtet af en Præst, der i blid og from, inderlig Hengivelse vendte sit Blik mod den barmhjertige Himmel.

Da Relikuierne vare viste frem, var der kun een hellig Akt tilbage, — den at kysse St. Peters Fod. Den antike Malmstatue havde idag faaet bispeppelig Ornat paa, Pallium og Tiara, og tog sig ret ærværdig ud uagtet sit sorte Ansigt.

Derpaa forsvandt **Pio nono**; Peterskirken staaer i Forbindelse med Vatikanet. Folkemasserne bølgede ud. Gud veed, hvor mange Tusinder der ved denne Leilighed havde været samlede; i Kirken syldte de kun lidt, paa Pladsen udenfor endnu mindre.

Hoveddøren midt paa Kirken var aabnet. Et imponerende Skue ydede Obelisken ude paa Pladsen, som netop kom til at vise sig midt i Aabningen.

Kl. var 6½. Hverken min Ledsager eller jeg havde havt Tid eller Leilighed til at holde Maaltid denne Dag; vi gik sammen ind i en lille Café paa Petersplaben for at nyde en A u r a.

For vor Aura med tilhørende Brød betalte vi kun 4 bjc.; men Nydelsen, der knyttede sig dertil, var ubetalelig. Vi havde flyttet vort lille Bord hen i den vidtaabne Dør og taget Plads ligefor Aabningen. Det havde været temmelig varmt denne Dag; den svale Aftenvind bølgede ind imod os. Vi havde fri Udsigt til den vide Petersplads, hvor de glimrende Equipager rullede frem og tilbage, hvor Tusinder af Mennesker i broget Blanding myldrede imellem hverandre. Hvert Øieblik tiltrak en ny Gruppe sig vor Opmærksomhed; dette bevægede Folkeliv var fuldt af Begivenheder for det opmærksomme Øie og øvede Sands. Allerede begyndte man at gjøre Tilberedelser til Illuminationen, Tilberedelser af den forskjelligste Art, under livlig Ordvexling, Spøg og Latter. Vistnok kun faa tænkte paa den stakkels Pave derved; det var en Fest, som Folket gav sig selv, eftersom der nu dog engang skulde være Fest.

I Italien falder Mørket hastig paa; neppe var Solen nede, forend Tusmørket brød ind. Ved Ave-Maria, en halv Time senere, var det allerede Nat.

Endnu forend det blev mørkt, var man i utaalmodig Iil begyndt med at tænde; ved Ave-Maria vare allerede de paladsartige Bygninger, som omgive Pladsens østlige Side, fuldt illuminerede. De lange Rader af Kjærter fremhævede paa en skjøn Maade Bygningernes simple arkitektoniske Linier; paa Balkonerne var der anbragt brogede Papiirslygter; foran Husene var der plantet Beegpander med rødlig flammende Blus.

Hiistovre i den dunkle Baggrund træder et straalende Tempel frem; Omridsene ere givne ved det blide Skjær af orientalske Lamper. Hvor fortryllende! Man kan ikke see sig mæt derpaa. Paa hiint Huus hænge Lamperne i Guirlander af Blomster og Løv; intet kan være udtænkt smukkere.

Hastig griber Illuminationen om sig. Nu er hele den uhyre Kolonnade oplyst med Fakler og Lamper. Men Øiet dvæler ikke herved; det drages imod Glandsen, som den oplyste Peterskirke i forklaret Skikkelse udstraaler. Hele Kirken er nu illumineret saa nær som Kuppelen; alle Hovedlinierne ere nøiagtig betegnede ved Lamper; det er en uhyre Bygning opført af Stjerner.

Nu kunde vi ikke holde os længer inde; vi traadte midt ud paa Pladsen og blandede os i Sværmen. Her var en artig Tummel; Folk snakkede i Munden paa hverandre, hoppede, lo og jublede som Børn.

Vi stode fortabte i det prægtige Skue; denne Storhed og Glands var næsten overvældende. — Da — ligesom et elektrisk Stød foer igjennem mig — fremtraadte pludselig, ligesom ved Trylleri den mægtige Kuppel af Mørket, oplyst af utallige flammende Stjerner. Denne Virkning er ubeskrivelig; det første Moment er en næsten rystende Overraskelse, det næste en dyb, bævende Henrykkelse. Jeg kjendte vel Sagnet om den Maade, hvorpaa Kuppelen pleier at blive oplyst; men Sagnet var dødt imod slig levende Virkelighed.

Stjernerne ligesom vandrede nogle Øieblikke frem og tilbage; i en Hast fordobledes de og fordobledes atter. Hist og her løsrev en Stjerne sig fra Kuppelen og dalede langsomt ned imod os eller fløi ud i det mørke Rum, et Meteor, der hastig slukkedes. Nu var Bevægelsen ophørt; i rolig Pragt straalede Kuppelen med sit høie Kors vide over Stad og Land, en Pragt, der overgaaer al Fantasi. Som et underfuldt Meteor lyser den vidt og bredt over den hele Kampagne lige indtil Havet, lige indtil de fjerne Bjerges yderste Aase.

Aldrig har jeg følt Kuppelens Storhed forend i dette Øieblik. Ved det perspektiviske Dagslys træder den for langt tilbage til ret at kunne virke; ved denne kunstige Belysning træder den frem i hele sin Majestæt. Det var et Bjerg af funklende Lys, der hævede

sig høit imod Stjernerne paa den natlig mørke Himmel.

Obelisken var forsvunden, Vatikanet saaes ikke, Kolonnaden var holdt i en underordnet Belysning; man saae ikke andet end Peterskirken og følte ikke andet end dennes umaadelige Storhed.

De to mægtige Fontæner paa Pladsen sprudlede deres Vand høit iveiret i lysende Sølvstraaler; det faldt ned opløst i glimrende Sølvperler.

En liflig Musik af blæsende Instrumenter begyndte; kun dette manglede for at gjøre Fortryllelsen fuldstændig. Mit Indre svulmede af Lys og Musik; jeg følte uendelig meget, men havde intet at sige; jeg kunde neppe aande, og levede dog saa usigelig fuldt og dybt.

Jeg var beruset, hvad skal jeg sige mere? Jeg befandt mig midt inde i et Feeventyr, og det et af de smukkeste. Ingenlunde manglede Feerne; Balkonerne vare fulde af ungdommelige Romerinder, hvem Fantasien med god Ret kunde tillægge enhver tænkelig Dyde. Ingenlunde manglede Aanderne; paa flere Steder af Pladsen var der antændt store Baal, der kastede blodrøde Flammer høit imod Himlen; — rundt omkring bevægede sig med Travlhed fantastiske Skikkelser, nogle mørke som Skygger, andre gløbende som Ild-

Vi vandrede frem og tilbage paa Pladsen for at
ıſkure det bevægede og brogede Folkeliv interessante
Eventyr. Ret vel kunde man forestille sig, at man var
Bagdad, Eventyrenes Vugge, at man bivaanede en
if hine glimrende og poetiske Fester, som Harun al Ra=
chid ikke sjelden gav sit Folk, og hvorved han iagttog
it Snit til at mætte sin brændende Fantasi med alle=
haande Vidunderligheder. Det poetiske Syden har li=
gesaa fuldt sine Eventyr som det drømmerige Øster=
and.

Ved denne Leilighed udviklede Folkelivet sig ret i
in fulde, høie Skjønhed. Sydens Børn ere naturlige
den Grad, at de, naar Foranledning gives, ganske
kunne opgive deres tillevede Forstandighed og atter
heelt blive Børn. Aandens Liv afgiver i sine lavere
Stadier aldrig noget skjønt Udtryk; Naturens Liv derimod
r evig skjønt. Hvor Romerne dog ere smukke Folk! Og
denne kraftige Belysning egner sig fortrinlig til at
fremhæve deres karakteristiske Træk og maleriske Drag=
er. Der er ingen Leeg, som interesserer Børn stærkere
nd den at lege med Ild; denne Leeg er ogsaa Romer=
nes mest yndede. Der var ingen Ende paa Lamper
og Fakler, og der gik mangt et nyttigt Stykke i Løbet
or at Baalene kunde vedligeholdes.

Vi gik fra Gruppe til Gruppe; men hvorledes

det end gik, kom vi idelig igjen til at gjøre Front imod den herlige Kuppel.

Endelig maatte vi med Magt løsrive os; thi der var Fest over det hele Rom, og Rom er stor!

Nu vare Lamperne tændte i **Borgo** nuovo! Forunderligt! — man vandrede den lange Gade igjennem under en Himmel af Papiirslygter. Neppe kunde man trænge sig frem; — hvilken Vellyst saaledes at blande sig imellem Skarer af festlig glade Mennesker! Og man gaaer neppe ti Skridt, uden at opleve et eller andet; der er en uudtømmelig Rigdom i det romerske Folkeliv!

Paa Engelsborg=Broen standsede vi, det vil sige, vi klamrede os fast til Rækværket for ikke at blive revne bort af Strømmen. Fra dette Punkt nøde vi atter Skuet af Peterskuppelen. Det var her igjen noget ganske nyt, og ulige deiligere end før, — hvo skulde have troet det? Vi saae ud over Tiberen til Vatikanet. Over Floden hævede sig Kuppelen ganske isoleret; alle øvrige Dele laa i Skjul bag **Borgo nuovo**. Den mørke Himmel, den glindsende Flod og den uhyre flammende Kuppel! — Stjernerne fløde herfra i hverandre til eet bævende og glimrende Lyshav.

Vi fordybede os i Staden. Overalt havde man gjort sit bedste; der er intet, som Romerne ere villi=

gere til end at illuminere. Men ethvert Land har sin Skik. Hjemme hos os anbringer man Lys indenfor Vinduerne; i Syden bruger man Lamper af forskjellige Arter, Fakler og store Voxkjærter, som anbringes udenpaa og udenfor Husene. Hiin Maade at illuminere paa er unægtelig mere glimrende, men denne uden Sammenligning mere malerisk.

Ved Tiberen fandtes der nogle deilige Smaapartier. Gamle, i bizar=malerisk Stiil opførte, tildeels forfaldne Huse vende ud imod Floden, hist og her blandede med Ruiner. Paa Terrasser af antikt Muurværk hænge hist og her Smaahaver ud over Vandet, af den yppigste Vegetation; nogle af disse vare med de tilstødende ruinmæssige Bygninger illuminerede paa den simpleste, men mest gribende Maade. Imellem de gamle Mure, imellem det grønne Løv og de røde Roser toge Lamperne sig herlig ud; Floden gjengav trolig enhver Lysstraale, enhver Dæmring. Hver Lyset ikke kunde trænge hen, dannede sig mystiske Partier, hvori den romantiske Anelse ret med Vellyst kunde fordybe sig.

Kirkerne udgjorde unægtelig de mest glimrende Partier i Byen. De uhyre Paladser som Borghese, Pamphili, Doria o. s. v. vilde det have været Vanvid at illuminere paa anden Maade end simpelthen med Beegpander; thi Lamper og Kjærter selv i Tusindviis

vilde dog ikke have forslaaet noget. Ved Kirkerne var anvendt den smukke Maneer, at antyde alene Hovedlinierne ved Lamper; Bygningen viste sig saaledes i nogen Afstand i sine fulde Omrids, et Tempel i forklaret Skikkelse. Principe Borghese havde forresten nok Raad til engang at forsøge sig i det kolossale; han har 300,000 Rbd. aarlige Indkomster.

Vi gik ned igjennem via Fontenella; denne danner een lige Linie med den lange via Condotti, og for Enden hæver sig monte Pincio, paa hvis Skrænt den herlige Kirke Trinita de' Monti kneiser. Den saakaldte spanske Trappe fører op til Kirken. Hele denne lange Strækning var foruden med Lamper oplyst med tvende Rækker af Beegpander; man vandrede i en lang Allee af bølgende Flammer. Og Trinita de' Monti, der ligesom svævede i den mørke Luft, herlig belyst i alle sine Omrids med gule Lamper, sluttede Perspektivet.

Vi længtes efter atter at kaste et Blik paa den beundrede Kuppel af St. Peter; der var intet andet for end at bestige Monte Pincio ad den spanske Trappe. — Herligt var dette Skue fra det ophøiede Punkt; vi overskaae herfra hele Byen.

Snart fandt vi St. Peters Kuppel; vort næste Blik gjaldt Capitoliums Taarn. Hist i Syd hævede

det sig, en hoi firkantet Flammesøile, ikke saa mægtig imponerende som Kuppelen, men maaskee med større malerisk Virkning, pegende mod Himlen fra et høiere Sted og i en slankere Form.

Vanskeligt var det at give alle de iøinefaldende Punkter deres rette Navn; det var ikke muligt at beregne Afstandene. Ofte har jeg studeret Rom fra **Monte Pincio**; men aldrig havde jeg tænkt, at jeg skulde komme til at studere den herlige Stad paa denne Maade.

Hist og her var Atmosfæren ligesom gjennemvævet med Lysstraaler; de dannede en rødlig Glorie over det festlig-muntre Liv, som bevægede sig nede paa Pladsene.

Da vi atter stege ned, kastede vi et Blik til Siden. Her hævede Villa Medici sine smukke gjennembrudte Taarne høit i Luften, forklarede i deres egen Glands.

Paa Korsoen brusede det elegante Liv. Dagslyset var mere end erstattet; thi var det kunstige Lys end ikke saa klart, viste det dog alt, hvad der skulde sees og beundres, Former, Dragter og Equipager, under en mere glimrende Virkning. Karnevalet var vendt tilbage, ikke med sine overgivne Løier, men med sin Vrimmel af Mennesker og Vogne, der bevægede sig Korsoen op

og ned, med fine pragtfulde Kostumer. Nu ruller en fyrstelig Equipage forbi; paa de svulmende Hynder hviler en deilig romersk Principessa klædt i Zobel og Silke. Hun ligger tilbagelænet med halvlukkede Øine, og lader sig vugge ind i yppige Drømme. Illuminationen har hun seet nok af; Lysglandsen og det bevægede Livs Brusen tjener alene til Element for hendes Fantasier. Mon hun veed, at hun er smuk, og at hun maa vække Beundring? Det vexlende Skjær forklarer hendes karakteerfulde — skjønne og ædle, temmelig blege Træk og funkler i hendes Diamanter.

I denne Vogn sidde to engelske Damer med deres Kavaleer. I de store, vidtaabnede blaa Øine speiler sig Sværmeriet; i de fine, men uregelmæssige Træk hviler hele den smægtende Sjæl. Barmen hæves som af langtrukne tilbageholdte Suk; — er det la bella Italia eller det fjerne taagefulde Inghilterra, der fremkalder dem, — eller gjælde de maaskee endnu noget høiere? — Kavaleren presser gravitetisk sin Lorgnet ind i Øiehulen, og — seer paa Illuminationen.

Her ruller en sværtbelæsset Karosse frem. Lad mig see, — 4, 5, 6 unge Piger fra Albano eller Ariccia sidde indeni; af de tvende Herrer staaer den ene bagpaa, [illegible] nbragt hos Kudsken. Her findes ing[illegible] en Smægten, ingen Suk og in-

ten — Diamanter, men lutter opvakt Spog, fyrig Livsnydelse, klangfuld Latter og glimrende Farver. Det glindsende morke Baghaar er smykket med en Krands af hvirede Baand og med en lysende Solvnaal; Dragterne ere sammensatte af brændende Rodt og skinnende Hvidt i pragtfuld Modsætning. Her er ret tilfulde det skjonne, naiv=livfulde og glodende Syden givet, det reent umiddelbare Udtryk for Livets Herlighed. Slig en Hengivelse, slig en Selvforglemmelse i Dieblikket kan vort nordiske reflekterede Væsen neppe fatte. — Men det gjor mig ondt for de tvende Herrer, der rimeligviis have betalt Vognen. De staa saa godt som udenfor det hele; i det hoieste værdige de skjonne Nymfer dem et lunefuldt Drilleri. Nu skulle de vel oven i Kjobet traktere med en god Aftensmad enten i Campanella eller tre Ladroni eller i Katakomberne, — vidste jeg blot hvor! O, det er morsomt at være tilstede ved sligt et Gilde! Man generer sig slet ikke, man giver Muntérheden og Lunet frie Toiler selv i Fremmedes Nærværelse. Og her ose Romerinderne deres Begeistring af en dobbelt Kilde; — det er ret en Forneielse at see, hvorledes en Donna tommer sin Folietta. — Dog ingen Misforstaaelse! Romerindernes, navnlig Albanerindernes Ære er mig kjær som min egen! Vinen er der ikke et Luxusmiddel til Pirrelse, men en reen Livsfornodenh

og ned, med fine pragtfulde Kostumer. Nu ruller en fyrstelig Equipage forbi; paa de svulmende Hynder hviler en deilig romersk Principessa klædt i Zobel og Silke. Hun ligger tilbagelænet med halvlukkede Øine, og lader sig vugge ind i yppige Drømme. Illuminationen har hun seet nok af; Lysglandsen og det bevægede Livs Brusen tjener alene til Element for hendes Fantasier. Mon hun veed, at hun er smuk, og at hun maa vække Beundring? Det vexlende Skjær forklarer hendes karakteerfulde — skjønne og ædle, temmelig blege Træk og funkler i hendes Diamanter.

I denne Vogn sidde to engelske Damer med deres Kavaleer. I de store, vidtaabnede blaa Øine speiler sig Sværmeriet; i de fine, men uregelmæssige Træk hviler hele den smægtende Sjæl. Barmen hæves som af langtrukne tilbageholdte Suk; — er det **la bella Italia** eller det fjerne taagefulde **Inghilterra**, der fremkalder dem, — eller gjælde de maaskee endnu noget høiere? — Kavaleren presser gravitetisk sin Lorgnet ind i Øiehulen, og — seer paa Illuminationen.

Her ruller en sværtbelæsset Karosse frem. Lad mig see, — 4, 5, 6 unge Piger fra Albano eller Ariccia sidde indeni; af de tvende Herrer staaer den ene bagpaa, den anden er anbragt hos Kudsken. Her findes ingen Drømmerier, ingen Smægten, ingen Suk og in-

gen — Diamanter, men lutter opvakt Spog, fyrig Livsnydelse, klangfuld Latter og glimrende Farver. Det glindsende morke Baghaar er smykket med en Krands af hoirode Baand og med en lysende Solvnaal; Dragterne ere sammensatte af brændende Rodt og skinnende Hvidt i pragtfuld Modsætning. Her er ret tilfulde det skjonne, naiv-livfulde og glodende Sydn givet, det reent umiddelbare Udtryk for Livets Herlighed. Slig en Hengivelse, slig en Selvforglemmelse i Dieblikket kan vort nordiske reflekterede Væsen neppe fatte. — Men det gjor mig ondt for de tvende Herrer, der rimeligviis have betalt Vognen. De staa saa godt som udenfor det hele; i det hoieste værdige de skjonne Nymfer dem et lunefuldt Drilleri. Nu skulle de vel oven i Kjobet traktere med en god Aftensmad enten i **Campanella** eller **tre Ladroni** eller i Katakomberne, — vidste jeg blot hvor! O, det er morsomt at være tilstede ved sligt et Gilde! Man generer sig slet ikke, man giver Munterheden og Lunet frie Toiler selv i Fremmedes Nærværelse. Og her ose Romerinderne deres Begeistring af en dobbelt Kilde; — det er ret en Fornoielse at see, hvorledes en Donna tommer sin Folietta. — Dog ingen Misforstaaelse! Romerindernes, navnlig Albanerindernes Ære er mig kjær som min egen! Vinen er der ikke et Luxusmiddel til Pirrelse, men en reen Livsfornodenhed. Og

— mine Landsmandinder skulde blot smage denne ædle, ublandede Saft! — — —

Endelig havde vi ad en Omvei naaet Pladsen foran Capitolium. Men forend jeg omtaler dette høie Pragtsyn, som her frembød sig for os, maa jeg først forklare, hvad det moderne Capitolium egentlig er. Til dette af Nutiden bibeholdte antike Navn har jeg tidligere selv knyttet meget feilagtige Forestillinger.

En af det gamle Roms Høie var den kapitolinske. I Midten havde den en Indsænkning, der paa tvende Sider hævede sig med temmelig høie Spidser. Paa den ene af disse kneisede Jupiters Tempel, Roms første Gudehuus. Her ligger nu Kirken **Maria ara coeli**; en Trappe paa omtrent halvandet hundrede Trin fører op til den nede fra Byen. Paa den modsatte Spidse hævede sig Fæstningen, den kapitolinske Borg; her fandtes foruden flere andre Bygninger ogsaa Manlius' Huus — og den tarpeiske Klippe. Fortiden ligger her **palazzo Caffarelli** og min dympg-frie Bolig. I Indsænkningen imellem begge Spidser hævede sig høit over **forum** det saakaldte **tabularium**, Statsarkivet; paa denne mægtige Bygnings Ruiner har det moderne Rom opført sit Senatspalads, en massiv Bygning af kolossale Forhold, med et høit, gjennembrudt Taarn i byzantinsk Stiil.

Til dette Palads slutte sig under en ret Vinkel som Sidefløie t[illegible] andre, opførte efter Buonarottis Tegning i en t[illegible]rende Maneer.

Den ved disse tre Bygninger dannede Plads er i sig selv temmelig stor, dog i Forhold til Bygningerne kun indskrænket; det er **piazza del Campidoglio.** I dens Midte kneiser den berømte antike Rytterstatue, der fremstiller Marcus Aurelius. Paladset tilvenstre indeholder Antikmuseet, det tilhøire Malerisamlingen.

Fra denne Plads føre to steile Trapper op til Høiens Spidser, den ene til Kirken **Maria ara coeli,** den anden til **via Caprina.** En tredie Trappe, anlagt efter Buonarottis storartede Tegning, fører op fra Byen. Ved sammes øvre Ende staa, hver paa sin Side, tvende kolossale antike Statuer af penthelisk Marmor, Hestebetvingerne Castor og Pollux; ved dens nedre Ende er der anbragt tvende antik-ægyptiske Basaltløver, som give to Fontæner Afløb. Piazzaens Balustrade imod Byen er prydet med flere andre antike Mindesmærker, hvoriblandt Statuerne af Keiser Konstantin og hans Søn, og de saakaldte: Manlius' Trofæer.

Ved Foden af den kapitolinske Høi udstrækker sig en uregelmæssig, ikke stor men temmelig la[illegible] Plads, hvorfra samtlige Paladser og den mægtige Trappe, som

fører op til Piazzaen, i Afstand kunne samles til eet Billed.

Denne Indledning til Sagen er meget vidtløftigere end Sagen selv vil blive. Der behøves, mener jeg, nu kun nogle faa Ord for at bringe det storartede Skue frem for Deres Øine. Det mægtige Capitolium kneiser fix og færdigt paa sin høie Top; jeg har nu kun tilbage — at illuminere det med 5—6000 Lamper.

Kan De forestille Dem denne Pragt? Luk Øinene; — jeg vil overlade Dem en Stund til Deres egen Fantasi! — — — —

Peterskirkens Kuppel imponerede, berusite ved sin umaadelige Storheds concentrerede Glands; man modtog et eneste mægtigt Indtryk.

Her var det anderledes. Dette Glandsbilled var ikke et Meteor paa Himlen, men gradiose Feepaladser, som af Flammer vare opførte paa Toppen af et Bjerg. Storheden var en ganske anden; den var mere begribelig og gjorde derfor maaskee et endnu større Indtryk paa Sandserne. Denne Mangfoldighed af skjønne arkitektoniske Linier, dette herlige Perspektiv, dette slanke Taarn, der ligesom samlede hele Mangfoldigheden under sig, tilfredsstillede paa samme Tid ret inderlig den

æsthetiske Følelse. Og Piazzaen selv, det indesluttede Rum bistoppe, hvor Skikkelserne i livlig Bevægelse myldrede imellem hverandre, udgjorde ligesom et Hav af Lys og rødlig Dunst.

Mark Aurels Statue hævede sig i Midten af Lyshavet i seierrig Majestæt. De vældige Dioskurer, Castor og Pollux, traadte i mørke Skikkelser herlig frem, paa den forklarede Baggrund; Trappen, der kun var belyst med enkelte Fakler, var opfyldt med mørke Vasner, der i forvirret Blanding klavrede Lyset imøde. —

Længe stirrede jeg uden at tænke noget; jeg kunde alene føle. Men da jeg havde indsuget den første mægtige Virkning, hengav jeg mig halv ubevidst til alleshaande fantastiske Forestillinger. I Tanker vandrede jeg om i hine Sale, som Paladserne indeslutte, hine Sale, hvor en heel undergaaet Verden er bevaret i uforgængelige Billeder. Hvilken Modsætning imellem det gamle og nye Rom! Hvor skarpt, hvor forunderlig gribende traadte ikke her Nutid og Fortid op imod hinanden! I hine Værelser indesluttedes hele Rækken af Roms Keisere; et nyt Rom, en heel ny Tilværelse var opbygget paa deres Grave. Kunde disse Steenbilleder for et Øieblik faae Liv, træde ud og kaste et Blik over det nye Capitolium, en ny Tids Mennesker, ilde de føle sig forunderlig fremmede, disse Heroer,

fører op til Piazzaen, i Afstand kunne samles til eet Billed.

Denne Indledning til Sagen er meget vidtløftigere end Sagen selv vil blive. Der behøves, mener jeg, nu kun nogle faa Ord for at bringe det storartede Skue frem for Deres Øine. Det mægtige Capitolium kneiser fix og færdigt paa sin høie Top; jeg har nu kun tilbage — at illuminere det med 5—6000 Lamper.

Kan De forestille Dem denne Pragt? Luk Øinene; — jeg vil overlade Dem en Stund til Deres egen Fantasi! — — — —

Peterskirkens Kuppel imponerede, berusede ved sin umaadelige Storheds concentrerede Glands; man modtog et eneste mægtigt Indtryk.

Her var det anderledes. Dette Glandsbilled var ikke et Meteor paa Himlen, men gradiose Feepaladser, som af Flammer vare opførte paa Toppen af et Bjerg. Storheden var en ganske anden; den var mere begribelig og gjorde derfor maaskee et endnu større Indtryk paa Sandserne. Denne Mangfoldighed af skjønne arkitektoniske Linier, dette herlige Perspektiv, dette slanke Taarn, der ligesom samlede hele Mangfoldigheden under sig, tilfredsstillede paa samme Tid ret inderlig den

æsthetiske Følelse. Og Piazzaen selv, det indesluttede Rum histoppe, hvor Skikkelserne i livlig Bevægelse myldrede imellem hverandre, udgjorde ligesom et Hav af Lys og rødlig Dunst.

Mark Aurels Statue hævede sig i Midten af Lyshavet i seierrig Majestæt. De vældige Dioskurer, Castor og Pollux, traadte i mørke Skikkelser herlig frem, paa den forklarede Baggrund; Trappen, der kun var belyst med enkelte Fakler, var opfyldt med mørke Væsner, der i forvirret Blanding klavrede Lyset imøde. —

Længe stirrede jeg uden at tænke noget; jeg kunde alene føle. Men da jeg havde indsuget den første mægtige Virkning, hengav jeg mig halv ubevidst til allehaande fantastiske Forestillinger. I Tanker vandrede jeg om i hine Sale, som Paladserne indeslutte, hine Sale, hvor en heel undergaaet Verden er bevaret i uforgængelige Billeder. Hvilken Modsætning imellem det gamle og nye Rom! Hvor skarpt, hvor forunderlig gribende traadte ikke her Nutid og Fortid op imod hinanden! I hine Værelser indesluttedes hele Rækken af Roms Keisere; et nyt Rom, en heel ny Tilværelse var opbygget paa deres Grave. Kunde disse Steenbilleder for et Øieblik faae Liv, træde ud og kaste et Blik over det nye Capitolium, en ny Tids Mennesker, hvilde de føle sig forunderlig fremmede, disse Heroer,

som dog saa vel havde vidst at gjore sig hjemme overalt. — Rom bestaaer vel endnu; men hvilket Rom! — en Stad, hvis Stolthed, hvis heieste Pryd bestaaer i de tarvelige Ruiner fra en fjern Fortid!

Kl. var Ti. Det var altsaa, hvad man hjemme hos os kalder borgerlig Sengetid; men mit Blod var i Bevægelse, — det syntes mig endnu for tidlig at flyve op i min Rede. Igjennem Smaagaderne naaede jeg atter Korsoen, og passerede denne miglie-lange Gade endnu engang heelt igjennem op til **piazza** del **popolo**. Fra Monte Pincio havde jeg iagttaget en glødende Atmosfære over Pladsen; her maatte der rimeligviis ogsaa være noget smukt at see.

Denne prægtige Plads er bleven anlagt af Napoleon. Ham skyldes ogsaa den saakaldte **Passeggiata**, en Promenade, som fra **piazza del popolo** paa herlige Terrasser hæver sig op paa **monte Pincio.**

Lamperne og Blussene vare hist og her gaaede ud; men herligt var Skuet endnu. De med Marmor prægtig indfattede og i Løv klædte Terrasser, traadte i magisk Belysning frem af Mørket som fortryllede Haver. Hvor deiligt maatte der ikke være histoppe! De belyste Partier af Løvet vare henrivende smukke; men endnu mere tiltrækkende vare dog de dunkle Pletter i deres hemmelighedsfulde Ynde. Hvor betydningsfuld er ikke

hiin Idee i den græske Mythologi, der lader Mørket føde alting! Mørket er uudtømmelig rigt; det føder endnu bestandig og paa den mangfoldigste Maade. Vi stræbe efter Lyset; men ogsaa dette føder Mørket Glimt for Glimt.

I denne Deel af Byen begyndte Festen nu at blive mat; Folket havde draget sig sammen i Byens indre Kvarterer. Jeg kom endnu en Gang igjennem Korsoen; af alt, hvad jeg saae, — der frembød sig bestandig en Rigdom af nyt — vil jeg kun omtale en eneste Ting: Capitoliums Taarn viste sig for Enden af Korsoen høit i den mørke Luft. Virkningen var isandhed gribende.

Men jeg begyndte nu at trættes, — kan det undre Dem? De skulde selv prøve at trække om paa kryds og paa tværs, fra Ende til anden i denne Ruinstad, der har ikke mindre end 17 Miglier i Omkreds. Først ud til Lateranet; fra Lateranet til Vatikanet; derfra tilbage langs Tiberen, tværs ind igjennem Byen op paa Monte Pincio; derfra igjen tilbage til Korsoen, — Korsoen igjennem til Capitolium; endelig Korsoen endnu 6 Gange igjennem, og saa hjem! — Det er en ganske artig Tuur, og Hvilens Øieblikke vare kun faa.

Naar man saaledes har tumlet sig, gjør det godt at komme til at sidde og summe sig, især naar man

har en god Bekjendt ved Siden og en fiascone god Orvieto staaende foran sig. Under disse lykkelige Betingelser kom jeg virkelig til at sidde, da jeg havde gjort min sidste lange Udflugt, og endelig var begyndt at omgaaes med den Tanke, at det nu vel kunde være nok. Naar jeg saaledes ret føler Hvilens Velgjerning, flyver min Hu gjerne tilbage til det, der er mig kjærest, til det velsignede Danmark. Thi man maa reise saa langt, man vil, i den underfulde Verden, — sand Hvile finder man dog ikkun i det dyrebare, fortrolige Hjem, og derfor maa Sjælen under Vandringen idelig og idelig vende tilbage dertil. Og forunderligt er det, jo stærkere man har følt sig henreven, jo fuldere Nydelsen har været, med desto inderligere Længsel flyver Tanken tilbage, med en Længsel, hvori Barnets savnfulde Vemod er blandet. Ja, Barnet bliver ret levende i En; og — ofte forekommer det mig, som om Danmark liig en Moder strakte Armene ud imod mig og hviskede: Barn, hvor bliver Du dog af saa længe? Har Du da ganske glemt mig? Er Du lykkelig, — lad mig glæde mig med Dig! Føler Du Smerte, — lad mig trøste Dig! — Ja, atter fik jeg en Moder, da jeg kom ud iblandt Fremmede, — og atter blev jeg Barn, da jeg fik Myndigheds-Pas til den vide Verden!

— Denne Viin, som perler i mit Glas, er reen

og ædel som flydende Guld! — Saa lad mig da tømme det i begeistret Erindring om alt, hvad jeg elsker i Danmark! — — — —

Det var Midnat; — Festen nærmede sig sin Ende.

Men imedens al denne Festlighed gik for sig, sad den stakkels Pius d. 9de — jeg tør vel indestaae derfor — i sit eensomme Kammer og grundede over, hvad dog Enden skulde blive paa alt dette. Han havde atter indtaget sin Plads paa St. Peters hellige Stol, han var atter i sit kjære Rom, — men under hvilke Betingelser! Hans Indtog havde været anstændigt; men ikkun faa Stemmer havde talt til hans Faderhjerte. Festen var glimrende; men ikkun faa tænkte paa ham derved. — Ak, hvad skal dog Enden blive paa alt dette! — Engang var han bleven baaren paa Hænderne af sit Folk; nu bares hans Magt paa Spidsen af fremmede Bajonetter. Det var ikke saaledes, han havde tænkt sig at ville herske. Naar den fremmede Hjælp faldt fra, stod Folket tilbage, — og dette Folk var ikke længer hans. Folket var forandret, og han — han maatte ophøre at være sig selv, hvis han vilde herske over det. — Ak, hvad skal dog Enden blive paa alt dette! —

Imidlertid — ogsaa dette tør jeg indestaae for —

vare Jesuiternes Fædre samlede i en eller anden luun Krog for at glæde sig med hverandre over det nuværende, og lægge Raad op for det tilkommende. Nu havde de Spillet gaaende; det gjaldt nu blot om at holde det vel igang. Saavel Paven som Folket maatte holdes i kunstige og stærke Net, saa meget var klart. Men — respice finem! — dette kostbare Moment maatte fuldt benyttes — til intet mindre end Befæstelsen af Hierarkiet for evige Tider!

For ogsaa at tage mig selv med — i dette er min Kaution unægtelig paalideligst — saa har De, min Ven, vel allerede mærket, at jeg, uagtet jeg momentviis følte mig beruset af Festens glimrende Liv, dog ingenlunde heelt og udeelt hengav mig dertil. Der var en Tveklang i mit Væsen, som jeg let kan gjøre Dem begribelig.

Kort forend jeg drog hjemmefra, havde jeg bivaanet en lignende Lysfest, — jeg kalder den lignende, ak, hvor forskjellig! — De fjendtlige Tropper havde forladt min Fødeby, for hvilken de i et Par Maaneder havde været en piinlig Byrde. Om Morgenen vare de rykkede ud; om Aftenen rykkede vore egne Tropper ind i Byen. Hvilket Indtog! Aldrig vil det glemmes! Som længe savnede Brødre, som Sønner og Hjertevenner bleve vore Soldater modtagne; med Haand-

tryk, aabne Arme, med Taarer bleve de hilste. I ethvert Huus var der en Fest, og de trofaste Karle vare Festens Herrer. Om Aftenen var Byen illumineret. Vel havde vi ingen Peterskuppel, intet Capitolium at oplyse; men — det mindste Barn havde sin Kjærte og sit Dannebrogsflag. Og hvo var ikke Barn denne Aften? Ogsaa jeg havde mit Flag, — jeg fører det med mig paa min Vandring som en hellig Relikvie; — dyrebart skal det være mig til min Dødsdag for hiint Mindes Skyld, som uopløselig knytter sig dertil!

Byen var altsaa smykket med Lys og Blomster og Flag. Den største Deel af Sommernatten sværmede Folk paa Gaderne. Mange havde ikke nydt den friske Luft i flere Maaneder; alle havde savnet Friheden; med Vellyst rørte de nu de lænkefrie Lemmer og indsugede Luft og Frihed i lange, kostelige Drag.

Hiin Aften, — som en beruset vandrede jeg omkring i Gaderne! Men det var ikke en Sandsernes Ruus, det var Sjælens, det var den reneste Følelses! Jeg var ikke alene; jeg fulgtes med kjære Mennesker, der vare ligesaa lykkelige som jeg. Men vi forsøgte ikke det umulige, at udtale vor Lykke for hinanden; vi læste i hinandens Blikke, vexlede Følelser i Smiil og Haandtryk!

Aarhuus og Rom! — Aldrig havde jeg tænkt,

at disse to Byer skulde komme under Sammenligning for min Bevidsthed! — Evige Rom, — der ligger en lille fattig By paa Cimbrias Kyst, hvis Navn Du ikke engang kjender! — Denne By har i mit Hjerte vundet Glorien fra Dig! Maatte Du snart opleve en lignende Lysfest!

Den 12te April var tilende. Jeg slumrede, forend jeg var kommen til Hvile, jeg drømte, forend jeg var falden isøvn. Og den blide Søvngud førte mig lutter yndige Billeder for Øie, sjællandske Jægere, jydske Dragoner, Lyspyramider, Blomsterguirlander og Dannebrogsflag. — Jeg vandrede atter igjennem min Fødebyes oplyste Gader. Men nu var Tungen løst paa mig; i begeistrede Ord tolkede jeg for dem, jeg elskede, — hvad Frihed er for et dyrebart Gode, — hvad trofast Kjærlighed i godt og ondt er for en hellig Magt, — hvor skjønt det er at have et Fædreland som Danmark!

Først silde blev det Morgen den næste Dag, ikke alene for mig, men vistnok for det hele Rom; efter slig festlig Tummel trænger man til Ro og Hvile. Byen var usædvanlig stille den hele Dag; den summede sig ovenpaa sine Anstrengelser.

Men Festen var ikke endt endnu; idag uddeeltes der 10000 Daler i overordentlig Almisse, og alle Daglønnere, som den offentlige Velgjørenhed sysselsætter, modtoge fordoblet Daglon.

Man taler om en endnu langt større Sum, der var bleven uddeelt til Roms Trængende og Dagdrivere umiddelbart før Indtoget; herom har jeg dog ikke kunnet erfare noget ganske paalideligt.

Jeg holdt mig hele Dagen hjemme for at bearbeide og klare mine Indtryk. Om Aftenen, da jeg sad ved mit Arbeidsbord, faldt mit Blik tilfældigviis ud igjennem det utildækkede Vindue; — o Under! — hele Tiber-Egnen glimtede mig imøde oplyst ved Tusinder af Blus.

Jeg sprang hen til det andet Vindue for at see efter St. Peters Kuppel. Ogsaa fra denne Side strømmede Lysglandsen mig imøde; men Kuppelen selv var endnu mørk.

Nu havde jeg ingen Ro paa mig længer; i en Hast var jeg nede af Trapperne. Illuminationen blev altsaa fortsat anden Dags Aften; selv den fattige via Caprina var oplyst efter knap Leilighed, og det smukke Madonnabilled havde faaet to Voxkjærter som Tilgift til sin Lygte.

Paa piazza di Campidoglio standsede jeg. Det

var en besynderlig Følelse for mig, fra den mørke Porthvælving, der danner Indgangen til via Caprina, at stige ned i dette Lyshav. Piazzaen er ikke stor i Forhold til de kolossale Paladser; Straalerne fra de mange tusinde Lamper flode sammen i Midten i eet bævende Element.

Her blev jeg en Stund. Folk havde gjort sig det hjemligt som i en stor, glimrende oplyst Sal. I mangfoldige Grupper havde Mænd, Kvinder og Børn leiret sig paa vilkaarlig valgte Steder i al Bekvemlighed; imellem Grupperne bevægede sig de mere opvakte Individer fulde af Liv og Lyst i rastløs og broget Tummel. Denne Belysning gjorde en forunderlig Virkning paa Skikkelserne. Der var lutter Lys, slet ingen Skygge; det var idel Lysgestalter, som bevægede sig frem og tilbage uden Maal og Hensigt, alene satte i Bevægelse ved den i deres Indre svulmende Glæde. Det var et reent Alfeeventyr, saa skjønt som nogensinde en Digter har kunnet fremstille det.

Den heroiskstore Mark-Aurel saae fra sin høie Ganger alvorlig-ubevægelig ned paa dette glæderige og bevægede Liv. — Hvor denne nære Sammenstilling af Nutid og Fortid dog griber Gemyttet! — Kun et Tankespring, og man er dybt inde i Oldtiden; — dette Monument er jo en Arv derfra. — Palmyre, Ørkenens

vidunderlige Stad, er undertvungen; den ædle Dronning, Heltinden Zenobia, er bleven tagen tilfange; — i Lænker maa hun forherlige den romerske Keisers Indtog! — Her rider den triumferende Imperator frem paa sin vælige Stridshest. — — —

Himlen over Pladsen var saa mørk, at den syntes ligesom at danne et fast Tag over den store Festsal. Glandsen hernede havde beseiret Glandsen hist oppe; — dog nei, — enkelte svage Stjerner glimtede momentviis frem af Mørket.

Fra en Tribune brusede Musiken; hvert Øieblik ventede jeg at see Parrene ordne sig til lette Dandse; den herlige Sal indbød dertil. Men Romerfolket kjender intet til Baller; det jublede kun, og klappede.

Alle gode Gange ere tre; der var ogsaa Illumination den tredie Aften. Denne Demonstration havde forresten slet ingen anden Betydning, end at Romerne med Børns Begjærlighed gribe enhver Leilighed til at illuminere. Lamperne vare eengang anskaffede, — og hvad gjaldt den Smule Olie, Vox eller Talg imod slig berusende Nydelse! Der behøvedes alene Impuls fra et eneste Sted, og det hele var bragt paafode.

Iaften gik jeg slet ikke ud; det var faldet mig

ind, at jeg fra min Loggia, fra mine Vinduer kunde nyde Festen saa godt som kun faa.

Jeg stod paa Loggien; hele den uhyre By laa under mig i sin ubeskrivelige Lyspragt. Intet er stort og pragtfuldt nok til at sammenlignes med dette Skue. Tit og ofte har jeg priset min gode Lykke, der skaffede mig Bolig paa dette i sin Art eneste Sted i det hele vide Rom. For mine fire scudi har jeg havt ubetalelige Nydelser; — i ethvert Øieblik har jeg fuldt besiddet hele den underfulde By.

Tæt ved mig hævede sig Capitoliums slanke Taarn høit iveiret, længer borte Taarnet paa Kirken Sta Maria maggiore. Under mig udstrakte forum Romanum sig i glødende Fakkelskjær; bagved Keiserpaladserne kneisede Villa Mills med sine fantastiske blinkende Taarne.

Jeg gik ned i mit Værelse. Her var Udsigten noget begrændset; men jeg havde bedre Ro til at nyde dens Enkeltheder. Denne Aften fik jeg ikke meget bestilt, endskjøndt jeg vel tør sige, at jeg er af en flittig Natur. Jeg fordybede mig i Skuet, og drømte om det, der laa fjernt i Tiden, og det, der laa fjernt i Rummet, det gamle Rom og det unge Danmark.

Hvor deiligt var ikke Tiberpartiet, hvor drømmerisk-deiligt! Hvor smukt toge ikke de ranke Kloster-Taarne sig ud, høie Flammesøiler, og Kirkernes efter

mtikt Monster dannede Frontespicer med Korset paa Spidsen! Dybt under mig blussede Lamperne imellem Buske og gamle Mure; det var en ukjendt Trylleverden, der pludselig havde aabnet sig for mit Blik. Hist-ovre var en lang Række af Loggier oplyst med Lamper; de dannede ligesom en Rad af gyldne Perler. I den fjerne Horizont paa Hoiene, som ligge udenfor Staden, straalede de eensomme Villaer. Hist og her bølgede et rødligt Skjær over Pladsene, Gjenskinnet af de flammende Baal; lige under mig gnistrede Faklerne i de snevre Gader. Musiken tonede op til mig fra flere Steder; det var afbrudte, blide Harmonier, som talte til mig om al den Lykke, som det anelsesfulde Hjerte endog midt i Savnet fortrøster sig til. — Over den straalende, glædedrukne By seilede Guds blege, klare Maane.

Romerske Mosaiker.

III.

Naar man saaledes i nogen Tid har levet i en berusende Verdens Tummel og Mangfoldighed, begynder man ret inderlig at længes efter et stille Livs Ro og simple Nydelse. Tre Dage havde vi holdt Fest i Anledning af Pavens Indtog; den fjerde Dags Morgen ilede jeg med den faste Beslutning, at Festen nu skulde have Ende for mig, ud til Vatikanet, — ikke til Paven, men til Antiksamlingen. Her var jeg vistnok ogsaa i stort Selskab; men det var lutter kjære, fortrolige Venner, og de talte til mig paa en egen stille og blid Maade, som sysselsatte Sjælen uden at forstyrre og anstrenge. Jeg var atter hjemme hos mig selv; overalt, hvor jeg bankede paa, kom jeg ind, og modtoges overalt som en gammel Huusven, for hvilken der ingen Hemmelighed gives.

Amor er netop i Begreb med at spænde sin Bue; han har dreiet Hovedet lidt, ligesom for at see, hvem

der kommer, men slipper ikke sin Bue. Vulkans deilige Gemalinde har just forladt Badet; hun vedbliver med sin Syssel at sætte sit smukke Haar, medens hun begynder at fortælle mig, hvor meget hun maa døie af sin med Urette skinsyge Gemal. Apollo Sauroctonos er netop i Begreb med at fange et smukt Fiirbeen, der smutter op ad en Træstamme. Tys! — Han lader som intet, og har kun Øie for sit Bytte. Bacchus har i dette samme Øieblik fundet sin Ariadne; han staaer hensunken i Beundring, støttet paa en ung Fauns Skulder, — og hvisker med ufravendte Blikke: Er denne Deilighed ikke et Rov fra de udødelige Guder! — Olympen skal ved mig vinde sin Ret! — — Ariadne slumrer endnu, saaledes som Theseus har forladt hende. Arme forraadte Kvinde! — Du vaagner til en Guds Favnetag! — Fader Silen lader Bacchus sukke og Ariadne sove, og tømmer paa sit Æsel den fulde Kalk. — Satyrerne kryste Druer og lee mig op i Ansigtet; Bacchantinderne fortsætte deres vilde, yppige Dandse med tilbagekastet Nakke og halv tillukkede Øine.

Hist rider en Triton paa den skummende Bølgetop. — Han har røvet en ung, deilig Nymfe og iler med at bringe sit Rov i Sikkerhed. Nymfens skjønne Lemmer ere halv opløste i Afmagt. — Kun en Triton — kan finde sin Lykke i tvungen Kjærlighed. —

Har Amor i samme Nu sluppet sin Bue, eller gives der mere end een Amor? Hist har han, den spæde Knægt, faaet fat i en Løve; — det vældige Dyr krummer sig under hans Barnehænder.

O Jammer! her bæres min Antinous til Baalet! Dig seer jeg ikke, arme, forladte Hadrian! — Har Du draget Dig tilbage i dit Lønkammer for at begræde dit Livs Fattigdom, Du — den rige Verdens uindskrænkede Herre!

Kan jeg troe mine Øine? Skammer Du Dig ikke, barnlig spæde Satyr? — Det er dog for tidligt at begynde med at drikke! Klogelig har Du sat Dig ned; men tag Dig dog iagt, at Du ikke slaaer en Kolbøtte bagover!

Yndige Clementia, — med lette, ærefrygtsfulde Trin nærmer jeg mig Dig; — Du lader Dig ikke forstyrre! — Stadig holder Du din Skaal frem for at optage de Dødeliges Bønner; Du veed, at de arme Mennesker stedse have noget paa Hjertet.

Dioscurerne ere netop i Begreb med at bortføre Leucippus' Døttre. — Jeg kan ikke hjælpe eder, arme Møer, uagtet eders Skjønhed, eders Angst og Smerte gaa mig til Hjertet. Jeg er kun et Menneske, og I ere i en udødelig Magts Hænder.

Ah, — endelig overvunden, — jomfruelig-kydske

Diana! Jeg overrasker Dig, just som Du er i Begreb med at stjæle et Kys fra den sovende Endymion! Veed Du, hvad Du vover? Natten har tusinde Øine, som aldrig blunde! — Vi Dødelige have noget, som vi kalde vort — Rygte.

Praxiteles' knidiske Venus — Venus Urania — er just ved at klæde sig paa. Den himmelske Skjønhed kjender ingen jordisk Undseelse. Vi Mennesker begyndte først at blues for hinanden, da vi havde tabt Paradisets Uskyldighed.

Eros, — hvad drømmer Du om, Psyches ømme Elsker? — Er Du ikke lykkelig, — har Gudernes Fader ikke stadfæstet eders evige Pagt? O, jeg forstaaer Dig, — Du grubler over din Lykkes Uendelighed! Jeg seer det, — ak nei, vi Mennesker leve ikkun i Anelsen! — jeg aner det af dine dybt og blidt begeistrede Træk!

Niobe vrider Hænderne og klager for mig sin bittre Nød. — O, jeg veed det! — Det er tungt at leve, naar det, man elsker, døer! — En udaandende Datter synker sammen ved dine Fødder; Dianas Piil har truffet hende, — ak, Dig flyve Pilene forbi! Hist flygter det yngste Barn for at søge Beskyttelse i Moderens Skjød; her holder den trofaste Amme en døende Søn oppe i sine skjælvende Arme; hist og her undflye

de arme Børn forgjæves den sikkre Undergang. Her er en Yngling blødende sunken i Knæ; hist styrter en Mo døende bagover. Pilene flyve fra begge Sider, fra denne Apollos, fra hiin Dianas. — — —

Bryderen tager imod mig med et venligt Blik, uden at lade sig forstyrre i at skrabe Salven af de herlige Lemmer. — Hvormange Krandse har Du vundet idag? — Glem kun ikke, — at Krandsene ville visne!

Kasteren er i Begreb med at slynge sin Discus. Han ligesom siger: — bi blot lidt, til jeg har kastet! — Hvilken Kraft og Smidighed i denne harmoniske Form!

Lykurg er ved at udgrunde Love. — Lad Dig kun ikke forstyrre, — jeg gaaer lige forbi! Jeg har just Noget at sige Aspasia. — Hvor Du er smuk, Aspasia! — Og hvor dit Toilette er smagfuldt! — Hvem venter Du idag?

Phønix har netop besteget Baalet, og Baalet flammer op. Jeg hører din Svanesang, vidunderlige Fugl; — den klinger igjen i min udødelige Sjæl!

Demosthenes er traadt op for at holde en tordnende Tale; allerede glimte Lynene i hans kraftig-aandrige Træk. — Dit Publikum, gode Demosthenes, — er noget blandet! —

En Satyr trækker en Torn ud af Foden paa en ung Galning af sin satyriske Slægt. — Ja, det gjør ondt, naar man skal opereres! Intet Under, at Du gjør Grimasser, og halv stikker Foden frem, halv trækker den til Dig. — Men der seer man, hvad der kommer ud af slige gale Bukkespring! — Din Kammerad gjør sig virkelig al Umage; — han spidser Ørerne og Munden og Fingrene som den bedste!

Hvilken naragtig Herre! — Forfængelige ere vi Mennesker; men endnu mere forfængelige maa dog I Satyrer være! — — At beundre sin egen Hale, — at kokettere med den yderste Ende af sin dyriske Tilværelse!

Nero har havt det gale Indfald at stjæle Apollos Harpe og Laurbærkrands; — Sangen og Tonerne har han ikke kunnet stjæle. — Han synger om Trojas Ildebrand, medens Rom gaaer op i Luer. Der er ingen til at klappe; thi — hans vante Publikum brænder.

Trofaste Alkestis, — altsaa maa Du døe! Jeg kommer i dit Dødsøieblik. Tung er Afskeden, — fra ham, for hvis Skyld Du har hengivet dit Liv, — — der skal leve ved din Død. — Ak, skulde I endelig skilles, kunde jo ligesaa godt han døe! — Bitter er Afskeden; Børner, der elske hinanden, burde aldrig skilles! — Hvad siger jeg! — Kjærligheden, en evig

Magt, vil sikkerlig frelse sit eget Liv! — Admet, standß din Taare! Herkules vil i Kjærlighedens Tjeneste føre Din Alkestis tilbage fra Underverdenen, tilbage i dine Arme!

Augustus er som Ypperstepræst traadt frem for at offre. — Der er mange Guddomme at vælge iblandt; er Du taknemlig, Augustus, vil Du offre til fortuna virilis!

Hvad gaaer der her for sig? — Bacchus fødes til Verden; han springer lyslevende ud af Jupiters Hofte. Arme Semele! — Arme Jupiter, hvilken Uleilighed!

Alkibiades har klædt sig af til en Brydeleeg. Med slige Lemmer kan man vel træde i Skranken. — Du og Sokrates, — I ere de skjønneste blandt alle Athenienſere.

Ørnen har grebet Ganymed for at føre ham bort til Himlen. — Jeg studſer ikke derved. Vi røves jo alle bort herfra en efter en; — Himlen behøver os alle.

Erato griber i Harpens gyldne Strenge. — Hvad er det, som bringer dit Bryst til at svulme? Er det Vaaren, som atter smykker Skov og Enge, — er det hiin Længsel, som drager Fuglen til fjerne Strande, —

er det hiin Kjærlighed, som forener Menneskene over Land og Sø, selv over Cocytus' Bølger?

Slangerne have omvundet Laokoon og hans spæde Sønner. Du lider Niobes Kval, arme Fader! Du kæmper ikke for dit eget, men for dine Børns Liv. — Nei, Neptuns Hævn er dog mindre grusom end Apollos og Dianas; — Du overlever ikke dine Børn!

Saffo digter. Hvor Du er skjøn, Saffo, aandsfuld skjøn! — Endnu har Du ikke lært en forsmaaet Kjærligheds Kval at kjende. Naar hiin ulykSalige Stund kommer, vil alene Havet være dybt nok til at drukne din Smerte!

Achilles holder den døende Penthesilea oppe i sine Arme. Tidsnok kom I begge foran Trojas Mure, baade Du, vældige Pelide, og Du, kamplystne Mø! — Men Døden forsoner. Livet er Kamp, Døden er Hvile!

Dido hviler halv opreist paa Leiet og grunder paa at tage sig selv af Dage. — Ulykkelige Dido, kan Du betænke Dig? Kan man da leve med et brustet Hjerte? Kan man frygte Døden, naar Kjærligheden er glippet? Har Baalet værre Flammer, end dem, der brænde i Din Sjæl? — — — — —

Henad Eftermiddagen puttede jeg en Bog i Lommen og vandrede udenfor Stadens Mure. Jeg vilde

fuldende Dagens Værk: — i Naturen skulde jeg atter ganske finde mig selv. Der gives ingen skjønnere Modsætning i Livet end Natur og Kunst; ved det ene ligesom indvies man til at nyde det andet; jo fuldere man mætter sig i hint, desto mere skikket bliver man til at nyde dette. Men Mysteriet i denne gjensidige Henviisning til hinanden ligger deri, at Natur og Kunst i deres fuldkomne Modsætning danner den skjønneste Eenhed. Den sande Kunst har optaget Naturen i sig, og Naturen er det absolute Kunstværk.

Jeg havde lagt Roms tusindaarige Mure bag mig; uden Vanskelighed fandt jeg den Plet, jeg søgte.

Ved Foden af en lav men brat Høi, under en Gruppe af susende Steenege findes der en rummelig Fjeldgrotte, i hvis Baggrund Kilden sprudler med blid Harmoni. Muurværk fra Oldtiden, nu for største Delen hensmuldret, vidner om, at denne stille og skjulte Plet har havt sine Beundrere for Aartusinder siden. Grotten er tildeels udmuret; men det er ikke muligt at paapege, hvor Naturen ender og Kunsten begynder; det naturlige Fjeld og den kunstige Steen ere ligesom voxede i hinanden, og Tiden har forvittret dem begge. Alene i Hvælvingen findes tydelige Spor af Zirater.

Løvet hænger rundt omkring ud over Grottens Rand; i enhver Revne har den tarvelige Efeu slaaet

Rod for at udbrede sine yppige Ranker; det svulmende Mos har overalt polstret det haarde Klippejærde.

I Baggrunden ved Kilden hviler en ungdommelig Flodgud; han speiler sine ranke Lemmer i Bassinets krystalklare Vande. En lang Række af Aarhundreder er gledet ham forbi; men evig ung, som en Gud bør være, seer han frem i Evigheden, medens han lytter til sin Kildes Rislen.

Navnet gjør intet; — denne Naturhelligdom kaldes Egerias Grotte.

Hvor smukt er ikke Sagnet om den vise Numa Pompilius! — Naar den forkeerte Verden blev ham for broget, flygtede han til sin kjære Grotte; her inspirerede den blide Kildenymfe ham til nye Anstrengelser i den unge Stats Interesse. Han hvilede ved hendes Bryst, han forfriskedes ved den søde Stemme, som hviskede i hans Øre; — gjenfødt traadte han atter ud i Verden.

Hvor smukt og hvor sandt! Mennesket tager aldrig Viisdommen ud af sig selv, men øser den af hiint guddommelige Liv, som hvisker igjennem hele Naturen, som aander gjennem alle Menneskesjæle.

Her slog jeg mig tilro, i Grottens Baggrund paa det bløde Mos; jeg aabnede min Bog — og lyttede til Kildens Rislen. Her saae jeg Solen gaae ned over

det ærværdige Rom, glødende som Ild paa de sammenstyrtede Mure, paa de kneisende Kuppeler.

Nymfen talte ogsaa til mig, lifligt og ømt som en huldsalig Veninde. — Fremmede, — sang hun: — jeg har lyttet til dit Hjertes Slag, ligesom Du til mine Bølgers Rislen. Fremmede, jeg forstaaer ret vel hiin Længsel efter det fjerne, som vugger sig i dit Indre. Lykkelig er jeg; stedse blander sig min Livsstrøm med det umaadelige Hav, som beskyller Alverdens Kyster, og stedse dvæler jeg i Hjemmet, den elskede Plet, der lod mig fødes. Men trøst Dig! Nu styrter min Bæk sig i Floden Almo, og Almo styrter sig i Tiberen, og Tiberen flyder ud i det aabne Hav. Men Havet bølger, hvorhen det vil; det beskyller ogsaa dit Fædrelands Kyster. Naar Bølgen slaaer mod Land, er der maaskee kun een Draabe af min Kildes Vande deri; — men den skal bringe Hilsen fra Dig til Hjemmet og til alt, hvad Du der har kjært. — Hjemme lytte de jo til Havets Brusen, ligesom Du i fremmed Land til min Kildes Rislen! —

Længe vil det sikkert vare, inden hiin Draabe kysser den danske Kyst; men engang vil det skee, — jeg stoler paa Kildenymfens Ord; — jeg tænker en blid Aftenstund, naar Solen dukker sig i Havet, og Natte-

vinden begynder at visne. — Maatte den da finde et aabent Øre og en kjærlig Sjæl!

Ikke langt fra Grotten findes Egerias Lund, en lille Høi, tæt bevoxet med Steenege og Laurer, gjennemvævet med Efeu og Vinca. Her hersker der en bestandig Skygge, og en mild Susen gaaer uafbrudt igjennem Træernes Kviste; det er en hellig Lund, indviet til Mindets ærværdige Guddom.

Paa den modsatte Høi hæver et Bacchustempel sig; det vilde forlængst være faldet sammen, havde ikke en Kirke taget det under Armene. Det er en forunderlig Bygning, Tempel og Kirke voxede i hinanden, — Tempelsøile og Kirkemure, Tempelgrotter og Kirketag. Men ærværdig er den baade som Kirke og Tempel. Det Indre er udsmykket med Malerier fra de første Korstoges Tid; i Forhallen findes endnu det Dionysos indviede Alter.

Paa Hjemveien kom jeg forbi et andet lille Tempel, bevaret fra Undergang paa en lignende Maade. Det er ikke mere end sønlig Pligt, at Nutiden med ærbødig Haandsrækning understøtter Fortiden. Dette lille Tempel var indviet: **Deo rediculo.** Intet Under, at Rom tilsidst fik saa mange Guder, naar enhver Begivenhed kunde føde en ny Guddom. Paa dette Sted vendte Hanibal om, opgivende Beleiringen af **Roma**,

og med det samme Italiens Besiddelse. Dette Moment, vistnok et af Vendepunkterne i Roms storartede Skjæbne, forgudede den frelste og taknemlige Stat.

Der gives vel neppe nogen interessantere Udflugt Rom, end den ud ad den appiske Vei. Romerne byggede for Evigheden. Denne Vei, anlagt af Censoren Appius Claudius c. 300 Aar f. Kr. F., var henved 1000 Aar i Brug, og dog findes der hele Stykker af den endnu, saa godt som i fuldkommen Stand, fremvisende Hjulsporene, hvori Oldtidens Vogne have rullet. Mage til Veianlæg kan Verden heller ikke fremvise; det var ikke en Bearbeidelse af Jordfladen, men en selvstændig Bygning, opført af Kvadre, der vare forbundne med Jernklammere. Veien var beplantet med skyggefulde Træer og forsynet med Steenbænke.

I Roms umiddelbare Nærhed er der kun faa Spor tilbage af den egentlige Vei; men uden Vanskelighed kan man forfølge dens Spor. Det udgjør et flygtigt Dagværk at forfølge disse blot tre Miglier udenfor Porten, saamange Mærkværdigheder frembyder der sig, og endda kan der herved kun være Tale om et flygtigt Gjennemsyn.

Jeg har gjort denne Tuur trende Gange, og of-

fret tre hele Dage derpaa. Det er meget, maa De troe, for mine indskrænkede Vilkaar, endskjøndt det i sig selv kun er overmaade lidet.

Har De Lyst, vil jeg med Dem gjøre denne Udflugt for fjerde Gang?

— Først standse vi ved Scipionernes Grav, et af de mærkværdigste Mindesmærker, som den moderne Tids Nysgjerrighed har bragt for Lyset. Det findes i en Vigne indenfor porta St. Sebastiano.

Alene Vignen med sine maleriske Bygninger, sine Haveterrasser og Pergola'er var Besøget værd. Men der ventede mig noget uden Sammenligning mere tiltrækkende.

Porten til den underjordiske Gravhvælving blev lukket op. I Forhallen maatte vi forberede os til Nedfarten. En ung Pige, en kraftig Vignarola, blev givet mig til Førerinde; hun selv tog en Voxkjærte i hver Haand, og gav mig en tredie. Med temmelig usikkre Trin fulgte jeg hende nedad den skraanende, temmelig ujevne Jordbund. Slig en Vandring under Jorden har i sig selv noget besynderligt; er Stedet, man besøger, dertil en Gravhvælving, — har den end ydermere gjemt Støvet af udmærkede Mennesker fra et fjernt Old, gribes man af en underlig bævende Følelse; man er ligesom bortrykket fra den jordiske Tilvæ-

relse og aander i Evighedens ideale Sfære. Slige Indtryk ere uudslettelige; de skylde Momenter deres Tilværelse, hvori Timeligheden har været absorberet, og Evigheden forlods har aabnet sine Himle. Af slige Henrykkelsens, man kunde sige, Salighedens Momenter indeholder Livet kun faa; Hengivelsen er kun sielden saa fuldkommen, at Væsnet ganske glemmer sit Stev og ophører at tælle Minuterne.

Her vandrede jeg i Scipionernes, i Ennius' Gravhvælving. Hvilke Navne! — Og det var flere tusinde Aar siden disse Huler vare blevne udhuggede i den løse Tuf-Steen.

Dette Mindesmærke havde havt tvende Etager; den øverste, der havde været opmuret, var falden sammen; de underjordiske Huler vare endnu fuldkommen ubeskadigede. Jeg saae Fordybningerne, hvori Sarkofagerne havde staaet; jeg læste Indskrifterne, der betegnede, hvo der hvilede her. Dog vare disse Indskrifter, udhuggede i Klippen, ikke ægte; de oprindelige findes i Vatikanets Museum, og man har afkopieret dem paa de Steder, hvor de have været anbragte. I Vatikanet findes endvidere en kolossal Sarkofag af udmærket Arbeid i romersk-simpel og -streng Stiil, forarbeidet af Perperin; heri hvilede Levningerne af Lucius Scipio Barbatus, Samniternes Undertvinger. Hvor le-

vende interessérer det En ikke at kunne læse slige Indskrifter, der ere henved halvtredie tusind Aar gamle, alene ved Hjelp af sine Skolekundskaber og en Smule Øvelse! — Foruden dette Stykke fremviises der i Museet en laurbærkronet Buste, der rimeligviis skal forestille Ennius, Digternes Fader.

I Sarkofagen og i Urnerne fandt man disse Romerfædres Been. Hvis vi ikke havde Livius, maatte hiin Tid, som de tilhørte, henregnes til Roms mythiske Tidsalder. Intet er dog saa forunderligt gribende for Bevidstheden som sligt et Fund, der sætter Nutiden i umiddelbar Forbindelse med et for Aartusinder siden svundet Old. Vi kjende Personer og Begivenheder igjennem Historien; men dette Bekjendtskab er og bliver dog kun en ideal Virkelighed; — pludselig gives os den reale Virkelighed i Hænderne. Man kan indtil det uendelige fordybe sig i denne forunderlige Følelse, og dog kommer man ikke paa det rene med sig selv.

Min vakkre Vignarola førte mig paa kryds og tvers saalænge omkring, at jeg tilsidst ikke vidste, hvorledes jeg var vendt. Hun lyste i hvert et Hul, belyste hver en Indskrift; men Stedets klassiske Tendents havde ikke i mindste Maade berørt hende, — for hende var Scipionernes Grav omtrent det samme som en Kartoffelkjælder.

Pludselig kom vi atter frem til Lyset. I Mørket havde jeg været klartseende; i Lyset blev jeg stokblind.

Min Vignarola tilbød mig forskjellige Rariteter tilsalg. Jeg valgte en Gravlampe og en lille Lar eller Huusgud — slet ikke i den urokkelige Tro, at de vare ægte. De reisende Englændere, der ville see alt, have Prøver af alt, ville bedrages; jeg for min Deel vil heller undvære. I dette Tilfælde kjøbte jeg Formen; thi at den var ægte, tør jeg svare for, endskjøndt ingenlunde for Arbeidets Ægthed.

Det var en smuk Skik hos de Gamle, at de henlagde deres Begravelser i Nærheden af de store Landeveie tæt udenfor Stæderne. De kjendte intet til hine afsluttede Dødningehaver, der, saa høitidelig-skjønne de end kunne være, dog stedse have noget sørgeligt og beklemmende ved sig. De beholdt deres Døde midt iblandt sig; de blege Skygger havde endnu stedse deres Plads i det færdige Liv, og de i Kjød og Blod aandende Væsner omgikkes dem fortrolig som Beboere af det samme Hjem. Om Aftenen, naar Folk vandrede udenfor Portene for at drage frisk Aande, eller nøde Kjøligheden paa Bænkene under Træerne, havde de idelig deres Grave for Øie; de bragte deres kjære hedengangne et Offer af Viin eller Blomster, og aandede i den

skjønne Anelse af, at Fællesslivet imellem elskende Sjæle aldrig kan afbrydes. De kjendte ikke noget evigt Liv, men heller intet til Dødens Forfærdelighed; de beholdt deres Døde hos sig, ikke for at mindes om dette Livs sørgelige Ende, men i dunkel Forudfølelse af et saligt Gjensyn.

Den app'ske Vei var i en viid Strækning indhegnet med Begravelser af den forskjelligste Art. Iblandt disse hørte de saakaldte Columbarier, underjordiske Gravkamre, der vare bestemte til at optage Støvet af de respektive Familiers Huusbetjente, Slaver og Fangerne. Naar man erindrer, at alting, navnlig i Keisertiden, udrettedes af Slaver, at hver Familie havde sine egne Kunstnere, Haandværkere og Praktikanter, stundom i hundredeviis, foruden de egentlige Huusholdningsfolk, der stundom beløb sig til flere tusinde, — naar man endvidere gjenkalder sig det inderlige Forhold, der bestod imellem Slaver og Familie i engere Forstand, bliver det let begribeligt, at hver større Huusstand maatte have sin Begravelse, hvori de, der i Livet havde hørt sammen, kunde bisættes hos hverandre. Ikke sjelden udvidedes disse Columbarier til Medlemmer af Familien selv og til Individer, som udenfra vare traadte i nærmere Forbindelse med samme.

I Nærheden af Scipionernes Grav findes en

Vigne, der indeslutter tvende slige Columbarier, begge fortrinlig Stand og af en høi historisk Interesse. Det ene af dem har været bestemt til Bisættelsen af Personer, som hørte til den keiserlige Hofholdning.

Ad en steil Trappe steg jeg ned i det dybe firkantede Gravkammer. Ad den samme Trappe vare Askeurnerne efterhaanden blevne baarne ned; den samme havde alle hine Mennesker betraadt, der i kjærlig Hu havde besøgt det underjordiske Rum, for at tilbringe nogle Øieblikke i vemodig Erindring ved de kjære Hedengangnes Hvilesteder og offre deres Aske en hellig Taare.

En kold Luft slog mig imøde. Dødens Gysen gik gjennem mig. Med Ærefrygt betraadte jeg dette Sted, hvor sorrigfulde Mennesker for Aartusinder siden med øm Haand havde gjemt Asken af dem, de elskede.

Det var et dybt, firkantet Rum, gulvlagt med Kvadre. I Væggene rundt om var der, den ene Rad over den anden, anbragt smaa Nischer, i hvis Fordybninger Asken hvilede. I Midten havde man, for at udvide Begravelsen, opført en firkantet Muurpeile, der ligeledes var gjennembrudt med Nischer paa alle Sider.

Længe rørte jeg mig ikke af Pletten. Indtrykket, i sig selv af gribende Art, var mig aldeles nyt og usædvanligt. Alting var næsten uforandret. Begravelsen

var endnu i samme Stand, hvori den var bleven forladt paa hiin Dag for 1800 Aar siden, da den sidste Askeurne blev sat ned. Alene Rudera vare nydsede tilside, og af disse havde der kun været faa.

Andre Columbarier, som jeg havde besøgt, havde været bælgmørke, og jeg havde maattet besee dem ved Kjærtelys. Her var Loftet blevet gjennembrudt, enten paa tilfældig Maade eller med Forsæt, og et Tag var bleven anbragt, hvorigjennem Dagslyset kunde finde Vei ned i Gravkammeret. Hine Besøg havde maaskee havt noget mere mystisk-høitideligt; men dette var ulige mere tilfredsstillende; alle Stedets ærværdige Hemmeligheder laa udbredte for mig i det klareste Lys.

Væggene vare paa flere Steder dekorerede med Malerier, mystiske Fremstillinger af sindbilledlig Betydning. Her pikkede en Hane Korn op; hist flagrede en Sommerfugl over et Blomsterbed; her gnavede en Kanin paa henkastede Frugter. Farverne vare endnu saa friske, som om de vare lagte paa for ganske nylig.

Hist og her fandtes smaa Askeurner af Marmor, Basreliefs og Buster. Over enhver Celle stod en Indskrift, der indeholdt den bortgangnes Navn, og stundom rørende Ytringer af øm Smerte. — I denne Celle hvilede Støvet af en ung Pige, der havde forladt Verden i sit femtende Aar, just som hun havde vundet det

kjønne Navn af Brud. Hendes Brudgom, Keiser Clau-
ius' Frigivne, havde med blødende Savn sat hende
enne Indskrift.

Mange Indskrifter erindrede paa middelbar og
middelbar Maade om de romerske Keisere fra August
il Vespasian. Alle haande Folk vare bisatte her; de
ſeste Navne paa de lavere Hofbetjeninger kom her
or en Dag. Antallet af de Personer, hvis Aske dette
Gravkammer gjemte, kunde vel beløbe sig til 5—600;
t lidet Rum kunde indeslutte mangfoldige af slige smaa
Gravmæler.

Fordybningen i Cellerne, hvori Asken laa, var
ildækket med et Laag af brændt Leer, som havde Form
if en flad Skaal. I dets Midte fandtes et lidet
Hul; herigjennem lode de Efterladte Vinen dryppe ned
paa Asken, naar de bragte deres kjære afdøde et ve-
nødigt Offer. Blomster udgjorde Offerets anden Be-
standdeel.

Jeg tog Laaget af et Rum og greb ned i For-
dybningen; — jeg fik min Haand fuld af smaa Been
og Aske, de fattige Rester, som Baalet havde levnet af
et i Sandselighedens Fylde udviklet Legeme. Varsomt
lod jeg Asken falde tilbage i sit Gjemmested og lagde
forsigtig igjen Laaget over. — Lad de Døde hvile!

Det andet Columbarium, som fandtes i denne

en lille Kirke, som fører Navnet: **Domine, quo vadis?** — Paa dette Sted mødte nemlig St. Peter, da han af Engelen var udfriet af Fængselet, sin Herre og Mester. I Kirken St. Sebastiano gjemmes et af de Fodspor, som Kristus efterlod sig paa Stedet; det lille fattige Kapel har maattet lade sig nøie med en nøiagtig Kopi.

Lige overfor hæve sig de kolossale Ruiner af en Begravelse, som blev anseet for Scipionernes, indtil deres virkelige Grav fandtes. Senere Tider have oplyst, at det gjemmer Asken af Priscilla, Abascantus' Hustru. Der foresvæver mig et Sagn om dette Par, et gyseligt Sagn; men jeg har ikke været istand til at kalde det tilbage i Erindringen.

Her deler Veien sig i tvende Retninger; Veien tilvenstre er den gamle **via Ardeatia**, den tilhøire er Fortsættelsen af **via Appia**.

Gravminderne paa begge Sider af Veien blive hyppigere; i flere Vigner findes store Columbarier. Et af disse, der har tre Gravkamre, tilhørte Augustus' Slaver og Frigivne, et andet hans Gemalinde Livia; i et tredie blev hiin herlige Sarkofag funden, der paa Capitolium fremstiller en Kamp imellem Romere og Barbarer. Men alle disse Columbarier ere mere eller mindre geraadede i Forfald, og man har borttaget de

fleste betydningsfulde Gjenstande, saa at Besøget i samme kun har lidet tilfredsstillende.

I Vatikanets **corridojo delle Lapidi** findes Indskrifterne fra Livias Columbarium særskilt indmurede. Man seer deraf, hvor godt denne sin Tids største Dame har været betjent af Slaver og Slavinder. Forretningerne ved hendes Toilette have været deelte imellem en heel Skare kunstmæssig oplærte Fruentimmer; men endnu større har Mangden været af de mandlige Individer, som vare bestemte til hendes Betjening og Underholdning: — Badepiger, Pyntekoner, Haarkunstnerinder, Sminkepiger, Garderobevogtersker, Forelæserinder, Skræddersker, Smykkebevogterinder, — Skrivere, Malere, Guldsmede, Sandalmagere, Sangere, Fløitespillere, Løbere, — o. s. v., o. s. v. — Jeg opregner iflæng endeel Egenskaber, som falde mig ind, og har temmelig ondt for at finde Benævnelser dertil. Livia havde unægtelig et meget komplet Huuspersonale. — Jeg ledte blandt Indskrifterne efter hendes **ex officio** ansatte Giftblanderske; men hende fandt jeg ikke. Rimeligviis har hun overlevet alle de andre. Maaskee er det den samme Hex, der under Claudius og Nero optræder under Navnet Locusta; Hexe blive, som bekjendt, meget gamle.

Vi vandre videre ud ad den appiske Vei; kort

efter have vi naaet Basiliken S. Sebastiano, en af Roms syv Hovedkirker.

S. Sebastiano er bygget over il Cimeterio di S. Calisto, hvor Titel-Helgenen fandtes begravet; paa samme Sted skulle ogsaa Apostlene Peter og Paulus være blevne bisatte.

Munken gaaer iforveien med en klartbrændende Kjærte; vi følge efter, ligeledes med Kjærter i Hænderne. Gjennem kolde, fugtige Gruber stige vi dybt ned under Jorden. Luften er beklemmende; Lysene flamme stedse dosigere.

Nu bevæge vi os igjennem horizontale Gange, temmelig snevre, og undertiden saa lave, at man i bøiet Stilling maa bevæge sig frem. De ere udgravede eller udhuggede i Pozzuolanjord og Tuffsteen. Et forunderligt Labyrinth! Disse Huler løbe ud og ind, som det synes, ganske planløst, og gjennemkrydses i det uendelige. Forvirringen synes uopløselig, og dog skrider Munken frem med sikkre Trin, uden at betænke sig noget Dieblik. Er det maaskee nedarvet Instinkt? De første Kristne bevægede sig ligesaa sikkert i dette uhyre Labyrinth af underjordiske Gange, som vi omkring i vor Fødebyes Gader. — Vi befinde os i Katakomberne; denne Deel deraf kaldes St. Calistos Hvilested.

Disse i hinanden paa forvirret Maade slyngede

underjordiske Gange løbe ikke alene under den største Deel af Staden Rom, men strække sig ogsaa langt udenfor Murene. Men Traaden i dette uhyre Labyrinth er i Tidernes Løb gaaet tabt; mange Steder ere ogsaa Hulerne styrtede sammen, eller det er forbundet med Fare at trænge videre frem. Fortiden kjender man kun enkelte Partier deraf, som Katakomberne under St. Lorenzo, St. Sebastiano, St. Pancrazio, af hvilke Kirker den første ligger lige i Udkanten af Staden, de to andre langt udenfor Murene; men det er aldeles utvivlsomt, at jo disse vidt adskilte Dele have staaet i Forbindelse med hverandre, og Katakomberne i deres Heelhed have dannet et umaadeligt Net, der har bredt sig under Staden Rom og endnu langt videre. Ved hine Kirker stiger man oftest ned, for at have paalidelige Ledsagere; men hist og her i Vignerne findes der desuden en Mængde andre Nedgange, og hyppig aabner der sig ved tilfældigt Gjennembrud ganske nye. Saavidt som det offentliges Opmærksomhed naaer, blive slige Adgange tilmurede, ligesom ogsaa Gangene selv ere blevne tilkastede paa de fleste Punkter, hvor videre Fremtrængen kunde synes farlig, — en klog Foranstaltning, der har sin Hjemmel i ikke faa sørgelige Tilfælde, hvorved Mennesker have begravet sig selv levende.

Vandringen gjennem disse Huler har i og for sig

noget i høi Grad gribende. Man er i denne mørke og stille underjordiske Verden vidt adskilt fra Livet, som bruser paa Jordens lyse Overflade. Uvilkaarlig paatrænger sig den Tanke, at Føreren kunde miste Traaden i dette Sammenvæv af Huler, at Jordhvælvingen kunde styrte sammen, at Kjærterne kunde slukkes; — — hvad skulde der da blive af, — hvilke forfærdelige Muligheder! — Men paa den, der er fortrolig med disse Hulers historiske Betydning, gjør Stedet et endnu langt dybere Indtryk, — et Indtryk, hvori hine Ængstelser kun ere meget underordnede Momenter.

Paa begge Sider af Gangene findes der i de løse Murre indgravet lave Nischer, den ene Rad over den anden, lutter Grave fra de første kristne Aarhundreder, — lutter Helgen- og Martyr-Grave; — thi hine Mennesker havde aandet under Kamp og Forfølgelse, førend de fandt et sikkert Hvilested i disse Grotter.

Hist og her udvider Gangen sig; paa een eller tvende Sider findes større, fritstaaende Gravgjemmer. Væggene ere glattede med større Omhu; Loftet er høiere hvælvet; begge Dele ere beklædte med Stuk. Det er et Kapel; Alterne ere hine Grave, hvori Martyrer hvile med Palmer i Hænderne. Her samledes de første Kristne til Bøn og Andagt for at styrke sig imod For-

ølgelsen, som rasede imod dem i den onde Verden; her, ved deres hellige Støv, der havde beseglet Troen med deres Blod, samlede de Begeistring til freidig at gaae en lignende Lod imøde. Hisloppe rasede Antikristen; hernede samledes den milde Krist trøstende og og husvalende med sine. Ved Nattetid, hemmelig og ad mangfoldige forskjellige Veie kom Guds udvalgte Børn sammen her for at finde en Hvile, der var bedre end Slummerens; naar Dagen atter brød frem, skulde de igjen tage fat paa det haarde Livsarbeide under en dæmonisk Magts Svøbe.

Hist og her findes endnu et Kors, en Indskrift, fremspringende Afsatser til Lamperne, som uophørlig brændte her, Relikvier, som vor nysgjerrige Tid enten har overseet eller foragtet, eller som den ikke har kunnet tage med sig. Kapellerne og Gravene vare udzirede paa forskjellig Maade med Arbeider i Marmor og Leer; hist og her fandtes der raa, men betydningsfulde Malerier. Gravene vare fyldte med Been, og med mangeslags smaa Gjenstande, som man i om Hu havde givet de Døde med i Graven, Bægere, Kors, Ringe, forskjellige Slags Yndlings-Utensilier, smaa Malerier og Arbeider i Sølv, Erts og Glas, o. s. v. I Børnegrave fandt man Legetøi; — hvor skjønt vidner ikke dette Træk om Mødrenes ømme Smerte! Alt dette

er nu borte. Katakomberne vilde, hvis Stedet dog endelig skulde profaneres, i deres oprindelige Tilstand have afgivet det herligste Museum, som Jorden kan fremvise; nu ere Katakomberne tomme Jordhuler, som alene Kundskaben og Fantasien kunne hævde i deres Ret, og hine Relikvier danne i Museet en forvirret Mangfoldighed af Smaating, som ingen Fantasi kan hitte Rede i.

I disse Grotter skal der have været begravet 170,000 Mennesker, hvoriblandt 14 Paver. Hvor ere alle disse Been blevne af? — Kirken har havt Brug for dem alle — til Relikvier. — De ere alle blevne kanoniserede og førte omkring i Verden i Læsviis. Det er en besynderlig Trafik, som Kirken fører med disse Menneskebeen. Et Menneske har, som bekjendt, kun eet Hoved, tvende Arme og tvende Been, indtil 42 Tænder, ti Fingre og ti Tæer. Men ved Kirkens underfulde Foranstaltning har Mængden af Helgener faaet mange Hoveder, mange Arme og Been, utallige Tænder, Fingre og Tæer. Dette Under har den øst af Katakomberne. 170,000 Skeletter ere, vel benyttede, en umaadelig Skat. En Mængde af disse Been gaa igjen i Verden under fremmede Navne.

Flere Steder udvide Gangene sig til smaa Gemakker; her have de Kristne holdt sig skjulte i Forføl

gelsens blodige Tider. Katakomberne have været de første Kristnes Verden, deres Hjem, Kirke og Begravelsessted. Et forunderligt Liv maa der være blevet ført hernede, men et Lysets Liv i en Mørkets Verden. De første Menigheder bestode for største Delen af Slaver. De havde selv gravet disse Huler; de vare kjendte med deres Forgreninger. De benyttede dem enten som de vare, eller udvidede og tildannede dem efter deres Tarv. De oprindelige Nedgange havde de rimeligviis kastet til, og tilveiebragt nye, der alene vare dem selv bekjendte. Menigheden tiltog med utrolig Hast; men aldrig er noget Forbunds Hemmelighed bleven bevaret saa godt som denne, uagtet de mange Medvidere; iblandt den nye Troes Undere var dette dog et af de mindste. Og selv om Hedningerne havde kjendt Adgangene og Hulernes Økonomi, — at de Kristne havde deres Tilhold og havde deres Sammenkomster i Katakomberne, have de dog uden al Tvivl vidst, — skulde de vel have betænkt sig paa at angribe en Sammensværgelse, hvis Hemmelighed imponerede dem, hvis oversandselige Kraft de med uvilkaarlig Sky anede, paa et Enemærke, der var dem selv næsten fremmedt, og de Forfulgte aldeles hjemligt. — Saaledes kunde Katakomberne blive de Kristne et sandt Tilflugtssted, en uforkrænkelig Hellig=

dom, der var rig paa Fred og Hvile i Stridens og Forvirringens Tider. — —

Det gik op og ned, frem og tilbage, ud og ind; af og til stod Munken stille og gav fine Forklaringer. Man mærkede let, at han ogsaa var fuldkommen hjemme her, at han ogsaa paa indre Maade var dybt indviet i Stedets Helligdom.

Undertiden gik det steilt opad, derpaa igjen ligesaa steilt ned; vi stege fra Stokværk til Stokværk. Disse Huler have flere Planer, den ene over den anden. Visselig maatte man beundre den Sagkundskab, hvormed disse Udgravninger vare foretagne i det temmelig løse Materiale; de vare gjennemførte paa en saadan Maade, at hver enkelt Deel fandt tilstrækkelig Støtte og Understøttelse til at staae og til at bære. Hvor Hulerne vare styrtede sammen, var det i Almindelighed blevet foraarsaget ved nyere Arbeider.

Omtrent tre Kvarteer havde vi vandret om under Jorden, da vi atter efter en brat Opstigning pludselig befandt os i Kirken. Men vi vare gaaede under samme; vi kom frem af Jorden paa modsat Side af den, hvor vi vare stegne ned.

Jeg kunde ret have Lyst til at gaae nærmere ind paa dette Emne; Katakomberne høre til Verdens største og skjønneste Mærkværdigheder. Men for denne Gang

maa jeg lade mig nøie med de foregaaende flygtige Antydninger. De mærker vel, at jeg har holdt mig en lille Adgang til Katakomberne aaben? Jeg haaber dog, at det ikke skulde falde nogen ind at mure den til?

Naar man fortsætter sin Vandring ud ad den appiske Vei, kommer man snart efter til en Masse storartede Ruiner, som hæve sig paa venstre Haand. De have udgjort en Villa, et Tempel og en Circus. Disse Ruiner røbe, uagtet de imponere ved deres Omfang og kolossale Former, en temmelig sildig Alder; Muurværket mangler aldeles hiin Soliditet og djærve Kunst, som udmærker de gammel-romerske Værker.

Villaen gaaer almindeligviis under Navn af Symmachus' Villa; men den synes snarere at have Oprindelse tilfælles med de tvende andre Bygninger, Templet og Løbebanen, som begge ere opførte af Keiser Maxentius til Ære for en tidlig afdød Søn, Romulus, hvem han som en god Fader havde skaffet en Plads i Gudernes indtil det uendelige udvidede Kreds. Dette skete i Aaret 311; Romulus var den sidste i den lange Række af romerske Keisere, som bleve forgudede. To Aar senere blev Maxentius beseiret af Constantinus, den første kristelige Hersker over det romerske Rige. Slaget fandt Sted ved den milviske Bro. Jeg nævner dette, fordi et Maleri i Vatikanets Stanzer, ud-

ført af Giulio Romano efter Rafaels Tegning, har foreviget denne Begivenhed paa en Maade, som maa berede enhver Beskuer et uforglemmeligt Indtryk. Det er et uhyre Krigsdrama, hvori en Mangfoldighed af Begivenheder samles under eet Moment, Seirens, idet Maxentius ynkelig omkommer i Tiberen, og Constantin uimodstaaelig bruser frem paa sin Stridshingst.

Denne Circus har Hertug Torlonia ladet udgrave. Han skal rigtignok kun have Sands for een Ting, Pengevinding; men ikke desto mindre nævnes hans Navn med Ære i Antikviteternes og Kunstens Historie. Han har godt Raad til at affektere slige Interesser, og derfor har han havt sin Haand næsten i alle Skuffer. Hvor kunde han ogsaa være andet bekjendt end at dele hine ædlere Interesser med sine ædle Standsfæller?

Denne Circus har imidlertid kostet noget at udgrave. Det seer ud, som om den havde været sunken i Jorden. Men det er kun et Øienbedrag: det er femten Aarhundreder, der lagviis have dækket sig ovenover. Den kolossale Indkjørselsport til Arenaen staaer nede i en Hule; før Tiden vilde neppe nogen forsøge paa at kjøre derigjennem.

Maxentius' Circus er den bedst vedligeholdte af alle; der hører her kun et let Studium til at faae et

klart Begreb om en Løbebanes Indretning. Her findes endnu carceres med ophøiet Tribune til de første Standspersoner, med Taarne paa begge Sider til Musikanterne; her findes podium, præcinctiones, pulvinaria og spina. Denne spina, uhyre i Omfang, har været smykket med Templer, Kaskader, Obelisker og en Masse af Statuer. Den store Obelisk af rød Granit, som smykker Fontænen paa piazza Navona, er tagen herfra; forskjellige Statuer, f. Ex. en Venus, en Proserpina, en Amazone, som nu findes i Gallerierne, have engang tjent til at smykke dette Sted.

Hvo har ikke hørt tale om Cæcilia Metellas Grav, det romerske Landfolks capo di Bove? Dette kolossale Mindesmærke findes nogle faa Skridt videre fremme. Dette Gravminde har Mure, der ere indtil 30 Fod tykke; det er saa mægtigt i Form og Udstrækning, at det i Middelalderen har kunnet tjene til Fæstning. Ovenpaa opdager man Muurværk af en nyere og mindre kunstforstandig Art; ved Siden af findes de udstrakte Ruiner af en i skjødesløs Hast opført middelderlig Borg. Saavel Borgen som Fæstningen vare i Slutningen af det 13de Aarhundrede i Caetanernes Besiddelse.

Paa Monumentet selv findes en Indskrift i Marmor, der lyder saaledes:

Caeciliae
Q. Cretici f.
Metellae. Crassi.

Denne Crassus var den bekjendte Triumvir, Crassus **dives.** Det var ham, der eiede det halve Rom, og dog ikke havde nok. Hans Formue ansloges til 7000 Talenter, Talenten regnet til 1000 Rbd.; og i Landeiendomme besad han endnu større Kapitaler. Visselig besad han Raad til at opreise sligt et Mindesmærke for sin Gemalinde, selv om Savnet af hende i sig selv kun havde havt lidet at betyde. Cæcilia Metella var en af de Damer, hvem den indtagende Julius Cæsar viste sin Opmærksomhed, og hvem han skyldte en Deel af sin hastige Stigen i Magt og Ære.

Gravmindet er nu kun en tom Skal. Hvilke Vinde der har ført Cæcilia Metellas Støv bort, veed jeg ikke; hendes Sarkofag har jeg seet i **palazzo Farnese,** — en deilig Marmorvase, der hørte til Gravmælet, i Capitoliets Museum. Men dette Monument, fra en Tid, der gaaer forud for den kristelige Tidsregning, har ligesom Cestius' Pyramide trodset alle Tidens og Menneskenes nedbrydende Indvirkninger, og staaer, bekrandset med Vedbende og smykket med Laurbærkviste, i malerisk Storhed og Ærværdighed som et veltalende Vidne om det gamle Roms kolossale Herlighed.

Gedehyrden lader sin Hjord græsse iblandt Ruinerne; selv tager han Plads paa Gravmindets Skyggeside under Rankens gyngende Guirlander; for ham er Kolossen intet andet end capo di bove. Men Vandreren, der har overskredet Alperne for at lære Sydens Underværker at kjende, standser her sine Fjed og fortæber sig i dybsindig Beskuelse; en heel Tidsalder med verdensrystende Begivenheder ruller sig op for hans drømmende Blik i lys- og skyggerige Billeder; Navnet Cæcilia Metella, i sig selv kun lidet betydningsfuldt, er Trylleordet, som tvinger det svundne Old til at staae op af sin Grav. —

Hvor lader der sig ikke studere Historie i denne uforgængelige Stad, hvorfra Motivet til Begivenhederne er udgaaet vidt og bredt over Verden, — hvor man ikke kan flytte sin Fod uden at Stene eller Jordbund paa veltalende Viis fremføre betydningsfulde Sagn! Her har alt en Tunge; man behøver kun at lytte, kun at optage og samle i sit stille Indre. Studiet er let; men der er et Liv, en Dybde og Virkelighed deri, som næsten er ufattelig for Bevidstheden selv. Enten troer man at drømme, eller man troer at leve i hine Sekler, som til Nutiden have overleveret sligt et Rygte, slige Mindesmærker. — —

De næste Skridt udad via Appia føre Vandre-

ren heelt ud af de Levendes Verden og ind i de Dødes. Kampagnen ligger aaben for ham; han skrider frem imellem lutter Grave, Monumenter af enhver Størrelse og af den forskjelligste Art. Dog engang færdedes Livet ogsaa her; nogle af disse Ruiner have i Oldtiden været prægtige Villaer; andre have i Middelalderen været stolte Borge. Men Døden har nu erobret hele denne Egn; thi ogsaa disse Levninger ere Mindesmærker over begravede Slægter.

Disse Ruiner udgjøre en heel stor By, der strækker sig 15 Miglier vidt ud i Kampagnen; den bærer Navn af **Roma vecchia**, det gamle Rom. Det er en Stad beboet af kongelige Skygger, der ikke kunne glemme, hvad Roma engang var. Ved hvert Skridt, man gaaer, dukker en ny Skygge frem i mere eller mindre tydelige Omrids og taler til det i Liv og Virkelighed bankende Menneskehjerte.

Her tilhøire hæve sig Ruinerne af en Muur, som engang synes at have hegnet om et temmelig stort firkantet Rum. Hvis Muren ikke havde været opført af uhyre Perperin=Blokke, hvoraf enkelte kunne udmaales til 10 Fod, vilde den for længe siden være ganske hensmuldret. Det er Horatiernes og Curiatiernes Grav. Dette Gravminde var tillige Monumentet for Romas første Erobring, Moderstaten **Alba longa**.

Hvor romantisk maa ikke slig Bolig være som denne gamle Borg! En Kampagne-Bonde har sat sig fast i Ruinerne og med ringe Møie indrettet dem efter sit Behov. Forraadskamrene, Udhusene, Staldene ere langt rummeligere end han behøver dem; hans Værelse — hele Familien nøies med et eneste — er en stor mørk Hule, som fortræffelig holder Vind, Fugtighed og Heden ude. Det er indrettet oppe i Taarnet; en stige-agtig, lang Trappe fører derop. Naar han aabner en Luge, har han den deiligste, — nei, den bedste Udsigt over Terrainet, hvor hans Geder og hans Stude græsse. Kampagne-Bonden kjender intet til Romantik; han boer i en Ridderborg, men føler sig kun som den uselige Bonde. Og det har han visselig al Grund til.

Jeg har engang aflagt Besøg i denne Ridderborg, og gjennemstøvet den fra øverst til nederst for at opdrive en Foglietta Viin til min Nødtørft. Alt stod aabent; der var intet at tage, — heller ingen Viin.

Temmelig langt ude findes en Mængde storartede Ruiner, der synes at have udgjort ligesaa mange Paladser; de indtage et Omfang som en lille By for sig. — Det er to romerske Ridderes Villa, Brødrene Quintilius, der bleve tagne af Dage under Keiser Com-

modus, fordi de — vare altfor rige. Er Rigdom nogen Brøde, have visselig Quintilierne fortjent den piinligste Død. Denne Villa indeslutter foruden Paladserne selv: Vandledninger, Bade, Piscinen og et Amfitheater. Alt har været udstyret med umaadelig Pragt; de kostbare Marmor-Kunstværker, som man har fundet i Gruset, den storartede, elegante Arkitektur vidner derom. — Commodus tog en riig Arv i Besiddelse. Han kunde behøve den; Roma, Verdens Beherskerinde, havde jo faaet det uskyldige Indfald at — betale Skat til en tydsk Folkestamme, til Markomannerne! Commodus vilde føie den ophøiede Kvindes Lune, og paa samme Tid ikke selv mangle; det koster noget at lege Herkules! —

De veed, at min Bolig ligger paa Toppen af en Klippe, og at steile Stier ad forskjellige Sider føre ned i Byen. De har sikkert en Forestilling om, at denne Beliggenhed har noget ualmindelig interessant; men De drømmer neppe om det Trylleri, som ligger i Stedets og Situationens romantiske Enkeltheder. Den frie og vide Udsigt, som i Belysningen bestandig skifter Karakteer, det naive Folkeliv, som i sine vexlende Former stedse er noget nyt, selve Klippens maleriske Smaa-

partier, som den fremskridende Aarstid jevnlig meddeler ny Pynt, — alt dette er selv for den, som Dag for Dag færdes paa Stedet med aabne Øine, en Trylleverden, der aldrig lader sig udtømme.

Naar jeg gaaer ned til piazza **Montanara**, stiger jeg først ned ad tvende steile Steentrapper. Paa venstre Side af mig svæver den til min Bolig hørende Have paa en høi Terrasse, der er anlagt paa Klippens Skrænt; tilhøire hæver sig et gammelt forfaldent Kastel, som for Tiden er det galvanoplastiske Værksted. Nedenfor Trappen fører en snever Gade ned imellem Fattigfolks Huse tilhøire; et lille Stræde løber derfra ud i aldeles ubekjendte Rum. Der, hvor Gaden igjen dreier af tilvenstre, er en lille Plads, hvor Drengene lege, og hvor de omboende Haandværksfolk, som Skomagere og Skræddere, om Dagen indrette deres Værksteder; det er ligesom den lille Kolonies Torv. Paa Terrasser hænge Smaahaver ud over Pladsen; Rosenbuskene og Taarepilene kaste deres smidige Grene ud over Randen; Muren selv er beklædt med allehaande rankede Snylteplanter.

Om Formiddagen og om Aftenen sidde Kvinderne udenfor deres Døre, spinde, sye og sladdre; Børnene løbe fra og til; stundom er det temmelig vanskeligt at bane sig Vei imellem Grupperne. Søndagaften er

dette livlige Skue smukkest; saa sidde Folk i deres fulde Stads med Hænderne i Skjødet, bede og sladdre.

Pladsen er nemlig helliget ved et Madonnabilled. Er det end lidet smukt i sig selv, er det dog en Prydelse for Stedet, og Roserne kaste deres blomstrende Grene over Muren som for at indfatte det i en Ramme. Om Aftenen brænder her en lille Lampe.

Nu gaaer det atter nedad nogle Trapper, og saa løber Gaden gjennem en høi Buehvælving brat ned i den store, vildsomme By med sin profane Tummel. Denne Bue kaldes l'arco de' Saponari, Sæbesydernes Bue. Her findes piazza Montanaras Theater. Har De Lyst til at blive bekjendt med en af Plakaterne?

Theatro

sotto l'arco de' Saponari nella piazza Montanara,

si representa

L'incendio di Troja.

Platea 1 bjc. — — palchetto 2 bjc.

Sædvanlig sidder jeg hjemme om Aftenen. Omtrent een Time efter Ave Maria toner en mangestemmig harmonisk Sang op til mig fra Dybet. Det er Drenge- og Mands-Stemmer, fortrinlig indøvede. Stedse er det den samme Sang; men aldrig bliver jeg leed af at høre den. Denne bløde Harmoni fra det

fjerne taler til min Sjæl som en Hilsen fra dem, hvem jeg i det fjerne Hjem elsker høiest.

Det er Drengene, der gaa af Skole tilligemed deres Lærere. Paa piazza Montanara standse de for at bringe Dagen til Hvile i en hellig Hymne til Madonna.

Paa p. M. findes nemlig dette Bykvarteers underegjørende Madonnabilled; som begribeligt, staaer det i høi Veneration. Ogsaa jeg har vundet Billedet kjært — for Sangens Skyld.

Der hører kun lidet til at berede det livsglade Romerfolk et Skuespil. Naar en stakkels Hund farer igjennem Gaden med en gammel Kjedel bunden fast i Halen, styrte alle Folk ud i deres Døre, klappe og juble som Børn. Forleden Dag holdtes der paa piazza Colonna en Turnering — imellem to Kabrioletkudske, der pryglede hinanden. Det var unægtelig et mærkværdigt Skuespil; jeg selv var en af de mange hundrede Tilskuere, som i det muntreste Lune omringede den valgte Circus. Beundringsværdige vare de lette Bolter, hvormed de nærmede sig og skiltes fra hinanden, — og dog maatte de styre Hestene med den venstre Haand alene, eftersom den høire skulde føre Vaab-

net. Nu toge de Tilløb; de rullede saa tæt forbi, at man maatte vente, Hjulene skulde gribe fat i hinanden. — Svup! Svup! — i samme Øieblik vare de atter skilte. En ny Volte paa en anden Led, — et nyt Sammenstød, — og saaledes vedvarede det vel henved ti Minuter. Da erklærede Seiren sig for ham med Fuchserne; thi hans Modstanders Landse brødes, — det vil sige, Pidskeskaftet knækkedes paa hans haarde Pande. — Nu blev der klappet og raabt Bravo i det uendelige. — Var denne Scene ikke en Efterklang af Gladiatorkampene?

Naar man har Øinene med sig og passer sit Snit, bliver man daglig Vidne til nye Smaascener af eiendommelig-interessant Art. Om Morgenen blive Gederne drevne igjennem Byen for at malkes ved Dørene; Hyrden giver en pibende Lyd fra sig, og paa dette Signal løbe alle til, som ønske Gedemelk. De smukke Dyr leire sig paa deres Vandring hvorsomhelst, rundt om Kirkerne, paa Kirketrapperne, ved Fontainerne, ved antike Ruiner, rundt om Obeliskerne, under Madonnabillederne o. s. v. Det seer saa smukt, saa hjemligt ud.

Om Morgenen komme ogsaa Æselshopperne til Byen. Bonden rider sit Æsel lige til Døren af det Huus, hvor han er bestilt, staaer af og malker det, og

rider saa videre til et andet Huus. Men det er en dyr Fornøielse at drikke Æselsmelk, især i Betragtning af, at det næsten er lutter Skum. En Flaske koster 15 bjc.; den bedste Frascati-Viin koster kun 10 bjc.

Medens vi tale om Frascati-Viin, vil jeg dog, for det Tilfælde, at De snart skulde komme til Rom, meddele Dem, hvor man efter min Mening faaer den bedste Viin af denne Art. Men De maa være meget opmærksom, ellers finder De neppe Stedet.

Palatiner-Bjerget indtages for Tiden af tvende Villaer: **villa Farnesina,** ikke at forvexle med den i Trastevere, endskjøndt de have Eier tilfælles, og **villa Spada** eller **Mills,** ligefrem kaldet **villa Palatina.** — Den første af disse Villaer tilhører Kongen af Neapel, og er aldeles geraadet i Forfald. Villaen selv, der paa den herligste Maade fra Terrasse til Terrasse hæver sig op paa Bjerget, med Vandspring, store Grotter og smukke Marmor-Balustrader, ligger i Ruiner, og Parken er forvandlet til en Kaalhave.

La Farnesina vender sin Længdeside ud imod **forum Romanum.** Den imposante Portal findes paa denne Side af Titus-Buen; der gaaer De dristig ind, — ingen Hund gjøer af Dem. Hvis De vil nyde Udsigten, stiger de heelt tilveirs; er De derimod tørstig, standser De

paa den anden Terrasse og dreier af tilhøire. De kommer her igjennem Buer og Hvælvinger af uhyre Ruiner, og naaer derpaa en Vei, der hænger over forum paa Palatiner=Bjergets Skrænt. Tilvenstre finder De en lang Række af Grotter og Hvælvinger, lutter antike Substruktioner. I de fire sidste af disse Grotter har en Trasteveriner med klog Beregning anlagt et Osteri. Vinen holder sig her udmærket kjølig; Udsigten er beundringsværdig, og Stedet selv — veed De, hvor De er? — I Keiserpaladserne.

I disse Grotter kan man, siddende paa en Rørstol med en Fiascone vel omspunden Frascati foran sig, tilbringe en høist behagelig Time. Tilhøire udstrækker forum sig; ligefor optaarne Bygningerne og Haveterrasserne sig i malerisk Forvirring paa mons Capitolinus; høit over alt fremrager Capitolium selv, palazzo Caffarelli og et vist Huus i via Caprina med sin svævende Loggia. — — Grotten, hvori Du sidder, har Nero, uden at tænke derpaa, bygget til d i n Bekvemlighed! — —

Fra min Loggia tage disse Ruiner sig herlig ud, især om Aftenen, naar Grotterne ere oplyste. Da bevæger der sig et heelt hemmelighedsfuldt Liv derinde; man tænker hverken paa Trasteverinerværten eller hans

Frascati til 10 bjc., — men alene paa Kaiserpaladserne.

Den anden Villa paa Palatiner-Bjerget tilhører en engelsk Oberst ved Navn Mills, der, efter at være kommen tilbage fra Indien med forbrændt Lever og tunge Pengesække, har besluttet at nyde Livet ret tilgavns. Han har i denne Hensigt gjort alt muligt for at skabe sig et jordisk Paradiis. Han eier den halve Deel af Palatiner-Bjerget; ved en dygtig Muur har han afspærret sin Eiendom fra den hele Verden. Han lever her saa langt fra Rom og dets forvirrede Tummel, som om han endnu var i Ostindien. Vil man have Adgangskort til hans Paradiis, maa man henvende sig til hans Banker; men Gangen er ofte forgjæves. Hører man til de udvalgte, faaer man Paradiset at see, men ikke Paradisets Herre. Han holder sig skjult som en god Maskinmester; Splitflaget gaaer tilveirs paa den høie Stang til Ære for Besøget, — ligesom ved Trylleri.

Visselig, det er en deilig Plet! Det gamle stive Anlæg er, saavidt muligt, oversløifet og undertrykt, og Naturen har faaet Lov til at forme sig paa sin egen Viis. Det er just Rosentiden; — hvilke Hække af Roser, blandede med Myrther og smaa Cypresser! Det hele er en yndefuld Lund med frie Blomsterpartier, Vandspring, Bassiner, Løvhytter, mørke Gange og an=

tike Ruiner. Og fra Terrasserne nyder man en Udsigt over det gamle Rom, som ikke har sin lige.

Midt i Parken er Villaen opført, en midalderlig Borg i gothisk-lombardisk Stiil, med Arkader, Platformer, Taarne, Tinder, Spiir og Omgange. Det er et sandt Tryllepalads, endskjøndt det, fremragende imellem Roms antike Mindesmærker, spiller en heel besynderlig Rolle i sit midalderlig-moderne Kostume.

Gartneren førte mig ned — de gjætter ikke, hvorhen! — Det gik dybt ned i Jorden ad en snever Vindeltrappe. Endelig befandt jeg mig i et uhyre Rum, en Sal med Kuppelhvælving og høie Nischer. Jeg blev ført videre fra Gemak til Gemak; Rækken endte med en Sal, der var mage til den første. Et Par Steder opdagede jeg Spor af antike Malerier. Jeg befandt mig i Kaiser Augustus' Palads.

Den ene Slægt bygger bogstavelig paa den andens Grav. Villaen og Haven vare opførte paa en huul Bund; underneden fandtes Hvælvingerne af et uhyre Palads, — som engang havde været ovenpaa, og kneiset trods det bedste. — Hvor forunderligt! — Hvilken Slægt er det vel forbeholdt at bygge ovenpaa villa Mills?

Nede i et af Gemakkerne var man i Begreb med at grave en Gang i skraa Retning ned igjennem Jor-

den. Veed De, hvor denne vel skulde finde Udgang? — I en anden Vigne nede i Dalen, som Obersten havde indkjøbt og ønskede at sætte i Forbindelse med **villa Palatina.** Heraf bliver det tydeligt, at Augustus' Palads i sin Tid har havt en i sig selv temmelig høi Beliggenhed, endskjøndt det nu kun er Kjælder for **villa Mills.** —

Det hele havde noget feeagtigt, noget eventyrligt. Selv Patronens usynlige Person, ja endogsaa Gartnerens synlige — understøttede dette Indtryk. Den sidste var kommen til Rom fra — Constantinopel, hvor han havde arbeidet i Storherrens Have, og til Efteraaret agtede han sig atter tilbage dertil. Var dette Menneske Herre over hemmelige Kunster, at han saaledes efter Lyst og Lune kunde variere mellem Constantinopel og Rom? Jeg spurgte ham, om han tænkte snart igjen at komme tilbage til Rom. Derpaa tænkte han dog ikke. Jeg ønskede ham da god Lykke paa Reisen, og bad ham at hilse Odaliskerne.

De har naturligviis studeret i 1001 Nat? — Hvo har ikke det! — Nu, saa forestil Dem al denne fantastiske Rigdom og Pragt virkeliggjort, og De har en Forestilling om — **villa Torlonia,** — jeg mener den, som ligger udenfor Roms **porta Pia.** Jeg vil ikke indlade mig paa nogen udførlig Beskrivelse af denne

Overdaadighed; den overgaaer alt, hvad jeg hidtil har seet, og dog har jeg iblandt andre Pragtbyer besøgt Genova la superba. Som sagt, slaa op i 1001 Nat!

Parken indeslutter trende Landhuse. Det første er indrettet med lutter smaa Værelser til Kaffe-Salon. Det andet er bestemt til egentlig Beboelse. Om Verandaerne, Arkaderne og Loggierne vil jeg slet ikke tale. Værelserne, hvoraf de større havde Kuppelhvælvinger til Loft, fremviste Marmorkarnisser, Mosaikgulve, Atlaskes Tapeter, og vare forresten udsmykkede med Malerier og Statuer, med Møbler af en uvurdeerlig Værdi. Forgyldning var anbragt paa ethvert Sted, hvor den blot kunde anbringes. Tapeterne afgave, hvor de fandtes, kun et simpelt Surrogat for kostbare Vægmalerier. Alle Værelserne vare i forskjellig Stiil, moderne, pompeiansk, kinesisk, rustik, arabisk, gothisk; navnlig vare Kabinetterne udstyrede med en forvænt Smags hele raffinerede Luxus. Jeg besøgte et lille Badekammer, ved tunge Atlaskes Drapperier deelt i tvende Dele. Marmorbækket var kostbart ciseleret; Gulvet var antikt Mosaik; hele Rummet glimrede af Guld og Marmor, af vellystige Malerier og Statuer. Ved Siden af var et lille Kabinet, der rummede Bibliotheket; det næste Kabinet, bragt i en Løvhyttes Form, var bestemt til Forfriskelse.

Jeg kom til at tænke paa Kampagne-Bonden, der i sit forfaldne Taarn boer som en Konge — i eet eneste mørkt og nøgent Rum. —

I den tredie Bygning fandtes foruden endeel Værelser, der vare udstyrede paa samme, om end ikke endnu rigere Maade, et Theater. Skulde man ikke fristes til at troe, at den i Luxus og Ødselhed næsten vanvittige Oldtid atter var staaet op af sin Grav? Og med Ordet — Theater — er ingenlunde alting sagt. Det var ikke stort, men dog stort nok til at rumme 30 Lysekroner og i anden Etage ligesaa mange Kandelabrer. Loftet var en høit hvælvet Kuppel. Logerne vare beklædte med rødt Fløil. Trapperækværket var af støbt Jern, stærkt forgyldt, med Beklædning ligeledes af høirødt Fløil. Alt straalede af Guld, Malerier, Statuer og Buster.

I samme Bygning fandtes en lang Loggia, et Slags Vinterhave, fyldt med exotiske Væxter, af hvis Løv Marmorstatuer lyste frem.

Den vidtudstrakte Park var deilig, anlagt i fri engelsk Stiil. Terrainet har paa en overordentlig Maade begunstiget sligt et Anlæg. Men det herligste var og blev dog Udsigten over Kampagnen til de blaa Sabinerbjerge.

Hvor jeg kom frem, stødte jeg paa noget nyt, — der i sin Nyhed forekom mig endnu mere usædvanligt

end alt, hvad jeg hidtil havde seet. Hist og her vare store Tempelruiner; — kunstige Ruiner, især af den Art, spille rigtignok kun en daarlig Rolle i en By som Rom. Her var et stort Huus, opført i streng midalderlig Stiil, i al sin Vidtløftighed og Ubekvemlighed. Gartneren gjorde Hertugen den Fornøielse at beboe det. Hist var en gammel Ridderborg, halv sammenstyrtet i Ruiner; her fandtes en Turneerplads med ridderlige Telte, Dommertribuner og alt Tilbehør; — hist fandtes endogsaa en Circus til Skuespil ved Dagens Lys. Her hævede sig et uhyre Glashuus af broget Glar. Det var indrettet til at opvarmes; en fremmed Zones Planter blomstrede i Bedene og slyngede sig op ad Væggene; exotiske Træer hævede deres Kroner høit op under Spidsbue-Loftet.

Her laa et uhyre Klippeparti ligesom henkastet. Var ogsaa dette et Kunstværk, fremtryllet ved Torlonias Guld? Jeg nærmede mig, og havde snart fordybet mig i en snever Grotte, der i Bugter førte mig ind i Fjeldets hemmelighedsfulde Verden. Pludselig stod jeg i en underjordisk Hal af viid Udstrækning og kolossale Former. Paa mægtige Piller og Søiler buede sig dristige Hvælvinger; Fjeldet syntes sprængt fra hinanden i alle Retninger; hist og her laa store Klippemasser henkastede, forbundne ved svævende Broer af lette Stammer; overalt aabnede sig Grotter og Spalter til ligesaa mange

mystiske Tilflugtssteder og Gjennemgange. Drypstenen hang ligesom uhyre Jistapper ned fra Hvælvingerne, bizarre Former, endnu i deres Verden, engang i Tiden mægtige Søiler.

Det var ikke een Grotte, een Hvælving, men mange; de vare af den forskjelligste Form, og stode paa de forskjelligste Maader i Forbindelse med hinanden. Igjennem Fjeldets mørke Spalter kunde man trænge frem i alle Retninger oppe og nede; hvert Øieblik kom man atter frem til Lyset, og havde Nedblik i en ganske ny Verden. Hist og her var en Rift i Fjeldet; der maatte man betroe sig til de skrøbelige Broer; af og til forvildede man sig ganske i dette Labyrinth af Huler, som uophørlig krydsede hinanden. Stod man stille, hørte man Vandets Dryp fra de høie Hvælvinger; det var en blid Musik, der paa skjøn Maade harmonerede med denne underjordiske Verdens hemmelighedsfulde Tusmørke. Vandet samlede sig i Basiner og smaa Søer med sortglindsende Flader. Enkelte Steder var Klippen gjennembrudt, og den klare, mørkeblaa Himmel viste sig i Aabningen, den herligste Modsætning til det øde Mørke, som regjerede indenfor.

Jeg har dvælet temmelig længe ved — dette Kunstværk, — thi andet var det ikke —; men det fortjener i Virkeligheden denne Opmærksomhed. Alt andet, hvad

jeg hidtil havde seet af denne Art, var kummerligt og smaaligt; kun da har man Ret til at efterligne den store, raa Natur, naar man, som her er skeet, kan gjøre det i en værdig Stiil og med kunstnerisk Frihed.

Da jeg vilde forlade Villaen, spurgte Portneren mig, om jeg da vilde gaae uden at have seet — Hestestalden. Jeg studsede ved dette Spørgsmaal, men fattede mig snart i den Forestilling, at Torlonia maatte have smukke Heste. Men Stalden var tom; der var intet at see uden Stalden selv. Men denne Hestestald — jeg taler uden Overdrivelse — er saaledes beskaffen, at mangen Landsbymenighed maatte ønske sig den til Kirke. Det er en Art gothisk Basilica med høie Buevinduer, prydede med Glasmalerier. Alt Træværk er med Kunst udskaaret. Spilbommene og Krybberne ere af Marmor, o. s. v., o. s. v. — Denne Luxus beredte mig kun Væmmelse.

Naar jeg overhovedet skal gjøre Regnskab for det Indtryk, jeg modtog af al denne sammendyngede, konfuse Herlighed, maa jeg tilstaae, at jeg kun følte Forvirring og Træthed derved. Men rimeligviis vilde det gaae mig paa lignende Maade, hvis jeg pludselig blev sat ind i en af 1001 Nats Feeverdener, endskjøndt der her i den fabelagtige Rigdom og Pragt dog sikkerlig vilde aa-

benbare sig mere naturlig Smag, end der hist var at finde.

Dette Anlæg har kostet, man kunde gjerne sige, Millioner. Men det er kun en Bagatel for Hertug Torlonia; Fløden af Statens Indkomster samles i hans Skjæg. Hvad Staten skulde nyde godt af, er ved Monopoler skjænket den private Mand, og han samler til Bunke efter Evne, uden at tænke paa, hvor megen blodig Sved der klæber ved dette lette Erhverv.

Jo, der føres en net Huusholdning i Kirkestaten. Men Finantserne ere nu engang i Torlonias Lomme; Staten har forpligtet sig ham i det uendelige, og desuden er han den eneste, der kan overtage slige kolossale Forpagtninger.

Er han lykkelig, denne fyrstelige Handelsherre, som leger med Millioner? Nei, det er en stakkels, haabløs Mand. Hvem samler han til, — hvem skal han efterlade denne umaadelige Herlighed? — Han har ingen Arving, og har mistet Haabet om at faae nogen. Han er meget ulykkelig; thi Fyrster og Rigmænd tænke jo kun paa at faae en Arving, naar de formæle sig; — og den stakkels Torlonia er begge Dele!

Mangen Time har jeg tilbragt i Vatikanets **corridojo delle lapidi** med at studere de gamle Indskrifter. Dette Studium har beredt mig Indtryk af den eiendommeligste og dybeste Art. Min Vei førte mig stedse herigjennem, naar jeg gik til den egentlige Antiksamling; kun langsomt og dvælende bevægede jeg mig frem imellem disse ærværdige, hellige Minder; stundom blev jeg fængslet imod min Villie, og forglemte mig saa aldeles i Dechiffreringen, at Antiksamlingen var lukket, naar jeg endelig atter kom til mig selv.

De vil maaskee smile over min Adspredthed, — mit Sværmeri, eller hvad De vil kalde det? Men jeg tør haabe at vinde Deres fulde Sympathi, naar jeg bereder Dem selv et flygtigt Indtryk af disse Mindesmærker.

Det er næsten lutter Gravskrifter, mange tusinde i Tallet, indsamlede fra hedenske Kolumbarier og kristelige Grave. De sidste stamme fra de første kristelige Aarhundreder, og ere for største Delen fundne i Katakomberne.

I disse Gravskrifter finder man nu og da et fuldt, naivt Udtryk for den dybeste Smerte. Man har ikke tænkt paa, at de engang atter skulde komme for Lyset og læses af Millioner profane Øine som antikvariske Kuriositeter, — men paa uvilkaarlig Maade alene

søgt at udtømme det syge Hjertes Vee. Der er stundom en Umiddelbarhed i disse Udtryk, en levende Ømhed, som trænger til den dybeste Sjæl. Hine Mennesker have udkæmpet for Aarhundreder, for Aartusinder siden; endnu raaber deres Smerte til Himlen. De selv ere for længe siden Støv; men Stenen, hvori de under Taarer indristede deres Væsens Lidelse, er endnu heel og ufortæret. Skrifttrækkene selv ere saa friske og klare, som om de vare ristede igaar.

Jeg har ofte følt mig inderlig rørt. — Hvor forunderligt, at Hjerte kan tale til Hjerte — med Aartusinder imellem sig! Det er intet Sagn, ingen Overlevering igjennem nye Træk; det er den fulde Virkelighed, som umiddelbart taler til mig. — Hvad er da Tid, naar Smertens Vidnesbyrd kunne vare en Evighed, naar Sjæl paa denne Viis kan tale til Sjæl over en Afgrund af svundne Tider? Er Tiden i hele sin umaadelige Udstrækning da vel andet end nogle faa Aandedræt af et evigt Væsen? — Lide vi ikke under Døgnkrybs Indskrænkning, naar vi udmaale Tiden med uhyre Længdemaal, os kun dunkelt bevidste, at Evigheden er den sande Tid, hvori Seklerne forsvinde som Atomer.

Her i Rom, imellem Forgængelighedens Mindesmærker, er Evigheden først ret gaaet op for mig. Det er kun en Stund siden det antike Liv endnu bestod;

dets Aand svæver jo endnu over Ruinerne. Men intet har fuldere reduceret Timelighedens Begreb for mig end disse Gravskrifter. Oldtidens Mennesker have hvisket deres Kummer i mit Øre, og jeg har hengivet mig iblandt dem, i fuld Glemsel af mit eget, i Nutiden under Fryd og Smerte betingede Liv.

Slige Selvforglemmelsens Øieblikke have noget usigelig trøsteligt. — Stille, urolige Hjerte! Du lever alt nu en større, en skjønnere, — en evig Tilværelse! Og skal Du end briste, Livet brister ikke! Og skal Du end miste, — hvad Du elsker paa Aandens Viis, mister Du aldrig!

Tør jeg føre Dem nogle af disse Indskrifter for Øie? De vil i det mindste opfange enkelte Pust af den Aand, som gaaer igjennem de mere betydningsfulde.

Hedenske:

Basrelief; i en Nische er der fremstillet en Mand og en Kvinde, som holde hinanden i Haanden; imellem dem Brystbilledet af en Genius, der har til Overskrift: amor. Den simple Gravskrift er: fidei simulacrum. —

— Diis Manibus. — Carissimæ et dulcissimæ vernæ suæ fecit Clytia Jucunda, — quæ vixit ann. IIII mens. XI. —

— Mammia Anna. — Ac velut formosa rosa se cum tempore prodit, crescit certo tempore

deinde suo, — sic tu coepisti primo formosa, Anna, videri tempore; sed subito — desinis esse mea! — Hoc stabilis, eheu, quo possum munere parvo prosequor, atque opto, sit tibi terra levis!

Mammia Anna. — Ret ligesom den skjønne Rose udfolder sig, naar dens Tid kommer, og blomstrer et bestemt Tidsrum, — saaledes begyndte ogsaa Du, Anna, at udfolde Dig deilig i din første Vaar; men pludselig — — ophører Du at være min! Med dette, ak, ikkun fattige Minde pryder din trofaste Ven din Grav, og ønsker kun, at Jorden maa hvile let over din Aske! —

D. M. Ottidiæ Smyrnæ, q. v. ann. 16, m. 8, C. Satrius Abascantus fecit et sibi et suis posterisque eorum.

Hic jaceo, infelix Smyrna puella tenebris,
Quæ annos ætætis agens 6 et 10, mensibus octo,
Omisi lucem, et animam rapuerunt fata iniqua;
Castior ut probior, servatior nulla marito.

Her hviler jeg, ulykkelige Pige, Smyrna ved Navn, indhyllet i Mørke; jeg var kun 16 Aar og otte Maaneder gammel, da jeg mistede Oververdenens Lys, da den tyranniske Skjæbne røvede mig Livsaanden.

Aldrig gaves der nogen renere, frommere, lydigere Hustru!

(Hun var Hustru, og kaldes puella. Intet Under; hun var kun 16 Aar, da hun forlod Livet!)

— D. M. Juliæ Severæ Κυπι Αγαδη, magnæ et raræ virtutis in omnibus vitæ suæ exemplis feminæ Severus Aug. Lib. fecit conjugi optumæ, cum qua vixit annis 30. De qua nihil conqueri potuit, nisi quod celeri fato intercepta sit.

Severus, Augustus' Frigivne, satte Julia Severas hellige Skygger dette Minde. Hun udviiste høi og sjelden Dyd i alle Livsforhold. Hun var min Hustru; i de 30 Aar, jeg levede sammen med hende, har jeg kun havt eet at beklage mig over, — at hun blev berøvet mig saa tidlig. —

— D. M. L. Pontii Callisti Pontia Briseis, patrono ejusque conjugi optume merenti posuit.

(Taknemligheden har reist dette Minde, hvor simpelt og smukt!) — —

Paa en Plade bestemt til at dække Asken, med Aabning i Midten til Viinoffre: Cineribus sanctissimis Juliæ Felicitatis. Sit tibi terra levis! —

— Et Basrelief med to oprakte Hænder: Manus lebo contra Deum, qui me innocentem sustulit; — quæ vixit annis 20.

Jeg opløfter Hænderne imod den Gud, som tog

mig uskyldige Pige saa tidlig bort herfra; — jeg fyldte kun 20 Aar. —

— **Dafne matri dulci. — D. M. — Cryseidi puellæ fecit Julius Clarus. — Cæcilia Melissa, vixit annis 15. — Julia Amaryllis, vix. a. 25.**

(Disse sidste Indskrifter anfører jeg kun for de smukke Navnes Skyld, og den unge Alders.)

— **Pæus Myron Auxeliæ Agrippinæ, conjugi sanctissimæ, Ælisarriæ et Crescenti filiis dulcissimis ædem fecit.**

(Hvor betydningsfuldt ømme ere ikke disse Tillægsord: **sanctissimus, dulcissimus** —!)

— **D. M. Coeliæ Dynate M. Ulpius Augusti Lib. conjugi carissimæ, sanctissimæ, cum qua vixit ann. 38 sine crimine et sibi et suis, libertis libertabusque posterisque eorum.**

Indviet af M. Ulpius, Augustus' Frigivne, til Coelia Dynates hellige Skygger. — Hun var min dyrebare, tilbedte Hustru, med hvem jeg i 38 Aar levede et velsignet Ægteskab. —

— Indskrift paa tvende alterformige Marmorblokke: 1) **T. L., Cæsaris Drusi Filius, hic crematus est. 2) Germanici Cæsaris Filius hic crematus est.** — Hvor levende fremkalde ikke disse faa Ord Mindet om en storartet og vanslægtet Tid!

Kristelige:

D. M. (Deo maximo.) C. Allodiæ Hermæ, qui, quicquid dixit, dulcis amicus erat; hunc quoque post mortem deflemus amici.

Ære være Gud i det Høie! — C. A. H. Inderlig kjær var han os i hvert af sine Ord; vi ville væde Vennens Grav med vore Taarer. —

— Quamdiu vixi, quæsivi, nec cessavi perdere semper; mors intervenit, quæ facit, ut ab utroque vacem.

Saalænge jeg levede, var jeg betænkt paa at erhverve og lige saa hastig forøde. Døden lagde sig derimellem og gjorde en Ende paa begge Dele.

(Denne Indskrift er forresten kun lidet kristelig; maaskee har den faaet en feil Plads. Jeg anfører den kun paa Grund af den deri indesluttede kuriøse Livsviisdom.)

— Juliæ Stratonice sacrum Quenomus Benegestus conjugi carissimæ, purissimi exempli, infelix posuit. Tu vivis, ego morior in diem.

Q. Beneg. indviede i en ulykkelig Stund sin elskede, fortræffelige Hustru dette Minde. Du lever; jeg døer daglig. —

— D. M. Aureliæ Paulinæ, castissimæ et obsequentissimæ conjugi, quæ vixit annis 47, men-

sibus X, M. Aurelius Reculus, præfectus classis Ravennæ maritus. — M. A. Reculus, Admiral over Flaaden stationeret i Ravenna. — Slig nærmere Bestemmelse af Personerne hører til de store og derfor interessante Sjeldenheder. —

— D. M. Saturio Theodato uxor Philomele bene merenti fecit. —

— Ossa Sosiæ Faustillæ, castissima et rarissima filia, uxor, mater. (Hvor riig en Betydning i faa og simple Ord!)

— D. M. Materno, filio dulcissimo parentes infelicissimi; vixit annis XV, mens: 5, diebus 11.

Dette Minde satte ulykkelige Forældre deres Søn Maternus; han levede 15 Aar, 5 Maaneder, 11 Dage. (Denne smaalige Tidsbestemmelse synes mig at have noget særdeles rørende. Hvert Minut af Sønnens Liv har været de stakkels Forældre dyrebart.)

— Attidiæ felicissimæ. — (Portræt i Basrelief ovenover; en Fugl indristet paa den ene Side, et Kogger paa den anden. Dette Gravminde har noget besynderlig mystiskt. Rimeligviis har Døden været en Velgjerning for den stakkels Kvinde, endskjøndt hun er bleven bortreven i sin Livskraft.)

— Faustina dulcis, bibas in Deo! — Inderlig elskede Faustina, død for mig, levende i Gud! (Dette

Ord dulcis, Udtrykket for den ømmeste og ædleste Kjærlighed, tør jeg ikke driste mig til at oversætte med vort tilsvarende Ord: — søde.)

— Berciniæ, castissimæ, dulcissimæ conjugi, quæ vixit nedum 27 annis. Den reneste og frommeste, — min trofaste, dyrebare Hustru — — —.

— Florentius — in pacae: (Afbildning af den gode Hyrde.)

Bictorina (Victorina) in pace. (Afbildning af en fuld Skjæppe.)

— Pater filiæ dulcissimæ Juliæ; flora in pace. (En Fugl med en Oliegreen.)

— Bene merenti conjugi Eutychiæ dulciss. annorum 20, — quæ vixit mecum 4 annis. (Afbildning af en Vandringsmand og en Palmegreen.) —

De vil have lagt Mærke til, at Latiniteten, som disse Indskrifter have oft af, allerede er geraadet temmelig stærkt i Forfald. Herved maa dog iagttages, at disse Gravskrifter for største Delen ere affattede i Folkesproget.

Interessant er det at findere de symbolske Tegn, som overalt findes vedføiede. Iblandt disse fremtræde hyppigst Fisken, Hjorten, Sneglen, Duen, Slangen, Lammet, Paafuglen, Vandringsmanden, den gode Hyrde, Fiskeren, Olie- og Palmekvisten, Viinstokken, Hjertet,

Ankeret, Skibet, men hyppigst dog af alle Korset og Monogrammet $X\varrho$—ιστος ✕.

Ofte har De vistnok selv vandret om paa en Kirkegaard og læst Indskrifterne paa Gravene; det er en alvorlig, men paa forunderlig Maade vederkvægende Underholdning. De vil derfor sikkert kunne fatte, hvad jeg har følt imellem disse Dødens Mindesmærker fra et næsten fabelagtigt Old. Jeg fortryder ikke den Tidsbekostning, jeg har havt derved. Det styrker Livet paa vidunderlig Maade — at omgaaes ret inderlig med de Døde. — Tilhøre vi ikke samme Evighed, den samme imod Saligheden stræbende Tilværelse? —

Ifølge nøiere Eftertanke havde jeg nægtet mig selv den Glæde at omtale mine Besøg i Kunstnernes Værksteder her i Rom, navnlig de skandinaviske Kunstneres; min varme Interesse kunde let forlede mig til at begaae en eller anden Indiskretion, uden at jeg selv havde mindste Anelse derom.

Imidlertid — ingen Regel er uden Undtagelse; særegne Omstændigheder have paa utvivlsom Maade gjort mig et Brud tilladeligt, og jeg følger uden Betænkning min Lyst til at omtale et Par Kunstværker,

som have vundet særegen Betydning i mine Oine. Begge ere i disse Dage udgaaede fra Mesternes Hænder, og ere, saa at sige, udstillede for den offentlige Prøvelse og Dom.

Det ene af disse Arbeider har jeg seet udvikle sig fra den første Begyndelse. Stadig har mit Oie vogtet derpaa, og jeg har vundet det kjært; det er forekommet mig, som om jeg selv havde nogen Andeel i den sig lidt efter lidt under en harmonisk Form udviklende Idee. Det er en ungdommelig David af Svenskeren Mólin.

En vanskelig Opgave havde Kunstneren sat sig, — at fremstille den unge Helt i det Oieblik, da han udslynger den dræbende Steen. I dette Moment ligger der ingen plastisk Hvile; lykkes Værket ikke til en vis fuldkommen Grad, maa det betragtes som aldeles mislykket. Den fuldendte Harmoni er i sligt svævende Moment den eneste Betingelse for et velgjørende Indtryk af æsthetisk Tilfredsstillelse. Hvis i nærværende Tilfælde Kunstværket ikke giver sig paa en saa fuldkommen Maade, at Sjælen med Udelukkelse af al Reflexion forfølger Dramets Udvikling indtil Katastrofen og sammes epoke-dannende Følger, styrter det ganske sammen, paa ulykkelig Viis hjemfalden hiin Uro og Adsplittelse, der som Spire ligger i Momentet selv.

Hvis jeg ikke havde andres Skjøn at støtte mig til, kunde jeg medrette nære nogen Frygt for, i min Dom over Mölins David at være hildet af en forudfattet Kjærlighed til det, jeg havde seet dannes og fuldendes. Under de givne Betingelser anseer jeg mig kun som en Tolk for den almindelige Mening, — at Kunstneren har løst sin Opgave paa en virkelig skjøn Maade, at dette Værk, Blomsten af hans Virksomhed, peger hen imod en Fremtid med rige Frugter.

Momentet er, som sagt, ikke noget hvilende; Kunstneren har vundet Palmen, idet han har bragt sit Værk til at skride ud over sig selv i samlet Totalitet. Man føler ingen Hvile, men den harmoniske Bevægelse; man føler ikke det værende, men det vordende. Hver Form, hver Linie i Skikkelsen er levendegjort af samme Idee, stræber til det samme Maal. Ideen samles og Udtrykket koncentreres i det ophøiede Præg af hellig Kraft og profetisk Sikkerhed i det ungdommelig aabne Ansigt. Man føler, at den unge Helt staaer som sit Folks Forkæmper, som den almægtige Guds Stridsmand. Han maa, det er umuligt andet, han maa seire! Og i samme Øieblik, som denne Tanke bliver levende, har han seiret; thi Livet i Skikkelsen skrider ifølge Ideens Lov ud over sig selv; Nutid og Fremtid ere, som det bør sig, givne i et og samme Moment.

Paa det franske Akademies Udstilling for iaar saaes en anden David. Kunstneren havde grebet sin Opgave paa en ulige lettere Maade. David er her fremstillet i Seirens Dieblik; høit hæver han den fældede Fjendes Hoved. Dette Moment er fuldkommen plastisk; det er ikke alene et Hvilens Moment, men ogsaa den første Hviles Moment efter en seierrig Kamp. Den franske Kunstner har, synes mig, heelt vel løst sin Opgave; det er en dadbelfri Skikkelse af en ægte plastisk Karakteer. Og dog behager mig Mólins ulige bedre; han er vistnok skreden over paa Gebetet af det maleriske, det dramatiske, — med Livet i Hænderne; men han har ved at vove noget, opnaaet noget overmaade skjønt, idet han ifølge heldig Inspiration netop har fundet Linien for det passende.

Iblandt Berninis bedste Arbeider regnes en David, som findes i Villa Borghese. Denne Figur er netop fremstillet i samme Moment som Mólins. Statuen røber Mesterskab; men det er ingenlunde David, Jehovas ungdommelige Helt, — det er slet og ret en Slyngekaster, der med Anstrengelse af al sin fysiske Kraft slynger Stenen til Maalet. Der er intet indre Liv, som bærer Udtrykket, og dette er i sig selv overdrevent. Bernini har i dette Værk, ligesom Canova senere, alene viist en af Kunstens Forvildelser.

For at tage alting med, vil jeg blot nævne Michel Agnolos David i Florents. Denne kolossale Statue fortjener ikkun at nævnes; den har fra først af været bestemt til at fremstille noget ganske andet, Gud veed, hvilket, og er siden ved Ombannelse bleven lempet til en David. Det er alene M. Agnolos kolossale Navn, der bærer det plumpe Værk.

Hvis jeg havde lært Mólins David at kjende i vort kunstnerisk-moderne Norden, vilde den maaskee have vakt min hele Beundring. I Rom, hvor man er omgiven af det antike Olds Mesterværker, er man maaskee altfor eensidig gjennemtrængt af dette Livs Aande. Men vist er det, at det eneste væsentlige, jeg kunde finde at udsætte paa dette Kunstværk, hvis jeg skulde udsætte noget, er, at det ifølge sit maleriske Væsen og sit dramatisk-sjælelige Udtryk, — er temmelig moderne.

Sverrig har, saavidt jeg veed, kun tre Billedhuggere, men alle tre dygtige Mænd. Det er allerede meget for en liden Nation — at have tre dygtige Kunstnere i eet Fag.

Efter Sigende reiser Mólin hjem for at modellere Kong Oscar. Berettigelsen til dette ærefulde Hverv havde han vistnok iforveien; men hvis han trængte til

nogen yderligere, har han sikkert vundet den i dette sit sidste Værk.

Maa jeg gjenkalde Dem nogle Træk af en Mythe, der hører til de skjønneste, som den græske Oldtid eier?

Eurydike gik paa sin Bryllupsdag ud paa Engen for at sanke Blomster til sin Brudekrands. Medens hun drømmer sin Kjærligheds skjønneste Drøm, plukker Blomster og fletter dem sammen, bliver hun bidt af en Slange, som har skjult sig imellem Blomsterne, og udaander sit unge Liv netop i Fuldendelsens Øieblik.

Den høieste Fryd og den dybeste Smerte ere Momenter, der fremkalde og forsvinde i hinanden. Saasnart det ene fødes, døer det i det andet, som i samme Øieblik vinder Tilværelse. De Gamle havde paa dyb og levende Viis erkjendt dette Livets betydningsfulde Mysterium; dog havde de kun opfattet den ene Side deraf. Hvor den høieste Fryd bliver til, fødes den dybeste Smerte; men paa omvendt Maade forsvinder ogsaa den dybeste Smerte i den høieste Fryd. Forelivet kjender ingen større Smerte end Adskillelse og Død; men i dette den dybeste Smertes Moment fødes Haabet om et saligt Gjensyn og Fortrøstningen til et evigt Liv.

I den danske Billedhugger Holbecks Atelier fin-

des denne Mythe paa skjøn Viis billedliggjort i en døende Eurydike. Det antike Livs Aande har besjælet Kunstneren under denne Fremstilling af Døden. Døden smerter ikke. De skjønne Lemmers Spændkraft opløses paa blid Maade, de matte Øielaag lukkes, det tunge Hoved sænker sig; Eurydike synker sammen i Døden uden at mærke, at hun døer. Hendes Pande er omslynget af Brudekrandsen, Symbolet paa den Kjærlighed, hun tager med sig til Orcus; den høire Haand griber uvilkaarlig om Ankelen, hvilken Slangen har omsnoet med dræbende Bid.

Saavidt jeg veed, har dette Arbeide allerede fundet sin Bestemmelse, og vil blive at see i Kjøbenhavn endnu iaar. De vil sikkert med mig komme til at dele Sympathien for den ulykkelige — lykkelige Brud. Hun døer jo i sit Livs skjønneste Øieblik, netop førend den tunge Virkelighed griber — tilintetgjør det ætheriske Ideal. At Oldtiden havde nogen Følelse for denne skjønne og trøstelige Sandhed, tør jeg ikke paastaae; men den moderne Verden i sin ædleste Bevidsthed kan umulig føle anderledes.

Holbeck er især heldig i Fremstillingen af fuldkommen ungdommelige Skikkelser, navnlig af Børn. Hans digtende Amor, hans bacchiske Genius ere Arbeider, som fortjene al Anerkjendelse; man mærker Thorvaldsens

rene Aande derigjennem. Nylig har han hjemsendt en yndig Gruppe af to sovende Børn, et Værk, der røber den kjærligste Hengivelse til Naturen.

Nu da jeg engang er kommen ind paa Kapitlet om Kunstværker, føler jeg større Fristelse end nogensinde til at omtale mine Besøg i Jerichaus og Fogelbergs Værksteder. Men Jerichaus Atelier besøgte jeg, da Kunstneren selv er fraværende, kun nogle faa Gange, og det af Fogelbergs Arbeider, som jeg havde størst Lyst til at omtale, har han netop under Meiselen. For at undgaae Beskyldningen for Anmasselse, maa jeg altsaa vel beherske mig selv, og trøste mig med, at Nyet fra disse Værksteder vil forplante sig saa godt som af sig selv over den vide Verden. Jerichau er ung endnu; Fogelberg synes aldrig at kunne blive gammel; — hvad har ikke Norden Ret til at vente af disse Mænd, hvis Navne Kunsten allerede har døbt og indviet? —

Saa ofte det har været mig muligt, har jeg skaffet mig Adgang til Klostrene i og ved Staden. Vandringen igjennem disse høitidelig-tause Haller og Korsgange, Besøget i de fattige, stille Celler har stedse havt en velgjørende Indvirkning paa mit Gemyt, og

sat min Fantasi i blid og behagelig Bevægelse. Rigtignok maa man her overalt abstrahere fra Virkeligheden; men dette er ingensinde faldet mig svært. Og vinder man intet andet positivt Udbytte, kan man dog altid være sikker paa at finde en af de herligste Udsigter fra de hosliggende Haver.

Nærmest i denne sidste Hensigt, endskjøndt ogsaa for de antike Monumenters Skyld, har jeg nylig aflagt Besøg i tvende Klostre, Kapuzinernes paa **piazza Barberini** og Passionisternes paa **monte Celio.**

I det førstnævnte Kloster fandt jeg een Mærkværdighed mere, end jeg havde ventet at finde. Da jeg havde gjennemvandret Kirken, Klosteret og Haven, blev jeg spurgt, om jeg ikke havde Lyst til at see Brødrenes Gravkapel.

Først nu erindrede jeg mig som en Drøm engang at have læst noget om en heelt besynderlig **cimeterio,** som skulde findes i Rom i et eller andet Kloster; hvis jeg ikke tager feil, har Andersen omtalt den i sin „Improvisator."

Den unge alvorlige Munk, i hvis Ansigt der syntes at ligge flere Menneskealderes Erfaring, gik iforveien; vi stege ned under Klosteret til de underjordiske Hvælvinger.

En kold Gravluft slog mig imøde, da den tunge,

bragende Dør aabnedes. Vi traadte ind i en snever Korridor, der igjennem smaa Lufthuller ovenfra modtog et svagt Dagskjær. Med bankende Hjerte fordybede jeg mig i denne bizarre Dødens Helligdom. Vandringen paa en Kirkegaard har stedse havt noget opløftende for mig; i den evig unge Natur hvisker det trindt omkring om et uforgængeligt Liv, om en ny Morgenrøde efter Nattens Mørke, om et nyt Foraar efter Vinterens Død. Men hernede følte jeg alene Tilintetgjørelsen, Mørket og Døden; det forekom mig, som om jeg vandrede i Orcus, efter at have ladet Haabet tilbage paa Dørtærskelen.

Paa høire Side aabnede sig en lang Række Kapeller, udsmykkede paa afskyelig Viis. Paa Sidevæggene vår der af Dødningebeen dannet dybe Nischer, hvori grinende Dødninger stode opreiste, indhyllede i den brune Hættekappe, med Rosenkrandsen i Knokkelhaanden. I Baggrunden var ligeledes Alteret opført af Dødningebeen; selv Lysestagerne og Kandelabrerne vare dannede af dette hæslige Materiale. Dødningehoveder vare anbragte rundt omkring; hver Pandeskal bar sit Navn.

Hvælvingen var med Kunst, men med rædsom Kunst udsmykket med Arabesker — af smaa Dødningebeen; Lysekronerne vare med en Smag, der har

dybt nedværdiget sig selv, sammensatte af lignende Bestanddele.

Gulvet i Kapellerne bestod af løst Muld, hvori der fandtes Grave tæt ved Siden af hinanden; de smaa Høie vare beplantede med Grene af Cypresser. I disse Grave faae de hedengangne Lov til at hvile et Aar; saa foregaaer Opstandelsen, ikke til Livet, men til en død og profan Pomp. Skeletterne iføres de tilhørende Kapper, og stilles op i Nischerne til Skræmsel for de endnu levende.

Det er godt at mindes om Døden; den, der tilfulde vil nyde sit Liv, maa i Døden have vundet en blid, fortrolig Ven, der er riig paa salig Trøst og evige Forjættelser. Døden maa ingensinde staae os fjern; thi usynlig følger den os igjennem Livet Skridt for Skridt. Men den skal styrke og begeistre det svævende og savnfulde Jordeliv.

Men paa slig Maade at lære Døden at kjende — — det maa være forfærdeligt! Det er ikke Engelen, men Dæmonen, man skuer i Øiet. Det er hiin Dæmon, som gaaer igjennem Verden, indhyllet i Nat og Rædsel, for at nedbryde alt, uden at bygge noget op igjen, for at rive Hjerterne fra hinanden, uden at efterlade nogen Lægedom for de blødende Saar. Det er den Dæmon, som Kristus har overvundet og knust,

og som den ene saliggjørende Kirke atter har ladet staae op af sin vanhellige Grav.

Monte Celio er den største af de Høie, som vende ud imod **forum Romanum**, eller rettere, imod det flavianske Amfitheater. Paa Toppen ligger Passionisternes Kloster med en prægtig Udsigt over Ruinstaden og mod de fjerne Bjerge. Egnen er riig paa mærkværdige Ruiner. Her er Dolabellas Bue, opført under Keiser Augustus, her er Neros Nymphæum og Claudius' Tempel; her findes endelig Ruinerne af det store Kjød- og Fiske-Torv, **macellum magnum.**

Indenfor Klosterets Mure seer man dog det mærkværdigste Monument fra Oldtiden, uhyre Substruktioner, opførte af mægtige Travertin-Kvadre. Det kaldes sædvanligviis **Curia Hostilia**; men Curiet kan umulig have ligget her. Rimeligere er hiin Antagelse, at disse Ruiner have hørt til Neros Nymphæum.

Under disse mægtige Buer findes de udstrakte Latomier, uhyre underjordiske Hvælvinger, der ere udhugne i Tufstenen. Angaaende disse Hulers Bestemmelse har man ikke nogen ganske sikker Mening; i Almindelighed troer man dog, at de have været brugte til Fængsler for de glubende Dyr, som maatte kæmpe og udaande i Colosseum. Igjennem lange Huler, der gik igjennem

Bjerget, bleve de indladte i Amfitheatret. Naar de da pludselig kom til Lyset, vare de rasende af Skræk og Hunger, og vee de arme Gladiatorer, der vare bestemte til at møde dem!

Disse Latomier danne et forviklet Labyrinth i Bjergets dybe Indre; kun ved snevre Aabninger, der ikke kunne indlade noget Lys, staa de i Forbindelse med Oververdenen. Igjennem disse nedkastedes det knappe Foder, der tjente Dyrene til Livets Ophold.

Munken, der førte os, tog en flammende Fakkel i hver Haand, og vi stege dybt ned under Jorden. Tause vandrede vi igjennem disse uhyggelige Huler, hvis Hvælvinger vi mange Steder ikke kunde skimte, hvis Mørke syntes uigjennemtrængeligt. Hulerne snoede sig paa den forunderligste Maade i hinanden, baarne af mægtige Pilarer og uhyre Piller. Vandet dryppede overalt ned fra Hvælvingerne; Draabens Pladsk gav en forunderlig høi Gjenlyd i denne stille Verden, hvor intet Liv aandede. Det samlede sig hist og her i smaa Søer, hvis glindsende Flader gave det rødlige Fakkellys paa skjærende Maade tilbage.

Det gik op og ned, ud og ind; — gik vi frem eller tilbage? Ingen havde seet os stige ned; — hvad om Munken forvildede sig, om den gamle Mand pludselig følte Ildebefindende, — overraskedes af Døden!

En skrækkelig Tanke! Naar sligt først er opstaaet, behøver man en overordentlig Sjælsstyrke for at blive Herre over sin Fantasi. Men ogsaa denne Hjertets Bæven hører med til Nydelsen. Og hvor velsigner man ikke det kjære Dagslys, naar man atter dukker frem af Underverdenen!

Munken forvildede sig ikke, og han vedblev at befinde sig vel; vi stege pludselig igjen frem til Lyset. Jeg saae paa mit Uhr; vi havde kun været 20 Minuter under Jorden. Forunderligt! — Mig forekom det, som om vor Vandring havde varet langt over en Time!

En af de sidste Dage af mit Ophold i Rom vil jeg anvende til efter Løfte at føre Dem, min Ven, heelt igjennem Museets Samling. Jeg har allerede, som enhver, der ligger for Reisen, faaet Uro i Blodet; De maa derfor ikke tage mig ilde op, at jeg farer rask afsted, og lidt utaalmodig nu og da løsriver Dem der, hvor De kunde ønske at dvæle noget længer.

Vort første Besøg skal gjælde den saakaldte „Filosofernes Sal". See Dem vel om i denne store Kreds af betydningsfulde Ansigter! Det er lutter be-

kjendte Personligheder, endskjøndt De vel kun formaaer at vedkjende Dem faa af disse Billeder.

Midt i Salen seer De Marcellus' siddende Billedstøtte. Det var ham, der kaldtes Roms Sværd, Erobreren af Syrakusa.

Først og fremmest vil jeg forestille de græske Skuespildigtere for Dem. Ikke sandt, der fremkaldes en heelt forunderlig Følelse lige over for Billederne af udmærkede Mennesker, som man allerede længe forud ret inderlig har kjendt fra Aandens Side? Denne Følelse vil blive Sjælen i Deres Nydelse for de næste Øieblikke.

Disse Buster forestille Æschylos, Euripides, Sophokles og Aristophanes. Sophokles, — en ophøiet-alvorlig Genius speiler sit guddommelige Væsen i disse Træk; Aristophanes, — De vil aldrig glemme det paa mild og værdig Maade opræmte i dette Ansigt.

Her seer De Filosoferne. Jeg tvivler ikke paa, at De jo formaaede selv at udfinde, hvem denne Buste med de asketisk-strenge, i et let Smiil af Verdensforagt samlede Træk skal forestille. Det er Antisthenes, Stifteren af den kyniske Skole. Hist henne findes et Billed, hvori denne Filosofi har vundet sit vulgære Udtryk; — De snapper mig Ordet af Munden og udtaler Navnet: Diogenes.

Plato savner jeg; disse Billeder, der bære hans Navn, ere utvivlsomt bacchiske Hermer. Men jeg har tidligere seet dette herlige Hoved, i sin fuldendte Harmoni et sandt Naturens Mesterstykke.

Her staa tre Buster i Rad, som forestille samme Person. Opfattelsen er vistnok temmelig forskjellig; men man seer ved første Øiekast, at de have Type tilfælles. Aftræg af disse Buster ere udbredte over den hele Verden; — hvo kjender ikke denne Braknæse, disse skjæve Øine, denne uhyre Pande, — hvo kjender ikke det menneskeligste af alle Mennesker, Athenienseren Sokrates?

Hvor Sokrates findes, er Alkibiades aldrig langt borte. Der kan vel neppe tænkes større Modsætning imellem tvende menneskelige Former, og dog vare Sokrates og Alkibiades ligesom Fader og Søn ifølge Aandens Adoption. Alkibiades fremviser det græske Olds Ideal; Sokrates en hæslig-bizar Maske.

Her findes en Dobbelt-Herme; det ene Ansigt forestiller Epikuros, det andet Metrodoros. I Epikurs langagtige Ansigt med den høie, dybsindige Pande, med de strenge og tørre Træk, læses der visselig intet om en blødagtig Livsfilosofi.

Endnu een Filosof vil jeg vise Dem. Hvad synes Dem om dette Ansigt, hvori hver Muskel røber

inderlig Latter? Det er Demokritos, Filosofen, der lo af alting i Verden; hans Antipode, Filosofen, der græd over alting, fattes desværre.

Tucydides og Archimedes vil jeg kun pege paa og nævne. Det næste Hoved tiltrækker Dem; det er en af mine Yndlinge. Ansigtet er stygt; men hvilket intensivt, dybt begeistret og koncentreret Liv røber sig ikke deri! Busten er et Mesterværk, Oldtidens ypperste Taler værdigt. Det er Demosthenes, fra hvis Læber Ordene faldt som Gløder paa Tilhørernes Hjerter.

Kjender De dette ærværdige Hoved, hvis Lokker fængsles af et Pandebaand, — dette Ansigt med de blide, rolige og dog saa veltalende Træk, og med det stirrende Øie? De seer tre Buster istedet for een; mange tusinde Efterligninger ere udbredte over den vide Verden. Hvo ønsker ikke at see Fader Homeros? — Det er ofte forekommet mig, som om jeg kunde læse ham hele hans Digt ud af Ansigtet; det har en Baggrund af svulmende, uudtømmeligt Liv. Der gives neppe noget Ansigt, der er mere plastisk, ligesom hans Digt er det mest plastiske af alle, der existere.

Denne karakteristiske Buste fremstilles under Navnet: Cicero. Det er et herligt Hoved, af en ædel Form, med store, geniale Træk; men det kan ikke være Cicero, — af tvende Grunde. For det første ligner dette

Hoved paafaldende et andet, som medrette gjælder for Mæcenas'; for det andet ligner det slet ikke et andet af authentisk Karakteer, der findes i Vatikanet under Navnet Cicero. Busten fremviser et fortrinligt Arbeid, og er en af dem, der stærkest drage Blikket paa sig. Men Ciceros eiendommelige Væsen kan jeg ikke finde deri, medens den derimod ret vel synes mig at kunne forestille Digternes aandsfulde Beskytter i en opvakt Tid.

Ciceros Buste i Vatikanet fremviser mindre, men langt finere, langt aandrigere Træk; den dybeste Kløgt speiler sig deri, forenet med et eiendommeligt Træk af Ubestemthed og Svaghed. Af Kløgten har Mæcenas ulige mindre, af Kraften uden Sammenligning mere.

Ikke uden Uvillie kan jeg betragte denne vistnok i høi Grad karakteristiske Buste. Hovedet er lidet; Trækkene, smaa, furede og skarpe, have noget fortrukket og konvulsivisk, som bereder et uhyggeligt Indtryk. Busten fremstiller en udlevet Olding, i hvem Aanden har overlevet Naturen; Ansigtet er meget magert, Halshuden og Kjæberne hænge i Rynker; det sparsomme Haar falder i løse Duske ned i Panden.

Det er Filosofen Seneca, Neros Lærer, den stoiske Filosof, som ikke foragtede en rundelig Andeel i den myrdede Britannicus' Efterladenskaber, som deeltog i An-

slaget mod Agrippinas Liv, som efterlod sig, Gud veed, hvor mange Tønder Guld.

Seneca og Seneca ere to heelt forskjellige Personer. Hans ideale Personlighed, den over alle Lidenskaber, alle Smerter og hele Verdens Omskiftelighed hævede Viismand, levede og vil bestandig leve i hans Skrifter; den intrigante Hofmand, den umættelige Gnier fandt Døden i sine egne Snarer, en unaturlig Død, som hans engang høit elskede og meget lovende Discipel havde beredt ham.

Udtrykket i dette Ansigt er uhyggeligt og ildevarslende; det ligner Spaadommen om en unaturlig, voldsom Død. Dog forsoner hans Død mig nogenlunde med hans Liv; thi hvis nogensinde hans lavere Personlighed er gaaet op i hans høiere, da er det skeet i hans Dødsøieblik.

Marcus Aurelius har faaet Plads iblandt Filosoferne; jeg kan tænke mig, at det nærmest er skeet med Hensyn til hine filosofiske Breve, som han skrev til sin Søn Commodus, det vordende Uhyre. Nogen praktisk Filosof har han i alt Fald ikke været.

Ja, — jeg bliver virkelig ganske undseelig paa vedkommendes Vegne — ogsaa Julianus Apostata har indsneget sig iblandt Filosoferne. Han spillede en ynkelig Figur som Menneske, og han gjør det endnu som

Buste. Kristendommen var ham for mægtig, og Hedenskabet var saa elendigt, at det ikke engang har kunnet levere et taaleligt Billed af sin Quasi-Gjenopretter.

Horatius faaer De desværre ikke at see. Her træder Virgilius Dem imøde med frie, geniale Træk, Ansigtet er temmelig langt; Formerne udmærke sig ikke ved nogen fuldendt Harmoni, men ved en stor og ædel Simpelhed; det bløde Haar skilles i Panden og falder frit ned over Nakke og Skuldre. Vistnok minde Dem disse Træk ikke om Æneidens Forfatter, men desto mere om Hyrdedigtenes og de øvrige Idyllers; med eet Ord, denne Buste er et Billed af den virkelige, den ægte Virgilius!

Med flygtigt Fingerpeeg betegner jeg Terentius og Apuleius; — jeg iler med at gaae over til et nyt Afsnit.

De følgende Buster fremstille hverken Digtere, Lærde eller Filosofer. I alt Fald have de kun været Livsfilosofer; men det ere vi jo alle mere eller mindre.

Dette Billed med det heelt skaldede Hoved, med de faste, strengt afsluttede Træk, hvori en stærk Sjæls dybe Energi udtaler sig, er Scipio Africanus.

Efter ham følger Marcus Agrippa, den ulykkelige Julias anden Gemal. I disse kraftige og ædle Træk føler man uvilkaarlig Slægtskabet med den foregaaende;

han var en ægte Romer og en retskaffen Mand, endskjøndt han ikke formaaede at erstatte Augustus' Datter den elskede Marcellus. — Det var ham, der som Ædil i eet Aar forsynede Rom med saa stor en Mængde Pragtbygninger, Vandledninger, Fontæner, Bade og Templer, blandt de sidste Pantheon, at en heel Menneskealder maatte synes den moderne Verden altfor indskrænket til slig Virksomhed.

Dette ungdommelige Hoved med de klassisk rene og store Træk vil sikkert vække hele deres Beundring. Diademet antyder Kongen, Huen antyder Barbaren. Det er Numidieren Massinissa, Syphax' lykkelige Medbeiler til Sofronisbes Kjærlighed.

Et ulige dybere Indtryk vil dog vistnok dette Ansigt gjøre paa Dem. Formodentlig er det kun en ideal Skabning; men Kunstneren har vidst, i den ideale Form at lægge et stort personligt Væsen. Disse skjønne Træk røbe en Fasthed, en sjælelig Ligevægt, som paa en mærkværdig Maade imponerer Beskueren. Denne Buste bærer Navnet Kekrops.

Med Beklagelse fører jeg Dem hen foran det næste Billed. Det forestiller en deilig, begeistret og ømt følende Kvinde, som fandt Døden i sit eget Hjertes Flammer. Hvo ønsker ikke at see Digterinden Sappho? — Men jeg maa beklage, at — dog, jeg har jo tidligere

forsøgt dette dristige Quidproquo, i et Svip at føre Dem over til Vatikanet og atter tilbage. En, to, — tre! — Vi befinde os i Vestibulen til Vatikanets **sala rotonda.**

Her gjenfinde vi Sappho, ikke en Buste, men en Statue i Legemsstørrelse. De vil sande med mig, at De sjelden har seet nogen deiligere Kvinde med individuelt Præg.

Sappho sidder, indtil Halsen tugtig indhyllet i et folderigt Klædebon; kun den ene Haand er blottet, hvormed hun holder Fligene sammen. Men Marmoret er behandlet paa en saa let og kunstrig Maade, at man igjennem Klædebonnets Folder kan beundre de ædleste Former. Ved første Øiekast seer De, at det er en Portrætstatue; i disse Træk udtaler sig en Sjæl, som virkelig har levet i Henrykkelse og Smerte. Trækkene ere rene og simple; Panden er mildt og skjønt buet, og synes høiere, end den virkelig er, fordi Haaret rundt omkring er smøget tilbage og i zirlige Fletninger ført om i Nakken, hvor det er samlet i en lavt opsat Knude. Over Øinene løbe de fine Buer tæt sammen, og disse Øine selv, der hvile i dyb, tungsindig Skygge, maa tale til ethvert Menneskehjerte, der har havt lykkelige Drømme og grusomme Skuffelser. Blikket er kun svagt aabnet; som gjennem et Slør seer det ud i Verden.

Hvor deiligt maa ikke dette Sjælens Speil have været, forend det blev brudt, eftersom det plumpe Marmor formaaer at give sligt Billede deraf! Munden er lille og yndig formet; imellem Læberne viser sig Amorsbuen. Men der svæver et Træk omkring denne Mund, sødt og tungsindigt, som høit taler om den søde Smerte, endskjøndt Læberne ere lukkede.

Jeg seer Sappho staae paa det høie Fjeld; jeg hører hende for sidste Gang begeistret gribe i Strengene. Hun synger sin Svanesang og springer i Havets Dyb! Ak, Havet med alle sine Bølger formaaer ikke at slukke et elskende Hjertes Flammer! — — —

I et Nu staa vi atter i Filosofernes Sal paa Capitolium. Det er en dristig og brat Overgang, dog neppe dristigere end den fra Digterinden Sappho til — Phrynen Aspasia.

Smuk har hun været, — hvis det virkelig er hende. Toilettets udsøgte Kunst har forhøiet hendes Skjønhed; Aandens Liv, som spiller i hvert et Træk, har forklaret den. Du levede i en skjøn Tid, fortryllende Aspasia! Men hvad vilde Du ikke have givet for at leve i vor Tid, da Kvinden, sin Værdighed uskadt, frit kan bevæge sig i Livets Bølgegange? — Dog, Du forstod at hjælpe Dig; — hvad der ikke vilde lempe

sig, det sprængte Du, og fremstod blandt de første som emanciperet Kvinde!

Den sidste Buste er meget sjelden; saavidt jeg veed, findes der endnu kun et eneste Exemplar, i **Museo Borbonico** i Neapel. Den fremstiller en Kvinde, som tvende Gange ved sine Yndigheders Magt saae en heel Verden lagt for sine Fødder, og som dog tilsidst ikke fandt saa megen Plads paa den vide Jord, at hun derpaa kunde aande. — De vil studse, naar jeg udtaler Navnet: Kleopatra. I dette Ansigt findes der intet, der retfærdiggjør den ægyptiske Dronnings Skjønhedsrygte. Trækkene ere vel temmelig regelmæssige, men sammentrykte og barnlig-ubetydelige. Hendes Tryllemagt maa mere have hvilet i et forførerisk Væsen og i en umiddelbar-sympathetisk Indvirkning, end i den skjønne Form; Cæsar, der paa den Tid, da han kom til Ægypten, efter at have udtømt alle Livsnydelser indtil Bunden, syntes afdød fra alt i Verden med Undtagelse af Ærgjerrigheden, fandt i Kleopatras Arme en ny Ungdom; Antonius, der, overmæt af al adsplittet Nydelse, havde samlet alle et kraftigt Væsens Evner til Opnaaelsen af et eneste stort Formaal, Verdensherredømmet, mistede baade Sands og Samling under Indflydelsen af Kleopatras vellystige Aande; — alt

dette staaer neppe til at troe, naar man skuer ind i dette Ansigts fattige og smaalige Træk.

Der gives Billeder nok af Aegyptens berygtede Dronning; men iblandt alle kun eet authentisk, hvis der overhovedet gives noget. Guido Renis sværmeriske Aand har fremstillet hende under reent ideale Træk, der intet udsige om et Væsen og et Liv, der i høieste Grad og paa den eiendommeligste Maade har været compliceret. Han fremstiller hende i det Øieblik, da hun viser sig skjøn for sidste Gang, hiint Moment, da hun fortvivlende om alt lader Slangen gyde sin Gift i den skjønne, vellystige Barm. Det er et skjønt Billed; men det siger intet, eftersom det alene tiltaler det sandselige Væsen, og i ingensomhelst Grad den dybere sjælelige Bevidsthed.

Ikke meget heldigere har Guercino været. I et stort Maleri har han viist os Kleopatra i det Øieblik, da hun fremstiller sig for Octavian, Seierherren ved Actium. I Octavians Person udtaler sig ikke slet det kolde og reflekterede Væsen, som spaaer Kleopatras Undergang. Men hos den deilige Kvinde føler man hverken det gjennemgribende, indtil Trolddom grændsende Koketteri, ikke heller den uformodede, dræbende Skuffelse.

Forend vi forlade Salen, beder jeg Dem blot kaste et Øie paa dette i Muren indsatte Basrelief. Det fremstiller, hvorledes Hektors Liig under grændseløs Jammer bæres til Baalet. Her er Moderen Hekuba, her er Hustruen Andromache. Priamos er nu uden Søn, Troia uden Helt, Astyanax uden Fader. Det er ikke eet Liv, der begraves, det er Tusinder af Liv, det høie Ilion selv.

Snart skal Andromache i Lænker føres over paa de græske Snekker, en fremmed Mands Slavinde, hun, der var Hektors Hustru. Priamos skal forgjæves omfavne Gudernes Alter, Hekuba forgjæves udstrække de skjælvende Hænder som et Værn mellem sine spæde Døttre og Vanæren værre end Døden. Skjæbnens Raad er fuldbyrdet; af Troia skal der ikke levnes andet end de faldne Heltes Gravhøie. — — —

Jeg gotter mig allerede forud til det Indtryk, som den talrige og ædle Forsamling af Kunstværker i den næstfølgende store Sal vil gjøre paa Dem; jeg kunde have Lyst til at binde Dem for Øinene liig et Barn, hvem man vil berede et stort og overraskende Indtryk. Men — Totalvirkningen er og bliver dog her noget høist underordnet.

Midt i Salen seer De Glutten Herkules i kolos-

sal Størrelse udført i sort Marmor. Det er et Misfoster af Kunsten, endskjøndt Værket i sig selv bærer Præget af den romerske Kunsts høieste Dygtighed; — en Slut vil kun ansees som liden, selv om Slutten er en Herkules. Denne Statue vækker Modbydelighed hos Dem, — jeg seer det; jeg vil derfor hastig henvende Deres Opmærksomhed paa noget nyt og bedre.

Vil De lægge Mærke til det Alter, som tjener Statuen til Piedestal! Dets fire Sider fremstille den olympiske Faders Fødsel, Opdragelse og Forherligelse. Paa den første Side sees Rhea lidende; intet Under, hun skal føde Himlens og Jordens Behersker. Paa den anden byder den moderlig-listige Rhea sin slugne Gemal, vel indhyllet i et Liinklæde, den drøie Steen istedet for sit spæde Barn. Saturn synes at være ved god Appetit og udstrækker begjærlig Haanden derefter. Den næste Side fremstiller Barnet Jupiter opammet af Geden Amalthea, et ret yndigt Billed; De korybantiske Præster gjøre en Helvedes Larm, for at ikke den unaturlige Fader skal høre sit Barns Graad. Den sidste Side viser os Jupiter paa sin Throne i Gudernes Forsamling.

I Midten af Salen vil De bemærke tvende Centaurer i sort Marmor, fortræffelige Kunstværker fra Hadrians Tid. Den ene leer, den anden græder;

De er nysgjerrig efter at erfare Grunden til denne Forskjellighed?

Nuvel, i Vatikanets Museum findes et Sidestykke til disse tvende Kunstværker. Denne Centaur opløfter hoverende i sin høire Haand en dræbt Hare, Byttet fra hans Jagt, i den venstre fører han en let Kølle; — paa hans Hesteryg rider den bevingede Amor.

Rimeligviis have ogsaa begge disse Centaurer baaret Amoriner. Nu først lægger De Mærke til, at den ene Centaurs Hænder ere bagbundne. Det har Amor gjort; — hvad Under, at han græder! —

Nu ville vi gaae Salen rundt langs Væggene og udpege os de mest betydningsfulde Kunstværker.

De maa standse et Dieblik foran denne kolossale Apollo, den ungdommelig skjønne Gud med de bløde, frie Former. I den venstre Arm bærer han Lyren; den høire opløftede Arm hviler tilbageboiet paa hans Hoved; i Haanden holder han Plektret. Hans begeistrede Væsen drømmer og digter. Derfor ere hans skjønne Lemmer hensunkne i blid og yndefuld Hvile; derfor er ligesom et Slør af Anelse og Profeti udbredt over hans guddommelige Træk.

Gjenkjender De i denne jomfruelige Skikkelse den blide Lucilla? Hun er fremstillet som Ceres, en blid og beskeden, yndefuld Guddom. De første Keiserinder have

ladet sig fremstille under Form af den halvnøgne Venus; men vist ogsaa kun faa Keiserinder have havt Lucillas rene og fromme Væsen.

Iblandt disse faa henregner jeg Julia Pia, Septimius Severus' anden Gemalinde. Her seer De hendes Statue. Hele hendes Skikkelse er indhyllet i et folderigt Slør, uden at dog den lette, fine Form derved bliver skjult. Kun Ansigtet og den ene Haand ere blottede. De seer det ædleste Billed paa reen og indgetogen Kvindelighed. I Ansigtet samler sig dette høie, velgjørende Udtryk; i dette Øie, i disse Træk har aldrig hendes Tids Fordærvelse speilet sig.

Denne Statue bærer ogsaa Navn og Pudicitia. Den fortjener dette Navn som Blufærdighedens udtrykte Billed. Men Individualiteten er umiskjendelig: Julia Pias ædle Personlighed.

Paa denne kolossale Herkules i forgyldt Bronze ville vi netop kun kaste et Blik; den har intet udmærket uden sin Størrelse og sin Forgyldning.

Nu standser De igjen? Jeg maa rive Dem med mig; kun enkelte udvalgte Stykker tillader jeg Dem at see.

Denne Amazone fortjener vel Deres Opmærksomhed; men foreløbig ville vi ogsaa skride hende forbi. — Her seer De en gammel Kvinde, i hvis Træk og

Fagter den dybeste Jammer udtaler sig. Dette Udtryk fængsler uimodstaaelig; Billedet er ogsaa et ægte Kunstværk, efter al Sandsynlighed Kopi efter en berømt græsk Original. Det er Hekuba, der bejamrer Hektors Død, — eller Ammen, som jamrer sig over Niobes, — hendes egne Børn.

Jeg beder Dem om at adoptere den sidste Tro. Det er næsten sat udenfor al Tvivl, at denne Statue hører til den berømte Niobegruppe. I Florents findes foruden Moder og Børn alene Pædagogen; men saavel af indre som ydre Grunde maa Ammen have havt sin Plads med i Gruppen. Ammen var hos de Gamle næst Familien den vigtigste Person i Huset, ulige vigtigere end Pædagogen, og, afseet fra dette, maatte Gruppen nødvendigviis indeholde et Modstykke til Pædagogen, der kun havde Sønnerne under sin Varetægt. Desuden findes der i Vatikanets **sala de' candelabri** en Sarkofag, der fremstiller Niobidernes Død; her findes ogsaa Ammen fremstillet. Dette Basrelief er i sig selv baade med Hensyn til Komposition og til Udførelse usædvanlig fortrinligt. Ved hver sin Ende vise sig Apollo og Diana, de hævngjerrige Guddomme. Pilene flyve. Nærmest ved Diana staaer Niobe selv, holdende en døende Datter oppe i sine Arme; den yngste Datter flyer i Forfærdelse hen imod hende. Ammen un-

derstøtter en til Døden saaret Datter; en anden har paa Flugten næsten naaet hende. Pædagogen har beskyttende draget den yngste Søn op til sig; ikke langt derfra en under sin Vunde sammensunken Søn. En af de ældre Sønner flyer i stormende Hast; en Søster er ifærd med at følge ham, men styrter bagover, gjennemboret af Apollos Piil. Nærmest Apollo en død Søn. — Paa Laagets smalle Kant findes Dødsmarken afbildet: Dyngerne af de arme, uskyldige Børns Liig. Gudernes Hævn er mættet; den uendelige Taarekilde i Niobes Indre er aabnet. — —

Denne over det naturlige lidet hævede Statue forestiller **Clementia**. Kun faa Værker har den romerske Meisel ved græsk Snille frembragt, som kunne stilles ved Siden af dette. Det er den reneste kvindelige Form under den mest ophøiede Skikkelse. Den uendelige Barmhjertighed speiler sig i de herlige, milde Træk; hendes Smiil skal jo oplyse tusinde kvalfulde Hjerters Mørke! I Haanden holder hun en Skaal fremstrakt, hvori hun optager de Dødeliges Bønner.

Ved slige Billeder maa man gjøre Vold paa sig selv for at løsrive sig. Det er ikke den Art Deilighed, som lader sig analysere og udtømme; Ideen meddeler sig uden Adsplittelse, og trænger til Hjertet i en uendelig Strøm af Velbehag, som er Hjertet selv ufattelig.

Denne Harpokrates fortjener vel et Blik i Forbigaaende. Det er en smuk Dreng, som med Betydning lægger Fingeren paa Læben. Det er Tilværelsens hellige Gaade, han gjemmer paa; naar Seglet engang tages fra hans Læber, oprinder Fuldendelsens Sol over de i Tvivl og Frygt bævende Sjæle.

Her findes en Gruppe af middelmaadigt Arbeide, som jeg vilde have forbigaaet, hvis der ikke knyttede sig en særegen Interesse dertil. Almindeligviis kaldes den Veturia og Coriolanus.

Jeg behøver ikke at bringe Dem den dertil knyttede Historie i Erindring; jeg vil alene udhæve sammes Hovedmoment. Det Offer, som Coriolanus bragte, idet han opgav Hævnen over sin fædrene Stad, er ingenlunde til at beundre; dertil hørte kun en ædel Selvovervindelse. Men for at Rom kunde vorde frelst, den Stad, der utaknemlig havde jaget ham i Landflygtighed, hengav han sit eget Liv. Volskerne, som han havde lovet at føre til Hævn og Bytte, havde en Ret over ham, som han ikke turde, ikke kunde afvise.

Og da Veturia gik i Forbøn for sin fædrene By, vidste hun ret vel, at hun derved bragte Offeret af en elsket Gemal. Hvo af begge bragte vel det største Offer?

Men denne Gruppe forestiller snarere Mârs og

Venus. Rimeligviis er det et Ægtepar, der har ladet sig afbilde under disse Karakterer; Ansigterne bære et heelt individuelt Præg.

Besynderligt nok, jeg har maalt disse Sale vel henved et halvt hundrede Gange, og dog svigter min Beregning af den Tid, som der behøves for at gjennemvandre dem. Det har allerede anet mig, at jeg maatte svige mit Løfte, at føre Dem heelt igjennem idag.

Jeg maa da bede Dem have endnu en Gang tilgode. Dog først vil jeg lade Dem kaste et Blik paa denne deilige Amazone, der med Klædebonnet søger at standse Blodet, som strømmer ud af hendes dybt saarede Side. — Kun et Blik, siger jeg Dem; — ogsaa denne Amazone ville vi indtil videre forbigaae. —

En af mine sidste Udflugter i Rom har været en Valfart til Klosterkirken St. Onofrio i Trastevere.

Adgangen til dette Kloster har ikke større Vanskelighed end ved de fleste andre; men dog betænker man sig længe, inden man ringer paa. Under Kirkens Porticus findes tre Billeder, malede af den ved sin enfoldige men dybe Følelse elskelig Dominichino. Iblandt disse findes en Madonna, som medrette anføres imel-

hans udmærkede Arbeider. Jeg har ikke Ret til at reise nogen Tvivl imod den historiske Vished; men jeg maa tilstaae, at jeg ikke ret har kunnet faae i mit Hoved, at dette Billed er af ham. Denne Idealitet i Væsen og Behandling har under Beskuelsen idelig bragt mig Leonardo i Minde.

Det første, som Munken, der aabnede for mig, viste mig af Klosterets Mærkværdigheder, var en Madonna malet al Fresco af Leonardo da Vinci. Det var unægtelig Leonardos Væsen, der traadte mig imøde; men, forunderligt nok, det forekom mig endnu, som om jeg havde faaet den smukkeste Hilsen fra Leonardo udenfor Klosterporten.

Jeg vandrede igjennem de stille, øde Haller; endelig naaede jeg en Korridor, hvis Vægge vare behængte med latinske Minde-Sententser, med Krandse og Guirlander af Laurbær. Det var en hellig Vei; — den førte til Tassos Celle.

Veed De nu, hvorfor jeg kalder min Gang til Klosteret St. Onofrio en Valfart? Let forstaaelig er det mig, hvorledes Troen paa Helgener har kunnet udvikle sig; ethvert Hjerte med dyb og dannet Følelse har jo sine Helgener iblandt de hedengangne! Hvad der har været elskeligt, hvad der har været skjønt eller stort, kan aldrig døe i den menneskelige Bevidsthed, endskjøndt det

afdøet fra det jordiske Liv. Mod Idealets Himmel skue vi ufravendt, saa længe vi aande, og det er hine Sjæle, som lede vort Blik og paa Englevinger bære vor Længsel imod det Høie.

Tasso er en af mine Helgener. I hans Forherligelse havde jeg længe kjendt ham; jeg valfartede til det Sted, hvor han havde tilbragt de sidste Dage af sit Korsdrager-Liv.

Jeg stod i hans Celle. I dette Fristed havde han udkæmpet sine sidste Livskampe; her var han død.

Her stod hans Bord, hans Stol; her gjemtes som dyrebare Relikvier hans Skrivetøi, hans Krucifix, et Brev, det sidste, han havde skrevet, hans Skaal, hans Bælte.

25 Dage levede han her; han var kommen for at blive kronet paa Capitolium som Digternes Fyrste. Hermed var hans Liv afsluttet; Krandsen, han havde vundet, var kun et Symbol paa Evighedens Krone, som allerede svævede over hans Hoved.

Han døde i Aaret 1595, 51 Aar gammel. En stor Sjæl kan nøies med et kort Liv.

I Cellen fandtes ogsaa hans Maske i Vox, tagen over Ligets Ansigt. Jeg vendte mig bort; det var ikke den Tasso, som havde draget mig hid med en Pilgrims Andagt.

Sjelden oplever jeg noget, uden at det paa en eller anden Maade træder i Forbindelse med Hjemmet. Jeg kom paa dette Sted til at tænke paa et smukt Digt i mit Lands dyrebare Maal, som jeg ofte havde læst, ene og med andre, uden nogen Anelse om den Virkelighed, som i Tiden skulde slutte sig dertil.

Under Glas og Ramme fandt jeg, udklippet af Kirkebogen, hiint Blad, hvorpaa Tassos Død og Begravelse var anført. Kun lidet udsiger det, og dog, disse Linier havde en besynderlig Betydning for mig.

— **D. 25 Aprilis fra l'undec. e duodec. ora mori qui, nella stanza delle loggie, il sign. T. Tasso, e fu sepolto nella chiesa, nella capella maggiore.** —

— Den 25de April, imellem den 11te og 12te Time, døde her, i Cellen ud til Terrassen, Hr. T. Tasso, og blev begravet i Kirkens store Kapel. —

Jeg blev ført ned i Kirken, hvor der findes Malerier af **Caracci, Peruzzi** og **Pinturricchio.** Men til intet var min Hu henvendt uden til Tassos Gravsteen.

Jeg fandt den. Hvilken forunderlig Magt ligger der ikke i Modsætningen! Ved Graven aande vi Evighedens Luft; i Døden føle vi først det sande uforkrænkelige Liv.

Paa den fattige Liigsteen, der dækker Støvet af Italiens rigeste Digter, læste jeg disse faa Ord:

D. O. M.

— **Torquati Tassi ossa hic jacent; hoc ne nescius esses, hospes fratres hujus ecclesiæ posuere, MDCI. — Obiit anno Dom. MDXCV.**

— Her hviler Støvet af Torquato Tasso; til Efterretning for Dig, Vandrer fra fremmede Lande, satte Klosterbrødrene denne Indskrift. —

Ingen tænkte paa at sætte den kronede Digter et Minde; da bekostede de fattige Munke ham et efter fattig Evne.

Nu, i Monumenternes Tidsalder, har man været betænkt paa at oprette det forsømte. Der arbeides allerede i flere Aar paa et prægtigt Gravminde i Ridder de Fabris' Værksted. Jeg priser mit Held, at jeg endnu fik det mindre prægtige, men veltalende Mindesmærke at see, den fattige Liigsteen, udhuggen i Aandens Ridkjærhed.

Fra Kirken gik jeg ud i Klosterhaven. Af Tassos Eeg var der vel siden Aaret 1842 kun en Træstub tilbage. Men Haven selv var endnu til, hiint Sted, hvorfra han med et anelsesfuldt Hjerte havde overskuet det evige Rom.

Her hvilede jeg en Stund, henkastet paa Skræn-

ten af den øverste Terrasse. Hvad der bevægede sig i mig i disse Dieblikke, veed jeg ikke. Men der var Bølgegang i mit Indre; — Tid og Evighed vuggedes blidt over i hinanden. Jeg var dybt bevæget, og dog saa inderlig trøstefuld tilmode.

— Det evige Rom, — nei, jeg skuede vide ud over den sammenflikkede Stad, ud i den evige Natur, til de glandsfulde blaa Bjerge, op mod den gjennemsigtige blaa Himmel! — Nei visselig, der gives ingen Død for den, der føler — at han lever!

Imorgen er det en af de ti tusinde Helgeners Festdage, iovermorgen er det Søndag; hvad synes Dem, om vi, for at benytte Tiden, medens vi have den, idag aflagde vort sidste Besøg paa Capitolium. De smiler og nikker? — Jeg veed ret godt, — at De ikke kan sige Nei.

Den til Rom omplantede græske Kunst udviklede sig til et paafaldende Mesterskab i Fremstillingen af lavere Livsformer. Jeg vil blot nævne Busterne og Portræt=Statuerne, Hermerne, Athleterne, Faunerne og Dyreverdenen. Iblandt de talløse Fremstillinger af Fauner, som jeg har seet, er Mængden vellykkede, en stor Deel endog fortrinlige Arbeider.

Her midt i Kabinettet vil De finde et Pragtexemplar af en **Faun**, udført i rødt Marmor; var den end ikke funden i Hadrians Villa, vilde man uden Betænkning henføre den til den romerske Kunsts Blomsterperiode. I næste Værelse findes der en anden Faun, en af de talløse Kopier efter Praxiteles' berømte Satyr, og, saavidt jeg kan dømme, den bedste af dem alle. I denne røber sig visselig en ganske anden Aand; den er et virkeligt Skjønhedsværk, gjennemaandet af et genialt Livs hele Frihed og Ynde. Men betragtet for sig selv udvikler det nærværende Kunstværk, der skylder en senere Tid og en mere haandgribelig Slægt sin Tilværelse, en Livssandhed, et i sig selv klart afsluttet Væsen, som gjør et høist levende og ikke lidet tilfredsstillende Indtryk. Forresten er i disse to Kunstværker paa en mærkværdig klar Maade udtrykt den fine Forskjel mellem Satyren og Faunen, og abstraherer man fra Værkerne, vil man, selv om man ikke havde seet andre Antiker end de samme, i det mindste faae en levende Anelse om Forskjellen imellem den græske og den romerske Genius.

I Faunens slanke, muskuløse Krop rører sig den friske og frie, utæmmede Naturkraft; i hans Træk spiller en Raadhed, et Lune og en Lystighed, som ingen Grændser kjender. Høit hæver han en svulmende Drueklase; han nyder den allerede i vellystig Svælgen, forend den

har berørt hans Læber. Rørfløiten er forglemt med sine liflige, blide Toner; det bacchantiske Vanvid dirrer igjennem alle hans Nerver.

Billedet fuldstændiggjøres paa en høist karakteristisk Maade ved en Hangeed, som opreist paa Forbenene synes at misunde Faunen eller paa sympathetisk Maade at deeltage i hans lascive Nydelse.

Ja, De maa nok undre Dem over de bratte Overgange! Men jeg bærer ikke Skylden; jeg har ligesaa lidt dannet Overgangene som Værkerne selv. Fra denne Faun, der vist ofte har maattet kvæge den gamle Hadrians vrantne Sjæl, fører jeg Dem hen foran en Tavle i Erts, hvorpaa den saakaldte lex regia er indgravet; egentlig er den et Senatsdekret, hvorved det romerske Senat overgav Vespasian Keiserværdigheden. Med denne Tavle har der været drevet et Slags Afguderi; i Mørkets Tidsalder lagde man i dette stive, ærværdige Senatsdokument, som det synes, en Betydning af sær mystisk Art. Nicola di Rienzi lod den opsætte i Laterankirken.

Gjøre disse to yndige Billeder Dem ikke inderlig vel? Jo, jeg seer det; De smiler med hele Ansigtet. Det er to Smaadrenge, som hver have sin Leeg for. Den ene har faaet fat paa en Oldingsmaske; men han er kommen i Bilderede med Haaret og det lange Skjæg,

der hænger ham ned over Ansigtet og er nær ved at kvæle ham. I Villa Albani seer man den samme Slut; der er hans Forsøg løbet bedre af. Han har ganske rigtig faaet Masken for Ansigtet, eller rettere, for Kroppen; den store Munds Aabning veed han ikke at benytte bedre, end ved at stikke sin lille Arm ud derigjennem.

Den anden Pusling har faaet fat paa en Svane, og anstrenger sine spæde Kræfter for at løfte den fra Jorden. Han har den om Halsen, hvilken han trykker tæt ind til sig. Hovedet har han virkelig ogsaa faaet løftet, saa høit, — saa høit! I det deilige Ansigt parrer sig Anstrengelsen med Triumfen. Den lille Mund er halv aabnet; det kommer af den yderlige Kraftanspændelse, og af et henrivende lykkeligt Smiil, som spiller ham om Læberne. — Han kan naturligviis ikke see, at Svanen med den lange Hals — med den tunge Krop endnu urokket staaer paa Jorden.

I disse to Værker aabenbarer der sig en saa stor Aandrighed, en saa ædel Naivitet, at man, om man end maatte tillægge den romerske Kunst Mesterskabet, dog umulig kan tiltroe den romerske Genius samme. Det er en bekjendt Sag, at fremmede Kunstnere, især Grækere, arbeidede i Rom. Fra Romerne selv udgik der

intet; Kunsten blev kun ved dem overført fra sit sammensunkne Fædreland til Verdens Hovedstad.

Den sidste af de fremstillede Drenge omtaler Plinius som et berømt Kunstværk, der var forfærdiget af Karthaginenseren Boetos.

Naar jeg støder paa en Sarkofag, veed De, at jeg er kommen paa mit rette Kapitel. I dette Kabinet findes der tvende af den mest udmærkede Art.

Lad Hvile falde paa Deres Væsen og betragt ret dette Billed! Det forestiller Grækernes og Amazonernes Kamp.

Hvorledes er denne Forestilling opkommen — om stridende Kvinder? Kun Fortvivlelsen, synes mig, kan give den spæde og blide Kvinde Vaaben i Hænderne. Løs mig denne Gaade, om De kan, til Gjengjæld for min Tjeneste som trofast Cicerone! — Jeg selv formaaer det ikke.

Det er en grusom, unaturlig Kamp, som her gaaer for sig. Modig tumle sig de skjønne Amazoner i Slagvrimlen paa fnysende Heste; de skarpe Dobbeltøxer falde Slag i Slag. Men hvad formaa de imod de barske Mænds vilde Kraft? Den ene segner efter den anden; Hestehoven træder paa de skjønne Liig. Her rives en Amazone med raa Vold af Hesten; en anden Amazone,

som har mistet baade Hest og Vaaben, kaster sig derimellem med blotte Hænder, i om Selvforglemmelse over sin Kampfælles forsmædelige Nederlag. Momentet er svævende; men Udfaldet er let at forudsee.

Paa Laagets smalle Rand findes Amazonerne fremstillede som Fanger med høiede Hoveder og bundne Hænder; de brudte Vaaben ligge hos. Skam og Græmmelse speile sig i de ædle Ansigter.

Arbeidet paa Sarkofagerne er i Almindelighed kun haandværksmæssigt; paa denne Sarkofag er det næsten mesterligt. Jeg beder Dem især at lægge Mærke til hiin paa Ryggen liggende døde Amazone. Denne Stilling, dette Bryst og dette Hoved ere isandhed deilige.

Jeg har en Anelse; — skulde denne Mythe virkelig antyde hiin ubevidste Kamp, som i Forhold til Sjælenes Dybde og relative Indhold mere eller mindre udviklet foregaaer imellem Mand og Kvinde for Kjærlighedens Forening? De Gamle eiede i Anelsen meget, som de ikke eiede i Begrebet.

Den Kreds, indenfor hvilken disse Fremstillinger paa Sarkofagerne bevæge sig, er, som tidligere bemærket, temmelig indskrænket. Til denne Kreds kunne dog endnu henføres: Alkestis gaaer i Døden for sin Gemal Admetos, — Væddekjørsel af Genier, — Niobiderne, — Herkules' Arbeider, — Phædra og Hippolytos, —

Phaetons Fald, — Ariadne findes af Bacchus, — Viinhøst af bacchiske Genier, — Diana og Endymion. — Udenfor Kredsen findes der naturligviis endeel enkeltstaaende Fænomener, f. Ex. Leucippus' Datter røves af Dioskurerne, — Orest dræber Klytemnestra og Ægisth, — Heloiderne forvandles til Popler, — Nereiderne bringe Achilles Vaaben, o. s. v., o. s. v.

Paa den anden Sarkofag, af et mindre skjønt Arbeide end den første, men i sin Komposition neppe mindre interessant, finder De fremstillet Dianas og Endymions Kjærlighed. Jeg beder Dem lægge Mærke til, hvor meget de Gamle forstode at fremstille under den største Indskrænkning. Rummet er kun lidet, Pladsen er ikke overfyldt; — Hemmeligheden ligger i den genialt-naive Udtryksmaade.

Her tilhøire hviler Endymion, hensunken i den søde Slummer. Paa Klippen over hans Hoved staaer en Bjerggud, som Antydning af Stedet, hvor det natlige Elskovsmøde fandt Sted, Bjerget Latmos i Karien. Dette lille Billed oppe i Skyerne er et Stjernebilled, der antyder den lange og lune Sommernat. Diana er stegen af sin Vogn; med forsigtige Trin bevæger hun sig frem paa den fine Fod, Blikket heftet paa den sovende Yngling. Hendes Hjerte banker; det er hendes første Kjærlighed, en Kjærlighed, som hun ikke tør,

ikke vil være sig selv bevidst. En listig Faun titter frem; det er ham, der skal røbe hendes Hjertes Hemmelighed for Verden. Bag hende holder Maanens forladte Vogn; en lille ridende Genie tæmmer de vælige Heste.

Billedet deles ved en Victoria-Skikkelse i tvende Dele. Vi ville nu nøiere betragte Afdelingen tilvenstre. Her fremstilles Diana paa Flugten, efter at have røvet et Kys, som brænder paa hendes jomfruelige Læber, som har gjort hende bange for sig selv. Og hun har Aarsag til at ile; allerede har Hyrden ført sine Geder ud paa Bjerget og er ifærd med at fodre sin tro Hund; — Natten er i Begreb med at synke ned i Underverdenens Skjød, og udstrækker Hænderne advarende mod den tøvende Luna.

Kan man tænke sig et ungt Livs Død under et skjønnere Billede? — At slumre hen under en deilig Gudindes jomfruelige, bævende Kys! — Ynglingen døer; den kydske Maane-Gudinde har kaaret ham til sin Elskede! — —

Den sidste Sal indeholder lutter capi d'opera. Det er en Samvittighedssag at springe noget af disse Stykker over; thi et objektiv berettiget Valg er næsten umuligt.

Kjender De dette betydningsfulde Kunstværk, som

indtager Midten af Salen? Hele Verden gjenlyder af dets Berømmelse. — Hvo kjender ikke den døende Fægter?

Navnet gjør ikke meget, hvor Væsnet og Situationen saaledes taler til Sjælen. Men dog maa jeg, for at give Deres Anskuelse og Nydelse den sidste Fuldendelse af Sandhed og Dybde, forestille Dem dette herlige Marmorbilled under Navn af den beseirede døende Galler.

Paa hiin Tid, da Fægterskuespillene ret bleve en Yndlingssag for Romerfolket, var Kunsten sunken saa dybt, at den umulig kunde frembringe sligt et Værk. Den voxende Lidenskab for disse grusomme Lege beviser i og for sig den mere og mere om sig gribende Raahed. Endogsaa Hadrians gyldne Tidsalder kan man ikke tiltroe dette Arbeide. Det romerske Mesterskab aandede ingensinde saaledes ud af Sjælens Dybde; dens Liv, saa beundringsværdigt det end stundom kan være, laa stedse i Overfladen, mere eller mindre ydérlig.

Man farer derfor neppe vild, naar man henfører dette Værk til græsk Oprindelse. Dog maa det være blevet til paa en temmelig silbig Tid; saavel Emnets Art som den høit udviklede Kunstdygtighed vidne derom. Det samme Væsen, den samme Stiil og Gjennemfø-

relse træder mig imøde i tvende andre berømte Kunstværker: Gruppen Menelaos og Patroklos, som findes i **loggia de' Lanzi** i Florents, og i hiin Gruppe, som under Navnet Pætus og Arria findes i Villa Ludovisi i Rom, — dog fortrinsviis i det sidste. Begge gjælde for græske Værker, og neppe med Urette, endskjøndt Gruppen i Villa Ludovisi iøvrigt ikke kan udholde Sammenligningen med det nærværende Kunstværk.

Patroklos er falden; Menelaos holder hans Liig oppe i sine Arme. Situationen er malerisk, Udtrykket gribende, endskjøndt Følelsen er given med det den græske Genius eiendommelige Maadehold. Gruppen er gjennemført med dyb Sands for alle Enkeltheder, endskjøndt paa den frieste Maade.

I den saakaldte Pætus see vi atter en beseiret Galler, der, efter at have dræbt sin Hustru, er i Begreb med at dræbe sig selv. Den døende Kvinde holder han oppe i sin ene Arm; med den anden fører han Stødet mod sit eget Bryst. Slægtskabet med det nærværende Kunstværk fremtræder her endnu stærkere. Situationen er malerisk-følelsesfuld, man kunde sige sentimental; det sjælelige har faaet frit og fuldt Udtryk i Holdning og Miner. Skikkelserne ere gjennemførte med en paafaldende Natursandhed i alle, selv de mindste Dele. Beg-

ges Former ere athletisk store og udviklede; Fysiognomiet er næsten ganske det samme; Knebelsbarten og det børstede Haar fuldende Ligheden.

Det samme Fysiognomi findes iøvrigt temmelig ofte gjentaget i Arbeider fra en langt senere Periode. I Vatikanets **braccio nuovo** f. Ex. findes tvende fortræffelige Buster af barbariske Konger, som paa levende Maade minde om den her angivne Typus.

I ældgamle historiske Sagn meldes om et Indfald af Cimmerierne eller Gallerne i Grækenland, om deres blodige Hærjen og deres forsmædelige Nederlag. Paa Sarkofager har en sildigere Tid under Billedets Form behandlet denne Tradition.

Naar man sammenholder alt dette, har man neppe længer Ret til at tvivle om, at jo dette herlige Værk, et Billed af et ædelt, skjøndt raat Væsens smertefulde Dødskamp, er et Mindesmærke af græsk Kunst, bestemt til at forevige den samme storartede Begivenhed.

— Slaget er tabt; saaret indtil Døden er Barbaren sunken sammen paa sit Skjold. Det er haardt, usigelig haardt for en kraftig-raa Natur at døe.

Saaret brænder; Smerten bæver igjennem alle hans Nerver. Men ikkun ringe er denne Smerte imod hiin, der gløder i hans Hjerte.

Han døer som overvunden, han, der satte sit Liv i Kampen, sin Ære i Seiren! Overvunden, knust, nedtraadt! — hvilken Kval!

Og han mindes sin Hustru, sine Børn. — Hans Hustru — snart skal hun ydmyg følge en fremmed Mands Villie, — under forsmædelig Hengivelse, hun, hans Ungdomshustru, — i hvem han under bævende Ømhed ligesom havde anet et høiere Væsen! — Hans Børn, — fra nu af skulle de opdrages under en barsk Herres Svøbe, — i smertefuld Erindring om en Fader, der med kjærlig Haand havde ledet dem, ak, ja ogsaa stunddom kjærtegnet dem! — O Piinsel, — han selv skal vorde en Stammefader til feige Slaver istedet for til frie Helte; — og hans Navn, — det skal ikke mere findes paa Jorden!

Og han mindes sit Hjem, Landet med de mørke, høitidelige Skove og de lyse, smilende Sletter, det Hjem, som han havde forladt i anelsesfuld, utæmmelig Higen efter noget skjønnere og bedre. Ak, i dette Øieblik føler han, at ingen Plet i Verden er saa skjøn som den, der har opfostret hans blide, lykkelige Ungdom. Dette Hjem, Moderhjemmet, — aldrig skal han mere gjensee det; — han skal døe som en utaknemlig Søn!

— — Purpurblodet farver den grønne Jord;

Dødens Gysen risler igjennem hans Aarer; det evige Mørke kaster allerede sine Skygger ind over hans svindende Liv. Endnu holder han sig opreist, den venstre Haand klamret om det bøiede Knæ, den høire konvulsivisk stemmet imod Jorden. — Ak, hvor det er haardt at døe, — naar man skal efterlade alt, hvad man elsker og fortrøster sig til!

Hans Hoved er bøiet; i hans Ansigt maler sig Kvalen af de stridende Smerter. — Ære, Hustru, Børn og Fædreland, — tabt — alting tabt for bestandig!

Han kan ikke døe, — hvad har han at hengive sig til, han, der efterlader alt? Livet maa rives ham ud af det blødende Hjerte! — — Farvel, farvel, alt hvad jeg elsker! — Lidet nytter Kampen, — min sidste! — — Vee, — — hvor det er haardt — at døe —!

Rummet er altfor indskrænket til dette Antal af tildeels store Statuer. De maa træde saa langt tilbage, som muligt, for at faae Øie paa denne herlige Muse. Den er i kolossal Størrelse; men stærkere end den udvortes Storhed imponerer den indre væsentlige. Det er en ægte Guddom, født i Høihed, Frihed og Kraft. Den olympiske Mø seer ud over Verden, som om den laa udbredt under hendes Fødder. Jeg tør vel sige, at De i dette Øieblik føler, hvad jeg ofte har

følt, den indre Mulighed af Tilbedelsen foran et Billed. Det er ikke det døde Marmor, der her straaler os imøde; det er den levende Aand!

Det er en Muse, en af Kunstens meest ideale Skabninger. Disse Ansigtstræk ere skjønne, men paa simpel, alvorlig og ærefrygtbydende Viis; disse Legemsformer ere herlige, men paa stor og ædel-enfoldig Maade. Der er intet ved denne Skikkelse, som smigrer den lavere Sandselighed; Aand taler til Aand et helligt, overjordisk Sprog.

Med Høiheden er forenet en uendelig Blidhed, som vel kan føles, men ikke beskrives. Det er denne Blidhed, hvormed hun drager Verden til sig, hvormed hun hengiver sig i Menneskenes Hjerter. I denne Blidhed forener det guddommelige og det menneskelige sig i inderlig levende Sympathi.

Her seer De en Ariadne-Buste, en Kopi efter et Værk fra den bedste græske Tid. Almindeligviis tillægger man Skopas Originalen. Jeg har med Flid valgt denne bratte Overgang fra Musens oversandselig-strenge Skjønhed til Ariadnes yppig-sandselige. Ogsaa disse Former ere ideale, men i en lavere Forstand. Noget skjønnere kan Verden ikke enkeltviis frembyde end disse regelmæssige og ædle Træk, som her findes sam-

lede i henrivende Flod og smeltende Harmoni. Hvilken Vellyst aande de ikke! Men det er hiin Vellyst, som bærer hele Skjønheden i sig.

Hendes Hoved er svagt beiet. Hun er vaagnet af hiin Slummer, hvori den troløse Theseus' forlod hende; men hun synes at drømme endnu, — om det ubegribelige i hiin høie Lykke, som hun har fundet i Gudens Arme. Hendes rige Lokker ere krandsede med yppigt Viinløv; Krandsen har Bacchus selv flettet til hende i deres Elskovs første Time.

Her staaer De atter foran en Statue af ædel-alvorlig Karakteer. Dog ikke straaler Dem her som hist det guddommelige Liv imøde; det er en høi, ungdommelig Kvindeskikkelse, strengt indhyllet i et folderigt Klædebon. I de af Fligene bedækkede Hænder frembærer hun et simpelt Kar. Over dette blide, barnlige Ansigt har Veemodet udbredt sin tungsindige Ro. — Det er Elektra, den fromme Datter, som bærer et Drikoffer til Agamemnons Grav. Vel veed hun, at hans Støv ingen Ro kan finde i en Grav, som en vanhellig Gjengjældelse har beredt ham; hun gaaer at forsone hans Maner.

Jeg har allerede omtalt Praxiteles' Satyr for

Dem; her befinder De Dem foran sammes bedst lykkede Kopi.

Han staaer i yndefuld fri Stilling, let støttet til en Træbul; Hvilens Moment er vel aldrig blevet udtrykt paa en skjønnere Maade. De ungdommelig bløde og smidige Lemmer aande under Hengivelsen en Harmoni, som paa sympathetisk Maade meddeler sig Sjælen; det er et af hine sjeldne Kunstværker, som man opfatter i et eneste Blik, som man nyder i et eneste Indtryk.

Han hviler og drømmer med blidt sænket Hoved. Men Skalken i ham er vaagen i et let, sarkastisk Smiil, som kruser sig om hans Læber. Han drømmer om den skjønne, men knibske Bacchantinde, som han fornys første Gang saae ved Bacchus' natlige Orgier. Han mindes de vilde, henrykkende Dandse under Skovens mørke Løvtag; han mindes, hvor skjøn den unge Nymfe var i sin Overgivenhed, i sin paatagne Kulde. — Han pønser paa Kunstgreb til at overraske hende i hendes Svaghed, og — han har udfundet Midlerne til sin søde Hævn.

Satyren drømmer og smiler. Vogt Dig, skjønne Bacchantinde! — Slumrer Du imens?

Den berømte Antinous vil jeg netop kun forestille Dem. Under Hadrian naaede, som bekjendt, den romerske Kunst sit høieste; Antinous' af Keiseren smertelig

begrædte Død leverede Motivet til dens Kulmination. Hadrian mistede i denne sin Yndling alt, hvad der endnu gjorde ham Livet kjært, sin Ven, sin Søn, man kunde sige, sin Elskede. Den gamle Keisers Ømhed grændsede til Afguderi; hvad Under da, at han lod sin bortgangne Yndling optage iblandt Guderne? I mangfoldige Billeder har han ladet hans Minde forevige; han findes fremstillet som ægyptisk Guddom, som Bacchus, som Vertumnus og i en Mængde Brystbilleder af Bronze og Marmor. Det nærværende Kunstværk er ligefrem Portrætstatue; kun med liden Ret tillægger man den Adonis' Karakteer. Iblandt alle Fremstillingerne af denne skjønne, forgudede Yngling bærer denne den første Rang; alene et Brystbillede, som findes i Villa Albani, kan rivalisere dermed. Visselig er denne Statue deilig; men som alle romerske Kunstværker savner den Genialitetens Moment. De græske Kunstværker fødtes, fremgik af indre, naturlig Nødvendighed; de romerske dannedes, fremgik af Studium og Haandfærdighed.

Denne Forskjel, der kun er antydet i sin Almindelighed og ingenlunde maa anvendes i hele den Skarphed, hvormed den er fremsat, vilde De rimeligviis fuldkommen føle, hvis jeg kunde forestille Dem en af Discus-Kasterne i Vatikanet, Mars i Villa Ludovisi eller endog blot den belvederiske Mercur ved Siden af.

Den sidste udviser rigtignok i al sin Fuldkommenhed en beslægtet Stiil, hvorfor den ogsaa tidligere maatte gjælde for en Antinous.

Romerne formaaede vistnok at give det skjønne, det yndige, det ædle, ja endog det ophøiede paa en mere eller mindre fri Maade; men naar de foresatte sig at give det høieste, strandede deres Kunst. I Antinous har Kunstneren øiensynlig stræbt at forene alle de Fuldkommenheder, som findes hos Mercurius, Bacchus og Apollo; — dette føler man, og er ikke ganske tilfredsstillet. Havde han ikke løsrevet sig fra Præget af individuel Personlighed, vilde han rimeligviis have leveret noget langt mere fuldkomment.

Vil De betragte denne Flora; — kun et Blik, og hele hendes søde, yndig-milde Væsen har sænket sig i Deres Hjerte! Den ungdommelig ranke Skikkelse er heelt indhyllet i et let Klædebon, i hvis Folder blide Vinde synes at lege; paa Hovedet bærer hun en Blomsterkrands, i Haanden en Buket. Befandt vi os ikke midt i den skjønne Aarstid, vilde deres Bryst under Beskuelsen fyldes med Anelsen om den deilige Vaar, med sine yndefulde Gaver.

Kun lidet andet er overleveret os af Isis' hemmelighedsfulde Dyrkelse end enkelte Billeder af hendes

Præstinder. Her seer De en af dem. Tør man slutte fra hendes Væsen, var denne Gudsdyrkelse det reneste, det mest ophøiede Præg. Hvilken blid, anelsesfuld Ro er ikke udgydt over denne jomfruelig fine Skikkelse, — hvilken overjordisk Reenhed speiler sig ikke i hvert et Træk! I den venstre Haand bærer hun en lille Krukke med det indviede Vand; i den høire holder hun Værktøiet til Besprængelsen. Hendes rige, fryndsede Klædebons Flige ere knyttede i en Knude over Brystet, Tegnet paa Indvielsen til Guddommen Isis. — Billedet synes levende. Dette skjønne Væsen, saa ungt, saa lidet verdenserfarent, synes mig at indeslutte Livets høie Hemmelighed i sit dybe Indre. — Tal, ak tal! —

De er vant til bratte Overgange, ikke sandt? Jeg betænker mig derfor ikke paa at føre Dem hen foran en Buste, der paa en ublid Maade maa vække Dem af deres blide Sværmerier. I dette unaturlig magre Ansigt, i disse furede Træk, i dette flade Øie finder De vel ogsaa Sværmeriet, men ikke Deres eget frie og skjønne; det er Fanatismens blodige Sværmeri. Denne Mand har spillet en frygtelig, en afskyelig Rolle; alene i Verdensøkonomiens store Nødvendighed kan hans Brøde finde sin Tilgivelse. Det er Marcus Brutus, Cæsars Morder. En Fader kan offre sin Søn for Stats-

Ideens Skyld; men en Søn tør aldrig offre sin Fader, — sin faderlige Velgjører. Selv om Offret havde baaret Frugter, selv om Brutus var bleven Frihedens Gjenopretter, vilde hans Navn for evig have været brændemærket.

De seer Dem om med søgende Blik! Ja, vi ere snart ved Enden af vor Vandring. De smiler, — De har fundet endnu eet Billed, hvorved De kan hænge Deres Sjæl? — Ja det er visselig et af de skjønneste. — Begriber De nu, hvorfor jeg rev Dem løs fra de to andre Amazoner? Nu kan De vende tilbage til dem, naar De vil; dog først ville vi mætte os ved Skuet af denne.

Denne Skikkelse har noget paa ualmindelig Viis tiltalende. Den udvikler de ædleste kvindelige Former; men Mandens Idræt aander igjennem alle Linier. Det blide har her formælet sig med det stærke, det yndige med det kraftige og faste. Amazonen er kun iført en Tunika, der naaer til Knæene; den høithvælvede Barm, de slanke, i let Kraft udviklede Been ere nøgne. Brystet er bredere, Hoften mindre rund og yppig, Armen mindre blød og spæd end den ideale Kvindes. Sikkert er hendes Trin, fast hendes Holdning, dristig hendes Bevægelse. Men desuagtet hviler Kvindens bly Ynde

og Blidhed over hele hendes Væsen. Ansigtet har simple, næsten strenge men paa ædel Viis deilige Træk; det rige Haar er deelt over den lave, brede Pande og knyttet i en simpel Knude i Nakken. Det halvrunde lille Skjold hænger paa en Træbul; den frygtelige Stridsøxe med den dobbelte Eg er lænet op dertil. Amazonen løfter den høire Arm over Hovedet for at gribe til Buen, som i Koggeret hænger paa hendes Ryg. I hendes Ansigt speiler sig Tungsindet; men modløs er hun ikke. Slaget er tabt; men hun optager Kampen endnu en Gang, for sidste. Sin Hest, sin Hjelm har hun mistet; Øxen er hende unyttig, Skjoldet forsmaaer hun; — hun griber til Buen for at udsende de susende Pile. — — Overalt, hvor Amazonerne optræde, er Død eller Fangenskab deres Lod; men de haabe og kæmpe indtil det sidste Øieblik.

Den anden Amazone har ulige mindre Betydning. Rimeligviis har denne Statue lidt meget ved Restaurationen. Situationen synes paa lidet nær at være den samme. Med opløftet Arm byder hun sine Møer at holde Stand, og fornyer Kampraabet for sidste Gang.

Nederlaget er for en ædel Sjæl værre end Døden; denne Sandhed vil De læse i den tredie Amazones smertefulde skjønne Træk. Alt er tabt; hendes Vaaben ere brudte, hun selv er haardt saaret. Hun har revet sin

Tunika af Skulderen, og søger dermed at standse Blodet, som rinder ud af en Vunde under det svulmende Bryst. Saaret brænder; men vildere brænder dog Smerten i hendes Bryst. Hvert Træk vidner derom! Dette mørke Tungsind er fuldt af dyb, men bitter Resignation. Med Seiren har hun opgivet hele sit Væsen. Blodet sprudler fra hendes Bryst; hvad nytter det, at hun standser den røde Kilde! — Hjerteblodet har hun jo dog allerede mistet!

Disse herlige Billeder ere Kopier af græske Originaler fra den bedste Tid; tvende andre findes i Vatikanets Antiksamling. Men ikke behøver Historien at godtgjøre disse Kunstværkers ædle Oprindelse; den græske Genius aander os imøde derfra, og vi føle umiddelbart, hvad Historien igjennem Ordet fører Vidne om.

Disse Kunstværker bleve til i en Væddestrid imellem Mestere af høieste Rang, Phidias' Samtidige. Hiin Amazone, som griber til Buen, skylder ifølge Sagnet Polykletos sin Oprindelse, og har tilhørt Templet i Ephesus; den seirende Amazone er udgaaet fra Ktesilaos' Hænder. Skal jeg sige Dem, hvilken af begge der er den meest berømte? Nei, bedre er det, De tilstaaer, hvilken der behager Dem bedst!

De svarer ikke? De er fortabt i Beskuelse og Drømmeri! — — Beskyld mig ikke for Utaalmodighed,

naar jeg endelig vækker Dem deraf! — — De knapper Deres Frakke for at gaae? — Vi lidt! Hvis vi kunne gjøre os gode Venner med Manden histhenne, ville vi endnu faae noget smukt at see. Heldigviis kommer en Custode i godt Lune, naar han hører Paoli-Stykkerne klingre.

Seer De? Døren aabnes for os til Museets Adyton, slet og ret kaldet: det aflukkede Kabinet. De tre Kunstværker, som det indeholder, komme ikke den profane Mængde for Øie.

Her er Leda med Svanen. Neppe er noget Motiv blevet benyttet oftere end dette; i de fleste Museer vil De finde lignende Fremstillinger. Som De begriber, er Svanen kun en Bisag; næsten overalt er Leda given med en vis dæmonisk Virtuositet. Af dette Billed vil De snart være mæt.

— — Dette Kunstværk kjender De, — og kjender det dog ikke. I utallige slette Afstøbninger er det udbredt over hele Europa. Det er Amor og Psyche, fremstillede i Foreningens dybt begeistrede Øieblik. Hver Nerve bæver, hver Blodsdraabe stiger til Hjertet. Men de føle kun sig selv igjennem hinanden; det er et Salighedsmoment, hvori al Tid, al Tanke, den hele Verden forsvinder. Amors Kys gjør Psyche udødelig, og Psyches Hengivelse føder et nyt Væsen i Amor, hiin

sande Evighed, der lader ham overleve alle Olympens Guder.

Vi staa foran Museets sidste Kunstværk, mærk Dem vel, det allersidste! Hermed er der ligesaa lidt sagt det fortrinligste som det sletteste; den berømte kapitolinske Venus er et dygtigt Arbeide; men hun behager mig ikke.

Jeg har seet og efter simpel Evne studeret alle de berømte Venus-Statuer, som Italien har at fremvise. Jeg siger ikke: seet og beundret; thi beundret har jeg kun faa af dem. Kun i enkelte synes mig den kvindelige Skjønheds høie Begreb at have fundet sit værdige Udtryk.

Fra den græske Kunst-Fuldendelsestid, fra Phidias' Periode findes der ingen Venus-Statuer, endnu mindre fra den foregaaende Periode af streng hieratisk Kunst. Det var kun det ophøiede, store og majestætiske, som beskjæftigede Phidias' Meisel, ikke det blide og yndige. Først efter at være nedstegen fra sin Udviklings høieste Spidse, naaer og griber Kunsten disse Begreber. Nu først fremtriner Venus af Marmoret, iført hele sin Skjønheds ideale Glands. Den dalende Kunst frembringer Billeder af Skjønhedsgudinden i lang Række. I disse indbyrdes høist forskjellige Værker kan den opmærksom-

me dannede Sands læse hele Kunstens Historie indtil dens Forfald.

Venus fra Milo, rimeligviis fra Skopas' Tid, Niobidernes ædle Mester, findes i Paris; jeg har kun seet denne Statue i Afstøbning, ligesom dens værdige Gjenbilled Venus vincitrice i Neapel. Det uøvede Blik vilde i dette Værk maaskee see en Juno. I Virkeligheden, der er Storhed og høi Værdighed i disse Former; men Junos Majestæt er erstattet ved den fineste, mest sjælfulde Ynde. Dette Billed giver Skjønheden i reen, forklaret Skikkelse; man glemmer ganske Kvinden over Gudinden.

I Vatikanet findes en Venus, som skal være en Kopi efter den knidiske Venus, Praxiteles' berømte Værk. Kunde denne Statue end ikke tilskrives ham, maatte den dog erklæres ham værdig. Idealet har endnu her fuldkommen naaet sin Ret i store og rene Former; men det bløde, blide og yndige aander Beskueren ulige stærkere imøde fra den guddommelige Kvindes Væsen. — Man føler allerede Kvinden, dog uden at glemme Gudinden. — Venus er just traadt ud af Badet; i sin fulde nøgne Deilighed staaer hun der. Den ufuldkomne Kvinde vilde blues over sig selv; det fuldendte Skjønhedsvæsen er ophøiet over denne Bevægelse. Det er alene Mangelfuldheden, der vil skjules. I genial Bevidsthed

føler Venus sig lydefri; som Gudinde fremtræder hun i den seirende Skjønheds utildækkede Glands.

Vi staa foran den saakaldte kapitolinske Venus. Hvad skal jeg sige Dem om hende? See selv og døm! De vil i hende alene finde den yppig deilige Kvinde. Som et Støvets Væsen stempler hun sig selv, idet hun med Hænderne søger at skjule sin Nøgenhed. Denne uvilkaarlige Bevægelse er i Kunstverdenen ofte bleven omtalt og beundret som et fiint Træk, der er afluret Naturen. I Sandhed, Bevægelsen er naturlig; naar Klædebonnet synker, vil Kvinden uvilkaarlig gribe for sig, — mærk vel, Kvinden, — men ikke Gudinden!

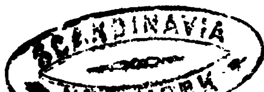
En endnu større Berømmelse har den mediceiske Venus i Florents opnaaet. I hende er Kunsten, om jeg saa maa sige, sunken til et nyt Udviklingstrin. Med Yppigheden er forenet en vellystig Zarthed, som er beregnet paa et stærkt sandseligt Indtryk. Al Storhed er forsvunden; idel sandselig Ynde er bleven tilbage. Denne Statue er et reflekteret Kunstværk, hvori der er lagt an paa at smigre den vulgære Sands; den geniale Skaberkraft har forflygtiget sig tilligemed Idealet. Den mediceiske Venus fremtræder ikke alene som Kvinde, men ogsaa som Kokette. Med Hænderne skjuler hun sin Nøgenhed, og vender Hovedet halvt til Siden, som om hun alligevel havde Lyst til at overraskes og beundres.

Mesteren er en Athenienser, Kleomenes, Apollodoros' Søn.

Fra samme Tidsalder stammer Venus Kallipyge i Neapel. I hende er Kunsten sunken ned til det obscøne, hvis iøvrigt denne med liden Ret berømte Statue kan gjælde for en Venus.

Istedet for at omtale en heel Deel andre antike Venus-Statuer, som slutte sig til disse Mønstere, vil jeg blot henpege til Oldtidens yderste Frembringelser af denne Art: De romerske Portræt-Venusstatuer. Gudinden er bestandig forsvunden mere og mere; i disse Værker fremtræder den plumpe menneskelige Individualitet. Oftest var det Keiserinder, der lode sig afbilde under Gudindens Form, dog ikke sjelden ogsaa Matroner af lavere Vilkaar. Stundom ere disse Damer stygge og gamle; altid have de bibeholdt deres Tids moderne Hovedpynt. Denne Tilskuestillen af en individuel, mere end tvivlsom Skjønhed maa vække Væmmelse. Hvilken skjøn Takt have ikke i denne vrange og fordærvede Tid hine Fyrstinder viist, der have ladet sig fremstille under en mere beskeden Form! Iblandt disse maa jeg nævne min Yndling Lucilla; hun har ladet sig afbilde under den kydske og blide Ceres' Skikkelse.

For at fuldstændiggjøre denne Oversigt, vil jeg,

førend vi forlade Venus' Kabinet, og dermed Museet, blot med et Fingerpeg henvise til den moderne Kunst; indtil vore Dage har den kun frembudet faa Værker af denne Art, som fortjene at omtales. —

Bernini er det heldigviis ikke faldet ind at modellere nogen Venus; det er ikke urimeligt, at Skjønhedsgudinden under hans Hænder var fremgaaet liig en hollandsk Amme, især hvis han noget seent havde fattet denne Tanke.

Af Canova kjender jeg tvende, som begge findes i Villa Borghese. I det mindste den ene er ogsaa Dem bekjendt. Det er begribeligt, at Canova ikke har formaaet at hæve sin Skabning synderlig høit over Jorden; det er i den sandselige Ynde, hun har sin Styrke. Han har heller ikke frembragt andet end en deilig Kvinde, der lader det moderne Livs forkjælede og soignerede Zarthed skinne frem igjennem klassiske Former. At hun skjuler sin Nøgenhed, forstaaer sig af sig selv; — hvilken Kvinde vilde ikke det? Hun kryber undseelig sammen med Fligen af sit Klædebon trykket til Brystet. Overhovedet minder dette Værk, endskjøndt det henriver Mængden af Beskuere, stærkere om Canovas Svagheder end om hans stærke Sider. Hans Stræben efter sandselig Ynde er slaaet over i Sentimentalitet og sygelig Forfinelse; — Kunsten er bleven Kunstleri.

Den anden Venus er en hvilende Portrætstatue af Pauline Borghese, Bonapartes yngste Søster. Visselig, aldrig har Canova havt en værdigere Model. Pauline Borghese selv kunde synes en Skabning af Canovas Meisel.

Thorvaldsen har i sin ungdommelige Venus ikke efterstræbt de antike Mønsteres Høihed og Storhed; men han har paa lykkelig Viis gjengivet deres rene og ædle Ynde. Saaledes er det kommet ganske naturlig, at denne Venus ligesaa lidt som hine tænker paa noget Skjul for sin Deilighed. Hun er Gudinde, en sand Venus victrix; derfor bærer hun medrette Æblet i den høire Haand og lader den venstre hvile paa det overflødige Klædebon. Her har atter efter Aartusinders Forløb den rene geniale Indskydelse regjeret. — — — —

Custoden bliver utaalmodig; han venter med Længsel paa sin paoli. Hvad, om vi nu, da vi have seet alt tilsammen, skiltes ad og gik hver til sit? De tager formodentlig til Kjøbenhavn; — jeg har det meget nærmere, — min Bolig er, som De veed, tæt herved, oppe paa den tarpeiske Klippe. — Havde jeg Dædalus' Vinger, — ak, hvor gjerne fulgte jeg Dem da ikke! — Hilsen, tusinde Hilsener til det dyrebare Danmark! — Farvel! — Farvel!

Terracina 1ste Mai.

Faa Dage efter at jeg havde sagt Dem Farvel, maatte jeg ogsaa sige Farvel til Rom. Ikke uden Smerte skiltes jeg fra denne min anden Fødeby, dette mit andet Hjem. Den sidste Aften tilbragte jeg i Keiserpaladserne, i Kredsen af de fleste i Rom værende Skandinaver. Det var en skjøn Aften. Grotterne vare vel oplyste; vi vare saa godt som ene. Frascati-Vinen perlede, Ordet fløi, Latteren klang; -- jeg erindrede først, at denne Fest var en Skilsmissens Høitid, da Midnatsslaget drønede over det øde **forum** fra Capitoliums Taarn. — Farvel, farvel! — klang det med tusinde Stemmer i mit Bryst.

Da tømte vi det sidste Glas for Rom, for Hjemmet og paa et lykkeligt Gjensyn; i Grottens vide Aabning blinkede de trøstelige Stjerner.

Ved Lampeskin fandt vi ud af Ruinernes Labyrinth, og stege ned af Palatinerbjerget. Paa **forum romanum** skiltes jeg anden Gang fra Fædrelandet. —

Mod Syd, mod det herlige Syd! — Engang vil det lyde: mod Nord, mod det hjemlige Nord! — Og da — —! Velsignet være dette hellige Kald!!

